LES ROUMAINS ORIENTAUX

ROMANII DIN RASARIT

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro
https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

COMPANII EUROPENI

1) ŞCOALA SOCIOLOGICĂ DIN BUCUREŞTI. 1935-1985. Ediţie ediţie: Paul H. Stahl. Paris, 27 pagini. (Introducere. - „Sociologia românească" 1936-1943. Bibliografie. - Muzeul Satului Românesc - discurs inaugural de Dimitrie Gusti şi „Amintiri despre construcţia muzeului" de Henri H. Stahl. - HH Stahl, Bibliografie selectată).

2) VASILE TEGA - Călători americani, englezi şi francezi pe marea Vlahilor (secolele XIX-XX). Bibliografie urmată de un index tematic şi toponimic. Paris, 1986, 81 pp.

3) HENRI H. STAHL - Nérej, un sat într-o regiune arhaică. Materiale şi documente. Materiale şi documente. Paris, 1987, 55 pp. (editat de Paul H. Stahl).

4) VALER BUTURA - Enciclopedia de etnobotanică românească. Zbor. II. Credinţe şi obiceiuri despre plante. Paris, 1988, 93 pp.

5) HENRY H. STAHL - Poveşti din sateliţii vremurilor de demult. Cu fotografii de Paul H. Stahl. Paris, 1989, 167 pp.

6) PAUL H. STAHL - Cherban Voinea. 1894-1969. Contribuţii la istoria social-democraţiei româneşti. Paris, 1990, 89 pp.

Adresaţi toată corespondenţa
către:

PAUL H. STAHL
52, rue du Cardinal Lemoine
75005 PARIS

Fotografii de copertă: prima copertă, Casă românească în Ucraina (Transnistria, 1943); a doua copertă, Ţăran român în Basarabia (după un desen de Arhip Roşea)

companii europene

7

ROMÂNI DE EST

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

sub conducerea redacţiei

PAUL H. STAHL

PARIS, 1990

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

PAUL H. STAHL
Introducere 5

Eugen Lozovan
Românii răsăriteni: de la Nistru la Vladivostok 13

EVFIMIE GRIZA
însemnări din satul Vancicâuti (județul Hotin) 21

GHEORGHE PAVELESCU (Sociologie Românească, V, 1-6, 1943)
Aspecte din spiritualitatea Românilor Transnistrien! ... 31

ION APOSTOL (Sociologie Românească, V, 1-6, 1943)
Crăciunul și Anul-Nou la Românii dela Est de Bug 79

ION APOSTOL (Sociologie Românească, V, 1-6, 1943)
Nume de familie din 25 sate românești dela Est de Bug .. 90

PETRE ȘTEFANUCA

ȘTEFAN CIOBANU
Petre Ștefânucâ 101

NINA P. ȘTEFANUCA
Memoriu 102

Activitatea științifică a profesorului Petre Ștefânucâ 103

PETRE ȘTEFANUCA (Sociologie Românească, III, 10-12, 1938)
Hora în regiunea Iurcenilor 107

PETRE ȘTEFANUCA (Anuarul Arhivei de Folklor, II, 1933)
Folklor din județul Lâpușna 111

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

CARTE ETHNOGRAPHIQUE DE LA ROUMANIE ET DES REGIONS HABITEES PAR LES ROUMAINS

DRESSÉE PAR L.K PROFESSEUR A D ATANASIU

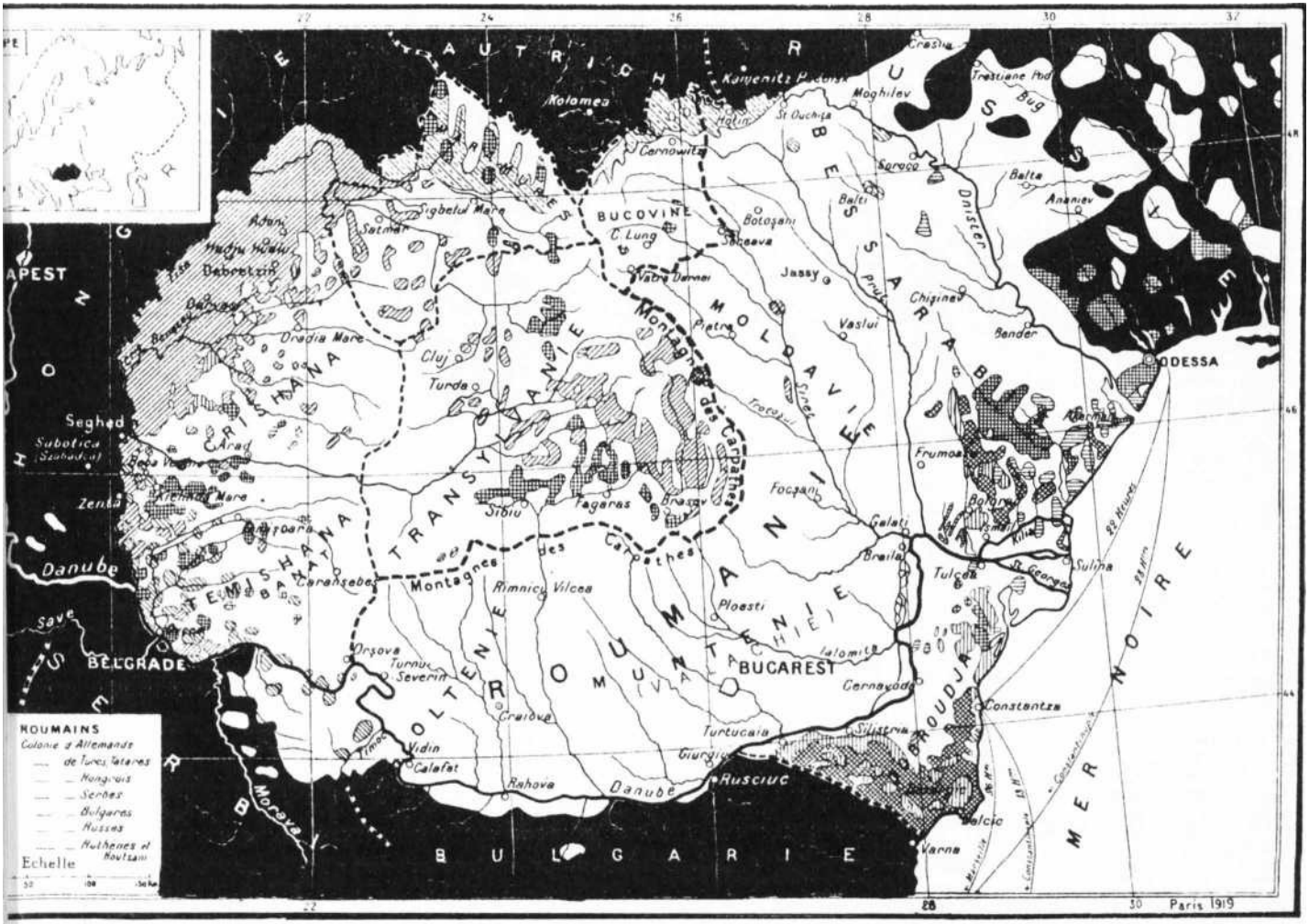

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

INTRODUCTION

Paul H. Stahl

Mulți români trăiesc în afara granițelor țării; istoria lor, la fel ca studiile sociale dedicate lor în general, a fost prea adesea influențată de motive politice care au împiedicat discuțiile libere, pur științifice. Schimbările de frontiere și conflictele dintre state apasă mult asupra cercetărilor sociale de aici sau de aiurea și ne împiedică să percepem clar lucruri uneori simple.

Românii răsăriteni, care locuiesc la est de râul Prut, care separă în prezent România de Uniunea Sovietică, constituie probabil cel mai mare grup. Un număr semnificativ de sate românești se extind până în inima Ucrainei. Deși paginile următoare conțin studii despre populația românească de dincolo de Nistru (Nistru pentru slavi), această publicație – subliniez acest aspect – nu este în niciun caz o modalitate de a afirma revendicări teritoriale. Unicul său scop este de a pune (sau re-pune) în circulație date de natură științifică. Într-adevăr, granița istorică, durabilă și adevărată care trebuie să separe România de Uniunea Sovietică este cea stabilită de istorie, adică râul Nistru. Doar pactul semnat de Hitler cu Stalin a permis modificarea sa.

Rusia și imperiul său au ajuns târziu la granițele României, la începutul secolului al XVIII-lea. Imperiul Otoman era stăpânul părții de sud a Ucrainei și stăpânul statului românesc Moldova. Când țarul Petru cel Mare a intrat în conflict cu otomanii, a intrat simultan în relații cu statul Moldova, căruia i-a recunoscut drept graniță râul Nistru. Pierderea regiunilor situate la nord de Marea Neagră de către Imperiul Otoman a facilitat înaintarea spre sud și vest a Imperiului Rus, care a intrat în contact cu regiunile locuite de români. Populațiile tătare, la fel ca populațiile islamice în general, au părăsit teritoriul Ucrainei în același timp cu retragerea Imperiului Otoman. Imperiul Rus s-a extins treptat, ocupând toată Ucraina și ajungând la granițele Moldovei, în același timp în care ocupa o parte din Polonia și ocupa treptat Caucazul. În ținuturile rămase libere, a instalat coloniști de diverse origini, în majoritate slavi. Partea de est a Moldovei (între râurile Prut și Nistru și cunoscută sub numele de Basarabia) a fost supusă presiunilor regulate din partea statului rus timp de două secole. Basarabia de Sud este colonizată de oameni veniți din alte părți. Procentul de români care locuiesc în Basarabia se schimbă în dezavantajul lor pe măsură ce se instalează noi coloniști. Cu toate acestea, chiar și astăzi, populația de origine românească din Basarabia (care în cadrul imperiului sovietic este cunoscută sub numele de „moldoveni”) este încă o majoritate puternică și păstrează un puternic sentiment de apartenență la romanitatea răsăriteană.

În multe părți ale lumii asistăm în prezent la un fenomen vechi ca lumea, facilitat de mijloacele de mișcare ale vieții moderne: un grup etnic sau o cultură este eliminată nu doar prin violență, ci prin ceea ce eu numesc sufocare demografică. Populații mici, precum

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

românii din Basarabia („Republica Socialistă Sovietică Moldovenească”) sau populațiile celor trei state baltice, sunt înlocuite în pământurile lor ancestrale de coloniști predominant slavi, ca parte a unei politici insistente de deznaționalizare organizate de comuniștii sovietici. Nu este singurul loc în care se întâmplă acest lucru; exemplul Tibetului este poate cel mai flagrant, deoarece este o cultură profund originală, care este sufocată de coloniștii chinezi, purtători ai unei mentalități diferite, precum și ai unui naționalism împins la extrem.

O rugăciune a supraviețuit secolelor; nu a fost nici uitată, nici modificată și este recitată de fiecare dată când se ține o slujbă religioasă ortodoxă. Ea spune: „apără-ne, Doamne bunule, de sosirea altor popoare asupra noastră”. O frică ancestrală, aceea de a-ți vedea modul de viață obișnuit schimbat de violența armată, rapidă sau de violența lentă, care se impune odată cu sosirea a tot mai multor coloniști. Sentimentul oricărei populații atacate de oameni din altă parte a fost adesea numit „xenofobie”; unde se termină sentimentul de a-și apăra țara și unde începe xenofobia? Îi las pe alții să facă asta, se implică politica și discuția devine greu de obiectiv. O anecdotă care a circulat în țările estice: pentru a câștiga un război împotriva imperiului sovietic, chinezii au un singur lucru de făcut; 300 de milioane dintre ei trebuie să se declare prizonieri în URSS. O glumă amară, pentru că nu numai populațiile mici pot suferi o schimbare fundamentală din cauza unui proces demografic, ci și națiunile puternice, dacă, în urma unei evoluții demografice nefavorabile, sunt transformate treptat în minorități. Sosind cu tancuri înarmate sau ca cerșetori, peste un secol sau două, efectul va fi același dacă numărul nou-veniților este suficient.

Mi s-a părut necesar să public acest volum deoarece conține materiale interesante. Deși lăsăm cititorul să discearnă ce este important (deoarece fiecare poate găsi și alte aspecte demne de remarcat), subliniez totuși câteva fapte.

În primul rând, studiul realizat de Euqen Lozovan, care utilizează numeroase surse de informații, printre care ar trebui poate evidențiate cele nord-europene, care se adaugă surselor cunoscute în mod obișnuit istoricilor. El creionează un portret fidel al românilor răsăriteni, iar articolul său de față face parte dintr-o serie de studii al căror interes este cert și care schimbă multe idei preconcepute.

Datele lui Evfimie Griza sunt simple notițe de teren, dar, ca orice informație de teren culesă acum vreo șaizeci de ani, prezintă un interes excepțional, pur și simplu pentru că descriu fapte care acum au dispărut. Și în contextul unor schimbări atât de mari precum cele care au avut loc în secolul al XX-lea, unde evoluția normală a oricărei societăți s-a suprapus efectelor intervenției unei dictaturi, a cărei doctrină apasă asupra întregii vieți sociale, de la aspectele materiale la credințe - este normal ca multe aspecte ale trecutului să fi fost acum șterse.

Studiul lui Gheorghe Pavelescu, alături de cele ale lui Ion Apostol, a fost publicat în ultimul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

număr al revistei Sociologie Românească. Expresie a şcolii româneşti de sociologie, într-o perioadă în care se afla în avangarda

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

cercetării globale, este remarcabilă prin interesul datelor publicate, dar și prin tonul textelor. În plin război, în plină dictatură, revista și-a menținut atitudinea științifică, umanitatea, iar cele două articole pe care le reproduc sunt o dovadă în acest sens.

Petre Çtefànucà a murit în împrejurări tragice; astăzi, acuzațiile care au dus la moartea sa sunt inacceptabile pentru orice minte neutră și obiectivă, dar în cadrul politicii staliniste, care a suprimat adversarii politici, precum și alte categorii, sub pretexte zadarnice, acestea constituie un exemplu de arbitrar și absurditate. Am reprodus acuzațiile care i-au fost aduse; cititorul va putea distinge binele de rău. Cât despre textele pe care le-a semnat și pe care le reproduc („retipăresc"), acestea prezintă un real interes pentru precizia lor și pentru numărul semnificativ de aspecte arhaice pe care cercetările sale le relevă.

Cunoscând complexitatea intereselor politice, precum și pe cea a intereselor naționale opuse, știu că, în afară de oamenii de bunăvoință care vor găsi în acest volum un obiect de interes științific, alții îl vor alege altfel, îi vor da o altă întrebuințare. Poate că dorința mea de a ști totul și mai ales de a spune totul li se va părea unora nepotrivită; nu pot scăpa de ea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

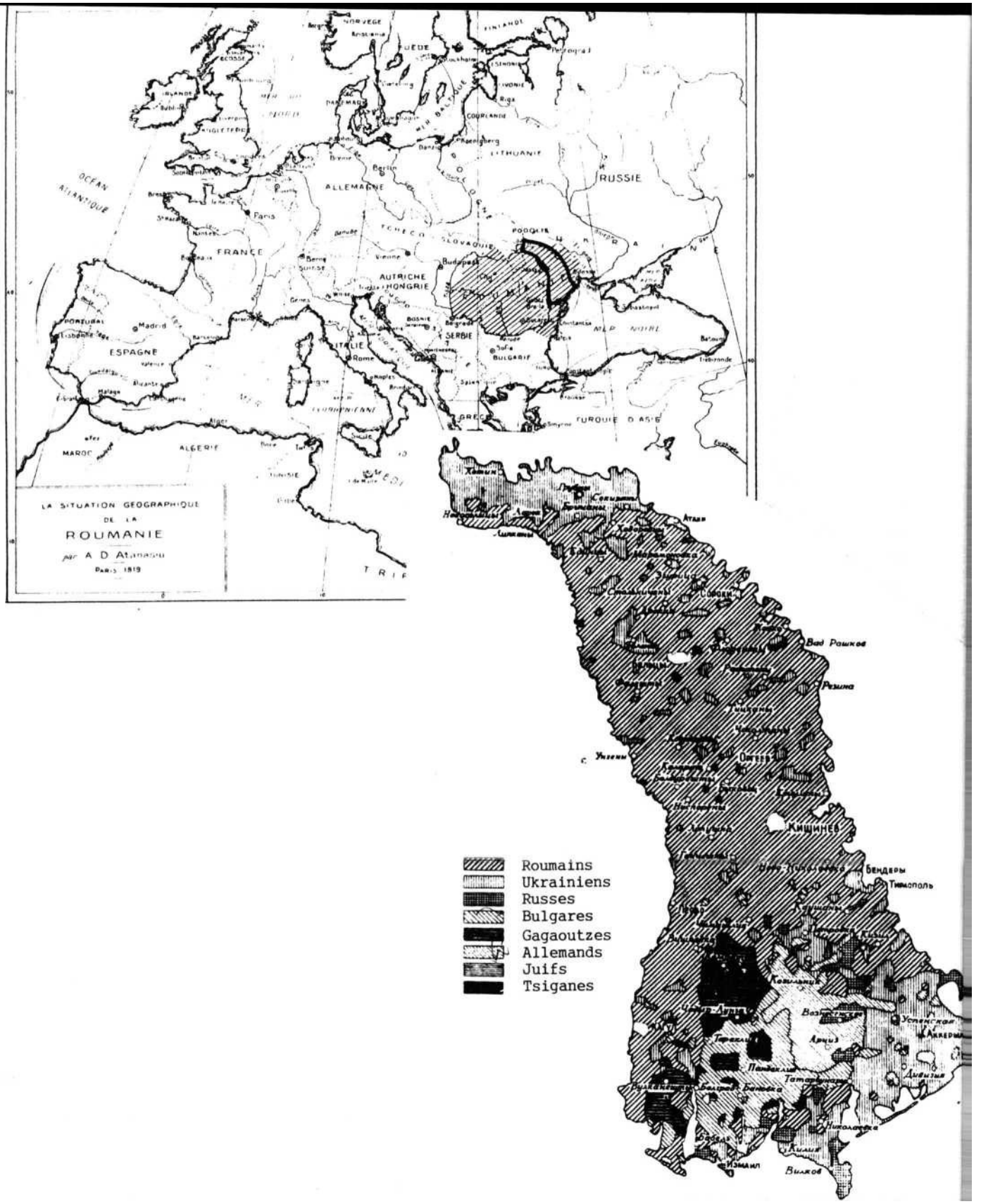

Situația etnică a satelor basarabene în secolul al XIX-lea
(conform datelor lui VI Butovii)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

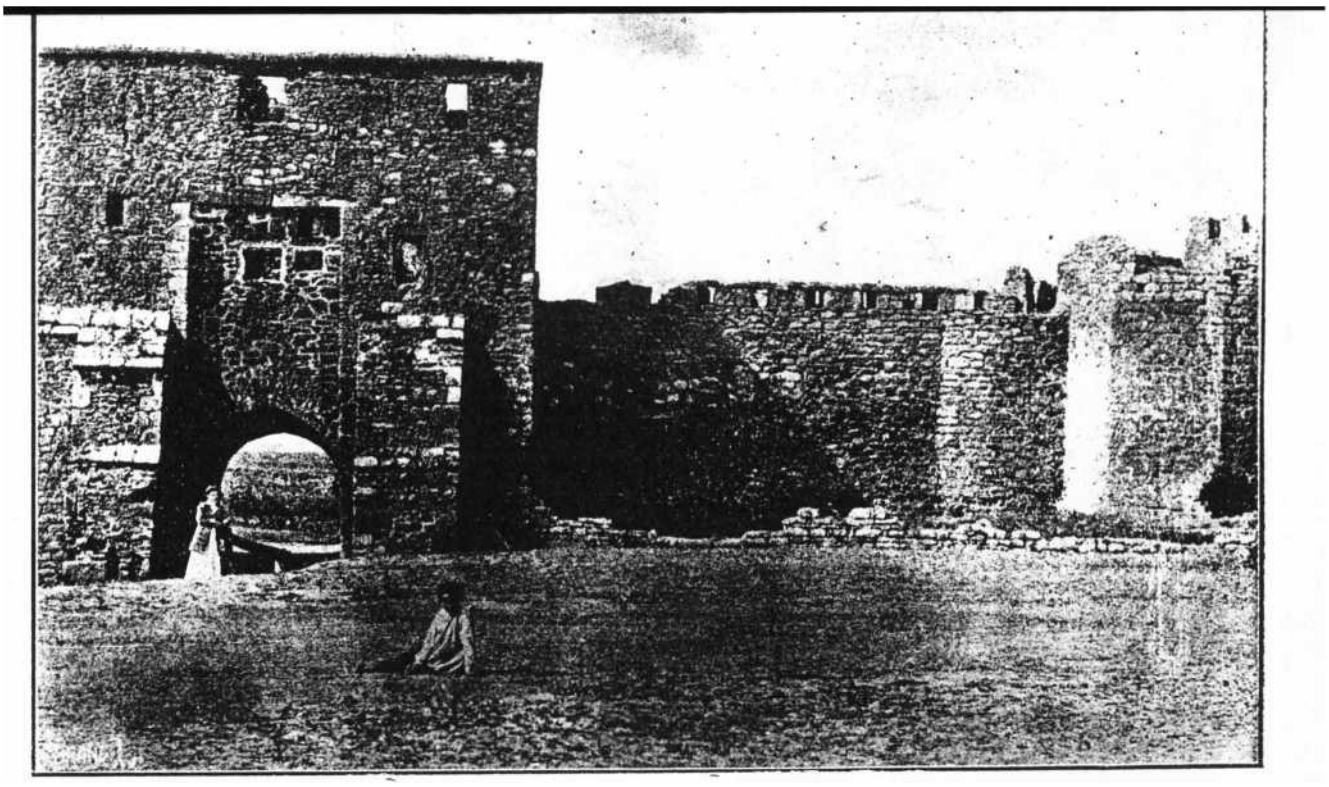

Cetatea Alba: poarta cea mare.

3THHMCCKHH cocraB Hace.ieHM» BeccapaÔHH B XIX a . TMC. <ie.i *

! I.HtIIOHa.IbHOCTb	1817		1835 1.		1859 r.		1897:	
	.loc		c. ·îô		a6 c.	%	aôc	
Mo.uaBa He	377, 2	78 ,2	411, 0	58,2	570, 6	54,9	1009 ,4	52 1
M<paitHUbi	1,	12	129,	18	202,	19,4	33	17,0
PvccKiie	10	2.	15,4	2,	39,8	3.7	123.	6.4
Eapen	6	1.	49,0	6.	83,9	7.9	22	11.8
1 leMiibi	8	1.	15,7	99	24,5	2.	6	3.1
Bo.irapbi							10	5.3
H rara\'3bi	19	3.	64.7	9.	84.2	8.	5	2.9
Omoara -mă.	3	0,	13.0	1.	1 1.0	1.	S.6	0.5
ApMHiie	2	0,	2.3	0,	3.0	0,	2.0	0,
Japonia	20,8	4.	5.0	0,	18,6	1.	1	0,8
Beerò	482, 6	10 0	705, 6	10 0	1038 ,3	10 0	1935 ,4	10 0

* *Hcmo'thHU.* UFBI\. ■)>. BYA, 1. 18582. .1. 37 219, .1. 18593. ■<. 3. .1. 1–24. .1. 18597 împuşcat \ MCCP. <t). 5, da. I, .1. 398; da. 2. a. 495, p . 1-528: <t". 2. da. I. .1. 1126: Upgrade PFO CCCP. picant".'. i. da. I. 4. 3. .i. 80–81; CiaTHCTii'iecKHe rjó.umu "OCCHHCKOH itMncpnn. citit. II: Ha.iiiMitoe s -a născut IN 1858 r . Cnfi.. 1861. cca. 1,57; LIBIA CCCP, rf>. 571. da. 6, p. 1023; <p. 1281, da. 6. 1. 107. .1. 131: 1. 72. .1. 107: Apxnti AH CCCP. <|>. 30. da. 2. 1. 5: riepnati 1rce06w.n1 nepenncb Hace.ieniin Pocciiicbofi iiviie- pnn 1897 r.. T. IN. Fiul lui BeccapaOcKaa. Cn6.. 1905. e. 70–73; 3anncKH Beccapaôcxoï'O al oraşului Commonwealth, T. 1. Kuiunues. 1864, c. 91; *BvmotUH BH* MaTepna.ibi I.IH JTHH'iécKOii Kapria BeccapaóCKOii ryóepann. Kiea. 1916.

Situaţia etnică a Basarabiei în secolul al XIX-lea (după VC Zelenciuk: Naselenie Bessarabii i podnestrovaia v XIX c. Academiei de Ştiinţe a Republicii Sovietice Socialiste Moldova; Kiéinev, 1979, Ediţiile Çtiinta)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

LE FIGARO

ULTIMATUMUL SOVIETIC CĂTRE ROMÂNIA

Le roi Carol II de Roumanie.

Cererile URSS

- **Restituirea Basarabiei**
- **Cedarea Bucovinei de Nord**
- **Controlul gurilor de vărsare a Dunării**
- **și regiuni petroliere**
- **Schimbarea structurii politice a țării**

Berlin și Roma: așteptăm și vom vedea

Roma, 27 iunie. - Agenția Stefani anunță că Comisarul Poporului pentru Afaceri Externe, domnul Mofotov, a înmânat ministrului român la Moscova o notă prin care URSS solicită României să restituie întreaga Basarabie și să cedeze partea de nord a Bucovinei.

Guvernul român urmează să răspundă la nota sovietică în această seară .

Un Consiliu al Coroanei a fost convocat pentru a examina Uniunea Sovietică.

Între timp, avioanele sovietice au apărut cozi deasupra teritoriilor - revendicate de sovietici

În acest moment este imposibil de prezis cât de favorabil va fi răspunsul guvernului român. (Havas)

București. 27 iunie - Conform unei surse private de încredere, neconfirmată oficial , se crede că cerințele formulate asupra României prin ultimatumul sovietic, care expiră în această seară la ora 22:00 , sunt următoarele:

1. **Capitularea Basarabiei.**
2. **Cesaon al Bucovinei de Nord.**
3. **Controlul gurii Dunării prin stabilirea Datelor Navale la Brada. Oaiatz. Constanța.**
4. **Controlul regiunilor petroliere ;**
5. **Schimbarea structurii politice a țării**

Italia și Germania, abordate de România, și-au retras sprijinul, declarându-se dezinteresate.

În București, nu știm, la vremea respectivă situația actuală. Care va fi răspunsul guvernului român ?

Se raportează unele mișcări de trupe . Jurnaliștii străini sunt chemați la Ministerul Propagandei la ora 20:00 (ora locală).

Teritoriile *revendicate de sovietici au fost acordate României după războiul din 1914-1918* .

***În ceea ce privește Basarabia mai specific , se știa că guvernul de la Moscova* nu recunoscuse *niciodată oficial anexarea acesteia la România* .**

***Totuși, tensiunea rezultată din această anexare se redusese semnificativ în urma politicii urmate timp de mai mulți ani de domnul Titulescu în perioada în care a deținut portofoliul Afacerilor Externe al României* .**

***Ea* fusese *atacată din nou de la începutul războiului actual , dar într-un mod mai discret , iar până acum Kremlinul nu* îi *dezvăluise încă* intențiile.**

Teritoriul românesc amenințat de sovietici.

Se pare că România a fost de acord să cedeze teritoriile solicitate

Berna. 27 iunie. - Aceste teritorii sunt solicitate de Rusia

Elveția a fost informată de la Roma că presa italiană continuă să urmărească situația din România cu cel mai mare interes.

Ziarele oferă câteva detalii despre ultimatumul URSS-SS . Se precizează că nota a fost înmânată ministrului României ieri dimineață, la ora 10 , de către domnul Molotov.

Pe parcursul zilei de ieri și de astăzi, numeroase escadrile de avioane au survolat zonele solicitate de Uniunea - Sovietică .

România a fost de acord să

Se așteaptă o schimbare în guvernul român datorită introducerii numeroaselor elemente ale Gărzii de Fier . Ziarele italiene adaugă că numeroase grupuri de evrei români ar fi solicitat protecție legației URSS din Buta Rest din cauza legilor antisovietice .

În cele din urmă, ziarele publică telegrame din Sofa, în care bulgaroaica urmărește cu mare interes situația din România .

Deocamdată, cercurile politice își păstrează cea mai mare rezervă.

Știrile ultimelor ore din ziarele din Roma,

(Havas)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

LE FIGARO

Ce am putut citi în presă în ziua aceea

istorie

ROMÂNIA LONGS

în fața cerințelor sovietice

dar cere timp pentru evacuarea Basarabiei și Bucovinei

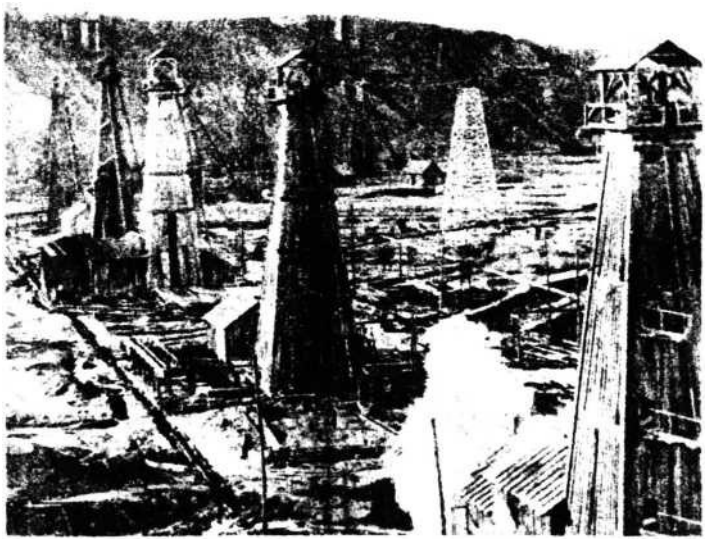

Vedere a câmpurilor petroliere RooMMs

Bucureşti, 28 iunie.

Ca răspuns la ultimatumul sovietic în patru puncte, al cărei text a fost dat publicității, guvernul român a transmis astăzi, la ora 11:00 , prin intermediul ambasadorului său la Moscova, următoarea notă domnului Molotov:

Pentru a evita incidentele militare și extinderea conflictului în această parte a Europei, guvernul român este obligat să accepte cererile sovietice. Acesta solicită însă acordarea unei perioade mai lungi pentru evacuarea trupelor sale , având în vedere dificultățile care însoțesc o astfel de operațiune .

Prelungirea acestui termen, precum și modalitățile de evacuare , pot fi reglementate de comisia mixtă prevăzută în guvernul nostru sovietic. Numele delegaților români la această comisie vor fi aduse la cunoștința guvernului sovietic în cursul zilei .

Consiliul de Miniștri român

(Transmitere cu întârziere.)

București. 28 iunie

Consiliul de Miniștri s-a întrunit la ora 16:00, prezidat de consilierul regal, domnul Tătăresco, președintele Consiliului.

Dl. Tătăresco a expus faptele care au făcut obiectul deliberărilor Consiliului Coroanei la 27 iunie.

Dl. Tătăresco a anunțat că guvernul va prezenta Parlamentului o relatare istorică a tuturor faptelor care constituie această mare tragedie a poporului român. Apoi, a indicat măsurile administrative și pachetele care vor fi - elaborate pentru a ajuta populația românească nevoită să-și părăsească locuințele.

Situația din România

Budapesta, 28 iunie. - O mare parte a emisiunilor radio maghiare este dedicată situației din România. Nu se fac comentarii personale , ci se difuzează doar articole de la corespondenții italieni și iugoslavi din Budapesta.

Corespondenții ziarului italian Cresse notează că oficialii maghiari compară situația din România cu cea a Cehoslovaciei și subliniază că revendicările maghiare împotriva României devin relevante în momentul în care România satisface revendicările altor țări.

La rândul său, „Pobtüca" din Belgrad consideră că următoarele douăzeci și patru de ore vor clarifica situația și că se vor ridica problemele Dobrogei și Transilvaniei. (Știm că Dobrogea este revendicată de revoluționarii bulgari, în timp ce de partea maghiară există o cerere pentru anexarea ei la țara Transilvaniei. (Havas.)

Teritoriul românesc **amenințat de sovietici.**

Delegații sovietici la comisia mixtă

Moscova. 28 iunie — Guvernul sovietic a anunțat astăzi că va fi reprezentat în comisia mixtă sovieto-română pentru soluționarea cesiunii teritoriilor de generalii Kozlov și Bonne, care îi vor contacta pe delegații români imediat ce vor fi numiți (Fournier i

IUGOSLAVIA , care nu a (obligațiuni față de România), OBSERVĂ

Berna. 28 iunie. - Agenția Telegrafică Elvețiană află de la corespondentul său din Roma că sosesc rapoarte de la Belgrad conform cărora un purtător de cuvânt oficial a declarat presei că Iugoslavia, care nu are nicio obligație față de România, privește situația ca un simplu observator .

Pe de altă parte, au fost primite rapoarte de la Sofia conform cărora Consiliul de Miniștri nu s-a întrunit încă, dar că cercurile bulgare urmăresc evoluția situației cu cea mai mare atenție.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ROȘU ȘI NEGRU

A fost odată ca niciodată o lume cu două dictaturi, una roșie, cealaltă neagră. Cea neagră a trăit paisprezece ani; cea roșie încă trăiește și își păstrează cuceririle violente. Generație după generație de oameni dezamăgiți o părăsesc, dar neofiții ignoranți i se alătură, ușurați că au găsit modelul ideal, care are un răspuns la orice și îi scutește de efortul de a gândi.

Roșii și negri, fiecare separat, apoi împreună și prin contract scris, au înrobit și exterminat zeci de milioane de ființe umane, pentru fericirea umanității, spun ei. Pretextul? Apartenența la o clasă, o religie, o rasă, eliminarea celor care i-au împiedicat să danseze în cerc sau pur și simplu pentru plăcerea de a face acest lucru.

Amândoi au cartea de vizită a partidului drept cheie către rai; o doctrină politică le servește drept religie; fiecare are o culoare preferată, o uniformă (în esență o cămașă, e ieftină), o șapcă, un acronim pe braț, un salut cu o mână (nu cu cealaltă), un imn la gloria partidului, martiri de comemorat, informatori glorificați, parade, tineri în antrenament paramilitar, spioni peste tot și celebrarea preluării puterii, numită în mod curios „eliberare”. Pe scurt, tot ce trebuie să aibă partidele totalitare bune și solide. Adepții lor se numesc reciproc „tovarăș”, „domnule” fiind rezervat dușmanilor; potrivit lor, omenirea este împărțită în două categorii, „pro” și „contra”. Neutrii? Suprimați, clasificați împotriva. Cum devin popoare întregi oi ucigașe? Maimuțe fără memorie? Papagali marionetă? Lansătoare de sloganuri prefabricate? Rinoceri colorați?

Cât de viril era chipeșul Adolf! Cât de blând era micul tată al poporului! Victimele lor spun că nu aveau decât defecte; le găsesc o singură calitate la toate, cea roșie pentru că s-a luptat cu cea neagră, cea neagră pentru că s-a luptat cu cea roșie. Și ce-ar fi fost dacă i-am fi lăsat să se omoare între ei ca cei doi șerpi care s-au înghițit unul pe altul, începând cu coada? Avem dreptul să visăm.

Istoria ne învață că roșii și negrii, complici la crime, au ajuns să se opună unul altuia. Negrii, învinși, și-au pierdut cuceririle; putea fi invers. Roșii, victorioși, i-au judecat în numele moralității și i-au condamnat pentru fapte pe care le comiseseră ei înșiși și, încă o dată, putea fi invers. Lumea liberă, uluită, ignorând voit crimele roșiilor, aplaudă, uitând că o moralitate unidirecțională nu este una și că anulează valoarea unei condamnări. „Vae victis” nu este un principiu al moralității sau al dreptății. Răul trebuie condamnat pentru că este rău și nu pentru că a fost comis de roșii sau negri. O crimă este inacceptabilă pentru că este o crimă. Ar fi fost nevoie ca lumea liberă să aibă o ocupație roșie reală, bună, lungă, de o jumătate de secol - precum cea a Europei de Est - pentru ca ea să înțeleagă că ororile de la Katyn și Gulag sunt mult mai valoroase decât cele de la Auschwitz. Și ce se întâmplă cu Buchenwald și celelalte lagăre ale morții care au servit ambele, pe rând?

Împodobiți cu statutul lor de judecători și cu noua lor aureolă, roșiii au început să dea lecții de morală lumii libere, roiind pe continente, instalând dictaturi peste tot, găsind închinători zeloși care, în numele viitorului ideal al umanității sau al luptei împotriva negrilor imaginari, acceptau și justificau cele mai mari orori. Lumea liberă a suferit cinci ani de ocupație din partea negrilor; încă jelește și caută bătrâni vinovați, o jumătate de secol mai târziu. Popoarelor care au suferit timp de 70 de ani din cauza roșiilor și țărilor ocupate timp de 50 de ani cu acordul tacit sau scris al lumii libere, le oferim clemență și uităm de ceea ce au făcut roșiii ieri și încă fac astăzi. A urî și a condamna crimele vechi și a ierta criminalii contemporani, pur și simplu pentru că sunt la putere sau pentru că crimele lor nu vă privesc personal, - ce principiu minunat al justiției! Să fim judicioși. Și dacă lumea liberă ar fi fost ocupată nu de negri, ci de roșii, am fi gândit la fel?

Lumea liberă se preface că nu observă că roșii au fost primii care au înființat lagărele morții și nici că victimele lor sunt mult mai numeroase. Cum ar observa? Orbită de propagandă, de grupurile de presiune, speriată de puterea militară a roșiilor și mai ales rușinată că a fost aliatul fidel al criminalilor roșii. Aceasta ar însemna să se condamne pe sine. Cu toate acestea, este mai ușor să-i condamnăm pe „ceilalți”, aliații negrilor (finlandezi, români, maghiari, popoare baltice) care, la fel ca aliații roșiilor, voiau pur și simplu să-și apere viața și libertatea. Un cardinal se întreba acum câteva zile: „Avem dreptul să ne aliem cu diavolul pentru a lupta împotriva diavolului?”

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Şi ce putem spune când terorizaţii de ieri devin la rândul lor teroriştі ? Şi când cei de ieri , persecutaţi pentru religia lor, ideile lor, rasa lor, devin persecutori ? Ei cred că au dreptate, găsesc scuze, justificări, nutresc o ură infinită . De fapt, coboară la nivelul persecutorilor lor mizerabili de altădată, întăresc aceste vechi josnicii. Răul nu poate fi şters de un nou rău. Nu trebuie să uităm trecutul, dar trebuie să scăpăm din cercul violenţei şi al răzbunării , pentru că fiecare răzbunare va fi întâmpinată cu o altă răzbunare, istoria nu ne permite să ne îndoim de asta. Impunerea opiniilor prin teroare, prin violenţă, prin forţă publică, oricare ar fi aceste opinii, duce la o nouă violenţă. Violenţi şi teroriştі din toate ţările, nu sunteţi decât ucenici detestabili ai vrăjitorului.

Gropile comune roşii apar în număr tot mai mare, servind drept echivalent al gropilor comune ale negrilor. Intelectualii progresişti jenaţi (adică cei care văd doar crimele negrilor) şi lumea liberă recunosc în liniştе lucruri care sunt cunoscute de mult timp. Oamenii inventează scuze: „Nu ştiam” sau „Nu am vrut asta”. La Nürnberg, cei care şi-au cerut scuze în acest fel sau care au spus că doar execută ordine au fost condamnaţi, iar această condamnare este justă. Ce ar trebui făcut cu cei care spun „Nu ştiam” despre crimele roşiilor?

În niciunul dintre cazuri nu voiam să ştim! Şefi de stat voit orbi şi înşelători, falşi democraţi, farisei, moralişti duminicali, chiori în ochiul drept sau în ochiul stâng! V-aţi astupat urechile ca să nu auziţi strigătele şi să vă acoperiţi aliaţii! Încă o faceţi.

Adoratori ai lui Stalin, Castro, Pol Pot şi ai tuturor celorlalţi, sunteţi ca adoratorii naţional-socialiştilor, nimic nu vă deosebeşte. Am uitat, nu spunem naţional-socialist, nu e elegant, spunem fascist, chiar dacă fasciştii erau copii de cor în comparaţie cu naţional-socialiştii. Nici comunişti nu ar trebui să spunem, ci stalinişti, e mai bine acceptat, suntem modeşti. Partidul nu greşeşte niciodată, ci doar - şi în mod regulat - liderii săi greşesc în numele său. Pierzându-l pe Stalin, ne retragem la Lenin şi Troţki: astăzi le cunoaştem şi noi crimele şi de aceea ne ascundem în spatele părinţilor „socialismului pseudoştiinţific”, pentru că sunt morţi şi nu mai pot răspunde. Şi, atunci, nu au avut ocazia să construiască „mâine mai bune”; care mai degrabă plâng, care strigă după ajutor, care ţipă până la moarte.

Să lupţi împotriva roşiilor în numele negrilor sau să lupţi împotriva negrilor în numele roşiilor şi să te crezi democrat în tot acest proces, ce farsă! Cine a spus că prostia nu are limite? Nu este depăşită decât de orbirea partizană.

De ce aţi refuzat să-i ascultaţi pe cei care spun adevărul gol încă din anii 1920? De ce să nu-l credeţi pe „renegat” Kautsky? Sau pe Rudolf Hilferding? De ce să nu-l ascultaţi pe Gide la „întoarcerea sa din URSS”? Sau pe Panait Istrati? Sau celelalte numeroase mărturii despre Zeul Întunericului? Era datoria lumii libere să denunţe inacceptabilul oriunde s -ar afla , pentru că morţii nu pot striga ; dar noi am rămas tăcuţi, intelectualii trădaţi, aşa cum am rămas tăcuţi când evreii erau exterminaţi. De ce să aşteptaţi ca rudele speriate ale victimelor să scoată morţii îngropaţi de mult în gropi comune de către roşii? Nu am vrut să ştim, ca cineva care, ieşind la pescuit şi văzând pe cineva căzând în apă, îi cere să meargă să se înece puţin mai departe pentru a nu-şi speria peştii „lor”. Această moralitate unidirecţională este doar un pretext pentru a păstra puterea şi banii; uitaţi-vă în oglindă şi veţi vedea ce urechi lungi avem.

Roşiii nu au ucis doar negri , iar negrii doar roşii . Negrii-roşii au ucis mai ales - repet , mai ales - oameni oneşti , care nu voiau să fie nici roşii, nici negri, ci vii. Imaginile de la televiziunea românească au zguduit conştiinţele pentru crimele recente. Ca şi supravieţuitorii de la Dachau, copii goi, scheletici, defilau; morţii umpleau morgile , ucişi de roşii. Totul era pus pe seama celui mai recent dictator: dar ce facem cu crimele comise în anii 1940 şi 1950? Ce facem cu aceste victime? Sunt ele mai puţin moarte decât morţii văzuţi la televizor? Sute de mii de morţi şi milioane de închişi. Ce facem cu aceste victime? Cine i-a judecat pe ucigaşii lor, şi mai ales pe cei care au instalat dictatura? Îşi dau aer de filosofi, democraţi, orice. Nu cer moartea lor, ci adevărul, întregul adevăr. Să le dăm decoraţii doar pentru că nu mai ucid astăzi?

Vedem în toată Europa de Est foşti roşii renunţând cu înverşunare la credinţa lor, unul acum două zile, altul acum o săptămână. Asemenea alpiniştilor, nenumăraţi roşii escaladează imaginarii Munţi ai Măslinilor, doar pentru a coborî transfiguraţi, cu jachetele pe dos. Toţi sunt rezistenţi! „Vom păstra puterea, ne vom schimba doar numele!” Au complici în lumea liberă care îi urmăresc zgomotos pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

criminalii de acum o jumătate de secol. Au devenit ei, totuși, din nou virgini?

Ni se spune că acestea sunt roșii îmbunătățite; așa că de ce să folosim negri 11c îmbunătățiți? Frica, bântuirea, paralizarea, sunt încă prezente. Torționarii de ieri s-au convertit la democrație, torționari democrați. Aruncă noroi peste tot ca să se exonereze. Democrați? Credeți?

Când se vor dezintegra ultimele două mari imperii, ambele roșii? Am avut procesul Negrilor la Nürnberg; când va avea loc procesul Roșiilor la Leningrad? Singurul care va da valoare morală deplină condamnării Negrilor? Când va fi ștearsă mitologia postbelică, cu jumătățile ei de adevăr și zonele ei gri prea mari? Într-o zi, istoria o va face, cu siguranță; îmi exprim speranța că victimele Roșiilor o vor face mai devreme, așa cum au făcut victimele Negrilor.

Când va avea loc procesul de la Leningrad? Când este procesul de la Beijing?

Bucuresti, decembrie 1989
"de aici asa se vede"

EPILOG

- După aceasta, nu vor mai exista niciodată crime pe pământ?
- Niciodată . Dar mai întâi trebuie să găsim soluția finală pentru tibetani ... și pentru Ibo _____și pentru indienii din Amazon... și pentru tibetani... și pentru georgienii... și pentru armeni... și pentru cambodgieni... și pentru tibetani... și pentru libanezi... și pentru kurzi... și pentru... și pentru... Și că am avut timp să sufocăm demografic micile grupuri etnice cu coloniști de aiurea. Desigur, pentru fericirea umanității, progresul, puritatea rasei, religiei, doctrinei și a _____... și a... tot ce există în tăcere complice a celorlalți, de îndată ce problema nu-i privește direct. Aici avansează femei înregimentate, deghizate în văluri negre; și tineri bărboși chipeși, roșii de sângele autoflagelării lor. Mărșăluiesc în cadență, își bat pieptul frenetic, strigă lozinci ritmice. Se răspândesc în întreaga lume, ei și alții, invadează țări, pentru că ciuma este universală. Unii cred că îndeplinesc o lucrare divină, alții urmează o cale luminoasă, luminoasă, pavată cu cadavre. Procesele politice se termină aici sau colo, să nu lăsăm spațiul gol, să înviem procesele din Evul Mediu. Și să provocăm, să provocăm; să aruncăm în aer moschei, să dăm foc sinagogilor, să campăm pe Sfântul Mormânt, rezultatele sunt sigure, ne vom distra. Și să nu uităm de cimitire; să aruncați porci tăiați asupra musulmanilor, să desenați svastici asupra israeliților, să rupeți brațele crucilor și să scoateți ochii sfinților asupra creștinilor. Faceți mici desene pornografice. Haideți, ne așteaptă noi masacre.
- Ni se va întâmpla niciodată asta!
- Arsenicul nu te omoară?
- Dar *încă mai* jelesc rugurile Inchiziției, *jelesc* căderea Constantinopolului, otrăvirea lui Socrate, sosirea lui Tamerlan, incendiul Bibliotecii din Alexandria și pe Attila în Occident. Sadat a murit. Unde ești, Aetius?

Paris, aprilie 1990

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ROMÂNII DE EST: DE LA NINSTRU LA VLADIVOSTOK
(secolele XI-XX)

Eugen Lozovan

Illud reparat te quod caetera reigna resolvit;
Ordo renascendi est crescere posse malis.

Rutilius Numatianus

Titlul de mai sus poate părea general, dar definește clar scopul acestui studiu. Acesta implică urmărirea diacronică, de-a lungul a aproape zece secole, a unei expansiuni extraordinare care acoperă un teritoriu imens, delimitat de cele două puncte extreme menționate. Această aventură istorică uimitoare este împărtășită și de alte popoare neolatine.

Între 1260 și 1291, veneţienii Niccolò și Matteo Polo au parcurs de două ori ruta de la Crimeea tătară la Khanbaligh, capitala chineză aflată în mâinile ocupantului mongol Qubilai. Astfel, drumul pentru misionari a fost deschis și, timp de câteva secole, Biserica Romană a preţuit proiectul excesiv de a subjuga spiritual aceste ţinuturi din afara oikoumene-ului, lucru pe care nici macedoneanul Alexandru, care s-a oprit pe malurile Indusului și în văile Bactriei, nici ultimii Cezari care s-au împotmolit în războaiele de gherilă ale Iranului sasanid (1) nu l-au cunoscut.

Sub steagul protector și cuceritor al Sfântului Gheorghe, genovezii și-au construit imperiul levantin în Evul Mediu timpuriu, care avea să ţină în frâu balanţa rivală păzită de ghearele leului înaripat din oraşul lagunar al dogilor. Stabilirii veneţiene a oraşului Tana, la gura de vărsare a Kubanului, în teritoriul Qipêak, genovezii i-au opus, din 913, punctul lor comercial de pe Marea Caspică, la Itil. Acolo aveau să se încheie rătăcirile îndrăzneţilor varegi scandinavi, care nu erau speriaţi de traversarea diagonală a întregii Rusii, posedaţi cum erau de fascinaţia comorilor legendare ale Sârklandului.

Pe malurile Tago, portughezii, stăpâniţi și de alte vise dinamice, de scriere a istoriei, au lansat Lusiadele pe ruta Capului. În căutarea mirodeniilor parfumate, Vasco da Gama a debarcat la Calicut pe 20 mai 1484, punând bazele Indiei Portugheze. Explorarea comercială a dus la o cucerire spirituală pe care Biserica Romană a consacrat-o solemn prin bula Aequum reputamus (1534). Papa Paul al III-lea a conferit jurisdicţie canonică asupra întregii Asii provinciei Goa și, implicit, Portugaliei. Astfel, ruta sudică către Cathay și Cipango al lui Marco Polo a devenit accesibilă, o rută care - datorită Milionei - era cunoscută în întreaga Europă de mai bine de două secole. Societatea lui Isus s-a angajat în aceasta cu îndrăzneala sa obișnuită, care ignora limitele forţei umane. Din Malacca, pe 24 iulie 1549, Sfântul Francisc Xavier a plecat spre Japonia într-o misiune evanghelică.

Între timp, în Atlantic, Cristofor Columb se lăsa pradă iluziei sale caraibiene, convins că debarcase în „Indiile de Vest”, pe ţărmurile Hispaniolei.

Unde îi putem plasa pe românii medievali în acest context, din care nici cel mai pozitivist istoric nu poate scoate suflul epic? Trebuie să fim conștienţi de fapte: rolul viselor este decisiv în descoperirile umane. Aproape că suntem tentaţi să afirmăm că visele sunt măsura lucrurilor de aici, de jos.

Romanii orientali, abandonaţi de Roma în 270, au realizat o profundă reconversie rurală în fosta Dacie a lui Traian și s-au salvat istoric în ciuda valului de popoare migratoare din secolele IV-X. În Sciţia Minor, sub egida Bizanţului, populaţia a continuat o viaţă romană satisfăcătoare, ceea ce a dus la primele cristalizări statale. Cu toate acestea, întreaga aripă vestică a romanităţii, din Dalmaţia până în Boemia, din Pannonia până în Friuli, până la malurile Tagliamento-ului, era condamnată la o dispariţie lentă. Romanii din Balcanii de Sud erau fragmentaţi în insule, dintre care unele au supravieţuit în mod miraculos până în zilele noastre (2).

În teritoriul dintre Carpaţi, Nistru și Dunăre - care avea să devină Moldova istorică - romanitatea a supravieţuit în aceleași condiţii de precarietate eroică. Lupta corp la corp cu triburile slave și turanice nu a împiedicat crearea unui stat civilizat spre mijlocul secolului al XIV-lea (3) . De la începutul celui de-al doilea mileniu, această romanitate era suficient de puternică pentru a nu fi ţinută în avântul său expansionist de obstacolul ușor de trecut al Nistrului.

Surse scandinave din secolul al XI-lea relatează prezenţa „Blakumenilor” dincolo de acest râu, coroborând astfel cea mai veche cronică rusă care îi menţionează pe „Voloxove” (4) în același loc. Descrierea, după aceste prime atestări, a roiului românilor în stepa nord-pontică, în Crimeea și în Caucaz este relativ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ușoară, deoarece sursele documentare sunt generoase în detalii. Aici vom recurge adesea la onomastică (nume de locuri și persoane); mărturia lor este incontestabilă 14 și, în plus, este databilă în majoritatea cazurilor.

La două secole după primele atestări ale românilor de dincolo de Nistru, orașul genovez Caffa, din Crimeea, și-a recrutat gărzile („orguxii") în Cetatea Albă, în Suceava și în Țara Românească (5). Între 1455 și 1475, cetatea Lerici (Tart. Ozù, Roum. Vozia, rusește Oéakov) a fost ocupată de principatul Moldovei; aceasta avea să cadă în 1492 sub dominația hanului Mengli Giraï (6). În jurul anului 1650, numărul „dacilor transnistreni" care au luptat în armata cazacilor lui Bohdan Hmelniţki este considerabil (7). Numele lor nu lasă nicio îndoială cu privire la originea lor etnică: Voloiin, Bogdan, Gajduk, Diok, Radul, Focÿa, Basarab, Muntjanenko, Grigorcea, Borcea etc., fără a lua în considerare derivatele (8). În secolul al XVIII-lea, în „oblastia" nou creată a lui Oeakov, colonizarea românească a fost încurajată de autoritățile țariste; au primit proprietăți, între Nistru și Bug, următorii nobili: Ion și Nicolae Cantacuzino, T. Rosetti, Ilie Catargiu, Sava Badiul, Scarlat Sturdza, Cristea Manuil, Ion Macarescu, Dimitrie Cucu, Matei Cantacuzino, Ion Boian, Theodor Macarescu, Ion Iliescu, Theodor Canà Sabàul, Ion Canà Sabàul, Ion. Crăciun, Anton Pascal, Pintilei Hagilà, Vasile Sàcarà, Ion Nicoritâ, Alexandru Ghenadie, Petru lancu, leremia Solescu, Vasile Dodon, Roman Zmuncilà, Grigore Bàrcariu, Grigore Bo^neac, Theodor Romànescu, Maximilian Torungea, Mihail Sturdcuÿzino, De Briga, etc.

(11) Elita a fost urmată de o mulțime de oameni de rând care au întemeiat un număr considerabil de sate. În 1793, mitropolitul Gavril și preotul Ivanov au făcut un recensământ al acestor localități și au constatat că 49 din 67 erau locuite exclusiv de români.

(12) Un capitol aparte îl constituie emigrarea în Rusia în 1711 a prințului Dimitrie Cantemir, după rezultatul dezastruos al bătăliei de la Stănileçti. Acesta era însoțit de 448 de nobili și aproximativ 4.000 de țărani, negustori și burghezi. Unii dintre ei, precum însuși Dimitrie (14) și fiul său Antioh (15), Mihai Herescu (16), N.N. Bantyi-Kamenski (17) au jucat ulterior un rol major în cultura rusă (18). Masa celor de rang inferior și fără rang s-a deznaționalizat și a lăsat puține urme. După anexarea de către Rusia în 1812 a teritoriului situat între Prut și Nistru - numit impropriu Basarabia - „strămutarea" românilor în interiorul imperiului, care rareori era voluntară, s-a intensificat. Emigrarea în Caucaz (19), în regiunea Kutajsi, datează din 1896. Pentru perioada contemporană, merită menționat „transferul" a mii de familii românești în pustiul regiunii Pavlodar, din Asia Centrală (21).

În 1936, M.V. Sergievskij, acceptând validitatea argumentelor istorice și onomastice, a recunoscut faptul colonizării românești - pe care a numit-o „moldovenească" (22) - pe malul stâng al Nistrului. El a întocmit o listă cu 85 de toponime din teritoriul orașului Oiakov și al voievodatului Braclavsk (23). Iată cele mai caracteristice: Anan'ev, Birzula, Butory, Valegoculovo, Gandrabury, Giderim, Gojany, Dojbany, Dubossary, Karagai, Koinica, Kuèiery, Lunga, Magala, Malovata, Perejory, Rogi, Slobozeja, Speja, Teja, Tokmazeja, Ternovka, Toiilovo, Cobruii, Sibka. În provincia Herson trebuie menționate următoarele localități: Vradievka, Badelova, Ginkulova, Diugastrovo, Diordteiti, Kaprica. Nowrovka, Tjatra, Ursulovo. Moldavka și derivate. Toate aceste tononime, cu un etimon românesc evident, sunt atestate încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; fonetica lor este integrată în izoglosele Atlasului Lingvistic Românesc. Exemple paralele se găsesc în toponimia Vechiului Regat, a Transilvaniei și chiar a Macedoniei. Astfel, tipologia toponimelor românești este aceeași din Ucraina până în Epir (27).

Într-un articol publicat în 1966, dl. Rubin Udler ne oferă informații destul de sumare despre crearea „Atlasului lingvistic moldovenesc". Autorul specifică faptul că cele 240 de localități studiate sunt situate în RSS Ucraineană (regiunile Transcarpatia, Cemoviț, Odesa, Nicolaev, Kirovograd, Dniepropetrovsk, Zaporojie, Donețk, Lugansk), în RSS autonomă Abhazia, în RSFSR kirghiză. Prin urmare, depășim cu mult teritoriul vorbitor de limbă română destul de unitar dintre Prut și Bug. Pe harta de referință a Atlasului, în partea de jos a paginii, există 16 casete care conțin materialul necartografiat. Iată transcrierea:

Regiunea Kirivograd, 5 puncte de sondaj.
Regiunea Nikolaev, 4 puncte. Voznesensk.
Regiunea Dnepropetrovsk, 1 punct.
Regiunea Lugansk, 1 punct. Lisiiansk.
Regiunea Zaporojie, 1 punct. Melitopol.
Regiunea Donețk, 2 puncte.
Regiunea Transcarpatia, 4 puncte. Raxov.
Regiunea Krasnodar, 2 puncte. Krymsk,
Tuapse.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Carte-témoin de
l'ATLAS LINGUISTIQUE MOLDAVE

ВИШИН 183

Ch.NALR 1174, ALF 218, ALFC 286,
ALC 477, ALC 96, ALL 466,
AIS 1263, 81 147, QNALF 592
АРНГЦОВМ 72

I. Ынтребаре индиректэ : Кум ый зичець ла помул, каре фаче вишине ?

II. 232. Се зиче ши „пом ди в'ёмы-". „пом".
110. Се зиче ши „копак ди ж"ўшын".
25. Се зиче ши „пом ди вж"ўшни"
123. „ж"ишынар'" е фолосит ку сенсул де (вишинь нуль, фэрэ нумэр).
68 „ж"ишынар" е фолосит ку сенсул де (нуль вишинь, пресупус дес).
105, 154 „ж"ишынар'" е фолосит ку сенсул де (вишинь нуль).
165. „ж"ишынар'" и се зиче унуй вишин тынэр.
98. Дакэ е тынэр и се зиче „пэн"ицэл ди ж"ўшын'".
88, 102. „ж"ишынар'" е фолосит ку сенсул де (туфар де вишинь).
180. „ж"ўшын" зик ын сат нумай чей венець дин алтэ парте.
59. Се зиче ши „пом ди ~ " ; „ж"ишынар'" е фолосит ку сенсул де „туфар' ди ж"ўшын, пуишор' ~ ".

III. А се компара ку харта 1860. Ын тоате граюриле дин Басарабия ши Буковина де Норд есте хуноскуть форма литерарэ „вишин".

Режиуня Транскарпатикэ
1 ж"ўшын ○ Рахов
2 3 ў'ш'ын ў'ш'ын ў'ш'ын

Режиуня Хировоград
231 ж"ўшыны 234 жышынар'
жышын, жышынар'(нд) 233
ж"ишынар'+ 232
○ Хировоград
...ди ж"ўшыны = ж"ишынар'

Режиуня Николаев
...ынари (с)
пом ди жышын'
ж"ишынар' 210 242
Вознесенск ○
пом ди ж"ўшыны + 165

Режиуня Днепропетровск
○ Днепропетровск
235
пом ди ишын'

Режиуня Запорожие
○ Мелитополь
112
пом ди ж"ўшыны

Режиуня Луганск
Лисичанск ○
226
пом ди ў'ўшын'

Режиуня Донецк 190
капак ди ўшын'
Донецк ○
капак ди ўшыны
225

Цинутул Краснодар
227 ж"ишын
○ Крымск
228
ж"ўшын, капак ди ~
Туапсе ○

РССА Абхазиань
230
ж'ўшын, капак ди ~
○ Гагра

Режиуня Омск
○ Шчербахуи
2"ўшын
244
пом ди ё"ишын 243

Режиуня Актюбинск
○ Актюбинск
ж"ўшын = капак ди ~ 246
245

Цинутул Приморск
Киан 248 З
○ 248 И
237 Ф
237 М
Усурийск ○
240 Г-
240 Ж

РСС Киргизэ
247
ж"ишын
○ Фрунзе

Ольга 237 О
ж"ишын
○ Лазо
236
ж"ўшын

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Republica Abhazia, 1 punct. Garga.
Regiunea Omsk, 2 puncte. Sierbakul.
Regiunea Aktjubinsk, 2 puncte.
Regiunea Primorsk, 8 puncte. Iman, Olga, Ussuriysk, Lazo.
Regiunea Kârgâz, 1 punct. Frunze.

Enunţarea la întâmplare a punctelor de investigaţie (nu toate sunt specificate) nu este explicată şi, mai mult, autorul nu oferă niciun detaliu despre condiţiile şi cursul investigaţiei sau circumstanţele istorice în care s-a format această „Remania Extremului Orient" pe teritoriul URSS.

Trebuie menţionat, însă, că concentrarea demografică a Primorskului trebuie să fie semnificativă dacă opt puncte de sondaj ar fi fost necesare pentru studiul său. Informaţiile paralele care pot fi adunate pe această temă sunt fragmentare şi indirecte. Astfel, ziarul „Moldova Socialistă" din Chişinău, datat 27 aprilie 1969, relatează că în acel an şi în anii precedenţi, 3.000 de tineri din Basarabia se alăturaseră brigăzilor Tjumen. Nu se ştie dacă s-au întors în patrie. Sub pretextul unor metafore banale referitoare la „marea verde a taigăii", nu se spune nici că regiunea Tjumen, acoperită de mlaştini, este una dintre cele mai insalubre regiuni ale URSS. În cele din urmă, că Tavda este capătul lumii, capătul feroviar al unei singure linii venite din Rusia europeană (27). Într-un articol puţin cunoscut (28), regretatul Victor Buescu, fost profesor la Universitatea din Lisabona, oferă documentaţie suplimentară despre această diaspora românească dincolo de Ural, în Rusia asiatică. Iată datele esenţiale.

Între Munţii Ural şi Munţii Altai, există sate pur moldoveneşti în regiunea Orenburg şi Turgai (Turkestan). Satul Berdianski este locuit de români basarabeni aduşi acolo din regiunea Simferopol din Crimeea (este vorba, aşadar, de o deportare de gradul doi). În aceeaşi regiune se află satul moldovean Abjarski, cu familii care poartă nume pur româneşti, precum Çeptechifcà. Mulţi dintre compatrioţii noştri din regiunea Turgai sunt descendenţi ai celor 32.000 de familii care au fost transportate din Basarabia în Turkestan în 1906. Când au fost întrebaţi în 1917 dacă vor să se întoarcă în patria lor, au răspuns: „Am vrea să ne întoarcem cu inima fericită dacă nu am fi legaţi de aceste pământuri; plecând am fi obligaţi să rambursăm statului (sovietic) toate cheltuielile făcute cu noi. Şi, pe de altă parte, în Basarabia nu mai avem niciun pământ." Dramatismul situaţiei nu putea fi descris mai bine în câteva cuvinte: dezrădăcinarea din ţara de origine, stabilirea într-un teritoriu străin unde prinderea de rădăcini este dificilă. O viaţă chinuită de nostalgie şi suspendată între două dileme la fel de insolubile. Acesta este numitorul comun al tuturor „transferurilor" de români în Rusia de mai bine de două secole, regimurile ţarist şi sovietic folosind aceleaşi metode care duc la aceleaşi rezultate.

Lângă Samarkand se află un sat locuit exclusiv de moldoveni ocupaţi cu agricultura şi creşterea animalelor . La nord-est, în provincia Semipalatinsk, se află satul Orxejevka, fondat de colonişti din Orhai. În timpul colectivizării, unii dintre aceşti români au reuşit să se întoarcă în patria lor , cum ar fi Nicolae Ilioglu din Cahul. Dar majoritatea s -au răspândit în Mongolia şi Manciuria, iar astăzi urmele lor s-au pierdut. Există, de asemenea, sate româneşti în apropierea oraşelor Omsk şi Akmolinsk. În principal „voluntari" basarabeni trimişi în Turkestan de Hruşciov au întărit colonia românească din Siberia de Vest. În Siberia Centrală, coloniile româneşti s-au stabilit în regiunea Tomsk. În Siberia de Est-Sud, există aşezări româneşti în jurul oraşului Irkutsk, nu departe de Lacul Baikal. De exemplu, satul Ceremxovo este format din ţărani din Soroca, Hotin şi Tighina. Poetul transnistrean Nistor Cabac, cântăreţul straniei melancolii a lacului Baikal, este un exilat basarabean. În Siberia îndepărtată există un număr mare de aşezări româneşti. La nord de Vladivostok, în valea râului Ussuri, hărţile menţionează satele româneşti Teiul, Zâmbreni, Bogatârca, Kiÿiniovka, Balcineţi, Dunaj, Basarabia Nouă, Logăneşti (există un sat cu acelaşi nume în raionul Lăpuşina), Timofeievka, Alexeievka şi aşa mai departe. Aceşti „moldoveni", aşa cum se autointitulează, numărau nu cu mult timp în urmă - înainte de 1968 - 30.000; ei se ocupă cu prepararea brânzeturilor, foarte apreciate pe piaţa din Vladivostok sub denumirea de „moldovanskij syr". La aproximativ 900 km spre nord, pe Amur, nu departe de oraşul Habarovsk, există sate pescăreşti cu nume pur româneşti: Inul, Aur, Dunărea. Putem menţiona şi satul Alexandreni, la 250 km mai la nord, pe un afluent al Amurului - Selendza. Recent - înainte de 1968 - Radio Moscova a adus vestea că mulţi „voluntari" din Basarabia lucrau în pescăria colectivă „Lumea Nouă" de pe coasta Pacificului; aceştia sunt deportaţi înlocuiţi de ruşi în ţara lor natală. În cele din urmă, în Manciuria au existat înainte

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

În timpul ultimului război, aproximativ 20.000 de români care se refugiaseră acolo în urma colectivizărilor forțate au dus o existență extrem de grea, cu o nostalgie sâcâitoare pentru patria lor îndepărtată.

*

Aceasta este, pe scurt, imaginea dramatică a prezenței românești, de la Basarabia natală până la celălalt capăt al imperiului țarilor și comisarilor - regiunea Primorsk, vizavi de insula japoneză Hokkaido. Acum câțiva ani, potrivit ziarelor occidentale, pescarii români au căutat azil acolo. Strămoșii lor, „Blakumen" din inscripțiile runice din secolul al XI-lea, cu siguranță nu s-au gândit la asta când au început, însoțiți de oile lor, marșul lor spre Soarele Răsare.

Versurile poetului galo-roman, evidențiate în acest studiu, rezonează ca un mesaj de speranță pentru acești exilați îndepărtați – în timp și spațiu – care demonstrează o asemenea tenacitate în lupta lor pentru supraviețuire. Este, potrivit lui Arnold Toynbee, „răspunsul victorios" la o „provocare istorică" altfel distructivă.

NOTE

1) Vezi prezentarea mea: „Marco Polo și Qublai. O întâlnire politico-religioasă", care va fi publicată în Proceedings of the conference „Djengis - Khan and his succesors", Universitatea din Copenhaga, martie 1988.

2) Acest paragraf rezumă studiile mele ample, însoțite de tot aparatul critic și documentar: „Bizanțul și romanitatea scitică: romani și barbari la Dunărea Mijlocie; orașe, peisaj rural și drumuri din România de Est", în: Franz Altheim, Geschichte des Hunnen, Berlin, 1960-1962, vol. 2, § 5.

3) Pentru întreaga perioadă vezi lucrările fundamentale ale lui V. Spinei: Moldova în secolele XI-XIV, București 1982, 383 pp. - Realitatea politică din sudul Moldovei în secolele X-XIII. Români și Turanici, Iași, 1985, 238 pp. Eu însumi am abordat chestiunea întemeierii legendare a statului moldovenesc în: „Rurik și Dragoș". Revista de Studii Românești, Paris, vol. XI-XII (1969), pp. 61-79.

4) Am încercat să clarific această etnică embrouillamini în studiul meu: „De la Mer Baltique à la Mer Noire" chez Franz Altheim - Ruth Stiehl: Die Araber in der alten Welt. Berlin, 1965, voi. 2, p. 524-554. Pour l'inscription runique de Sjonhem, Gotland, mentionnant les "Blakumen", vezi: EA Mel'nikova, Skandinavskie runiêeskie nadpisi. Moscova, 1977, p. 65-66, nr. 20 și pl. p. 132.

5) De la Mer Baltique, p. 529 și 538.

6) Ion I. Nistor:"Românii transnistrieni"; Codrul Cosminului, Cernăuti, vol. 1 (1924), p. 477-478.

7) Cf. S. Kuszewicz: Arma Cazacia. Font. Hist. Ucr. Russ. vol. IV, p. 56: „In medio veteranas Dacorum Transnistrianorum cohortes (Valachorum) sub patrueli suo Zaharie Chmielnicki possuit", ibid. p. 61, 158, apud II Nistor art. cit. p. 487 și notele 2.

8) Lidia Demeny Meékova: „Despre participarea românilor la vacanța lui Caesar a lui Bogdan Hmielnitzki". Studii. Revista de Istorie, București, vol. 16 (1963), pp. 1381-1395.

9) G. Nandriș: „Relația dintre Moldova și Ucraina conform folclorului ucrainean". The Ukrainian Review, Londra, vol. V, 1 (1958), 28 pp. + 1 pl.

Tradiția sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou a persistat neschimbată la acești români de dincolo de Bug până în zilele noastre. A fost culeasă intactă la începutul anilor '40. Vezi: Ion Apostol: „Crăciunul și Anul Nou în România este dincolo de Bug". Sociologia Românească, București, vol. V, 1-6 (1943), pp. 178-189.

10) II Istorie, art. cit., pp. 518, 519.

11) Suprafața terenurilor alocate se ridica la peste 400.000 de hectare (mai precis 377.445 desetine - o desetină = 1,09 hectare). Onomastica românească printre locuitorii dintre Bug și Nipru este încă vie, vezi: Ion Apostol; „Nume de familii din 25 sate românești delà est de Bug". Sociologie Românească, vol. cit. pp. 189-195 + o hartă a așezărilor românești dintre Bug și Nipru.

12) II Nistor, art. cit. p. 520-521.

13) G. Nandriș: „Exilații români în Rusia secolului al XVIII-lea". Revue des Etudes Roumaines, voi. 1 (1953), p. 44-69.

14) Senatorul și consilierul țarului Petru cel Mare, cf. PP Panaitescu: Dimitrie Cantemir. Viaț.a și opera. București, 1958. E. Lozovan: „Aclamația imperială a lui Petru cel Mare". Romanica, La Plata, vol. 5 (1972), p. 201-210.

15) Ambasador la Londra și Paris. Vezi: M. Erhard, Prințul Cantemir la Paris, 1738-1744. Un ambasador rus la curtea lui Ludovic al XV-lea. Paris, 1938. G. Nandriș: „Influența italiană asupra Antiohiei Cantemir". Napoli, 1963, Annali ist. Univ. orient.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

sez. slava. Cf. și R. Shakelton: Montesquieu. O bibliografie critică, Oxford, 1961, p. 176. Se spune că A. Cantemir i-ar fi furnizat moralistului francez documentație și unele opinii despre Rusia.

16) Cunoscut sub numele său rusificat Xeraskov, cf. Bol'iaja Sov. Enciklopedija, ed. a II-a, voi. 46, p. 119 sv. Curator al Universității din Moscova, autor al epopeei Rossijada.

17) Presupus autor al unei celebrități false: „Slovo-ul lui Igor"; cf. André Mazon: „Probabilul autor al poemului lui Igor". CRAI, 1944, pp. 213-220. În plus: „Etapele unui mit: «Slovo-ul lui Igor», epopee rusă a secolului al X-lea" Slavonie and East-European Review, vol. 44 (1966), pp. 31-35.

18) Cf. D. Gàzdaru: „Contribuția românilor la progresul cultural al slavilor. Personalități de origine română în cultura rusă". Cuget Romanesc, Buenos Aires, vol. IV, 1 (1954), pp. 18-30.

19) II Nistor: Istoria Basarabiei. Cernuuti, 1923, p. 300.

20) După noua anexare (1945) a Basarabiei, Bucovinei de Nord și teritoriului Herței. Articolul 1 al Tratatului de pace (Paris, 1947) prevede: „frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu prevederile acordului sovieto-român din 28 iunie 1940". „Acordul" în cauză era în realitate un ultimatum: acceptat sub constrângere, este nul din punct de vedere juridic. Cf. G. Ciorànescu: Basarabia. Teritoriu disputat între Est și Vest. München, 1985, 373 pp.

21) Cf. G. Filiti în: Aspecte ale relațiilor ruso-române. Paris, 1967, p. 209.

22) Aici: Klaus Heitmann: „Rumänische Sprache und Literatur in Bessarabien und Transnistrien (Die sogenannte moldauische Sprache und Literatur) . Zeitschrift rom. Phil., vol. 81 (1965), pp. 102-156. languages, 1964, 4e édition, pp. 300-304 Vezi și BE Vidos: Manual de linguistics românica, 1973, p.

23) Folosesc retipărirea: „Colonizarea moldovenească a Pridnevstrojei" în Moldova - eseuri slave, Moscova, 1959, pp. 103-133. pp. 128-132 (Braclavsk) attestations historiques, pp. 206-209. În lucrarea lui I. Jordan: Toponimie românească (București, 1968) nu există nicio referință. Pe hărțile publicate de Institutul Militar Viena, în 1940, ortografia toponimelor trădează un intermediar polonez.

24) Cf. E. Seidel: „Observații lingvistice în Ucraina". Bulletin Linguistique, București, vol. 10 (1942), pp. 91-121, ibidem. Schiță a limbii moldovenești în bazinul Donețkului, ibid. flight. II (1943), pp. 73-111. Pentru paralelisme macedoneno-române, vezi Th. Capidan: „Toponimie macedoneno-română"; Limbă și literatură, vol. 3 (1946), București.

25) „Sarcinile și particularitățile Atlasului lingvistic regional moldovenesc ". Revue linguistique romane, Paris - Strasbourg, vol. 30 (1966), pp. 134-143.

26) dintre care am subliniat ciudățeniile metodologice, cf. Orbis, Leuven, vol. 3 (1954), p. 419.

27) Pentru toate aceste strămutări vezi bine documentata carte semnată de Ion Dumitru: Formă de etnocid în URSS Un plan sistematic de rusificare a forfcatății în Basarabiei și nordul Bucovinei. München, 1969, 158 p.

28) „Românii din Asia", în periodicul românesc Stindardul, München, anul al XV-lea, nr. 102-103, aprilie-august 1968, p. 7. Versiunea franceză este a mea (EL). Din păcate, autorul nu a oferit o bibliografie detaliată a surselor sale. Totuși, acribiile sale nu pot fi puse la îndoială, având în vedere că formația sa a fost cea a unui filolog clasic: a fost elev al lui J. Marouzeau și Alfred Ernout.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ÎNSEMNĂRI DIN SATUL VANCICAUȚI (JUDEȚUL HOTIN)

Evfitnie Griza

Lucrările Școlii sociologice de la București sunt tot mai larg cunoscute mai ales începând din 1926 când are loc prima cercetare de teren. Ecoul lor este mare și un număr însemnat de monografii sătești sunt întocmite și publicate, repetând adesea mecanic schemele de cercetare ale bucureștenilor. Unele din ele se fac la îndemnul și cu sprijinul Institutului Social Român, altele se fac la inițiativa unor cercetători localnici, cei mai multi învâtători sau preoți.

Multe din materialele adunate au fost risipite sau pur și simplu distruse, neînțelegându-se importanta lor. Cele pe care le prezint în paginile ce urmează au fost culese probabil prin anii treizeci și par a fi un fragment dintr'o cercetare mai mare, întrucât autorul semnează "echipier teolog", deci făcând parte dintr'o echipă. Informațiile nu sunt însoțite de comentarii sau interpretări; cele câteva precizări care le însoțesc sunt totuși suficiente pentru a le înțelege. La o convorbire despre botez, o alta despre istoria satului și biserică urmează o scrisoare contra Samcai ființa închipuită ce omoară copiii și pe care doar Arhanghelul Mihail o poate învinge. Câteva inscripții de pe acte datând din secolul al 19-lea completează ansamblul. Textele sunt reproduse respectând ortografia celui ce le-a cules.

Paul H. Stahl

DESPRE BOTEZ

(convorbire cu Catinca I. Apopii, "bunică - moașă", de 59 de ani)

- Ce se face dacă se naște un copil?
- A doua zi după naștere se duce copilul la preutul să-i facă apa.
- De când începe pregătirea pentru cumătrie?
- Dacă copchilu se botează Duminică, atunci Joi se prinde a se coace chita, colacii, Vineri și Sâmbătă se fac gâlușci, borș, mâncare pentru cumătrie.
- Cum se fac colacii?
- Colacii se fac ca la nuntă, dac'ai văzut, plini înăuntru, fără bortă în ei și se fac în tingire.
- Cum se anunță cumătrii?
- Se duce cel cu copchilu la cumătri și-i poftește cu o sticlă cu holerca zicând: "Poftim cumătre și ț.â-i face un finut".
- Dacă femeia ce-a născut n'are bărbat, e plecat la armată, cine chiamâ cumătrii?
- Mama femii ci-o născut sau un frate de-a ii, sau cineva din cei de aproape.
- Dacă o poftit cumătrii?
- Apoi aiștea dacă primește se duce și ia crijmă de o spitnită (fustă), de-o rubașcâ, o bâsmălută.
- Cumătrii vin să ia copilul de acasă?
- Nu, cumătrii se duc drept la biserică, iar copchilu-i dus di bunică (moașă) la biserică.
- La biserică se plătește?
- Da. Cumătrii plătesc 25 di lei, cel cu copchilu 20 lei.
- Cu ce vin nașii la biserică?
- Cu crijma pe care-o cumpârat-o și după ci merg întind crijma pe fereastră și după ci se scoate copchilu din apă se pune pe crijmă.
- Cine ține copilu la botez?
- Copchilu se Ține de naș, adică di nunul care l-o cununat pe cel cu copchilu.
- De cine-i dus copilu acasă?
- De bunică.
- Dar cumătrii nu merg?
- Cumătrii după biserică se duc acasă și chiamâ pe unul sau doi oameni și vin la cumătrie pe rând. Vine unul ș'apoi mai vine unul și mai așteaptă, și mai vine unul și așteaptă până ci vin toți.
- Dupâ ce au venit ce fac?
- Ii așează la masă și le închină șip și pâhar și cinstesc toți câți sânt la cumătrie.
- Pe urmă ce mai fac?
- Apoi s'așează la masă și șinstesc tofci oamenii pe care i-ai adus dumneata, pe care i-o adus altul și altul; pe toți la rând îi șinstesc.
- Și dupâ ce-au stat la masă?
- Cer ciobănașul.
- Ce-i ciobănașul?
- E un joc. Aduc copchilu în brațe și iau bâsmâluța ce iera pusă pe cheptu copchilului și o pun pe masă și pun paraii.

- Câte parali pun?
- Dau 100, 80, care cât pot. Ceilalți dau 20-30, cel care-i mai aproape dâ 40 di lei, care cât poate și cât îl lasă inima.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

- Ce se face după ce s'a plătit?
- Copchilu se dâ la mamă. Naşii dau "şiorachi" (parale) şi după ce dau paralili se mai cinstesc de către gazdă, mai şâd, mai şinstesc, mai spun şi-apoi se împrâşchie.
- Dar bine mătuşă, urări nu se fac?
- Ba da, atunci când şinstesc zic: "să fie sănătos s'ajungă flăcău să se însoare, să ia o mireasă bogată şi frumoasă".
- La parale ce zic?
- Poftim cumătre (numele), iacă dăruiesc la finul nostru 100, 80 sau cât dă.
- Şi pe urmă?
- Pe urmă se scoală de la masă şi pleacă fieştecare acasă.
- Totdeauna după botez se face cumătria?
- Nu. Dacă omu n'are chipuri o face altădată şi după botez se face numai scăldătoarea.
- Cum se face scăldătoarea?
- După ce s'o botizat copchilu, după biserică, cumătrele după ci-o stat acasă oleacă iau cu dânsele 2-3 femei cu care vin la mama cu copchilu.
- Vin şi cumătrii?
- Nu draga mâtuşicâi, vin nuamai femeile, numai cumătrele şi pe urmă mai vin şi cele din mahala.
- Şi ce mai aduc femeile la scâldâtoare?
- Aduc un puişor, o bâcăticută de cit (ştofă) şi iar se cinstesc femeile şi se închină pahar ca la cumătrie. Dacă le fac cumătrilor colâcei, atunci dăruiesc şi ele copchilului 10-20 lei, da dacă nu face colâcei, nu dau nicâ.
- Mătuşă, am auzit că banii ăştia dela botez se păstrează până ce-i mare?
- Ei, draga mâtuşâi, da unde mai are lumea amu chip să-i ţ.âi? Nu mai păstrează săracii şiorachii, că părinţii îs bucuroşi numai sâ-i vadă şi sâ-i dei prin borţile pe care le-o făcut cu cheltuilili di botez.
- Ei bine, mata eşti bunică, îţi dâ ceva?
- Vai de capu meu. Nu-mi mai dâ nimi nicâ. Să faci, ce-i vorbă, pentru babă când se coaci o pupăză.
- Da ce-i asta pupăză mătuşă?
- Un fel de colâcei lunguţ în care se sapă o gaură.
- Şi ce se face cu pupăza?
- Se pune la cumătrie pe masă şi se zice de către un cumătru: "dă şi la borta babii" şi unu puni un franc, altu ia un franc, unul pune doi, nu şti Duneta cum îi lumea şi să grămădesc poate 15-20 lei.
- După aceia, nu se mai adună cumătrii, la o săptămână, o lună, un an?
- Nu. Copchilu se scalda şi se spală de mir, dar aici vin numai cumătrile să-1 scaldi di mir şi omul iar găteşte cu ceva, cu o ulcică de borş, cu gâluşci, cu ceva, şi pe urmă se ¡»Satule totul.
- Bine, dar crijmele dela biserică cui rămân?
- Se duc femeii cu copchilu.
- De cine se duc şi de unde ştie mama copilului dela cine sunt?
- Crijmele se duc de către bunică dela biserică cu luminile şi ea spune: asta-i dela cutare, asta-i dela cutare, toate le spune mamii copchilului dela cine le are, dela cine le-o adus.
- Se mai face ceva, mai est vreun obicei, nu se mai adună vreodată naşii?
- Dacă s'o făcut scăldătoarea, cumătria, ş'apoi şi spălarea di mir, nu se mai face nimic, nu se mai spune nimic.

SATUL ŞI BISERICA

(convorbire cu moş Parfir Postolachi, de 97 ani)
- Moş Parfir, cum a luat naştere satul Vancicăuţi?
- Hei, da eu de unde să ştiu.
- Bine moş Parfir, n'ai auzit din bătrâni cum a luat fiinţă?
- Ba da. Se spune că satul ar fi fost la început lângă Vancineţ, puţin mai încoace de Vancineţ.
- Şi cum se numea pe atunci?
- Satul se numea Vancineţ şi nu Fâgâdaie. Apoi o mai fost un sat pe unde-i amu Pol Vancicàuti ce se numea Dondoşani. Cu vremea ele s'o unit pentru ca boierul luase 23 pământul şi avea nevoie sâ-1 lucreze.
- Satele acestea aveau vreo biserica?
- Da. Satul Vancinet a avut biserică. Era acolo un pristol di brazdi pi care eu sângur l-am apucat.
- Am auzit cà a fost acolo un tântirim. L-ai apucat?
- L-am apucat, e dincolo de Prut, pot sa pribuluesc locul.
- De ce e dincolo de Prut?
- Pentrucâ Prutul rupea din mal şi scotea sacrii cu oase şi tot o rupt c-o ajuns până dincoace di tântirim.
- Da nu ştii cum s'a stricat biserica din Vancinet?
- Biserica şi satul au fost stricate de Tàtari, care au făcut grajd din ea.
- Şi n'o râmas nici un odor, nici-o podoaba din ea?
- După cât spuneau bătrânii, cică ar fi rămas o cruce di lemn pe care eu sângur am apucat-o şi ea era împunsă cu o suliţă de Tătari.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

- Şi unde-i ea acum?
- Ştiu că atunci când s'o râschit biserica cei vechi s'o dat podoabi printri cari şi crucea asta, lui Ivan Ciorna din Vancinet sat şi s'o înfiinţat amu nu di mult, poate prin 1880, 1870.
- De ce s'au dat lui Ivan?
- Pentru că preotul nu-i mai aduce pe morti la biserica de acolo, fiind diparti. Ii prohoade într'o casă ş'apo'i duce la tântirim.
- Da unde au fost Dondușanii nu a fost biserică?
- Nu ştiu. Nu, n'o fost. 0 fost şi acolo un tântirim, ştiu că se desgropau de către Prut săcrie di oameni morti.
- Dar am auzit că a fost sat şi sub deal la cişmea?
- Rabdă. Satul ci se chema Vancinet a fost stricat de Tătari şi venind Turcii i-au alungat; atunci Turcii ar fi făcut satul la cişme.
- Şi apoi când s'a stricat satul dela cişme?
- S'o stricat dacă o fost bătut Turcu.
- Ei bine, şi atunci din care sat s'a făcut Vancicăutul de azi?
- Din Vancinet care s'o unit cu Dondușanii.
- Dar biserica veche care a fost, cum s'a făcut?
- Biserica vechi a fost a boierului Ermolinschi.
- Era ea veche?
- Eu m'am cununat în ea.
- Câţi ani or fi de când te-ai cununat?
- Sânt 70 de ani de când m'am cununat.
- Câţi ani aveai când te-ai însurat?
- Aveam 25 de ani când m'am însurat.
- Dar spuneai că ai 97 de ani?
- Ei, apoi eu ştiu câţi or mai fi, poate cà's mai multi de 70 de când m'am însurat.
- Spuneai că în biserica veche te-ai cununat. Biserica era demult?
- Era veche deacuma, dar tata tine minte ghine când a fost zidită.
- Câţi ani avea tata matale când a murit?
- 0 murit de 70 de ani.
- Erai însurat?
- Da, eram însurat de câţiva ani. El a murit aici în casa asta.
- Biserica care este acuma era ridicată când s'a stricat biserica veche?
- Da. Di mult era ridicată şi zidită biserica de amu, a şi fost di 10-15 poate 20 ani, da nu era di 20, era di vreo 10-15 ani.
- Când te-ai trezit mata erau multe case?
- Nu erau. Erau doar v'o 50 - 100 di case, rari di tot. Şi era săraci cu nişti ochiuri di ferestre mici făcute din bărdăhan di oaie.
- Şcoală era?
- Nu. Unde-i şcoala amu era casa lui Grigori Surugiu.
- Unde s'a făcut şcoala prima dată?
- Unde-i şcoala amu era casa lui Grigori Surugiu, dar băieţii se grămădeau la preotul Alexandru Antonov la şcoală. Aici am învăţat şi eu câteva zile buchile şi li ştiu ş'amu.
- Ia spune-le.
- Azi, buchi, vedi, glagoli, dobro şi tot aşa.
- Şi apoi unde a mai fost şcoală?
- Dela popa Alexandru şcoala s'o mutat la Vanică lui Dămian. In Bucătaru sta, amu ficioru său, unde stă Toader Cucu.
- Când ai învăţat erai mic?
- Nu, eram însurat, poate că eram di 2, 3 ani însurat.

y» » <v t í reí-w «7/í vi «t <¿7exx,t «

<¡ih^ St ¿l 4^0 di !

Scrisoare de Samcà.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Молитва Святому Архистратигу Михаилу!

Господи Боже Великий Царю всемогавый, молим Господа Архистратига Михаила на помощь призвати всеческаго и защитити его отъ враговъ видимыхъ и невидимыхъ! О! Господень Великий Архистратиже Михаиле чудный миру благословенаду свою, О! Господень Архистратиже Михаиле пострашный демоновъ сокрушителю, запрети всякимъ враговъ борющимся въ мене, сотвори ихъ яко овцы и сокруши ихъ яко прахъ предъ лицемъ вѣтра; О! Господень Великий Архистратиже Михаиле, первый князе и Воевода Небесныхъ силъ Херувимовъ и Серафимовъ, извѣстникъ Святыхъ! О! Чудный Архистратиже Михаиле: храни тѣло мое нерушимый, душу мою помилуй въ всѣхъ бѣдахъ и скорбѣхъ, и въ печалѣхъ и напастѣхъ

Molitva Arhanghelului Mihail

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

на реках и морях сие предстоящее, и
избави мя грешную раву свою молящуюся
к Тебе и призывающую имя Твое Святое, у
ри на помощь имя Твое Святое, у
Ст. Великий Архистратиже Михаиле
подвигни всех, противящихся имя, силою
Честнаго и Животворящаго Креста,
молитвами Святыя Богородицы и всех
Ангел, и Святых и Пророков Пророков
и Мученик и Преподобных и Богоносных
Отец наших и Святаго Алексия новаго Свя-
тыя; Ст. Великий Архистратиже Ми-
хаиле, помози мне грешной раве своей
избави мя отъ гнуса и потопа, отъ
огня и меча и напрасныя смерти отъ
всякаго зла, отъ врага невидимаго, отъ бури
нечистивыя, и отъ лукаваго человека избави
мя. Великий Архистратиже Михаиле
Господень, всегда ныне и присно и во веки
веков Аминь. —

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

- Ei şi de ce n'ai mai învăţat?

- Pentrucâ m'o nitojat (?) oleacă şi apoi după v'o două săptămâni s'o mântuit cu şcoala, că Isaia lui Alexandru Antoniev avea bogăţii şi n'avea când să înveţi. ¿8 Digiaba o vinit după aceia un moşneag din Noua Suliţa şi-o învâtat vro 2-3 zile câ pi urmă s'o dus şi n'o mai venit nimi până la Cobâlea.

- Cine era Cobâlea?

- Cobâlea era primul învăţător şi el o stat vro 5-6 ani. El era rus şi mai nu ştia românește şi venise de la Hotin.

- Şi unde făcea carte Cobâlea?

- Acolo unde-i şcoala, acolo a început el a faci cârti, acolo şi atunci s'o făcut prima dată şcoală în Vancicâuti.

SCRISOARE DE SAMCA

"Scrisoarea aciasta este di folos la tot omul care pătimește di Samcâ.

In Muntele Sionului mergând Sfântul Arhanghel şi Voevodul cel mai mare preste oştile cereşti Arhanghelul Mihail şi s'au întâlnit cu Satana zberând cu o aripă în cer şi cu alta în pământ straşnic înfocat; iară Arhanghelul lui Dumnezeu Mihail puindu-i toiagul său cel di foc împotriva satanii, au zâsu: Sta spurcaţi şi urâte: unde mergi aşa tare? Şi-mi spune mie numele tău! Şi îndată au stătut Satana. Şi au început a răspunde: eu sânt Satana trimis dila Cneaz al sâtânilor la Preacurata Fecioara Maria, ci are să nască pe pruncul Hristos: ca să o smintescu pre dânsa şi pi pruncul să-1 omori pentru că eu am nousprezeci nume care sânt cu mine. Niagra, Nabda, Aripa, Scerpiia, Fundul, Sluta, Pută, Goluza, Painga, Musca, Măţ.a,Cioricaia, Fumaia, Kondaia, Inpluta, Dişarta, Mascara, Urâta şi a nousprezecilea toate acestora sânt maica Samca! Iată ţ.i-am răspuns tie Arhanghelul lui Dumnezeu Mihail. Sfântul Arhanghel Mihail au zâsu Satanii: Eu poruncescu ţie Satană să te întorci în locul tău, unde trăieşte Satana cneazul tău şi a Sâtânilor şi să spui că eu am poruncit ţ.âe, să nu îndrăzneşti a ti atingi nu numai di Maria Preacurata Fecioara, ci şi di tot omul care o pomeniţi numele meu mai ales di roaba me Ecaterina pentru care şi scrisoarea aceasta s'au făcut, nici să gândeşti di dânsa, ci şi di casa aceia să nu te apropietu, ci să fugi diparte în locul tău, aşteptându-i vinirea lui Hristos, căruia se cuvine cinste şi slavă închinăciune în vecii vecilor amin.

Să cade a fcâne această hârtie câtă timp cusută în ceva".

(citit şi transcris de culegător)

ÎNSEMNĂRI

Printre cărţile de ritual ale bisericii Sfântul Dimitrie din comuna Vancicâuti se găseşte o carte numită "Strastnic": "Acum a treia oară aşezat şi tipărit după rânduiala Bisericii Răsăritului supt stăpânirea Prea Intâleptului împărat a Romanilor Francisc al doilea, craiul Apostolicei Mari princ al Ardealului şi celelalte: cu blagoslovenia Excelentei Sale Prea luminatului şi Prea Sfinţitului Domnului Domn loan Bobb vlădica Făgăraşului în Blaj la Mitropolie. Anul dela Naşterea lui Hristos 1804".

Pe coperta cârtii găsim diferie notite şi însemnări ca de exemplu: "Această cârti ci să numeşti Trestieri, ce cuprinde toată săptămâna Sfintelor patimi şi în zioa învierii Hristos este a Dascălului Petre Sfetenchi cupâratâ cu drepţi bani lui 60 lei".

De la cuvântul dascălului Petre şi până la sfârşit însemnarea e ştearsă, sau mai bin zis tăiată cu cerneală. Mai jos scrie: "Ierei Atanasie Luchianov", apoi scrie "Dascăl" şi începe din nou: "Această cârti ce să numeşte Tristari eşti .....(indescifrabil) Sept. 1831". Apoi: "Această cârti ce se numeşti Trestieri este a dascălului PetreSfetenchi din satul Vancicâuti cumpărat dela Ion a Preutului Aatanasă cu 20 lei anul 1840 Martie în 10 zile. Dascâlu Petre Gheorghiev Sfetenchi anul 1840".

In registrul cu n° 65, acolo unde e scris anul 1913 găsim: "In satul Vancicâuti la ţinutul Hotinului, biserica cu hramul Sfântul Dimitrie din lemn tare cu podoabele, veşmintele şi cărţile di mijloc". Ceva mai jos scrie: "slujitori" şi sub acest titlu mai jos, pe foaia liniată şi împărţită în mai multe coloane, scrie "Vasile Sfetenchi"; în altă coloană unde scrie vârsta spune "64 ani", iar în altă coloană, unde se specifică cum citeşte fiecare slujitor scrie: "moldovenești şi rusești", iar în altă coloană spune că este însurat; însfârşit în altă coloană scrie: "dânsul rus sân a preutului Sâmeon Sfetenchi s'au preutit di preasfinţia Sa proevlav loachim la anul 1789 Septembrie 13 zile şi au rânduit la popor la mai sus arătat satul Vancicâuti la biserica Sfânt Dimitrie având şi păucenie".

Ceva mai jos începe din nou la "slujitori"; gâsim"dascâl Gheorghe Sfetencu, care e feciorul preotului Vasile". In rubrica unde se dau calificativele scrie "bun" şi mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

departe spune câ e "de 28 ani", "însurat". Mai jos scrie un alt fecior al preotului, căci registrul acesta era tocmai pentru acel lucru a se însemna slujitorii altarului 29 și fiii de parte bărbătească; e numit Toader, are 20 de ani, neînvățat; apoi Gavril de 14 ani și notă "psaltire".

Mai jos scrie "Preutul Atanasie Luchianov de33 ani", "bun, învățat moldovnești", "însurat". Mai departe: "Dânsul moldovan sân lui Luchian Zelisco, mirean s'au preuțit di preasființia sa Arhiereu Parfenie în Botoșani în anul 1804 mai în 23 di zili și au rânduit la mai sus arătat satul și biserica, având și pâucenie". Feciorul lui, Gheorghe are un an, si Mihail are 2. La întrebarea "cine sunt poporenii" se răspunde "Moldovenii". Apoi mai jos scrie: "In sat se află casă 89 întrânsele parti bărbătească 242, femeiască 203 peste tot 445".

Pe o alta carte de ritual scrie: "In zilele împăratului Alexandru Pavlovici a toată Rusia cu blagoslovenia prea sfântului Indreptâtoriului Sinod și a Prea Sfinţitului Gavriil Exarh Mitropolit Chișinăului s'au tipărit cartea aceasta ce se numește Mineu de obște în exarhiceasca Tipografiea Basarabiei ce se află în Sfânta Mitropolie a Chișinăului și Hotinului în Chișinâu. La anul dela facerea lumii 7326, iară dela naşterea cea după trup a lui Dumnezeu Cuvântul 1819 indictul 7 în luna lui Iunie".

In cimitirul vechi, unde era vechea biserică de lemn din sat, la 3-4 m de fostul pristol al bisericii se află o piatră funerară (1,90 X 0,85 m). Se văd gravate pe piatră un burete pus într'o trestie, o suliță, un soare, o semilună si flori. Inscripţia de pe cruce indică: "Aice odihnește roaba lui Dmnezeu Raliţa fiica paharnicului Păun și soția lui Tanasă Vasile VI...ica stăpâna satului Vancicăuți s'au săvârșit în anul 1825 Mart în 12 ziili. Cine a citi să zică Dmnezeu să o erti. Tot aice odihnești prunca maiorului larmolinschii s'au săvârșit în anul 1825 Mart în 20 zili".

In biserică se găsește un act scris în rusă; este o binecuvântare din partea Sfântului Sinod al Bisericii ruse pentru a se începe clădirea actualei biserici. "Sfântul îndreptător Sinod a toată Roșia în urma referatului dat de către Consiliul Eparhiei Chișinăului despre jertfa făcută de obștea satului Vancicăuți Județul Hotin pentru construcţia bisericii in acest sat, se dă acestei obștii binecuvântare. Noembrie ziua 3 anul 1885. Membru primat al Sfântului Sinod Isidor Mitropolit al Novgorodului și a S. Petersburgului" (originalul este în rusă).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ASPECTE DIN SPIRITUALITATEA ROMANILOR TRANSNISTRIENI

— CREDINȚE ȘI OBICEIURI —

INTRODUCERE

Românii din Transnistria încep să ne fie din din ce în ce mai cunoscuți și în același timp mai aproape de suflet. Suferințele îndurate în ultimele două decenii din cauza comunizării Rusiei au atras privirile noastre și ale Europei întregi, cu tot mai multă stăruință dincolo de Nistru. Totuși până de curând nu s'a putut face mult pentru ei, nici în ceea ce privește cunoașterea lor, nici mai ales pentru îmbunătățirea situației nefericite în care se găseau. Abia desrobirea din anul 1941 a deschis o perspectivă mai largă pentru cunoașterea și ajutorarea acestei fărâme din sufletul românesc resfirată dela Nistru până în inima Rusiei.

Firește, aveam și până acum câteva cunoștințe despre Românii transnistrieni. dela începutul modest, dar important, al flokloristului Th. Burada de acum 60 de ani și până la studiile și articolele publicate astăzi în periodicele închinate exclusiv Transnistriei: „Moldova Nouă ' și „Transnistria . ai căror colaboratori sunt în primul rând intelectualii transnistrieni în frunte cu d. N. P. Smochină.

In special Istoria Moldovenilor de dincolo

Les habitats roumains "moldaves" vers le milieu du 19e siècle, dans els gouvernements de Kerson, de Podolsk et d'Ekaterinoslavsk (d'après les données de P. Keppena)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

de Nistru a preocupat și preocupă încă atenția cercetătorilor cu o vădită precădere. Desigur, e important să se știe când și in ce împrejurări s'au răsfirat Românii la răsărit de Nistru și care au fost manifestările și destinul lor istoric. S'ar putea ca documente indiscutabile, găsite în vreo arhivă sau vreo cronică inedită, să stabilească o cronologie precisă referitoare la istoria Transnistriei. Dar cu aceasta n'arn rezolvat decât o mică parte din cunoașterea Moldovenilor de peste. Nistru. Cine au fost și cine sunt ei astăzi nu se găsește scris in nicio cronică, dar se poate ceti fără multă greutate din vieața și sufletul lor. Cunoașterea Moldovenilor de. peste Nistru e în primul rând o problemă de teren, de cercetări intense în satele moldovenești din Transnistria și atunci se vor deslega multe enigme, chiar dacă chestiune;» ori- ginelor nu s'ar lămuri prea mult. Sperăm că vor veni vremuri prielnice și pentru aceasta. Deocamdată am fost bucuroși că ni s'a oferit prilejul să facem și numai o simpla excursie pentru a prinde câteva aspecte din satul transnistrian.

Observațiile de față au fost prilejuite <le o scurtă anchetă făcută peste Nistru în cursul lunei Ianuarie 1942 în cadrul unei echipe de cercetători invitată de d-1 Profesor Gh. Alexianu. Guvernatorul Civil al Transnistriei. Echipa s'a compus din d-nii: T. Herseni, N. Al. Rădulescu.

1. Făcăoaru, D. Șandru. L. Rusu. I. Danciu și subsemnatul.

Scopul anchetei a fost de a lua un prim contact cu realitățile transnistriene și de a urmări cunoașterea reală a satului românesc de dincolo de Nistru în aspectele sale esențiale, atât din punctul de vedere al cadrelor de vieață. cât mai ales din punctul de vedere al manifestărilor. Au fost anchetate trei sate din diferite puncte ale Transnistriei: Speia din județul Tiraspol, Va- silcău din județul Dubăsari și Handrabura din județul Ananiev, culegându-se material sporadic și din alte localități.

In ceea ce privește aspectele spiritualității transnistriene cercetate de noi, le socotim interesante prin ele însele, încât ne-am silit să înlăturăm pe cât a fost cu putință comentariile noastre, faptele vorbind dela sine.

Ceea ce te surprinde când treci în stânga Nistrului și intri într'un sat moldovenesc este **identitatea** lui cu cele din Basarabia. Moldova sau chiar din Transilvania. Rămâi mirai că Ic întâmpină oameni cu aceleași vorbe, dar mai ales cu același suflet, cu aceeași ospitalitate și bunăvoință, ea în salcie din preajma Car- paților. Firul discuției se leagă atâl de ușor, încât după câteva clipe nimeni și nimic nu le-ar putea conxinge că le afli în altă lume, decât în aceea în care a pulsat de veacuri sângele și destinul românesc.

*

Românitalea Transnistriei se poate descifra și din aspectul exterior al satelor, al gospodăriilor. din estetica și aranjamentul lor. cât mai ales din studiul manifestărilor spirituale.

Satele românești cercetate sunt de tipul îngrămădit. dar fără ca gospodăriile să fie înghesuite una în alta, ci fiecare gospodărie păstrează o notă de independență, fiind întotdeauna înconjurată de un „ocol" mare, sau chiar de o grădină împrejmuită cu zid. (Sovieticii, pentru a mai reteza din acest individualism, au luat măsura ca zidurile curții să nu depășească jumătate m. înălțime). **Speia,** primul sat cercetat, e așezată pe o pantă ușor înclinată spre Nistru dar accidentată. încât ..satul'' e format din gospodării care își caută loc pe coastă, neținând seama de vre-o uliță a satului. Uliție sunt peste tot și dacă nu sunt, se fac când cineva circulă mai des într'o direcție. **Vasilcăul** din jud. Dubăsari, e așezat de-a-lungul unei văi având și case risipite pe coastă sau chiar în ..matcă'' (luncă). La fel și **Handrabura** din jud. Ananiev.

Ocupațiile locuitorilor sunt agricultura și po- mărilul, mai ales în apropierea Nistrului. E- xîstă însă pronunțate urme ale unui păstorit foarte dcsvoltat odinioară. „Mocanii" din Basarabia sau chiar din Transilvania se găsesc destul de mulți. U.R.S.S. a distrus însă și păs- toritul ca și economia casnică, încât gospodăriile au început a se ruina în ultimul timp. Colhozul, gospodăria colectivă, a luat locul celei individuale.

Casa Moldovenilor de peste Nistru e alcătuită de cele mai multe ori din trei încăperi: tinda, casa mare și cea de locuit. In camera de locuit e de remarcat prezența cuptorului mare pe carc se doarme și care e înflorit cu tot felul de desene, în special motive florale. Casa. marc e împodobită cu scoarțe, chilimuri și „păretare". Arta textilă a început însă să dispară din cauza desorganizării vieții econo

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

mice casnice. Icoanele și crucea de asemenea mi lipsesc <lin nici«» casa și n an lipsii in general nici sub Buși. Se mai conslalâ o mare dragoste pentru ..Hori . pentru plantele ornamentale. care împodobesc ..coarda . ferestrele și icoanele.

Dar elementul cel mai simpatie și eel mai plin de surprize au fost pentru noi. oamenii. Ei își spun ..Moldoveni" și într'adevăr nu se desmint. Graiul lor e mult mai apropiat de cel basarabean, la fel și obiceiurile și chiar fizicul. întâlnești firește și trăsături care îți întorc privirea spre Răsărit. In general Trans- nistrienii au un temperament mult mai molatec decât Moldovenii de dincoace de Nistru. Există si sate amestecate cu Lcrainieni. Convietuirea însă e dintre cele mai ideale. Aproape ntt-și dau scama, uneori nici nu sunt lămuriți dacă sunt Moldoveni sau Lcrainieni. singură datina, „zaconul" le mai ține oarecum socoteală, căci nici limba nu-i interesează, toți fiind bilingvi perfecți. Ei știu numai că lin ..zaconul ' ucrainean, sau pe moldovenește ..și atunci Moldoveni sântem". Aceasta chiar și în cazul căsătoriilor mixte, foarte frecvente în satele. amestecate.

Trăind în Transnistria alături de Români și Lcrainieni. Germani, precum și alte neamuri în număr mai mic. se naște întrebarea, dacă s a putut păstra în aceste condiții o spiritualitate specific românească. Trecând peste dificultățile pe care ni le pune noțiunea de ..specific" putem răspunde afirmativ, prezentând câteva din aspectele principale ale spiritualității Românilor din Transnistria.

Cât graiu și suflet românesc păstrează .Moldovenii de peste Nistru se poate deduce fără comentarii din materialul pe care îl prezentăm. In ceea ce privește limba, greutățile de înțelegere cu informatorii n'au fost cu nimic mai mari, de cum ar fi fost în oricare sat din România. Chiar și ei au remarcat «lela început că ne înțelegem perfect, doar ..unele vorbe îs schimbate" și în al doilea rând limba ..moldovenească'' «lin Transnistria îi mai ..lată", a noastră e mai repede. In general însă caracterul ,.limbii moldovenești e mult mai arhaic decât al celei «lela noi. Pare a fi în gradul de arhaism în care era limba sec. XVI în Transilvania, cu care are foarte multe asemănări. Rotacismul este destul de frecvent. Aceeași strânsă legătură cu Românii de dincoace de Nistru o prezintă și literatura populară și obi- ceilirile Moldovenilor de peste Nistru.

Balada c mai puțin răspândită, dar urme din miorița, din cântecul ciobanului care și-a pierdut (urma și balade haiducești se pol întâlni din când iii când.

Cântecele sunt numeroase. Transnisl ticnii fiind foarte buni cântăreți. Coruri și instrument«[1] muzicale (ehilări. cobză, mandolină) întâlnești mai în fiecare casă. E de remarcat că se cântă și cântece rusești, uneori se spune că sunt ..mai frumoase". Soldații noștri au dus prin cucerirea Transnislriei și cântece din ..țară . din nefericire, de proastă calitate. De multe ori aveam impresia când ni se cântau cântece delà ..moscali (soldații noștri) că sunt între» mahala a unui oraș. (Soldații noștri au adus și ei cântece transnistriene care au ..prins și la noi. Ex. ..Șapte mere într'o basma").

Colindele sunt bogate și vechi. In unele se vorbește despre Ștefan cel Marc. Cea mai răspândită« e .,Colinda lui Adam''.

Există și **Pluguşoare** în care se amintesc localități din Moldova: Hârlău, Bălți, Orhei. Melodiile eânlccelor rituale religioase (colinde, cântece de stea) prezintă de asemenea un arhaism pronunțat.

Basmul este extrem de hine reprezentat. Sar putea culege sute de basme, unele cunoscute și la noi. Cele mai multe dovedesc o fantezie foarte bogată și o influență a basmului ucrainean.

Arta populară se resimte și ea de influența celei ucrainene, mai ales în arhitectura casei și ornamentația cuptorului. Casa transnistriană este în exterior o operă de teatru. Curățenia lor, culorile, de obiceiu albastru deschis. în care sunt vopsite. îți «Iau impresia că sunt ireale. sau că sunt pictate pe un fundal de scenă. Există și sculpturi în lemn la pridvor, străsini sau acoperiș, reprezentând de obiceiu un cap de cal sau o pasăre. Arta textilă mai veche manifestă prin anumite discreții, nuanțe de culori și motive, o strânsă legături"« cu cea delà Românii din dreapta Nistrului.

*

Am amintit că pentru Transnistrieni criteriul de etnicitate nu este nici limba, nici sângele, ei tradiția, datina, ..zaconul". Aci «leci trebuie să căutăm mai sigur specificitatea spiritualității transnistriene. Datina e mult mai organic legală de ființa cuiva chiar decât limba. Limba sc poate învăța printr'un efort individual, pen

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

tru «latinii trebui* concursul îmiinlășiloi': tradiția nu sc învață. in Iraililic ..crești . I a lei și sângele. Cu el te naști. «Iar poate *a !<• trădeze prin moșteniri atavice, tradiția nu săvârșește trădări.

Există insă și aci o mică excepție. L tielc obiceiuri simt «le natură generală, eu o circulație mai largă decât grupurile etnice (etniile). Aceste obiceiuri vor putea fi găsite la două popoare învecinate, chiar și atunci când nu sar putea vorbi de o influență reciprocă pronunțată. Ceea ce am urmărit noi in satul transnislrian a fost in primul râtul legătura tradiției «lin Traus- nistria eu ceti «lela noi. inleresându-ne mai puțin formele speciale pe care le ia această tradiție peste Nistru. De aceea cercetarea noastră sa mulțumit mai mult ..să constate «latinele, decât să le cerceteze amănunțit. Aceasta și din cauza timpului scurt, pe care l-am avut la dispoziție. abia trei-patru zile pentru un sat.

1. OBICEIURI ȘI CREDIM I: DE SĂRBĂTORI

1. Sărbătorile de iarnă.

Crăciunul. Pregătirile pentru sărbătorile Crăciunului se fac eu mult înainte I). Tăiatul porcului la Ignat. învățarea colinzilor și tocmirea muzicanților pentru ..gioc" sunt cele mai importante. Cu ajunul Crăciunului încep propriu zis sărbătorile. Atunci se pregătesc mâncările pentru Crăciun și se coc colacii, căci in ziua de Crăciun nici mâncare nu trebue să se facă. In unele părți copiii încep chiar colindatul sub forma numită ..cu ajunul ". o simplă urare de sărbători pentru care sunt răsplătiți cu daruri ?)-.

Coliiulatiil propriu zis -<■ face in ziua «I«' (.racitiu dopa ce ies oamenii dela biserica, uneori chiar înainte llaiidrabura . Și anume «•opiii colimlă in timpul zilei, iar flăcăii și oamenii mai in vârstă, seara. Felele și nevestele nu colindă, cel mult dacă iau parte la cântare când sunt ..colindate de cetele «Ic flăcăi.

Copiii încep a colinda «lela vârsta «Ic 5-6 ;mi. In acest caz ei nu umblă decât pe la câteva case, «Ic obicciu pe la neamuri și pe la vecini și in loc de, colinzi spun numai câteva cuviute:

colindei. colindei.
toți mălădeți 3), mumii eu nu-s «Ic nică.
dă-mi moșul«' o căpică 4).

Copiii mai mărișori de opt-zccc tini, colindă în cete de 4-6 inși, de când ies oamenii dela biserică și până seara. In \ asilcău copiii sc «Inc la fereastra gospodarului și strigă: ...Moșna 5) să colinilăm? și hăzeainul 6) răspunde: ..Moșna, moșna'. . După ce termină de colindat, gospodarul le dă câte o pereche de colaci, numiți de obicciu ..lueuni' . sau mere, nuci, pere, iar în casă, care îi cheamă. îi cinstesc cu bucate și vin. Ei închină, mulțumesc și pleacă. Darurile primite Ie păstrează fiecare pentru dânsul.

După ce inserează, a ..amurgii bine. încep să colinde flăcăii și chiar oamenii însurați, a- ccșlia din urmă mai mult pe la rude. Flăcăii umblă în cete de câte 5-6 până la 10 inși. Ei încep să colinde dilltr'un capăt al satului, până ..mùntile" tot satul. Și flăcăii încep colinda tot 1« fereastră și numai dacă sunt in-

1) *Informatori* pentru sărbătoriri: Pavel Darie, 34 ani, Toader Bădescu, 60 ani și Iacob Coronean 64 ani, (Speia) ; Vasile Berin, 64 ani, (Vasilcău); Parfentie Vasile, 170 ani, Tănase Gheorghiță, 62 ani (Handrabura); Nichita Colțea, 29 am (Subsân).

Bibliografie pentru sărbătorile la Români: S. FI. *Marian, Sărbătorile la Români,* voi. l-II București, 1898, 1899, 1901; *T Pamfile,* Sărbătorile *la Români,* I-1II, București, 1910, 1914; T. *Papahagi, Din Fol- klorul romanic* și cel *latin,* București, 1927 ; *1. A. Candrea, Iarba Fiarelor,* Buc. 1928. Pentru asemănări apropiate cu folklorul basarabean, vezi: *P* V. *Ștefănucă, Folklor din* județul *Lăpușna, in Anuarul arhivei de Folklor,* II, 1933, p. 89-180; *idem, Cercetări folklorice* in valea Nistrului de jos, ibid. voi. IV. 1937 p. 31-227, iar pentru materialul publicat in rusește: Idem, Contribuție la bibliografia *studiilor* și culegerilor de *folklor privitoare la Românii* din Basarabia și *popoarele conlocuitoare publicate in rusește,* ibid. voi. 111, 1935, p. 177-188. Pentru obiceiurile din Transnistria vezi bibliografia dată de N. *P.* Smochină : Din Literatura *populară a Românilor de peste Nistru. In Anuarul Arhivei de Folklor,* V, 1939, p. 7.

2) Cf. *Diomid Strungaru, Datinile de Crăciun* la Românii *dintre* Prut și Bug, in rev. Transnistria Buc an. I Nr. 32 Dec. 22, 1941, p. 2.

3) „îs brava".

4) ban rusesc.

5) e voie?

6) gospodarul, gazda.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

sitați intra in casa ia gospodari. I.a fereastra se càuta de obiceiu versurile următoare:

Grase unirgli grase
Și ii fășele late
Și coamă inibii ¡orală
Și coadă înfiorată.
Drag Domnului de-a nostru 7 .

sau:

Sculați, sculați, oameni buni.
Că vin oaspeți buni. Oaspeți buni colindători.
Noi umblăm și colindăm Și pe Dumnezeu
purtăm. Dumnezeu mititel și infășeței. Față dalbă de mătase Și cu scut ic de ușunic. Cu chichie dc-alămâie.
Șe mai este 'n cea chichie Chiatră albă
destrămată De plătește lumea toată Și pe noi și pe voi 8).

In timp ce flăcăii cântă la fereastră, „hă- zeainul" iese afară și le dă câte o pereche de colaci. Alții îi cheamă în casă și ii cinstesc cu vin sau cu rachiu. Colacii pe care ii strâng din tot satul, dela 2-300 de perechi (Speia) îi „grămădesc' într'o casă închiriată și îi vând apoi creștinilor, de obiceiu oamenilor mai săraci, să-i mănânce. Banii câștigați astfel îi dăruesc bisericii pentru a se cumpăra lumânări, icoane, „steaguri" (prapori), candelabre, sau popii straie ș. a. Acest obiceiu de a se da banii câștigați din colindat bisericii se găsește și în Basarabia, aci însă se întrebuințează uneori și pentru alte fapte creștinești, cum ar fi de pildă facerea unei fântâni 9).

Cât privește temele din colinzi, ele sunt aceleași pe care le întâlnim și în alte provincii românești, prezentând o mare asemănare eu cele din Moldova și Transilvania 10).

Tot în ziua de Crăciun flăcăii umblă cu steaua și cu ..luceafărul" 11). In Speia ..steaua' este combinată cu „Irozii". în Subsân cu „capra", iar în Handrabura cu unele elemente ale ,.\ifleimiihii . In aceasta din urmă comună merg cu steaua și oameni mai in vârstă până la 411-50 de ani. ..Se grămădesc ' 3-4 oameni, iau steaua din biserica și încep dinir un eapăl de sal și merg loală partea. Alții merg pe alta parte. Da. dacă au oamenii dragoste și vrea nărodtii. trece și de cea parte. Se colindă după ce au eșil oamenii dela biserică. Din biserică aleg un om mai mare care conduce. Steaua o duc cu rândul. Steaua e făcută din lemn. înăuntru are o iconiță și arde o lumânare. Colindătorii se bagă în casă la gospodar, iau căciulile din cap și pun steaua pe masă in fața icoanei din colțul dinspre răsărit al casei și încep a colinda. Din toată casa se dă o pereche de colaci, mai dă făină, ce poate omul. Se adună Ia o casă și când termină vând colacii la oamenii mai săraci, iar banii îi dau la biserică să se cumpere ce trebue". Cu steaua merg și copii nu numai flăcăi. Mai de mult pe „vremea lui Nicolae" (Țarul) se umbla cu steaua și în Vasilcău, dar numai flăcăii, copiii nu. Colindau de obiceiu pe rusește.

In Speia umblă cu steaua numai copiii, câte 4-5. Am amintit însă că aici „steaua" este combinată cu „irozii". ..Se îmbracă cu cușmă de hârtie albăstrie, cu buzdugane mândrite (frumoase). Cu buzduganul bătea în pământ (ritmul). Colindele le începeau în ogradă și cântau până în casă". De obiceiu cântau „Chris- tos se naște". In casă probabil începea teatrul religios. Informatorul nu-și aduce aminte decât următoarea discuție: „Ce fel de crai mare ești? — Dar tu?". Iar la sfârșit se cânta ..Bucură-tc sfântă cruce", una din cele mai răspândite colinzi.

In Subsân merg cu steaua 6-7 flăcăi. Unul din ei duce steaua și altul se face capră. „Se îmbracă cu un cojoc pe dos. din mânecă îi gâtul caprei și-i face capul de capră. Când intră în casă și colindcază el bate din buze, cleampăe din buze. Le dă toți părale și colac".

A doua și a treia zi de Crăciun flăcăii fac ..gioc", „înăncsc" (tocmesc) muzicanți pe 7 zile (pentru sărbătorile Crăciunului, Dumineci, Anul

7) Vasilcău.
8) Handrabura.
9) *Cf.* P. V. *Ștefănucă, Anuarul Arhivei de folklor,* IV p. 63.
10) *Cf. P.* V. Ștefănucă, op. cit. p. 58, 108-121, Idem voi. II p. 93, 127-129. T. B *urada, O călătorie* in *satele moldovenești din* Cherson, Iași, 1893, p. 26-32, N. P. Smochină, Din *Literatura populară a* Românilor de *peste Nistru, Anuarul* A F , V p. 31-35. In privința temelor de colinzi vezi și D Strungaru op. cit. p. 2.
11) D. Strungaru, op- cit. p. 2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Nou și Botează). Flăcăii au un ..zborciu" (staroste care adună paralele delà flăcăii cari' joacă \ asilcău).

Anul Nou. — ..Cu plugul". In ajun de Anul Nou. copiii delà 8-12 ani umblă cu ..plugul' Vin la fereastră și strigă:

Plugul moșului cu 12 boi
l. a ..¡uri" prieni 12).
La coadă cudalghei.
Păziți cu sămânța
Că se usucă brăzdița.
Da păziți cu colacul
Că fărâmă boii pragul 13).

sau :

Scoală, bade, nu durmi Că nu-i vremea de durmit. Da-i vremea de arat
La câmp curat 14).

La fiecare colindător i se dă un colăcel. Când vin mai mulți colindători, li se dă și covrigi. Copiii mai mititei nu pot învăța lot plu- gușorul și când merg cu „plugul" în vecini sau la rude, spun numai două versuri :

Plugul moșului cu două vaci, Scoate, babă, doi colaci.

Flăcăii și chiar oamenii mai în vârstă umblă și ei eu „hăitui" (plugușorul) în seara anului nou. Când ajung la fereastră fac o urare:

Sara, sară dintr'aiasta sară.
Cine s'o așteptat
Cu bucurie și cu veselie
Ca aiești hăitori
O avut să vă vie
Că ni-1 așteptați
Pe Sfânt o \ «sile să-l hăiască 1

sau:

„Scoală. Sfântu A asile.
Sculați, sculați, boeri mari .

Urmează apoi „plugușorul". Linul din flăcăi ..< clcreaza recită', iar ceilalți. ..lăturașii", mâna boii și striga: ..Hai. băii l<» . In Suli-ân se aleg dintre flăcăi doi mai mari numiți ..camărași'. Ceilalți stau afara și ureaza. iar camă iașii intră prin casc de iau darurile, colaci, parale, beau câte un pahar de vin și ies. Ei intră in casă înainte de a începi' urarea. Cine arc. dorință ii poftește în casă pe toți și-i ospătează.

In ziua de anul nou copiii, flăcăii și fetele dela 10-12 ani umblă cu ..sămânța sau cu „semănatul". Își umplu buzunarele cu sămânță de răsărită (floarea soarelui), păpușoi, grâu, de obiceiu le amestecă și aruncă prin casă, sau peste vite, zicând: „Sănătate, an nou! Să crească grâiele, păpușoaicle și cânechile!" (Ilandrabura). sau:

Sănătatea Noului
Și la anul cu sănătate. Să trăiți, să 'nfloriți, Ca merii, ca perii La mijlocu verii
Și la mulți ani cu sănătate 17).

Li se dă colaci și covrigi. Când intră un om în casa cuiva zice: „Să trăiască ghitele. să șeadă ghițălu la vacă, partea și sănătatea, mirele la mireasă'' 18).

Un alt obiceiu de anul nou este „capra" 19). Am văzut că în Subsân era combinată cu „steaua . In Vasilcău. capra se cunoaște mai des sub numele rusesc de „coza" sau „co- zauă '. Capră se făceau flăcăii, dar dc când au venit bolșevicii nu sau mai făcut. ..Flăcăii și chiar oamenii mai bătrâni se făceau amarnic dc urît. Cânii îl vedeai te spăriai singur . **Cu *va p t-a umblă* -4-5 ¿»ști. L'tiul purta ..VMaua** (făcută din lemn), se îmbrăca întrun cojoc pe dos și capra scotea capul în sus pe o mânecă a cojocului. In urma lui era un om mai mic, îi zice „malanca 20). care îi ..fumeea ca-

121 tărcați.
13) Speia, Subsân.
14) Subsân.
15) Vasilcău, vezi Anexa...
16) Cf. plugșor asemănător in T. Burada, op. cit. p. 22-26. Ștefănucă, Anuar, 11 p. 129. Vezi și N. P. Smochină, Anul nou la Românii de peste Nistru, Ramuri an XIX, 1925, Nr. I, p 26 30.
17) Subsân.
18) Subsân.
19) Cf. T. *Pamfile, Crăciunul,* București, 1914, p. 162-196 și Ștefănucă, Anuar, IV, p, 65.
20) In Basarabia se întrebuințează termenul de „malancă" pentru designarea obiceiului in general, dar există și cel de „capră". Ștefănucă (op. cit. p. 65) crede că malanca și capra sunt două obiceiuri deosebite, in Basarabia (Tighina , „malanca" umblă pela casele oamenilor insoțiiă de lăutari, care îi cântă până moare. După aceea i se cântă o doină și învie (se ridică de ¡os) și începe să joace. Informator, d-1 Djmbrovski, student Facultatea de Drept, București.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

prii. era iinbracal in straie fcim-icșli. era mîlâ tare . VI treilea flăcău avea <> ..scala (sucală', o ..mașincă " și dădea cu mâna pe roată și atingea cu ea straiele la oamenii pe care ii întâlnea și atunci întindea mâna sâ-i dea ceva bani. Se dădea cam 30-40 căpici. (iei cu „ina- șinca se numește „croieie'' (eroilor). Alți trei erau eu ciocane, cu harapnic și trăznea cu el. Aceștia erau păzitorii lor. li păzeau să im-i rupă copiii, Cu capra umblau pe drum, nu pe la case. Când erau curțile boierești, la ele se «luceau că-i dăruiau eu ..jertfe" (daruri). Umblau numai in ziua de Anul Nou. după ce ieșeau oamenii «lela biserică, ..mai mult nu". (\ asilcău).

Firește că toate aceste obiceiuri au dispărut in cea mai mare parte în timpul bolșevicilor. Mărturiile sunt precise in această privință: ..De 12 ani noi n ani auzit colindă . ..Când o fost bolșevicii de fel no fost cozauă . IC interesant însă că Rușii au încercat totuși să introducă la anul nou un fel de „pom «le Crăciun", numit pe rusește „.iolcă''. El se făcea dintr'un brad, de obiceiu din thuia orientalis. îmbodobit cu busuioc, funde de hârtie colorată, confettii. covrigi și alte obiecte. ..Pomul se punea în școală la Anul .Nou unde rămânea câteva zile și apoi se ¡mpărțeau obiectele la copii. „lolcă" sc făcea din „mândrețe". ..Asta mima de când o venit bolșevicii. înainte nici nu auzeam de iolcă de-asta". (Vasilcău).

La **..Botează"** umblă popa eu „iordanu". in unele sate în ajun (Vasilcău). in altele în ..ziua de Botează 1 landrabura). după ce termină sfințirea apei. Dacă nu termină în prima zi. continuă în zilele următoare. In unele sate în ajunul ..Botezei" se umblă și cu ..Chiraleisa' (Slobozia 21), Alinaia 22). așa după cum se umbla și in Moldova din timpul Iui I). Cantemir23).

Dintre credințele și datinile «le Crăciun și Anul Nou neau fost comunicate următoarele: ..La Crăciun se ia usturoi, tărâțe. fân și le iii în casă toate sărbătorile Crăciunului. Dacă îți fură cineva calul, iei din acest usturoi și ungi căpăstru. Iei apoi o vârtelniță, te sui cu ea pe casă și o învârtești. Cum se învârtește vârtelnița așa sa se învârtească calu și să se întoarcă inapoi Vasilcău . ..Cânii eram mic părinții făceau ..ajun p-olac in forma «le ii «lin colacii dela Crăciun și-l dădeau la vite în ajun de Anul Nou. Din colacii earc-i coceau la Anul Nou «lădeau în ajunul Botezei și cel dela ajunul Botezei îl țineau și-l dădeau la Sfântul Cheorghe ca mană pentru vite" 24).

In seara «le Anul Nou fetei«- își fac vrăji pentru a vedea cu cine se mărită. Se pun sub o farfurie: parale, un buchet de flori, cenușă și pâine. Fata închid«- ochii și ridică unul din obiecte. Viitorul soț va fi în ordinea de mai sus: bogat, frumos, prost sau plugar. Un alt procedeu: pun într'o strachină cu apă două capici (moncte rusești) și dacă le poate ridica cu gura se mărită cu grabă (Speia). Se face de asemenea și calendarul de ceapă. In general credințele și «latinele legate de aceste sărbători sunt destul de numeroase, deși noi n'am avut timpul necesar «le a le studia 25).

Probabil că unele credințe întâlnite în alte regiuni românești să lipsească din Transnistria. deși friptul că nu neau fost comunicate nu indică numaidecât inexistenții lor. Astfel ni s'a răspuns că în noaptea de Anul Nou nu se ține lampa aprinsă și nu există credința că se deschide cerul, «Ieși se crede că în această noapte vilele vorbesc cu Dumnezeu (S| >eia). De asemenea nu se obișnuește ca fetele să ia din busuiocul cu care botează popii, când umblă cu Iordanul.

Dintre **sărbătorile de iarnă** multe «lin cele cunoscut«- in alte ținuturi românești au fost cu lotul uitate in Transnistria. Astfel nu se cunosc sărbătorile: Sf. I laralambic. Sâmpetru de iarnă. Cercovii de iarnă. Trei Ierarhi. Filipii de iarnă și Dragobetele. Motivarea Românilor este că ei serbează ..numai când Ie spune preotul în biserică . Schimbarea calendarului, lipsa preoților în timpul bolșevicilor au contribuit in mare parte la uitarea sărbătorilor mai mărunte. Se cunosc totuși: Strctenia (2 Februarie). Sântoaderul. Baba ..llodochia . Patruzeci «le sfinți. Sf. Alexie (17 Martie) și Blagov eșteniile.

La **Sântoader.** ca și în alte părți, fetele își

21) Cl. *P.* V. *Ștefănucă,* op. cit. IV, 65.
22) Cf. V, *Netea, Transnistria* (Cunoștințe folositoare. Seria C. 122, 1941, p. 16.
23) Cf. *Descrierea Moldovei* (ed. G. Pascu) p. 243.
24) Speia, vezi și *Ștefănucă, Anuar* IV p. 70.
25) Vezi o seamă de astfel de practici in N. P. Smochină op. cit. p. 30-32, V. Netea, op. cit. p. 15 și Ștefănucă op. cit. p. 66.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

spală părul și se trag de el ca să Ie crească, zicând:

Sân toadere. Sân toadere, Crească ..gâțîle"' 26)
fetelor Ca și coada iepelor 27).

La **Patruzeci de sfinți** ..toată pasărea duce la cuibul ei 40 de paie, de bețe. Așa ziceau bătrânii. Oamenii bat cu toiagurile în pământ să se încălzească pământul. Dacă bat cu toiagurile se încălzește pământul'" 28). (Vasilcău). In această zi creștinii fac patruzeci de colaci în formă de opt. numiți ..sfinți", îi ung cu miere și îi duc la biserică unde se împart oamenilor de „sufletul morților și de sănătatea viilor" (Handrabura). In alte părți ..sfinții"' se pun într'o strachină, împreună eu fasole, „ră- sunoi" și se dau de pomană la un ..măhălean"' (Subsân).

Sfântul **Alexie** „făcătorul de minuni pe apă se serbează mai ales de către pescari și de oamenii care umblă pe apă. La Sfântul Alexie se începe primăvara (Speia).

La **Blagoștenie** „nu se face focul în casă, că-i ca în ziua de Paști. Bătrânii zic că Blagoște- niile îi mai mare ca Paștile. Atunci se mănâncă pește" (Speia).

2. Sărbătorile de primăvară.

Dintre sărbătorile legate de ciclul **Paștilor** se serbează ...Xiezul păreților" dela mijlocul postului mare. ,,Zi primejdioasă. Toată ziua nu lucrăm. Atunci se numără și ouăle de Pași " (Vasilcău).

Sărbătorile Paștilor încep insă propriu zis cu **floriile.** Sâmbăta înainte de florii oamenii se duc și aduc ia biserică ..mâțișori de salcie, și le aștern în jurul bisericii. Se face un fel de procesiune. Preotul înconjură biserica și sfințește sălciile, după aceea sălciile sunt duse în biserică și puse grămadă lângă altar. Acolo rămân până a doua zi. După ce se termină vecernia norodul se duce acasă. Duminecă dimineața se duce popa la biserică, bat clopotele (erau clopote, acum nici clopote nu sunt).

face utrenia și ..peulcii" (cântărețîi) cântă. După ce termina serviciul popa da câte un mâțișor și miruia pe tot omul. Le da și ..pris- tenic" (cuminecătură). Mâțișorii ii duc acasă și îi răsădesc de obiceiu lângă fântână sau unde este loc, în grădină sau înaintea casei. Alții ii pun la „coardă și îi țin pentru durere de cap. Se spală cu leșie de salcie pe cap 29). Dacă îl răsădește, când crește mare, la florii, duce din el mâțișori (V asilcău). I.a Subsân se aduc pe lângă mâțișori de salcie sau de plop și toporași din pădure, ii sfințesc la biserică și îi pun în streașină casei.

Miercuri înainte de Pași nu se lucrează decât până la amiază (Handrabura).

La **Joi Mari,** in săptămâna patimilor. ..lot hăzeainu făcea foc din gunoi, când se făcea ziuă. Se aprindea focul prin gunoaie să se încălzească morții. Da o venit un popă și ne-o spus zaconu că nu-i moșna " (Handrabura). Se crede că dacă Joi dimineața cerul este acoperit cu nori atunci se face „pâinea . dacă-i senin nu se face nimic. Pâinea se face încotro sunt norii (V asilcău). Tot Joi se ..boiesc " ouăle, sau le ..crăstâm (creasca = boială). Se vopsesc: roșii, galbene, albastre, verzi, pentru neamurile mai apropiate le ..crestese" . le face cruce, stele și altele. (Subsân). Pentru facerea diferitelor modele se servesc de ceară.

Joi seara ..se duceau făclii de acasă și le aprindeau la biserică. Ingenunchiem de 12 ori și batem mătănii. V eneam cu făcliile aprinse până acasă (erau dela Dumnezeu aprinse) și eu ea aprinsă făceam cruce pe ..coardă . făcliile le țineam de pacoste, de nevoie, la zile mari. Le aprindeam eu tămâie' (Vasilcău).

In **V inerea Mare,** numită și V inerea seacă, se aprind la biserică făcliile cele mari și se face procesiune în jurul bisericii. Oamenii nu mănâncă nimic în acea zi. (Vasilcău . Cei din Subsân când merg la biserică cumpără două lumânări, una o pun în sfeșnic sau policandru și una o țin aprinsă in mână până se ..mân- tuie" slujba.

Se crede că dacă plouă în ziua de V inerea Mare, nu mai plouă toată vara (V asilcău).

---

26) Chicele.
27) Vasilcău. Sau : Sfinte Toadere,
Sfinte Toadere, Cât codița iepei Să
crească codița fetii. (Handrabura).
28) Obiceiul de a ocoli casa cu foc nu este cunoscut.
29) Din mâțișorii sfințiți nu se dă și la vite. (Vasilcău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Pentru slujba Învierii oamenii se duc la biserică de Sâmbătă seara, eu pasca de aeasa. Pasca, un lei de cozonac, și-o tace fiecare acasă, din făină, lapte, ouă. șofran. ..strașnic , scorțișoară, euișoare. smochine. In afară de pască, mai due pureci, miel și alte alimente. Norodul se roagă până la miezul nopții când vine popa și începe slujba Învierii. Se fac trei procesiuni în jurul bisericii. Norodul stă îu picioare și pasca se pune pe un ștergar la picioare. Popa trece, o tămâiază și o sfințește. Rugăciunea se mântuie în zori. După ce se termină slujba, oamenii pleacă acasă. Cei de acasă nu mănâncă nimic până nu vine hă- zeainul cu pasca sfințită. Mai de mult cei care rămâneau acasă în ziua de Paști se spălau cu ou bălan (alb), cu bani de argint și cu ou roșu (Speia).

In ziua de Paști copiii de 7-10 ani umblă câte doi-trei pe la casele vecinilor sau neamurilor si zic: ..Hristos a înviat!" Gospodarii răspund: ..Adevărat o înviat!" și le dau ouă și daruri. Obiceiul se mai numește si ..de-a ouăle" 30).

In ziua de Paști flăcăii trag clopotele toată ziua (se schimbă cu rândul). Fetele, nu trag (,.omu-i curat, muierea nu-i curată, ca face copii"). Flăcăii fac jocuri numai a doua zi de Paști. In ziua de Paști, nu făceam joc. nu era inoșna. îi păcat, noi ținem strâns zaconul . ..In ziua de Paști de asemenea nu se doarme, că se ia somnul mieilor și dormi toată vara". (Vasilcău).

A doua zi de Paști flăcăii și fetele fac joc la care se duc și oamenii însurați. Tot în această zi, după ce ies dela biserică, se adună 5-6 flăcăi și umblă peste tot satul, spunând: IIris- tos a înviat! — iar oamenii le dau câte o pereche de colaci pe cari îi vând, iar banii primiți îi dau la biserică să cumpere cele de trebuință. (Vasilcău).

După Paști se țin **9 Joi** pentru ca să nu bată piatra.

După Paști se culeg buruienile de leac: busuioc, visdogi, mărul lupului și altele (Han- drabura).

Sângiorzul e sărbătoarea cea mai importantă dintre cele de primăvară. „Sf. Gheorghe a fost cel mai marc biruitor . Sarbaloarea e specific păstorească și c impreunata cu o mul ținte de credințe și practici magice in legătura cu creșterea vilelor. In această zi sa ..nănicsc văcării și ciobanii, iar mai demult popa sfințea sămănălurilc (I laiolrabuia și se culegeau florile de leac. Pentru ca să fie sănătoși tot timpul anului, oamenii se spălau in dimineața de Sângcorz cu apă de rouă. Rouă se crede că e bună și pentru durere de ochi. Se crede chiar că ea poate da puteri magice. ..Am auzit că în noaptea de Sf. Gheorghe sunt muieri și oameni cari se desbraeă până în ziuă in chelea goală și se scaldă în rouă. Știe el ceva, lua puterea la vaci" (Speia).

Cele mai multe credințe și practici magice sunt în legătură cu mana vacilor31). Iată câteva din ele: ,.In noaptea aceea se luptă strigoii să ia laptele dela vaci. Pentru a-i împiedica. la Paști oamenii sfințesc mac și înspre Sf. Gheorghe samănă mac împrejurul grajdului. spunând: ..Până a strânge tot macu să nu poată intra strigoaiâ la vaci în grajd". Pentru aceasta se mai pune în noaptea de Sf. Gheorghe un spine la ușa grajdului" (Speia).

..In noaptea de Sf. Gheorghe se lua mana vacilor. Am auzit că se duc cu un „săculeț ' (traistă). Mergea în jurul cirezii și o fost și caii acolo și când o dus căpestrele acasă cură laptele din căpestre (Speia).

Tot in această noapte se adună buruienile vacilor, se dă la vaci cu „ajun" (colac dela Crăciun sau Bobotează)". Buruieni: ..hăișor (aișor). ..poloboeel (potbeal) 32) ș. a. Când dă-deau ..polobocel la vacă ziceau:

Poloboc. boc,
Să vie untul la loc.

..Sânt femei cari umblă noaptea și iau laptele dela vaci, numite strigoaice. Ele se a- rimcă (prefac) și mâță și câne. Dacă le întâlnesc oamenii și le bat, a doua zi muierile acelea erau ca bătute, ucise. Sânt strigoi și strigoaice cari umblă în noaptea de Sf. Gheorghe călare pe limbă de inelință și stuh. Ei se strâng la răscruci" (Vasilcău).

Strigoaieele iau mana vacilor. Când mor dau scama. In casă se ține apă sfințită. Se pune

30) Cf. *Ștefănucă. Anuar* IV p. 69.

31) Pentru ca să nu-i poată lua mana, când fată mai intâiu o vacă se tocmește. Faci o borticica in corn și pui: mac, piper negru sfințit, tămâie și pască. (Vasilcău).

32) Rostopască nu se dă la vaci, ea ii bună pt. norod, pt. pântece. (Vasilcău).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

borona ıgrapă de lier) la așa grajdului să nu intre slrigoaia J landrabura).

..Sânt muieri de iau mana delà vaci. I mblă dimineața până la ziuă cu o traistă. Sânt de o aduc (mana) înapoi. Dacă nu știe ea, plătește Ia alta" (Subsân).

Sărbătorile legate de Paști, Ispasul și Rusaliile sau Dumineca Mare sunt de asemenea împreunate cu diferite obiceiuri.

Despre **Ispas** se spune că este al doilea Paști 33). Atunci se coace din nou pască și se roșesc ouă (1 landrabura). La Ispas se pune leuștean în borș că ..aniroasă el bine" (Subsân).

înainte de **Rusalii.** Vineri sau Joi. se pune la grajdurile vacilor și la case pelin, să nu te muște purecii. Iar în Sâmbăta Rusaliilor se pune la fiecare poartă câte un frunzar (arminden) din stejar, vișin, nuc. ulm. frasin, acăl înflorit, dar mai ales din tei, că-i mai frumos și „mai bun decât tot lemnul", îi bun de leac 34).

Frunzare se duc și la biserică și se pun prin ungher și pe la iconostas, iar pe jos se pune iarbă verde. Frunzarele se țin la casă până Luni în a doua săptămână după Rusalii, când se iau și se dau pe Nistru, sau le udă cu apă la fântână ca să fie anu „slotos", adică cu umezeală. Cu ocazia aceasta se face un fel de serbare în grădinile de pe malul Nistrului, se dau și ulcioare și „stacane" (pahare) de pomană la oameni (Speia). Această serbare se numește la Vasilcău „pe pajiște ' sau la ..iarbă verde" 35). Lucrurile se petrec la fel. „La o săptămână după Dumineca Mare (dar Luni) strângem frunzării și-i ducem la fântână și-i udăm să ne dea Dumnezeu mană pe pământ, să se facă chita. Frunzării șed lângă fântâna până putrezesc. Frunzării delà case îi strângem până răsare soarele. După ce se udă se dă de pomană: doi colaci, străchini, ulcioare și apă. Se dau la un copil, la un om bătrân, de sufletul celor morți și de sănătatea viilor". (\ a- silcău). In Subsân frunzării sunt duși Luni după Dumineca Mare la fântână și sunt udați trei Dumineci de-a-rândul. Acolo rămân până singltre se fărâmă și daca simt din lei. se iau câteva crăngi și se arunca în pod de leac.

3. Sărbătorile de vară și toamnă.

La **Sânziiene** se pun prin casă orice Hori. Se pun și ..sânziiene pe la părelarc. pe la ferestre. pe acoperământ, se pune iarbă verde. „Așa-i ghine" (Subsân). In această zi se stropesc unii pe alții sau stropesc fetele cu apă din fântână. Aceasta se face pe la amiază. Lneori când e secetă marc, ori pe cine ai întâlni la fântână în ziua de Sânziene, fală ori babă, torni pe ea apă cu căldarea (Handrabura). La Sânziene se făcea „jertfă" (daruri la biserică) cu vișine sau cireșe, fiind întâiele poame (Speia). L'n alt obicciu dela Sân- zîiene este cel întâlnit în Târnauca, unde plugarii „aruncă prin ierburi și holde mere și pere sfințite cu aghiasină. ca să fie spicul greu ca para' 36).

„La **Sânchetru.** îi jumătatea anului. Atunci începe vara și începem să strângem chita".

Sfântul Hie se serbează că-i rău de trăsnet. La Sfântul Ilie se duc de asemenea poame[1] la biserică. „Până atunci nu se mănâncă nicio poamă. Până nu le sfințea nici din grădina lui nu gusta. Singur dacă mâneam din grădina mea. gândeam că-i otrăvit" (Speia).

Pantilimonul. sau „Pintilie călătorul". Atunci se mântuie vara. Se ține cu post pentru furtuni, uragane. „Odată o fost o furtună mare, ploaie cu chiatră și foc. Oamenii lucrau până atunci la Pintilie. de atunci, nu (\ asilcău).

La **Macovei** se sfințesc florile câmpului și **fântânile salului. (Jhmvsii «luceau fluri la biserică**: mac. vizdogi. busuioc, mărar (de lău- toare la cap), pelin, pelinul calului, poala Sfintei Mării, rostopaseă. țigăncuși. răsărită pentru dinți), bășicări (spini de iarbă) și o cruce sau cunună („vinoc") de grâu. (Vasilcău). Macoveiul e „cap de post" și se sfințesc de către preoți fântânile satului. Se începea dela fântâna cea mai departe până le termina pe toate. La fân-

33) La fel scrie Smochină despre Dumineca Mare că „se serbează cu aceiași evlavie ca și Paștele", în Calendarul Ligei Culturale, București, 1924, p 44.

34) Tot tei se aduce și in Bucovina, unde se crede că Dumineca Mare păzește câmpurile de piatră. Cf T. *Pamfile. Sărbătorile de vară la Români.* București, 1910, p. 12-17,

35) Tot „la iarbă verde" se numește și in Basarabia. Cf. *Ștefănuză, Anuar?* IV. p. 73.

36) V. *Netea,* op. cit. p. 16

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

lâna se aduceau pentru slittțirc lot felul <lc Hori Spcin 37 .

I.a (> August sunt **Probașniilc** sau **Obrcjenia.** Munci se sfințesc uterele, poanta .strugurii . har- hugii și fagurii. Poantele se duc la biserică, se pun jos pe iarbă și popa Ic ..lămâiază și le sfințește. După aceea se aduc acasă și se dau din ele la sărmani ..de sufletul morților și sănătatea viilor' ' I landrabura). Până ini se sfințesc poamele îi păcat să mănânci din ele. ..Adam o văzul că pomu ii mândru și o mâncat din pom și atunci și-o văzul goliciunea. Și de atunci mărul nu se mănâncă până nii-l sfințește, li spurcat. Atunci se face curat A a- silcău'. Această restricție privește mai ales pe cei care au morți in familie și numai pe cei cari au trecut de 7 ani. căci până la această vârstă poți să mănânci (Handrabura). Credința circulă și in Bucovina.

I. a **Ziua Crucii** „se mânluc șerchii de umblat. ei se bagă în pământ. Numai șerpeic care mușcă vreun om nu-1 primește pământul 38). Umblă pe pământ până inghiață. sau îl omoară omul. Iacă, cocostârcul când se duce kt vărat dela noi leapădă câte unul pe aici să se prăpădească. Da de ce-1 leapădă. Dumnezeu știe". (Vasilcău). La Ziua Crucii se culege și busuiocul pentru leac.

Firește că se țin și sărbătorile: **Adormirea Maicii Domnului,** hramul bisericii din \ asilcău. **Tăierea,** când nu se mănâncă de fruct și chiar sărbători mai mici: **Foca. Ulița** și altele precum și **Sfânta Paraschiva. Simedru.** când ..se dă seama oilor". **Arhanghelii. Sf. Nicolae. \ arvara** și altele.

*

Ce soartă au avut insă in timpul bolșevicilor sărbătorile și datinile legate de ele? In acest timp ele erau oprite cu strășnicie. Sărbătorile și Duminicile se țineau numai pe ascuns. uneori chiar eu ferestrele camuflate. De obiceiu la sărbătorile mari, (Crăciun. Paști, etc.). se făcea un control sever să nu lipsească nimeni dela muncă. Dar dacă rugăciunile și semnul crucii se puteau face și pe ascuns, datinile. ritualul, au trebuit să dispară in timpul sovieticilor. !)>• aceea cei mai intilți mărturisesc ca de .ani întregi nan mai auzit colinde, sau nan mai văzul capra la Anul Nou. Dispărând dolinele. au fost uitate la rândul lor și ordinea sărbătorilor și chiar numele. Ni s'a întâmplat adesea sa întâlnim informatori cari nu mai erau in stare să fixeze timpul unei sărbători, sau să îi confunde numele cu al alteia. Doar câte un bătrân evlavios mai indrăsnea să indice celor tineri rânduielile tradiției. () astfel de pilda a fost moș \ asile Bogatul din Suclcia. de lângă Tiraspol. care la întrebarea dacă și-au mai putut păstra credința strămoșească in timpul sovietelor, a răspuns: ...Ne-o țineam, (tt greutate cu chin, da nani lăpădat-o. Eu arătam sărbătorile la oameni, că uitaseră sărmanii de atâtea necazuri. Înmormântările se făceau fără rugăciuni. Pe mine tnă chemau la cetit, la psaltiri și cu mă duceam bucuros. Da. nu chiar totdeauna, penlrucă Bușii aflaseră că țin la Dumnezeu și mă pândeau 39).

Acum insă se bucură cu toții de revenirea ..zaconului' . ...Ne parc ghine. că-s bătrână și acum pot merge la biserică, ținem și Dumineca. Până acum cum ne-o cântat așa am jucat (Vasilcău). Acum cei mai tineri întreabă pe cei mai bătrâni cum era mai demult ..za- coitul și-l învață și ei. „Sânt părinți, bătrâni, care ne spun cum o fost înainte și ne luăm cum a fost inainte de bolșevici ț\ asilcău).

Același lucru s'a petrecut șî cu obiceiurile dela naștere, nuntă și înmormântare. Orice ritual era interzis. Totul se făcea pe ascuns, dacă era posibil și cât mai simplificat. Oficial nici nu exista botez, nuntă și înmormântare, ci numai registre de stare civilă! Ceea ce am cules privește mai mult epoca dinaintea revoluției, din vremea lui „Niculae" (Țarul).

11. CREDIN ȚE ȘI OBICEIURI IN LEGĂTURA CU V1EAȚA OMULUI

I. Nașterea și botezul.

Femeia însărcinată 40) ..groasă . ..grea . ire- bue să respecte anumite interdicții in interesul ființei ce se plămădește in straturile ei. Să nu

37) „Multe gospodine și câteodată unii gospodari se păzesc să mănânce mere, pere, sau perje până la această zi, in această zi insă pot mânca, deoarece cerul este deschis" (El. Voronca) Apud T. *Pamfile, Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului,* București, 1914, p. 3.

38) In județul Putna se crede că pământul se închide nu numai pentru vietăți dar chiar și pentru ierburi Cf, T. Pamfile. op. cit. p. 52.

39) Un *păstrător de slovă românească: Moș Vasile Bogatul din Sucleia, Rev. Transnistria* An. I Nr. 6. (1 Sept. 194L p. ț.

40) *Informatori*: Vasile Berin. 60 ani Vasilcău) și Nichita Colțea, 29 ani, (Subsân). Material com-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

dea cu piciorul tu mâța sau iu câine. ca Taie copilul eu par pe fală. Sa nu vadă ..pojar Jncendiu) ca face copilul pojar. Sa nu fure prune sau alte poame, că face copilul cu pete pe fala. Unele interdicții privesc numai anumite timpuri. Să nu laie nimic la zile mari, că taie urechea, sau buzele copilului 41) (\ asil- eau). Sil nu se uite la cinc-i urît tare, sau să nu privească la un animal cânii moare, cânii se taie un porc sau o oaie (când animalul cască gura. scoate limbii, face ochii mari), că fiice copilul iișa. Dacă ti poftă de ceva, să mănânce că altfel prăpădește copilul (Subsân).

Copilul care se naște la zi mare ii tâlhar, curvar și becisnic.

Pentru a naște mai ușor i se dă femeii să bea apă de pe o „lăcată" descuiată sau i se despletește părul (Vasilcău).

După ce a născut, mama execută anumite ocupații eu care dorește să se îndeletnicească noul născut: cioplește un lemn pentru a fi un bun lemnar, sau bate cu ciocanul când dorește să fie fierar ș. a. Aceste acțiuni cu valoare magică țin locul obiectelor ce se pun în leagăn in restul pământului românesc, pentru determinarea calităților celui care se naște.

I rmcază apoi prima scaldă a copilului, care se face de obiceiu cu apă rece, să fie voinic, călit la frig (Vasilcău). In prima scaldă (mai târziu și in leagăn) se pune busuioc, trandafir și cuțit ..să nu se lichească duhul cel rău de el". ..să nu-1 schimbe duhul rău" (Vasilcău). Buricul îl taie moașa, o femeie mai pricepută din sat, și-l îngroapă intr'un colț al casei, ca să nu-1 calce cu picioarele (Subsân). Sau îl ascunde într'o ladă și ii dă copilului când împlinește trei ani să-l deslege. că atunci îi mare meșter (Vasilcău). Copilul care se naște cu „cămașă" pe cap îi cu noroc. Această cămașă se strânge pe o rădăcină de busuioc și e bună de leac 42).

E important de remarcat faptul că nu se știe nimic despre „ursitori", nici măcar din auzite. Cu toate că, după cum am văzut, la naștere se cunosc o mulțime de determinări magice ale vieții noului născut. Aceste determinări au rămas insă numai pe planul acțiunilor magice fără a ajunge la personilicări mitologice.

Botezul 43) se face la 7-3 zile. Copilul este dus la biserică de „cuinei ri . Numărul lor i: de obiceiu de trei, doua femei și un bărbat, ilar poale ajunge până la șase. Când vin cu copilul delà botez îl țin pe brațe, pe ..mânuri", și unul din cumetri face pe coardă (meșter- grindă) o cruce eu lumânările delà botez care se aduc aprinse delà biserică 44). După aceea copilul este dat mamei sale. (Subsân).

.Numele de botez se pune întotdeauna după Sfântul din ziua în care sa născut copilul. In cazul când acest nume nu e destul de potrivit sau de frumos se pune și un al doilea, dar numai pentru uzul familiei, în registrele de stare civilă fiind trecut numai primul.

„Lăuza fiind considerată ea „spurcată", nu are voie 40 de zile să iasă din casă, să treacă drumul, sau să meargă la fântână. Se crede că atunci „arde pământul sub ea' . După 40 de zile popa îi face „molivă" și-i „face drum" (Vasilcău).

In timpul Hușilor, copiii n'au mai putut fi botezați, fiindcă nu era preot. Oamenii mai înstăriți străbăteau distanțe de sute de kilometri pentru a-și boteza copiii la Odesa. După cucerirea Transnistrie! sau produs adevărate procesiuni de botez. Erau sate. în primele zile de misionarism. în care se botezau zilnic zeci de copii, unii din ei fiind de mai mulți ani.

2. **Logodna, cununia și nunta.**

La obiceiurile de nuntă ale Transnistrie- nilor se observă o tradiție bogată împreunată cu o variație dela sat la sat. Se poate spune că din toate obiceiurile rituale transnislriene, nunta este cea mai bogată în manifestări. Totuși, în liniile sale generale, ea este aceeași peste tot. Noi vom schița numai momentele

parativ a se vedea in S. *FI. Marian. Nascerea la Români,* București, 1892 și *P.* V. *Ștefănucă,* Anuarul *Arhivei de folklor,* voi. II. p- 94-97 și IV. p 78-81.

41) Cf. *Ștefănucă. Anuar* IV. p. 78.

42) Cf. *Ștefânucă, Ibidem,* p. 79 „Ii bun pentru fetele care nu se pot mărita".

43) In Basarabia și în alte părți se cunoaște un obiceiu ..rodina ia trei zile dela naștere, când lăhuza se scaldă și cere iertare femeilor care asistă. Se face și un mic ospăț. Cf. P. V. *Ștefânucă, Anuar* H. p. 94-95 și IV p. 79-80, precum și Marian, op. cit. p. 135-141.

44) Cf. și Ștefănucă, Anuar 11. p. 96.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

piiiK'ipalc. așa cum nc-au fost relatate de informatori 45'.

Pentru aducerea miresei există mai multe procedee, ce se folosesc după împrejurări: furatul fetii, fuga pc cuptor, căderea pe cuptor și logoditul.

Furatul fetii. Dacă doi tineri se plac, iar părinții fetii se opun unei căsătorii, atunci flăcăul vine și fură fata. Se pare că acest obi- ceiu era mult mai general altădată. ..La noi prostul dacă i dragă fata, se duce și o fură ᵥ\asileău) 46). Uneori fata simulează o împotrivire față de flăcău, alteori ..fata aleargă înainte ", Furatul se face cu ajutorul prietenilor sau chiar cu al părinților flăcăului. Tinerii află din vreme părerea părinților fetii și dacă aceștia se împotrivesc, fata zice: „Hai și mă fură''. Flăcău] vine cu căruța însoțit de prieteni sau de părinți și ia fata cu dânsul dela horă sau dela casa ei. In cazul din urmă tinerii se înțeleg ca după ce înserează, flăcăul să ciocănească în fereastră și fata iese afară. Părinții fetii abia după un timp oarecare își dau scama că fata le-a fost furată și se dud să o caute în aceeași seară sau a doua zi la flăcăul pe care îl bănuesc. Când părinții fetii intră în casa flăcăului, tinerii cad în genunchi înaintea lor și zic: „Mă rog și mă iartă!" Părinții dacă vreau îi iartă dacă nu, se mai ceartă. Dar fata nu vrea să meargă acasă. „Sânt și părinți care strică ferestrele mirelui". (Handrabura).

In Subsân flăcăul care vrea să-și aducă mireasă își caută un „staroste", un om mai bătrân dintre neamuri și merge cu el la fată. In cazul când știe că părinții fetii se împotrivesc, recurge la furatul fetii. Prezența „starostelui' are în acest caz rolul de girant moral, pentru ca flăcăul să nu „amăgiască" fata. Se duc apoi toți trei la casa mirelui și fac o mica cinste și de atunci tinerii ..se numără mire și mireasa . A treia zi se duc mirii și starostele la ..iertăciune". sa ceară iertare dela părinții fetii. Ei nu zic nimic când intră in casă, ci se duc drept la părinți, care șed unul lângă altul pe laviță și zic: „Vă rog să ne iertați! Dacă li-i voia, ci răspund: ..Dumnezeu să vă ierte!" Și mirii ..pupă mâinile" părinților. Dacă nu le place de mire îi mai ceartă, îi mai trage de chică, iar dacă nu li-i voia, iau fata și pe mire îl alungă. F. de remarcat faptul că în nopțile următoare furatului, mireasa nu doarme, cu mirele („dacă nare cu el nimic"), ci își cheamă o fată, o prietenă, cu care doarme (Subsân), sau doarme chiar cu soacră- sa (Vasilcău).

Fuga pe cuptor. După cum am văzut, furatul felii se face din inițiativa flăcăului, cu asentimentul fetii și în contra voinței părinților fetii. Se poate întâmpla ca fata să nu mai aștepte să fie furată, ci să fugă ea la flăcău Acest procedeu se numește „fuga pe cuptor" 47). La fuga pc cuptor recurg mai ales fetele însărcinate, care nu mai au altceva de făcut 48). Fata în cazul acesta intră în casa flăcăului și atingând cu mâna cuptorul cel mare, se adresează părinților: „Iertați, părinți!" Se poate întâmpla uneori ca fuga pe cuptor să se facă împotriva voinței nu numai a părinților flăcăului, dar chiar și a flăcăului care a sedus-o. Fata își impune voința ei în baza unui drept obișnuelnic, ce decurge din faptul de a fi fost sedusă. Flăcăul, firește, trebue să se supună, căci el nu are dreptul să alunge din casă pe aceea pe care a sedus-o. Despre o astfel de mireasă se zice că i-a „căzut pe cuptor" 49).

Furatul fetii și fuga pe cuptor se fac mai mult în împrejurări anormale, altfel se face „logodnă" (pețire), „că-i mai bine". Mai ales

45) *Informatori :* Timoftei Tătar 56 ani, Catia Straton, 58 ani (Speia) V. Berin 60 ani (Vasilcău), Ileana Robul 78 ani (Handrabu-a), Nichita Colțea 29 ani (Subsân). Bibliografie : S. FI Marian, Nunta la Români. București, 1890 Elena *Sevastos, Nunta la* Români, București, 1889. P. V. *Ștefanucă, Anuarul Arhivei de folklor* voi. 11. p. 97-104 și vol. IV p. 81-88.

46) Cf. Marian, op. cit. p. 150-160, *Ștefanucă, Anuar* IV. p. 82, N. P. *Smochină* in rev. Transnistria I. Nr. 4, 17 August 1941, care relatează că „furtul fetii s a întrebuințat până la dictatura comunistă", in realitate el este curent și asttzi.

47) Obiceiul se întâlnește și la Ucrainieni și Bulgari și a format obiectul unui studiu interesant al lui P *Caraman :* Une ancienne coutume de mariage. *Etude d'ethnographie du Sud-Est européen.* Lud Slowianski, Krakau, tom. II (1931) p. B. 27—B. 55.

48) Cf. Ștefanucă, Anuar H. p. 97, IV. p. 82.

49) P. Caraman se întreabă (op. cit. p. B 54) pe drept cuvânt, ce motive contribue la păstrarea acestui obiceiu ș răspunde că „societatea în care pierderea fecioriei e socotită ca o crimă sau un mare păcat, poate garanta cu atât mai mult existența și continuitatea obiceiului". Se citează pravda lui V. Lupu după care seducătorul trebue condamnat la moarte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

oamenii fruntași consiliera lucru rușinos să le ..fugă fala pe cuptor'', sau să vină la flăcău mireasă ..pe cuptor " 50).

Lcgodna. Pentru logodit, mirele își alege dintre neamuri sau vecini un ..staroste " și se duc amândoi la mireasă. De obieeiu in casă intră numai starostele și vorbește eu părinții fetii. El se poate adresa direct: ..Iacă am venit dela cutare, vreți să-l faceți mire, iacă eine-i el. cum îl cheamă, inoșna să vie?" (Handrabura). Dar de cele mai multe ori starostele se exprimă metaforic, spunând că urmărește o ..vulpe sau căprioară" 51). Sau: „Am auzit că aveți o ghițică. ori o mânzată de vândut ". Și ei atunci se pricep de ce-o venit. Dacă li-i cu voia, spun că le-o dă, dacă nu. zic: „N'o vând!" Dacă li-i voia, cheamă și pe mire în casă. 11 întreabă pe mire: „Ți-î dragă dânsa?" — „Ni dragă . Și o întreabă și pe ea: „ | i-i drag el?" — Ni drag". Și atunci se logodesc". (Subsân).

In Vasilcău intră și flăcăul în casă. Starostele întreabă pe părinții fetii: „lacătă. am venit, că am auzit că ai o fată și am vrea s'o logodim". Și dacă părintele vrea s'o logodească, s'o mărite, zice: „Se poate. Iacă, să luăm pc aești tineri și să-i trimitem în altă casă să vorbească. Și dacă se plac, hai să se iee unul cu altul". Ei dacă s'or plăcut, vin din cea casă și spun că: „Iacă ne-am plăcut din vorbă". Și atunci stau la tnasă. Se pune mirele in capul mesii și starostele lângă dânsul. Și mireasa ia un tulpan (basma) și-l pune pe un talger. Da mirele scoate parale. Și atunci zic părinții fetii 52): „No. jupânească mireasă, șc ți dragă, paralele o tulpanu?" Și atunci dacă i drag mirele, ia paralele, dacă nu. ia tulpanu. Dacă o luat paralele, ia o sticlă de vin și toarnă in două pahare, ciocnesc unul cu altul și închină. Apoi dau și starostelui și părinților. După aceea se pun la vorbă. Și-I întreabă pe. mire ce ..pocolmie (neam) de oameni ii el. Și mirele, spune. Pun și zi de nuntă. Și după asta s'o mântuit. Înhamă caii și se duc acasă (Vasilcău).

In Subsân. la logodit se pune în farfuria

de pc masa și grâu prin care se amesteca inelele tinerilor. Dopa logodna tinerii se duc la primărie, primarul le dă ..mitreca ". sa xada dacă nu-s din același ..butuc . Cu scrisoarea delà primar se duc la popa să-i cunune 53).

In Handrabura, când starostele aduce mirelui un răspuns afirmativ, mirele se duce la viitorii socri pentru logodit eu doi colaci împletiți în șase, cu pâne și sare și Ic dă părinților: „Poftim la chită și la sare . Alteori, tot în această comună, părinții mirelui, după câteva zile delà logodit, se duc la părinții miresei cu colac, iar mireasa le dă o ștergură și se duc apoi la popa să-l tocmească la nuntă.

Răspunsul. După câteva zile, sau chiar după o săptămână, socrii mari chiamă la ei pe socrii mici la „răspuns", să „bee răspunsu" și să fixeze ziua de nuntă 54). ..Ș'o venit mirele călare la o săptămână și-i poftește pe socrii la răspuns. Ei vin odată cu el. dar nu trag la părinții flăcăului, ci la o gazdă sau la staroste. Mirele vine acasă și spune părinților că a venit cu socrii. Socrii mari gătesc mesele. 11 cheamă pe staroste și-i dau o păreche de colaci și o sticlă de vin. Se duce starostele după socru mic și-l poftește la socru ist mare. Și atunci vine aici cu starostele, cu mirele, cu socru mie și dau mâna. Și grămădește socru mare neamurile lui. soră, frate și chiar un vecin bun la răspuns. Și pun pe socrii mici în capu mesii și iau un păhar cu vin și închină, și al doilea păhar și închină.

Și după ce o băut două pahare, se pun la târguială. Întreabă socru aist mic pe socru aiest mare: „Ce-i răspunzi (dai) feceru(lui) tău dacă-l însori?" Da el îi zice: ..Iacă, cuscre, eu îi dau o păreche de cai. căruță. îi dau loc (dacă are)". Și socrul cel mic răspunde dacă-i place. La răspuns socru mare pune tulpanul luat delà logodnă și socru mic paralele. Dacă socrului mic îi convine răspunsul, ia tulpanul. Apoi întreabă socrul mare pc socru mic: ..Cuscre, tu ce-i dai fetii?" El răspunde: „Apăi, iacă, cuscre, cu îi dau fetii mele o vacă, oare zece oi, o păreche de ghițăi . Și de-amu cuscru cel mare-, dacă i-o plăcut ce-i dă fetii,

50) Cf. și P. *Șiefănucă, Anuar* IV, p. 82.

51) Cf. șt D *Cantemir, Descrierea Moldovei,* Capitolul 18-lea, in cari ni se dau amănunte interesante asupra munților din Moldova dela începutul secolului al 18-lea.

52) La Handrabura întreabă .stărăstoaica" miresei, de obieeiu o vecină (o chiamă din vecini: „Du-te și chiamă pe lele-ța, că avem mire").

53) „Strigări" la biserică sau afișări la primărie nu se fac.

54) Vezi și P. V. *Ștefănucă, Anuar,* II, p. 98 și IV, p. 83.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

îi spune: ..Iacii, cuscre mi<'. ee-li place amu. paralele II lulpanu? I'oflim și ie! Și daca i-o placul mirele., el o luai paralele. Daca nu i-o placul mirele, alunei ia tulpanul. Și daca o luai lulpanu. să școala din capii misii. mulțumește.. înhamă caii și să duce acasă. Sa chiatnă că s'o stricai nunta lor. Daca i-o plăcut mirele, o luat paralele, stau la masă și încep a bea. ..beau mireasa . lot alunei pun minași. După ce o băut., sur sculai și câți or fost chemați la cuscru ăl mare încep a pofti. Atunci nănașu poftește pe cuscri (mari și iniei, la dânsul acasă și ..hulesc" (chefuese). Apoi ii poftește altul, până să mânlue lot norodul care o fost la răspuns. Răspunsul începe saca și ține până la ziuă. Și a doua zi socrii se duc acasă după ce au pus zi de nuntă" (\ asileau).

La răspuns nu asistă nici mirele, nici mireasa (afară de cazul când mirele e un văduv). Mirele se duce dimineața la mireasă și stă de vorbă cu ea. Da el să duce cu dânsa în târg. Ia oraș, și-i cumpără papuci buni, rochie bună. Da ea îi cumpără lui de cămeșe. ii face cămeșe. Ei vin acasă și se gătesc de nuntă (\ asilcău).

Nunta se fixează la două, trei săptămâni după răspuns, după cum se pot pregăti. De obiceiu nunțile se fac în eâșlegi. —..in lot anul nu se fac atâtea nunți ea alunei (llandrabura — sau toamna, când sunt bucate și vin.

Chematul. Când sosește ziua de nuntă, mirele trebue să aibă tocmiți muzicanți plobă. scripeă. vioară, hărmonie) și să-și aleagă un ..vornic (un flăcău cu cal bun). ..Starostele se duce cu muzicanții după vornic și-l aduc pâr Ja casa mirelui. Și-l ia în casă și-i dă să bee. Și-i spune părinții mirelui: ..Iacă. tu. jupâne vornice, noi ți-om spune ție să poftești să ne asculți, să ne chemi pe cine om zice noi. (Părinții ii spun câte părechi de oameni și pe cine să cheme la nuntă). El ascultă pe cine să cheme. \ ornicul se scoală din capii mesii. mulțămește părinților și să sue pe cal și pleacă. \ ornicul merge călare însoțit de „codașu" un băețel mai mic. așa să numără;. Socru mare îi dă vornicului o sticlă de vin in mână și atunci el se duce drept la nănaș și-l poftește: ..Iacă, s'o rugat părinții de casa și noi ne rugăm, poftim pâr la \ asâle și-i dați o mână de ajutor . Da nănașu mitlță-

meșle: ..Spasiva	' Și >.i <lu<	e \oriiicu	1
toți care vrea	>a-i cheme.	Pe neamuri	
ehiama din cas;	**I.** pe slraini	ii poftește	d
fără. Merge Ja	i'nvaslrâ ?i	striga:	
Gazdă. poftim	M<>l<l(»\cui <l< niii roii. pâr	• țara. afara!	

Și dacă iese gazda, toarnă un pahar de vin și cinstește dintâi el și după aceea dă la fu- mcia sau la oinii care iese. Atunci își ia vornicii cușma din cap și zice:

.S'o rugat jupânu mire
.Oare jupâncasa mireasa și părinții (care mai are)
dela mic până la mare și eu fete și ficiori să le dați mână de ajutori.

Și ci mulțămesc. Și-i întreabă: ..Iți veni, o ini-ți veni?" Și ei spun care cum au de gând.

Chematul se face Sâmbătă scara (\ asilcău) și in tot timpul chematului muzica cântă la mire. După ce s'o mântuit chematul, vornicul vine la casa mirelui și-i dă sfida. Și-i spune că ..eu le-am ascultat ce mi-ai răspuns (poruncit) d-ta mie". Și după asta se așează mirele și cu nănașii la masă și cu norodul che
mat. Și încep a drege băutura: îi poftește: ..Poftiți și uspătați (\ asilcău).

In llandrabura astăzi, atât mirele cât și mireasa își chiamă fiecare oaspeții, de obiceiu duminecă dimineața înainte de cununie. Mirele își ia muzicanții lui, mireasa pe ai ei, și pornesc fiecare prin sat. pe jos sau cu sania, ori căruța, să-și cheme oaspeții. Acest obiceiu se practica și în Basarabia 55).

Mai demult insă și in llandrabura erau câte doi ..conăcari", care se duceau călare și che
mau. imul pentru mire, altul pentru mireasă. Ei strigau la fereastră:

Moldoveni din țară, poftiți vă rog pân afară.
închinau din ploscă)
S'o rugat părinții mirelui
(sau ai miresei)
și jupânul mire
să poftiți să faceți cale
și cărare
pân la colilia dumisale56 .

55) Cf. *Ștefănucă. Anuar,* IV. p. 84.
56) Acești »chemători" călări împreună cu imaginile din „poftirea la nuntă* (Moldovenii din

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Sâmbătă seara se adună fiecare la mireasa sau la mire, care unde a fost chemat.

In Subsân chematul se face dumineca dimineața de către mire și voinicei, mergând fiecare separat.

Darurile. Altădată erau trei zile de cununie: miercurea. vinerea și dumineca Spcia'. De o- biceiu însă cele mai multe nunti se făceau dumineca. Nunta începea propriu zis sâmbăta, când mirele trimetea miresei darurile 57'. Pentru aceasta mirele își adună acasă oamenii lui si pe nănași și-i trimete la mireasă cu daruri.

In Handrabura darurile sunt duse de vornic. staroste și neamurile mirelui. Când ajungeau la mireasă găsiau ușa încuiată. \ orni- celul strigă dela uşe:

> Dați-ne drunut. oameni buni, că noi suntem oameni
> drumeți eă afară plouă și ninge și bune strac ea strică.

După ee improvizează mai multe discuții spirituale. li se dă drumul înăuntru, Vornicelul duce miresii darurile puse pe un colac mare numit ..eoraghie' . prezentându-le printr o o- rațic specială numită tot ..eoraghie :

> Poftim, jupânească mireasă, și ține dar dela jupânu mire! (Când mireasa vrea să-l ia:) Hei, jupânească mireasă, nu te grăbi cu luatu cum te-ai grăbit cu maritati!. Te măriți după un putregai lenios și putregăios, el de câte ori se scula, cioara în car era; pân să ncălța soarele se nălta: dela masă pân la prag ațele la dânsul se trag. Mă-sa pân să scula de pe cuptioriu lua un sucitoriu.
> de pe vatră l-o dat cu lopata, so dus în tindă după uşe și bătea brânză într un cap de țăptișe: țăpușa să frânge.
> da el să punea în cap și plânge.
>
> Da masa o luat o osânda ?
> și l-o dai și din tinda.
> De bogat ce era axial o șiibuleață și era într insa dc-o rubla ala: dela soare era boria marc, dela luna era numai bună: so dus la popa în gunoi și urlă ca un diliănoi.
> De bogat ce era
> ax ea șaple locuri de stoguri.
> pe un vârf de scai
> ax ca o groapă de inalai.
> \ ă poftesc, jupânească mireasă.
> că aici este eâle o coarnă usca la și-i mai da la cele guri căscate 5<").

După ce a hiat darurile, mireasa ii pune pe oaspeți in capul mesii și-i cinstește. Mireasa uimite și ea mirelui daruri: un căpălâiu perină și lâicerc \ asilcău . Nuntașii apoi se împrăștie până duminecă dimineața.

In Subsân mirele se duce personal la mireasă sâmbătă seara. împreună cu flăcăi, nă- nași. voinicei și ..drusee lele legate cu băs- mălutc la mână . Acolo ii așteaptă socrii iniei, mireasa, vornicei și drusee. Vorniceii mirelui întreabă: ..Bucuroși de oaspeți?' — ..Bucuroși!'' Lnul din voinicei îi dă miresei o ..colta (bluză) și mireasa ii dă mirelui o cămașă. Se așează apoi Ia masă și mănâncă. După aceea o scot pe mireasă și o așează cu zestrea într un căruț tras de cai și o duc la mire. Acolo se începe nunta, joacă flăcăii cu fetele până la jumătate noaptea, apoi se duc fiecare pe acasă. Mireasa rămâne la mire și se culcă cu o drușcă. Același obiceiu este și în Speia.

Cununia. Cununia se face de obiceiu dumineca după ce se termină slujba la biserică. In \ asilcău mirele se duce dumineca dimineața și ia pe nănași și împreună se duc la mireasă și-o iau la biserică. ..Intrând în biserică pupa icoanele, bat mătănii și șed și ascultă cum cetește preoții, cum cântă ..pcutcii ^cântăreții . După ce s au mântuit toate ..ogniceiurile " bisericești. stau la cununie. Și dacă stau la cununie, nănașii stau din urmă și le țin ..cununia .cununile . Preotul îl întreabă pe dânsul și pe dânsa dacă se ..liubesc ". Dacă nu se ..liubesc' . atunci nu să cunună.

țară, cale și cărare, pân la cohba dum sale) indică o străveche origine păstorească a Românilor trans- nistrieni. In Carpații meridionali chematul . călare“ — descris mai intâi de Em. de Martonne — se practică și astăzi pe înălțimile munților.

57) Cf. și S. *FI. Marian, Nunta la Români,* 1890, p. 238.

58) Vezi orații asemănătoare *P.* V. *Ștefănucă, Anuar,* 11 p. 130-133 și IV. p. 121-123.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Dacă i-o cununai, vin acasa. Mireasa se duce acasă la dânsa, el acasă la dânsul. Oamenii mirelui merg la el, ai miresii la ea. Ospătează și joacă fiecare.

In Subsân. mirele, ajutat de vornieei. poftește duminecă dimineața neamurile la el și pornesc cu toții la biserică (mireasa este adusă de sâmbătă seara). In biserică se răslețesc. fiecare merge unde-i locul, numai mirii și nă- nășii stau la un loc. Fata stă la stânga lui, nănașul la dreapta lui și nănașa la stânga ci. După ce se cunună, nănașii stau la spate. Cununia se face după ce se termină slujba. Oamenii care se interesează rămân acolo. După ce-i cunună vin acasă, iau masa și apoi joacă până saca. Sara să mântuie nunta, fiștecare se duce acasă".

In legătură cu mersul la cununie sunt cunoscute următoarele credințe: „Când merg la cununie mirele și mireasa trebue să meargă ținându-se de mână". ..Când mergi la cununie nu trebue să lași pe nime să treacă printre tine (printre miri), că atunci mori" (Subsân).

Aducerea miresei. In satele în care mireasa nu se aduce sâmbătă seara, se aduce duminecă seara. In ambele cazuri duminecă după masă, începând de pe la orele 3-4, oaspeții se adună și „hulesc . fie separat la mire și mireasă, fie numai la mire. în cazul din urmă. Aducerea miresei duminecă seara se face în Vasilcău în modul următor: „După ce au jucat toată ziua până seara, se duce mirele cu oamenii lui și cu muzicanții după mireasă. Iau două, trei căruțe și să duc. Când ajung la mireasă, muzicanții mirelui se „mănâncă cu cântările" cu ai miresii. Socrul cel mic poftește toată nunta în casă. Și mirele ia mireasa de mână și merg la prag afară și se opresc („Hoara" este afară, in fața casei). Mirele stă cu mireasa în prag și nu intră în casă până nu vine socru mic și-l poftește. Socru mic le iese înainte cu pâne, o icoană (Maica Precista mai de grabă la fete, la ficiori Isus Hristos sau sfântu Nicolae) și un păhar de vin. Ei nu beau, ci numa moae buza și-l aruncă peste cap și udă pe nuntași. ..Să le șie traiu frumos".

Și după aceea pun pe nuntașii mirelui ii: capul incsii și uspetează. Și atunci îi leagă cu tulpan, cu șterguri, întâi pe năuași in cruce peste umeri. Apoi leagă și pe ceilalți care sunt neamuri. După ce o uspălat, pune pe talger o ștergură să se șteargă pe mâni nănașul. Și atunci nănașul pune acolo trei carboave. Și apoi ies din casă, ii dă zestre (o ladă cu haine), încarcă in căruță și se duc acasă. Socrii mici eu oamenii și cu muzicanții lor rămân aici (Vasilcău).

In llandrabura. înainte de a pleca delà casa părinților, mirele și mireasa se așează în genunchi în fața icoanelor și se roagă de părinți să-i ierte. In acest timp un vornieei spune, „iertăciunea 59). In „iertăciune" se povestește cum Dumnezeu a făcut cerul și pământul, dar a văzut că ..tare rău ii șede fără duh de om . Atunci a făcut pe Adam și i-a dat de tovarășă pe Eva 60).

Dacă au ajuns acasă, flăcăii joacă zestrea. Apoi mirele și cu mireasa intră în casă și părintele iasă în prag cu o icoană, cu pită și cu vin. Ei pupă icoana și pita. Le dă un păhar de vin, da ei nu-l beau, îl aruncă peste cap, peste nuntași. Părintele mirelui întreabă pe mireasă: ..Draga tatii, cu ce-ai venit la noi?" Da ea-i răspunde: „Cu chită și cu sare și cu ficioru dumitale" 61). Și atunci ei le pupă mâna părinților. Și-i ie părintele de mână și-i poftește în casă. Dacă o venit în casă, se a. șcază la masă. Se apucă de cinstit (Vasilcău).

In Handrabura. după ce-au venit la mire, mirele și mireasa se duc amândoi după socrii mici.

Masa mare. Adunați cu toții la mire, pe la orele 10-11 scara sau chiar pe la miezul nopții, se începe masa mare 62). Mirele și mireasa se așează în capul mesii. în dreptul icoanelor. Cineva din ai casei dă cu păharul. Toarnă vin in două „stăcane ' (pahare) și închină starostele cu nănașul: ..Să hie traiu curat tinerilor". Și atunci nănașul dă daruri: ..Iacă, eu da.: șinilor. Ic dăruesc la casă nouă o sută de ruble". Dăruește după aceea socru mare: pâine, sare și parale. Și continuă cu ceilalți. După cc s'a terminat cinstea, nănașul numără paralele

59) Cf. T *Butada,* op. cit. p. 35-36. N P. Smochină, op. cit. An. V p. 36-38, iar pentru Basarabia, *P* V, *Ștefănucă,* op. cit. An. 11 p. 101, 133-135, An. IV. p. 86. 125-129.

60) Vezi cele spuse la Problema cosmolog că: „Facerea omului".

61) f. ș: P. V. Ștefănucă, Anuar IV. p. 86.

62) *Ștefănucă,* voi. 11. p. 102, voi. IV. p- 87. In Speia atunci se face și legarea neamurilor cu prosoape.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

și spune câți bani s'au adunai. Atunci ii poftește pe muzicanți și le dă câte o pereche de colaci și un stăcan de vin. Cu aceasta nunta la mire s'a terminat (Vasilcău).

In Subsân se cinstește in afară de bani și vite. Pun o bucățică de pâine și-i ..¡urnește' ..Poftim și dela mine o ghițică. o oiță, pureci ". etc. După ce s'au terminat darurile, nănașul ia o băsmăluță, leagă băsmăluța cu darurile și o dă finului. Finul îi pupă mâna. După ce s'a făcut cinstea, nănașa și cu alte femei ii duc. pe miri la culcare în altă casă, la alt gospodar („măhăleancă. mai departe o leacă") și ele se întorc și cinstesc în casă toată noaptea (Subsân'. De obiceiu însă după plecarea mirilor nunta continuă la nănaș și rude, invitând fiecare pe rând până luni dimineața, iar în alte vremi două, trei zile.

Colacul. Luni dimineața, din spre ziuă, se duce nănașa cu două, trei femei mai tinere la miri și aduce cămașa miresii. Dacă mireasa a fost cinstită, „mintioasă", se învelește cămașa eu petică roșie, în cazul contrar cu albă (Subsân). In alte părți femeile se leagă cu basma roșie sau albă (Speia). Acasă la mire, socru și cu soacra mare chiamă pe nănași și pe neamuri la „colac" (Vasilcău), sau „ostropăț" (Subsân) 63). Oaspeții aduc darur: talgere, nănașa aduce o găină și nănașu un cocoș.

In Vasilcău se ia un băț legat cu o panglică roșie, dacă a fost curată, și albă', dacă n'a fost „mintioasă", pe care se pune cămașa. Atunci să joacă cămașa. Dela socru mare se duc cu „prădanca", să-l mai lege pe nunul mare cu șterguri, îl leagă cuscrul cel mie. Cu această ocazie se taie un colac într'un talger, se pune zahăr și apă și ia fiecare câte o bucățică de colac, să „le fie viața dulce". Se duc apoi la socrul mic, apoi iar la cel mare și de aci norodul se duce acasă.

In Handrabura se trimit luni dimineața doi oameni la părinții miresii legați cu ștergare roșii (semn că-i bine) și stau acolo până vine mirele și mireasa după socrii mici și-i duc la mire acasă să-i ospăteze. Mirii duc socrilor mici un colac, ei merg însoțiți de neamuri, chiuind, cântând și jucând.

Astăzi nu se ține prea mult seama dacă mireasa a iosl sau nu ..mintioasă . Mai demult insă și chiar și astăzi la Ucrainieni. ..îi mai ciudată. Dacă nu-i curată mireasa, când vine socru mic, se suie cineva în pod și toarnă pe el lături (V asilcău). sau i se aruncă soacrei un ham în gât" 64). De sigur că aceste procedee sunt mult mai convenabile decât cele practicate de Moldovenii de acum două veacuri, pe care le descrie Cantemir 65).

Dela colac sau „ostropăț". pe la „ochindie (vecernie), lumea se împrăștie pe la case sau continuă să ..hulească' (cinstesc și beau) la nănași. staroste și neamuri. Mai demult „cumpâ- niile" de nuntă țineau câte o săptămână întreagă.

In timpul comuniștilor, ritualul, atât de bogat al nunții era cu desăvârșire interzis. Nunta se reducea la înregistrarea cununiei la ofițerul stării civile, care era primarul. De aceea această nuntă era numită „nunta sovietschi". Ca ritual, această nuntă sovietică se reducea Ia legarea mirilor și a nănașilor cu o panglică roșie.

3. **Moartea și înmormântarea.**

Dintre semnele care prevestesc moartea în- tr'o familie, sunt cunoscute în Transnistria 66) cântecul de cucuvea și urlatul cânelui. Vulturii când vin în sat, vin a boală (Vasilcău).

Dacă cineva zace mult și nu moare, sunt chemați nouă copii să facă fiecare nouă mătănii 67), sau scaldă pe bolnav în „scalda mortului" (se păstrează puțină scaldă dela alt mort), că atunci „se alege" (Subsân).

Dacă cineva moare fără luminare, atunci n'are lumină pe cealaltă lume. Chiar și la bolșevici se punea lumină. De asemenea se pune foarte, multă grijă ca bolnavul să nu moară ne „grijit" (împărtășit).

Pe mort îl țin în casă trei zile. Pe copii mai puțin, o zi, până termină pregătirile. Mortul este spălat de către o muiere străină, chiar și dacă e bărbat. Uneori se întâmplă să-l spele și careva dintre neamuri. (Subsân).

63) Cf. El. *Sevastos. Nunta la Români,* p. 316
64) Cf. Ștefănucă, *Anuar* II. p 104, IV. 88 și El. *Sevastos,* op. cit. p. 314-315.
65) D. Cantemir. op. cit. capitolul XVIII.
66) *Informatori:* Pavel Darie, 34 ani (Speia), Vasile Berin, 60 ani (Vasilcău), și Nichita Colțea. 29 ani (Subsân) Cf. și Marian, *înmormântarea la Români,* București, 1892, și *P.* V *Ștefănucă,* op. cit .Anuar 11. p. 104-107 și IV. p. 88-91
67) Cf. Ștefănucă, Anuar 11. p 104.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

(lopolul se trage mumii in ziua <ând a murii și când il duce la groapa Speia .

(âl timp e linul morlul in casa sullelid in chip de ..hulub slâ deasupra Ușii, sau mai umbla câteva zile prin casă „Speia până il duc îngerii la ..vămi" 12 vămi și de acolo la ..poarta Raiului (Subsâu . Câl stă morlul în casă nu se stinge lumina \ asilcău (><!".

Groapa mortului poale li lăsala și sing iră, numai să pune in cruce pesle ea sapa și hâr- lelul Speia). I.a înmormântare se aruncă in groapă câțiva bani (Subsân) 69).

In timpul bolșevicilor nu se mai trăgeau clopotele la înmormântare, oamenii care aveau bani ..nănîau" muzicanți să cânte un marș funebru. dacă nu. ..îl duceau ca pe un câne 70). La înmormântare femeile se bocesc 71).

După ce mortul a fost îngropat, se ține pc masă trei zile o lumânare aprinsă, un „stâean (pahar) cu apă și pâine. Acestea in baza credinței că după înmormântare sufletul mortului vine să bea apă și să mănânce și pe întuneric nu vede 72).

Trei zile după înmormântare membrii familiei tămâiază în fiecare dimineață mormântul. Se duce o farfurie de jăratic și tămâie și o luminare de ceară. Tămâiază de trei ori în jurul mormântului și bocește (Speia). Când se întoarce acasă dă colac, plăcintă și un pahar de vin la săraci 73).

Se crede că mortul nou străjucște pe ceilalți, îi străjer până moare altul (Speia).

Pentru a se face ușurare sufletului, să i se ierte păcatele, trebue ca rudele să facă pomeni, parastase sau „panahidă''. Pomenile se fac la 3, 9 și 40 de zile după înmormântare, sau la diferite sărbători, de peste an. Se crede chiar că sufletul nu poate sbura la cer până la 40 de zile, când se ridică cu ajutorul aburilor și al fumului de tămâie 74).

„Panahidă" sau praznic se face „mai pc scurt, fără canon", la trei și nouă zile. Iar „praznic" cu vase la 40 de zile. Se mai face umori și la un au. Pentru panahida de patruzeci <h' zile **M-** pregătesc colaci, coliva, mâncare și băutură. Se laie un culac marc rotund și patru mai mici in forma de cruce, numiți ..irisleți și se pun înlr'lin ciur silă,. In colac -e împlânta un pom împodobii cu fructe. In ciur se mai pun ..liu-iini (pătrățele din aluat cu zahăr), mere, unii și bomboane. In general . panahidă ' se face acasă, in Subsân se face insă la biserică. Aici se mai pune in ..pom un ..hulub făcui din pâine, ca sa fie ..ușor ca un hulub pe hala lume ". Pe masa astfel împodobită cu ..ciur' și cu colivă, se mai pun diferite mâncări: sărmanie. tocană de porc sau vită. plăcinte, vin. etc. Acestea toate pentru ca inorlii să „se îndulcească pe lumea cealaltă".

La ..panahidă participă în afară de membrii familiei și de preot, „dascălul (diacul), rudele și vecinii. In tot timpul oamenii țin în mână lumânări aprinse învelite în niște șervete numite „tătușei' 75). In timpul rugăciunii și oamenii .dar mai ales femeile fac „închinăciuni", stau în „genunchi'' și sărută pământul: ..aduc smerenie sfântului până la pământ" (Speia). Când se cântă ..Cu drepții odihnește. Doamne, pc robii Tăi" se ridică în sus ciurul și se balansează. iar oamenii se prind cu mâinile unii de alții. Prin ridicarea ciurului cu pomul și a aburilor și fumului de tămâie, se crede că se ridică și sufletul răposatului la cer.

După ce se termină rugăciunile parastasului, se pune o masă comună pentru pomenirea sufletului răposatului, din care mănâncă mai mult preotul și dascălul, iar ceilalți numai gustă. Aceștia din urmă mănâncă din nou și pe îndelete după plecarea preotului. După ce au terminat și cu masa, oaspeții încep a se împrăștia. La despărțire femeile se sărută pe gură, dau mâna, iar cele mai tinere sărută și mâna celor mai în vârstă (Speia).

Grija față de sufletul morților se manifestă si periodic de câteva ori în cursul anului. Astfel în sâmbăta morților, înainte de săptămâna

68) La oamenii mari se face ți priveghiu. Cf. *Ștefănucă, Anuar* 11. p. 106, IV. p. 89.
69) Cf. *Ștefănucă, Anuar* 11 p. 107.
70) Muzica de coarde la înmormântare e probabil destul de veche. In Basarabia a fost studiată la 1883. Cf Ștefănucă, *Anuar* 111. p. 186.
71) Cf. *T. Burada,* op. cit. p. 19, Ștefănucă, .Anuar 11. p. 136-137, IV. p. 132-133.
72) In Basarabia se crede că „In cele trei nopți, după înmormântare, pământul îl întreabă pe suflet de unde este. Sufletul, dacă-i lumină la casa din care o plecat, zice :* Dela casa unde se vede lumină Dacă-i întuneric, sufletul se luptă cu pământul*. *P.* V Ștefănucă, Anuar 11. p. 107.
73) Cf. Ștefănucă, ibid. 11. p. 107. IV. p. 91.
74) Cf. și Ștefănucă, Anuar 11. p. 107, IV. p. 91.
75) In Basarabia numai preotul la prohod are „tătușii". Vezi, Ștefănucă, Anuar IV p. 90.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

albă, se duce la mormânt: lămâie, colac, \ in. apă. iar cei cu jalea lămâiază mormântul. Dacă întâlnesc pe cineva in drum. îi dau pomană Jlandrahura). Am văzul apoi că la **joi mari** se aprindea foc in curie pentru ca să se încălzească morții. iar la **..iarbă verde". I'ro- bajnii** și **Sfântul Nicolae** se dă pomană de ..sufletul mortilorChiar și anumite interdicții ca de pildă, de a nu mânea mere până la l'robajnii. sunt tot în legătură cu morții familiei.

CONCEPȚIA DESPRE LUME ȘI ViEAȚi

1. **Problema cosmologică.**

Analizând folklorul ce se referă la problema cosmologică. în special la facerea lumii, constatăm că miezul credințelor e format din fondul biblic 76). Pe acest fond originar și dogmatic, în care spontaneitatea creatoare este considerată erezie, înfloresc după posibilitățile de imaginație ale fiecărui popor, plăsmuirile mitice populare, dând naștere unei cosmologii populare. Cu timpul însă nici acest liber exercițiu al imaginației nu satisface pe deplin sufletul omenesc. Există spirite care nu se împacă nici cu caracterul dogmatic al genezii biblice, dar nu se complac nici în plăsmuirile spontane ale imaginației populare. Explicația științifică își face astfel loc chiar în cadrul mentalității sătești. Materialul pe care îl prezentăm evidențiază din plin cele trei atitudini amintite față de problema cosmologică: dogmatică-teologică. initologică-poetică și științific-pozitixistă.

A. **Povestea biblică a genezii.** „.La începui o fost Dumnezeu și îngerii (serafimii și heruvimii), oamenii s'or sfințit după aceea.

A fost deodată întuneric și apa era la un loc cu pământul, nu era creștere de loc. A dat Dumnezeu să facă pământ și a despărțit pământul de apă. A făcut pământul și stelele și lumina și a »lat pământului să crească crescă- turi și jivine. Și »lupă ce-a împodobit Dumnezeu pământul cu toate celea. a făcut și pe om după ascmanare.i Ini Dumnezeu. Omul așcla ca sa im-i fie urit i-a dat fmneie. l-a dat trai Iar de moarte in veacul veacului.

Dumnezeu le-a oprit doi copaci, că dacă or mânca, or muri. Sa nil duh necurat in forma de șarpe și le-a spus ca dacă mâncați, xoi știți și de bine și de rău. lacălă Eva a luat din poame și a dat și bărbatului să mânec. Și când ei or mâncat, or început să-și vadă trupurile și ti să ascunde, ti le fi rușine. Au început a-și face haine din frunză de copac și a să ascunde unul de altul. Când Dumnezeu a venit, a începui să strige: ..Lude ești. Adamc?" — ..Aici, da cu îs gol. mi-a dat Eva să mâne, am greșit! Dacă ci au greșit. Dumnezeu a trimis pe Arhanghelul Mihail și i-a alungat din Hain. Ei plângând. Dumnezeu le-a dat să lucreze și acum îți tivea de toate năcazurile și boale și moarte.

Apoi ei trăind pe lume, le-a «lat Dumnezeu pe Cain și \vcl. Cain era cu plugăria. Avei la oi. Cain l-a ucis pe frate-său. A dat Dumnezeu lui Aduni pe al treilea fiu. pe Sif 77).

B. **Plăsmuirea populară,** a) **Facerea lumii.** Legenda care circulă în Transnistria referitoare la facerea lumii, s'ar putea rezuma în următoarele cuvinte. La început a fost numai apă. Dumnezeu și Diavolul. Binele și Răul. Ei erau obosiți amândoi lot plutind peste ape și voiau să facă o bucățiі'ă de pământ să se odihnească. De atunci au prins ;t se ..însehiti" unul pe altul. Apa era toată un ..ochean . Diavolul credea că venind cu pământul din fundul mării va face el. iar Dumnezeu să se ducă să-și a- dtică. Dumnezeu conducea toate lucrurile, diavolul se amesteca, dar avea putină putere. Iată două din versiunile culese 78).

..A fost odată mima apă. Diavol și Dumnezeu. \ zis Dumnezeu la Diavol: ..Dute și adu o bucățică de pământ din fundul mării să facem un pal să ne hodinim, că nu avea hodină. Diavolul când a adus, a gândit că l-oi svârli eu și-oi face pentru mine. Și Dumnezeu să-și aducă. Și știindu-i Dumnezeu gândul, a svârlil și nu s'a făcut nică. Sa dus de-a doilea. A

76) Cf. și *O. Papadima, O viziune românească asupra lumii. Gând Românesc,* Cluj, an. II. (1936) p. 253. Vezi și studiul cu același nume apărut in colecția „Convorbiri Literare". Pentru problema viziunii folklorului românesc vezi și Lucian Blaga, *Spațiul mioritic,* București 1936, și V. Bâncilă, *Lucian* Bloga, energie *românească,* Cluj, 1938.

77) Speia, Ion Ciobotar, 59 ani.

78) Cf. El. *Voronca, Datinele și credințele poporului român.* Cernăuți, 1903, p 5 ; *T. Pamfile, Povestea lumii de demult.* București, 1913, p. 10-20; *Gh. F. Ceaușanu, Superstițiile poporului român,* București 1914, p. 5-7; I A. *Candrea, Iarba Fiarelor,* Buc. 1928, p. 59-67 : N. *Cartojan. Cărțile populare in literatura românească,* 1. 1929, p. 35-42.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

adus și na iacul nică. Și alunei diavolul a crezul că el nu poale face uieă înaintea lui Dumnezeu. Da a Iriia oară câini a adus, el a zis: ..Zi. Doamne, să să facă". Dumnezeu blagoslovind. sa făcui o bucățică de pământ unde se hodine amândoi.

Dumnezeu s'a culcat pe brațele Diavolului. Diavolul gândind rău. l-a luat în brață și-a vrut să-l svârle in apă. sâ rămâie numa el. Da pământul s'a făcui atâta cât a alergat Diavolul cu Dumnezeu in brațe. Deșteptându-se Dumnezeu, l-a întrebat: ee-ai vrut să faci? El a răspuns, pricepând că nu poate să facă, că a vrut să vadă cumu-i de greu 79).

A doua versiune: „Dintâiaș dată când s'a început pământul, lumea, na fost pământ de fel, numa una apă și umbla Dumnezeu tnilos- tivnicul eu Diavolul, ca și când era frați. Și-au umblat ei pe apă și să pune la vorbă cum să facem noi să facem puțin pământ să ne hodinim. Și zice Dumnezeu Diavolului: ..Tu poți să ajungi pământ, eși și te slobozi in apă și zî: „leu pământ în duhul lui''. Și el. diavolul, s'a slobozit în apă și na zis în „duhul lui . ci a zîs „în duhul meu". Și când a eșit deasupra, nu-i în unghii nimic, unghiile curate. Dumnezeu o zîs: ..Ai făcut greșială, slobozî-te a doua oară". El s'a slobozit și a zîs tot intra lui duh. Și Dumnezeu l-a trimes a treia oară și a înhipt unghiile și a zis „într ă lui. intra meu și a eșit afară. A rămas pământ numai puțin. Dumnezeu a cotat sub unghii și a făcut pământ ca o turtă. Și așterne turta pe apă. Dumnezeu a zîs: „Tare-s trudit, mai hodinim o leacă". Da Diavolul, el eu gândul lui și hârș eu Dumnezeu în brațe la răsăritul soarelui și pământul era departe, de nu se vedea marginile. (Tot așa la toate punctele cardinale). Și-l pune jos și zîce: „Cât pământ am făcut!" Dumnezeu s'a trezit și a pus pe Diavol în fundul pământului să ție în schinare pământul'' 80).

b) **Facerea omului.** Al doilea motiv de creație mitologică în legătură cu geneza biblică este facerea lui Adam și a Evei. Motivul este îmbrăcat de cele mai multe ori în forma orației di- umila numita ..iertăciuni". întâlnită in lot cuprinsul neamului românc-c 81 .

In aceasta orație, după versiunile din I raa-- nistria. se spune ca Dumnezeu a împodobit ..ceriul cu luna cu soare și cu stele mărunțele, iar pământul cu văi adânci. c;i apr dulci, cu câmpii înfrunziți 82.. Dumnezeu a slat și a gândit ca mândrii-i ceriul și pământul, dar tare rău îi șede fără duh de om.

Și n Marca Neagră s o plecat și năsîp cu mâna dreaptă o luat și pe moș Adam l-o întrupai.

Și Dumnezeu a zis	lu	Adam :
Patruzeci și unu de	an	ai zăbăgit
	na	
si nieio roadă	i	rodit.

nieio floare n'ai înflorit.

Dumnezeu a stat deasupra lui Adam și o „sălămuit " (gândit) din care parte a corpului să facă pe Eva. ..Să ice din cap. zălăzuește. din spate, scade . In cele din urmă se hotărăște să ia din coasta stângă și a întrupat pe mătușa Eva:

Cu trupul de lut,
cu frumusețile dela soare, cu ochii de pe mare 83).

c) **Lungimea vieții.** Tot în preajma genezii omului se situiază o altă legendă. în legătură eu lungimea vieții.

..Dumnezeu a poftit toate juvinile să Ie dea vieață (lungimea vieții) și ele multe nu voia să ia atâta viață. Omul ședea și el de o parte și asculta. Și el o fost poftit. Și la fiecare ju- vină ^Dumnezeu] zîcea: „No, iacă, tu trăiești atâția ani și te hrănești cu cutare mâncare..." Dar juvinii ceia nu i se potrigea așa viață îndelungată eu așa mâncare proastă. Și zîcea: ..Doamne, mai scurtează din viață, că cu așa mâncare, proastă nu vreau să trăiesc atâta '. Dar omul fiind lacom de traiu mult, zîcea: ..Dă-lc nie. Doamne". Omului ii dase să mânec bun, dar puține zile. Era lacom de zile și atunci mai cerea zile. (Omul ori cum ar trăi, la moarte nu gândește) 84).

79) Spaia, Pavel Darie, 34 ani.
80) Vasilcău, Vasile Berin, 60 ani.
81) *T. Pamfile,* op. cit p. 43-51, N. *Cartojan, Cărțile populare in literatura românească,* voi. 11. 1938, p. 39-40 și p. 224-232, unde se dă și bibliografia problemei.
82) Cf. Smochină, *Anuar V.* p. 36.
83) Handrabura.
84) Speia. Pavel Darie, 34 ani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

<1) **Alungarea lui Aclam din Baiu.** După greșeala <le a fi mâneai «lin pomul oprii. Aclam și Eva au fost scoși «lin Baiu. Această temă formează fondul uneia dintre cele mai frumoase și mai răspândite colinzi din Transnistria. intitulată ..Bucură-te. sfântă cruce" sau ..Colinda lui Adam 85). In ea se exprimă regretul lui Adam de a părăsi Raiul. In unele variante este zugrăvită in versuri sugestive și gravitatea păcatului comis de Adam. Xu numai Dumnezeu s'a supărat, dar:

Luna 'n sânge s'a schimbat, soarele s'a întunecat.
apele s'or tulburat.

Plângerea lui Adam. care a fost ,.lipsit' de Baiu, este un imn indirect adus frumuseților naturii, frumuseți pe care omul trebuc să le părăsească odată cu vieața. Raiul descris în în această colindă este Raiul pământesc ridicat la rangul unei priveliști paradisiace primare.

Raiule, grădină dulce, eu din tine nu m'aș duce,
de vieața ta cea dulce, de miroasma florilor, de
dulceața poamelor, de cântarea păsărilor, de
șuerul șerchilor. de goetul apelor 86), «le cursul
isvoarelor.
«le chicarea frunzelor 87).

e) **Petele din lună.** Una «lin variantele legendelor care se referă la petele din lună e pusă în legătură cu Cain și Abel. \ arianla se găsește între alte popoare și la Ucrainieni și Români. După această legendă petele «lin lună ar fi Cain, care străpunge pe fratele său cu o furcă. De obieeiu însă în legendele românești nu se spune totdeauna că cei «Joi frați erau Cain și Abel, ei numai că erau doi frați care se luau la ceartă și unul a înjunghiat pe celălalt, iar Dumnezeu i-a pedepsit să stea în lună 88). In varianta culeasă în Transnistria, fratricidul se produce involuntar, accentuându- se elementul dramatic.

..Au trăit la Dumnezeu «loi frați. Erau buni la Dumnezeu, u au făcut rău nimăruia. Da la urmă ei sau sfădit amâniloi. Și acel frate mai mic a prins a plânge și s'a pornit pe deal și a nsăral. s'a ascuns într'o câchită de fân și s'a ascuns acolo. Da fratele cel mai mare sa pe. fratele'. Da Dumnezeu răspunde: ..Dacă ai făcut tu gresiala aiasta. eu vă blagoslovesc amândoi pe lună: Șiți pe cer cât a și lună!" Se vede cân îi bine o căpiță de fân cu un om înșipt în altul" 89).

f) **ÎXoe și potopul.** Potopul este ultimul motiv din vechiul testament care se încadrează în problema cosmologică. Alături de legenda biblică, imaginația populară a creat o serie de legende mai ales în legătură cu construirea corăbiei și cu îmbarcarea vietăților. Dăm două din acest«* legende. întâia urmând în deaproape versiunea biblică, iar cealaltă constituind o temă cunoscută în repertoriul legendelor noastre cosmologice 90).

..Dumnezeu i-a poruncit să facă o corabie, că odată are să facă potop «Ie apă. El a lucrat șapte ani. El a luat trei ficiori și din jivine a luat câte șepte perechi din cele bune, iar din cele

sculat, era	lună, să a<	luc	u	car	de fân. Și
trage la o	câchiță și	nu	t	că-	fratele său
acolo. Și a	încărcat o	dat	c	furca și a pus	
în car. Da	al doilea a	l	P	fur	în fratele
și scoate furca și n		loc	«	fân	fratele. Și
zîee: ..Doamne, ce-am		făc	, cu	am	înjunghiat

rele o pereche. (Se vede că el a luat și din crescături. din toate roadele).

A trimes hulub să aducă țărână «lela dealu Făvor (dealul cel mai înalt din lume). A văzut «lin cotro a venit hulubul și a îndreptat în- tr'acolo corabia. Și ajungând acolo, a adus jertfă lui Dumnezeu. Peste un an de zile s'a așezat apele și Npe a sădit vie. Și el s'a des- golit, și Ham a râs de el. Xoe l-a blăstămat să fie din copiii lui robi. A permis a să lua unul eu altul 91).

A doua legendă: „Cân a făcut .Xoe corabia, a zîs către toate ..fipturile să intre acolo, să închidă ușile. Dumnezeu a vrut să ..nistojască (nimicească) Diavolul. Dar Diavolul s'a vârît în

85) Cf. Smochină, V. p. 32 și 35 ; *Ștefănucă,* 11. p. 128, IV. p. 109, T. *Pamfile.* op. cit. p. 80-95.
86) Speia, Terente Tătar, 45 ani.
87) N. *P Smochină, Anuarul Arhivei de Folklor, V.* p. 25, 32.
88) Cf. *1 A Candrea, Iarba Fiarelor,* București, p. 70'71.
89) Handrabura. Matroana Platonov, 53 ani.
90) Cf. T. *Pamfile, Povestea lumii de demult,* București, 1913, p. 134-135.
91) Speia, Ion Ciobotaru, 58 ani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

iiiinui inucrii lu i Xoe **M** nu-i <la pohta a sa
sui iu (oiiilur pana no zis: ..Sui. Salana '
Femeia lui Xoe nu \ rea sa >a suie Xoe nu
Mia din ee prie iua. Xoe o poftea s a >ă
l'l s'a mâniat și a pomenit ..Sui. Sa lana '
\tunci l)ia\olu a pol'lit și el in <■ orahie. Și

adică Dumnezeii n o pulul nimici pe Satana, nici prin potop''92).

Dar cine a creat flora de legende cosmologice pe care o întâlnim in folklorul tuturor popoarelor? Ce-tim puica răspunde la midi discutata problemă a ..anonimatului și colectivismului' creațiilor populare? In această privință ne pare interesant răspunsul dat de unul din informatorii noștri referitor la întrebarea pe care i-am pus-o: cine a creat legendele?

..Iacă, eu trăese in comuna Speia de 30 de ani și nu pot spune că cutare poveste a lacul-o badea Ion. Eu așa prăpui. că astea le-a făcut filosofii din bătrâni, când nu era condei și hârtie. Dar erau oamenii cu învățătură in Jiar- tea lor. Dar n'au dat răspunsul destul. Nu puteau să răspundă altfel, că nu era găsită învățătura. S'a găsit unul care știa mai mult decât ceilalți și umbla pe lume ea un viteaz de-i deștepta pe ceilalți' 93).

Creația mitologică este astfel încercarea de explicație, de a găsi adevărul, după posibilitățile de înțelegere ale oamenilor care nu erau încă ..deșteptați". ..Ei se luptau să găsească învățătura (adevărul), dar nu puteau răspunde în alt fel. că nu erau destul de deșteptați . \cest spirit de ..vitejie'' al căutătorilor de adevăr. nu s'a mulțumit numai eu deșteptarea mulțimilor prin explicația mitologică, ci a mers mai departe, mânat de setea de cunoaștere, pentru a descoperi adevărul și a-1 prezenta mulțimilor sub forma teoriilor științifice. Acest spirit științific apare uneori în plină mentalitate țărănească, subtilizând și problematizând concepția comumi despre lume și vieață prin întrebări și soluții ce surprind adesea prin adâncimea lor. Atitudinea științific pozitivistă își spune adesea și ea cuvântul prin glasul vreunui țăran filosof. Ln astfel de exemplar nobil îl reprezintă Pavel Darie din Speia 94). Transcriem fura iiiciim comentariu textele culese dela dânsul i clei iloare la problema cosmologica în perspectivi pozitivista amestecata iii-eolo eu elemente mitologice.

C. \titudinea pozitivistă. I. înainte de creație era apă. dar înainte, nimica. înainte de nimic a fost Dumnezeu. De imde.-i Dumnezeu, nu pol sa spui. Dumnezeu a fost, da nimic n a fost în afară de Dumnezeu. Dar de unde a fost Dumnezeu, nu pot să spui. Dumnezeu a făcut apa și pământul.

2. Dumnezeu, când a făcut cerul și pământul, a făcut și ..crescători și ..juvini (plante și animale .

3. Omni are (rup și suflet. Animalule au suflet. da nu se găsește ca al omului, poartă sullare. Despre juvină nani auzit povest indu-sc ca atunci câini moare să rămână sufletul și să dea seamă de ce-a făcut pe pământ.

4. .luv ină-om. Juvină are patru picioare, sau aripi sburătoare și n are gură ca omul, să vorbească. E îmbrăcată cu haină veșnică, pe toată viața, da omul poartă felurite haine. Se deosebește cu chipul, nu este în chipul omului, este asemănătoare, dar tot nu este om. Nu se deosebește omul de juvină cu iubirea. Să luăm de pildă păsările. Păsările să înmulțăsc in osebite .speciale timpuri, oamenii nu este întrerupere dacă ajunge la acei ani. Juvinele nu trăese atâția ani cât trăcște omul. Omul este împăratul juv inilor. El arc conștiința, are asemănarea chipului lui Dumnezeu. Dumnezeu este stăpânul lumii și omul este stăpânul juvinilor. Juvină nu merge la răspundere Judecată) ca omul.

5. Crescături-juviiic. Crescătură îi gie. are vieață. Și juvină. Poale au vieață: crescăturile. juvinile și omul. (rcscălura se hrănește din pământ și ce se alcătuește în crescătură mănâncă juvină și omul. Crescătură este vieața omului. Dacă n ar li crescători, n ar fi nici om. \ ieața sa atârna dela crescături. Crescăturile mănâncă cu rădăcinile. Ea nu se hrănește prin gură, ci prin rădăcini. Crescătură ia din pă-pământ și apă. Rădăcinile iau hrana și o duc prin tulpină și frunzele o hierb Ia soare și o dau înapoi la crescătură. Ea se mișcă prin sămânță. prin vânt și om. Crescătură are și suflet și ..răsuflă". După chipul ei și ea răsuflă.

92) Speia, Pavel Darie, 34 ani.
93) Speia, Pavel Darie, 34 ani.
94) A învățat singur să scrie și să citească, iar la maturitate a făcut cursuri la o școală inferioară de agricultură.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

după asemănarea ei. Și jnvinti arc minte, numai ee-i trebuc ei. dar omul are minte de poartă mintea tuturora. Juvina nu-și dă seama.

6. Pământul și <4 este giu. Fierul și pelteaua, elementele astea, au fost gii. acum sunt moarte. Când deschic ehiatra. vedem că-i alcătuită din scoici și astea tiu fost cândva gii. Chcatra nu se putea alcătui dacă nu era gie, nimic nu sc poate alcătui, dacă nu este giu. Cum ar putea fi copac, dacă n'ar crește. Tot ce este pe pământ, in pământ, in văzduh și mare, se numește făptură. Tot ce există astăzi, ori că este giu. ori că este mort, a fost odată giu. Tot cc există este element, fată o grindă (trunchiu de copac). Dacă am scos-o din rădăcini. ani tăiat-o, elementele in ea au rămas cum au fost, dar sunt moarte.

7. **V iu și mort.** Dacă luăm copacul. Dacă este mort, nu crește și putrezește. Daeă-i giu, crește, dacă moare, putrezește. Copacul ia din pământ, din aer și soare substanțe, clemente, și crește până il taie cineva sau se usca. Atunci substanțe nu se mai adună. Încă careva pierd, să evaporează cum apa. Dacă copacul este .ars, elementele se prefac in cenușă, sau se evaporează. Elementele se prefac numai, nu se distrug de tot. Poate sunt și de se distrug. Da .„calini", azotul, trec la rădăcina crescătorilor. Elementele circulă în curgerea, in înălțimea văzduhului și adâncul pământului. Elementele nu se înmulțesc și nici nu pier.

8. **Făptură și materie.** Ele tot acele elemente au, dar nu tocmai aceleași. Omul răsuflă în aer și-și ia elementele din aer. planta tot'din aer. dar ia ce-i trebue. ■ Circulația materiei — a elementelor — în univers nu lasă nicio urmă pe materie, după părerea lui Darie .

9. **Armonia cosmică.** Pământul îi un fel de făptură ca și soarele, luna și toate stelele. Dumnezeu a sădit toată făptura și el a făcut să nu se ciocnească între ele. (La întrebarea dacă stelele și planetele circulă tot in ..lume . a răspuns: ..Vani ajuns la așa învățat de filosofic"). Pământul șade în aer. îi aer mult în jurul planetelor și de aceea pot sta.

10. **Sfârșenia lumii. O** trăi neamul nost 2000 de ani și atunci va veni un potop de foc (așa ne spunea un preot . Când a fost potopul, a eșit ..brâul ciobanului". Dacă-i ploaie mare, atunci ăla oprește ploaia. O să vie un împărat cu limbă mare, ascuțită pe ambele părți, pe cal bălan. Antihrist este în toată vremea: Stalin, Lenin.

..Pe icailalla lunii' noi sânlcm pe „us- înțeleg. Var trebui sa nu se duce nii'ăiri.

nu pol grai, cum să

Problema morală.

In domeniul vieții morale nu întâlnim întotdeauna in concepția populară o exprimata' clară și explicită a principiilor directive. \ icața morală este în primul rând trăită și numai târziu sa ajuns și la reflectare asupra ci. Aceasta nu însemnează, firește, că omul nu și-ar da seamă, sau nu ar activa conform anumitor principii comune unui întreg grup social, ci aflarea acestor principii se poale face numai prin provocarea unei discuții directe, intenționale, asupra acestei probleme. De sigur că și din x icața de toate zilele, dar mai ales din studiul proverbelor, sc pot scoale numeroase concluzii care servesc la conturarea unei concepții în domeniul vieții morale. Noi nc vom mulțumi aici cu câteva idei exprimate în discuții de același informator din Speia. l'avel Darie. Ele sunt exprimate conform mentalității satului transnistrian. iar uneori sunt împrospătate prin contribuțiile personale ale lui Darie.

I I. I.unica dc dincolo. \colo (<■ duci acasă. Aici peți .oaspeți . Eu așa dea dc pomeană. Sufletul sa duce in pământ, \colo Ic judece".

Se știe că obiectul preocupărilor in ordine morală il formează pentru societățile mai puțin evoluate nu valorile pozitive, ci cele negative. Nu binele, adevărul și frumosul, ci lipsa acestora, concretizată prinlro singură noțiune — **păcatul** — constitui- tematica morală. Din acest motiv sc poate vorbi de o morală negativă, care se mulțumește cu o severă persecutare a păcatului. (Jtiar și atunci când cineva, din această mentalitate. încearcă să ..filosofeze asupra vieții morale — cum face informatorul nostru uneori — considerațiile lui sc vor referi mai mult sau mai puțin tot la problema păcatului.

lată câteva fragmente dc discuție. ..Originea **păcatului** este dela Diavol. De ce a păcătuit Adam? Dacă nu păcătuit! Adam. nu sar ii înmulțit lumea. Dc ce a lăsat Dumnezeu raid? Dumnezeu putea face pe om și fără părții. da el i-a dat voia omului să facă cum v a voi. Dumnezeu poate face orice, lat vreau ploaie, dumneata vrei soare, dumneaei vreți vânt. Da Dumnezeu nu face pe voia nimănui. Scaunul lui Dumnezeu se găsește în cer. dar

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

așternutul picioarelor pe pământ. El vede peste tot".

..Lumea este pâeat. Ce este păcatul. binele și răul? Este păeal ce na zis Dumnezeu să faci. Dumnezeu nu te pedepsește dinlr'o- dată .

..Ce e **binele:** când hrănesc un sărac. încălzesc un degerat, urc |>c cineva în căruță pe drum și nu iau plată".

Rău și păcat: „Dumitale îți fac rău și mie păcat".

Frumosul: ..Dacă ești frumos și lumea cată prea tare la tine, tot îi păcat. Lumea asta este pentru mine numai un păcat, că eu sunt om cu greșeală într'însa și fac numai rău. O podoabă frumoasă nu este păcat, dar acel este păcat, dacă cineva o poftește. Mândria de a avea o haină mai frumoasă, sau să câștige cinste în lumea asta, tot păcat este".

Scopul binelui este „să dobândești împărăția cerului". Pentru aceasta „trebue să iubești pe aproațiele tău. Să nu ții pe nime năpastă, să nu zici: ni-a chica el la gani" (răzbunare).

Rugăciunea poate să șteargă păcatul. ..La noi era un popă și lucra și Dumineca. Oamenii ziceau: ..Mai lasă-1. că popa știe a să ruga, dar noi nu".

Păcatul poate fi relativ: ..Dacă omori pe omul care a omorît o sută de oameni, nu-i păcat".

Concepția solidarității păcatului, des întâlnită în culturile folkioricc din sud-estul european, e amintită și de Darie. ..Dacă cineva se spânzură, atunci se face secetă". Dar se întreabă in continuare: „Dacă fără știrea lui Dumnezeu nimic nu se face, atunci de ce să fie păcat că mă spânzur?"

Dela solidaritatea păcatului s'a ajuns ușor la credința că nu numai omul este răspunzător de faptele sale, ci și regnul vegetal și animal. In colinda amintită: „Bucură-te. sfântă cruce", se vorbește de judecata florilor, care merg la jurământ:

> Numai schicul grâului și cu lemnul Domnului șed în poarta Raiului și-mi judecă florile, unde li-s miroasmele? 95).

De asemenea am văzut în legătură cu sărbătorile o credință după care șarpele care a mușcat un om. a comis deci un păcat, nu inai este primit de pământ, ci este osândit la moarte.

Referitor la această problemă. Darie răspunde. făcând abstracție de credințele de mai sus. că n a auzit despre ..juvini" (și plante) ..să meargă la răspundere ca omul și să dea seama de ce-a făcut pe pământ".

*

Un alt aspect al problemei morale se poate studia din relațiile sociale dintre săteni, precum și din studiul vieții morale propriu zise. La Românii transnistrieni am putea vorbi de un pronunțat simț al individualității, care se poate deduce atât din respectul ce se dă fiecăruia, cât și dintr'o evidentă dorință de libertate. Astfel soții își spun întotdeauna unul altuia ..dumneata", iar pronumele dela persoana a treia e întotdeauna „dumnealui" sau „dumneaei". Rar se întâmplă ca cineva să-i zică soției „mata" „de mândrie" (eufemism) și „tu" ..de prostie . Numai copiilor li se adresează părinții cu „măi", iar când vrea să-l umilească, cu ..mata". Neamurile, mai ales femeile, când se întâlnesc, se sărută pe gură și pe obraz, la cei mai în vârstă li se sărută și mâinile. Mai demult o fată nu trecea niciodată pe dinaintea unui bătrân. „Acum s'a mai stricat zaconul".

Dorința de independență se poate vedea din felul cum se pronunță asupra comunismului. ..Înainte de bolșevici era bine, ce lucram, al nostru era" (Vasilcău). „Ce însemnează om hospodar? Dacă mă întâlnesc cu dumneata pe uliță, dacă vreau. îți dau bună ziua, dacă nu, nu. Când ești la colhoz, atunci trebue să dai la fiecare" (Speia).

..Nouă de amu ne pare bine că nime nimic nu ne zice, că facem noi ce vrem" (Vasilcău). In timpul sovieticilor ei <luceau însă o vieață cu orizont închis și apăsător: „Lucram la pământ și la chită și o duceam la stanție. dar nu știam pentru cine" (Vasilcău) .Credința însăși le era interzisă și nu se putea păstra decât pe „tăcute". „De atunci te temi a grăi și ai grăi și n'ai grăi" (\ asilcău). „Fiecare trăia ca frunza pe apă când o bate vânturile" (Speia). ..Doamne, ce-am pătimit... Da odată i-a măturat Dumnezeu. Doamne, ferește să mai

95) Speia și Vasilcău, Cf. și bibi. cit. de noi la nota 1 și 10. Vezi comentarea acestui motiv in Blaga, *Spațiul mioritic,* 1936, p. 138 și O. *Papadima, O viziune* românească *asupra* lumii, 1941, p. 59

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

vie iar ei ^Speia). ..Să nu se întoarcă Diacul' Spasiva. (mulţumim lui Dumnezeu) eâ ne-a scos la cârmuială'' asileău). ..Vom ajunge acele zile să scăpăm de colhoz (Handrabura).

De problema morală se leagă si vieața religioasă. In această privință sc poate vorbi de un puternic sentiment religios, care i-a pus in conflict cu Sovietele. In cele mai multe sale, bisericile n'au putut fi scoase din funcția religioasă decât în ultimii ani și atunci numai prin „amăgitură' . Li se luau oamenilor iscălituri sub alte pretexte și la urmii li se spunea că au semnat declarația pentru desființarea bisericii. Unde nu reușiau prin acest sistem, puneau biruri mari pentru biserică, dar mai ales pe preot. Când oamenii se vedeau fără biserică sau fără preot, alergau luni întregi pe la Kiev, Tiraspol, Ananiev sau în alte părți, pentru a li se da preot și întotdeauna erau refuzați. Cu toate acestea credința nu și-au părăsit-o și dacă li era interzis ritualul religios, credeau pe tăcute și își făceau cruce, păs- trându-și icoanele din casă chiar în timpul bolșevicilor.

Sentimentul religios sc manifestă atât în zilele obișnuite, cât mai ales în cele de sărbătoare. Astfel nu se întâmplă niciodată ca un Român transnistrian să termine una din mesele zilei fără a se ridica în picioare cu fața către colțul cu icoană și candelă și închinându-se în fața icoanei, făcând în același timp semnul crăcii, spune: ,.Spasiva (Mulțumesc lui Dumnezeu). In fiecare duminecă dimineața se aprinde candela dela icoana din spre răsărit. Bisericile sunt totdeauna pline de lume, dumineca și in sărbători.

Sârbălorilo tnvop din ajun, d<c vând trage clopotul la biserică și până luni dimineața. La sărbători mari de tot (Crăciun, Paști), nici mâncare nu se făcea. Cât timp oamenii sunt în biserică nu mânca nimeni, nici cei de acasă, nici cei dela biserică (Speia).

Zilele de post sunt miercurea și vinerea, iar bătrânii țâneau și lunea. Se țin de asemenea postul Crăciunului, al Paștilor, Sânchetrului, Sântămăriei și al Crucii.

Cele spuse la capitolul despre sărbători, naștere, nuntă și înmormântare, cât și cele cc le adăugăm în capitolul următor în legătură cu funcția magică a sacrului concretizează alte aspecte ale sentimentului religios și moral al Românilor transnistrieni.

.3. Știință și superstiție.

I'olklorul tuturor popoarelor conține un bogat material ce se lasă greu catalogat și asupra căruia aprecierile au fost dintre cele mai contradictorii. Materialul se referă ia o reală, sau prelinsă experiență umană milenara. în care empirismul pozitivist se amestecă cu superstiții și credințe ce derutează, dacă nu scandalizează pe cei mai multi. E drept că această experiență a fost adesea catalogată în medicină populară, superstiții sau credințe deșarte, magie. demonologie ș. a., dar între aceste categorii de fapte nu se va putea stabili niciodată o distincție precisă. Cel mai autentic empirism se prezintă uneori într'o seducătoare haină magică și cea mai absurdă superstiție sc impune cu aparența unui adevăr indiscutabil.

O bună parte din acest material a fost expus cu ocazia credințelor și obiceiurilor legate de sărbători sau de evenimente importante din vieața omului: nașterea, nunta și înmormântarea. Aici adăugăm numai pe cele care nu sau încadrat în capitolele anterioare. Trc- bue să mărturisim însă că ceea ce am cules în scurta noastră anchetă în Transnistria nu constitue decât o mică parte din ceea ce s'ar putea culege într'o cercetare mai amănunțită și de lungă durată.

Medicină. Lânii tai vița de i ie primăvara, iei sucul, mustul de viță. într'o sticlă, pentru durere de ochi.

Pentru tăietură: undelemn. clapă, tămâie, și ceară curată. Le fierbi la un loc. le stoarce și face alifie pentru „angrenare"'. Ceara trage angrencala și cu ciapa, untdelemnul moaie și tamâia eurața sângele.

Pojarniță cu rachiu pentru tăieturi.

Pentru măsele „lăptugă (laptele cânelui,. Iei lăptugă și pui la măsele.

Durere de ochi: pisează piatră vânătă, o cerne prin pânză curată, ia albuș tare ferbinte, presară peste el piatră vânătă și trage durerea din ochi.

Năvalnic (are rădăcina groasă ca pumnul). Rădăcina o usuei, o faci posmogi, o pisezi făină, o amesteci cu miere de albină și o mănânci pe nemâncate și atunci dai afară „lență" (panglica).

De gălbinare se culeg „gălbinele " și cu un medalion cu masca Domnului și mărgele roșii, le fierbe într'un ciaun și face scăldătoare. 11

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

-caldă afara, la un copac şî ilara ii iarna, ii toarnă pe mâini '•(>'.

Pentru buruienile de leae se precizează ea Irebuesc luate după Paşti. in apropiere de Iţn- salii sau la Ziua Crucii, căci alunei sunt mai rit leac ţl landrabura .

In \ asilcău şi probabil şi in alic sate, s au practicat şi procedee magice pentru alungarea chimii. ..(and a fost ciumă de uite mergea o părechc de (ele cu boi cu un car eu dona roate şi mergeţi şi lepăda batiste sau inele pe drumuri. Şi cine lua băsmălula. ceva. murea imediat. Şi când s'a bocit cu carul cele două fele, ciuma a trecut' 97 .

Magie. Acţiunea magică se întâlneşte in cele mai variate momente ale vieţii: la naştere, pentru determinarea destinului noului născut şi ocrotirea lui de duhurile necurate, la nuntă sau înmormântare. 0 bună parte din practicile magice sunt legate de diferite sărbători, cum e spălarea eu ou la Paşti sau eu romi la SI. Gheorghe. In noaptea de Sângiorz. se fac însă cele mai multe vrăji pentru luarea sau apărarea manei vacilor, luate acestea au fost arătate la locul cuvenit şi nu mai revenim asupra lor.

Ln aspect interesant al magiei îl eonstituesc descântecele. Deşi n am avut posibilitatea să Ic studiem mai amănunţit, neam putut da seama că ele sunt destul de numeroase, eu (oale eă in timpul bolşevicilor descântătoarele erau arcslate. In studiul său asupra literaturii populare la Românii de peste Xistru. X. P. Smochină publică opt descântece, dintre care şapte simt de deochiu şi unul de dragoste. Xoi am cules în totul patrusprezece descântece. între care primele opt dela o singură informatoare. Descântecele culese se referă la spăriat. muşcătură de şarpe, deochiu. samca, cârtiţă, jun- gliitt. tătarcă. mană, bubă neagră, pocitură, strâns, beşică. Procedeele şi formulele întâlnite sunt identice cu cele obişnuite în descântecele româneşti uneori şi la alte popoare, magia constituind un fond comun al omenirii'. Astfel. în descântecul de deochiu se vorbeşte despre pasărea ..cu un ochiu de apă şi unul de foc' . pasărea albă, şerpoaică roşie, broască verde sau. iu alt tlc-câiilcc de ...ininiil. .inuiiii. (osin.'i de .uliu . de intervenţia Maicii Prcei-le sau invocarea stelelor in de-iânlecul de dragoste 9!i .

Credinţe. ..Când le duci undeva daca îţi ese ..cu deşerlli . nu-ţi merge ghioc: cu plin iţi merge ghioc, Tot aşa dacă întâlneşti iepuri, mâţa. câne. ..mai bine Ic întoarce înapoi . Subsân .

(iând luna lucește frumos seara ii a ger Speia\

Când la sfinţitul soarelui se ridică sul roşu lângă soare, are să fie vânt. vara. Dar iarna, câml se ridică stil la apus sau răsărit. îi a ger v răştnaş.

Când se ridică sul ca o mătură, roşu pe cer cometă . se arată a bălaie, a fugă, ncvoe.

..Cttrcudăul' sau ..brâul ciobanului trage apa din mare şi din fântâni în văzduh, prin el se ridică apa.

(ierul <■ al nouălea munte dela noi. Erau bătrâni care ziceau eă ce-i pe pământ este şi în cer. Aceia îi fala cea frumoasă, cornul plugului. stogurile, ele. lot ce-i pe pământ, toate îs răsluite pe cer 99 .

'labu. I nele credinţe sunt formulate negativ, interzicându-se prin ele anumite acţiuni, care ar atrage consecinţe foarte grave prin corespondenţele de natură magică, ce se crede că există intre lucruri şi acţiuni. Am văzut o serie pe care trebue să le respecte femeea gravidă.

lată altele. \ ineri şi sâmbătă nu se spală cămăşi. Dumineca şi sărbătoarea nu se mătură prin casă. Seara dopa asfinţitul soarelui nu se scoale gunoiul din casă. Să nu umbli *la foc* până nu te speli pe mână. Să nu tai cu cuţitul in eurasia după ce-ai muls vaca. .Miercuri şi vineri nu se coace pâine. Mai demult nu se torcea vinerea 1 landrabura .

Căciula nu se pune pe masă, că te doare capul. Furca nu se pune pe masă. Să nu mănânci de pe cuţit, că te apucă junghiul. Joi spre vineri să nu torci. că te dor degetele, li păcat să mănânci cu căciula in cap. Cămăşile când le speli nu se pun pe masă. Duminecă dimineaţa nu sc taie găină. Să nu adaugi

96) Speia, Toader Bădescu, 60 ani.
97) Vasilcău, Vasile Berin, 60 ani.
98) Vezi textele din anexe. De asemenea N, P, *Smochină, Anuarul Archivei, V.* p. 48-51 Pentru comparaţie cu materialul din Basarabia, *P, V- Ştefânucă, Anuarul,* 11- p. 166-171 şi IV. p. 198, 209, precum şi A *Gorovei,* Descântecele Românilor, Bucureşti, 1931, cu o bogată bibliografic asupra descântecelor ncaslre
99) Vasilcău, Vasile Berin, 60 ani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

apă în vinul din pahar că alunei ai mai midie soții. Nu se șueră in casă sau în ograda, că x in șerpii în casă și ograda, ele. Speia .

Demonologie. I n alt aspect al menlalității sătești care completează concepția despre lume și x ieață este demonologia. Țăranul și omul primitiv crede cu tărie că ..lumea în care tră- este e populată de spirite, bune sau rele, cu care el intră în raporturi directe prin astt numitele experiențe mistice, care eonstituesc insă o realitate de fiecare zi. Ființele pe care cercetătorii folklorului sau grăbit să le numească mitologice, sunt intru totul ..reale in mentalitatea satului.

Demonologia populară s a format tot pe baza concepției creștine sau mai de grabă în colaborare cu ea. Astfel dela credința că există ..îngeri luminoși", care stau in cer și ..îngeri intunecoși" sau duhuri necurate, care îndeamnă la rău (Speia). la care se mai adaugă credința in existența sufletului după moarte, fantezia populară a putut crea nestingherită o întreagă mitologic.

Personajul demonic cel mai popular este de sigur Diavolul. El se poate preface in felurite animale, (land vrei să-l alungi de pe lângă casă, se stropește eu aghiasmă peste tot. se aprinde tămâie și dai la popa să citească molitva (Speia).

Despre Diavol se crede că poartă și furtunile. Șolomonarii nu se cunosc! . ..Furtunile i vârtejurile) le face duhul necurat. Ca să fugă duhul necurat oamenii țin tămâie și nafură ₖSpeia). Când oamenii sunt surprinși de un ..vârtej" pe câmp și nu au tămâie la ei. se grăbesc să zică, pentru a nu da vârtejul peste ei: ..Tămâie în călcâie, tămâie în călcâie lidera). Uneori Diavolul sau ..Bludu se preface în fantome, care seduc călătorul in limpid viscolelor de iarnă, rătăcindu-l pe dealuri și înghețându-l prin nămeți (Vasilcău).

Strigoii sunt de asemenea temuți. ..Strigoii îs oameni cu coadă, care au putere să se prefacă în om nevăzut". Alții zic când nu plouă: ..Este vreun strigoi cu casa descoperită și leagă ploile, sc pune împotriva ploilor" (Speia). „Strigoi e acela care nu să duce Ia Nistru să se scalde. Cei care se spânzură. Ea strigoi le mai zice și ..dumovoi". La fiecare casă este ..dumovoi". „Urod" este la fiecare casă" (idem).

Pentru a nu sc faci' strigoi, oamenii spânzurați treblle prohodiți. ..ca atunci nu mai lac nimic". Iar corpul sc îngroapă între hotare la ..migea căci altfel ei umbla pii i sal. ..Pe nnul l-a prins în țînlirim și umbla prin sat. Spuneau cei bătrâni că-i duceau la ..migeaua". Sa ici mac sfințit și să-l presari de-aiasă până la groapa. El umblă până cântă cocoșii 100'.

Cu toate acestea întâlnirile eu strigoii sunt destul de freexente. lata o astfel de întâmplare: ..Eu eram singura, noi cănim cu doua căruțe znochii. Era aproape de micz.u-iiopții. Lângă casa mea e țînlirim. Da era luna de ai și scăpat un ac. îl găseai. Caii pase în țînli- rim. Xjungcm noi eram eu fratele în țînli- riin. Când s a ridicat o ntomâie bălaie, eu zie. ..hai. X asilo". da el nimic. El tnoniâia) s a ridicat cât casa. Eu zic hai. el (fratele . nu. Ne-am uitat la el. ne-am tras înapoi și sa tras iar în mormânt. A doua zi se vedea o bortă. El a fost strigoi 101 .

Cam la fel este, văzut de flăcăi și copii, o altă ființă mitologică. ..Miezul Nopții . ..lese in felurit chip, in forma de pânza alba, de stâlp din ceriu până în pământ, in formă de om mare minunat în alb îmbrăcat". Asta era frica flăcăilor, să nu dea peste ci Mezu-Nopții) Speia).

Copiii mai poartă frică de Zmeu, un ,.fel de x ită sălbatică, un pește în Nistru care prinde copilele" Speia . De zmei se temeau și fetele mari, căi i xeneau noaptea in șezători sub formă de feciori frumoși (dar cu copita de bou sau de cal) și furau pe cele mai frumoase. ..Da nu mă pricep cum trăia cu el dacă era fenice. Eu nu mii pricep" — Darie. Speia .

Se mai x orbește despre vârcolaci care ..mănâncă luna când se întunecă și despre xidină. Numele de x îdmă se întrebuințează astăzi mimai ca insultă adresata unei femei: ..Dacă le te mânii pe cineva, daeă-i parte femeiușcă, zici: ..X idină! Speia). Iiitrun descântec pentru vaci se xorbește însă și de ..x idilic in înțelesul precis de strigoii!. așa cum se întrebuințează ile către Lcrainieni.

Funcția magică a sacrului. In cursul expunerii materialului folkloric l raiisnisli ian ani întâlnit de nenumărate ori întrebuințarea diferitelor obiecte sfințite, ce servesc la asigurarea «■«mscrtarii și pro.-pcrilalii \ieții fizice și morale a omului. Frecvența eu care se recurge la ..sacru iu manifestările spirituale ale Românilor transnislrieni ne face să dăm o deosebită semnificație faptului și sa revenim asupra lui intr'o perspectiva unii unitară.

Am putea risca «lela început afirmația generală că vieața Românului Iransnistrian se desfășoară într'un câmp «le inducție al ..sacrului . Sau că virlualitățilc sacrului străbat ca niște linii de forță spațiul și timpul in care se desfășoară vieața omenească. Delà naștere pana la moarte omul recurge, in propriul său interes, la proprietățile miraculoase ale sacrului. Mai mult chiar, orice obiect făcut de mână omenească și chiar de mâna creatorului etern, nu poate fi întrebuințat, fără consecința ineficacității sau a păcatului, mai înainte de a fi sfințit. Casa nouă, sămânța, recolta, florile, câmpul, poamele, fântânile, toate se cer sfințite înainte de a fi întrebuințate.

Astfel, când se face o casă nouă. ..faci o cruce de lemn și o pui în capul corzii (raștiu- lui) afară și când e gata casa, o îngroapă în casă sub perete . Iar când sfințește casa, popa bate patru cuie de stejar sau de „osîcă" (un arbore cu frunza albă) in cei patru pereți ai casei. I'e aceste cuie pune câte o luminare aprinsă. După ce termină slujba, face cruce pe perete și bate

100) Vasilcău. Morții considerați strigoi nu se desgroapă.
101) Vasilcău. Vasile Berin. 60 ani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

cuele în perete. „Îs bune de ursît. să șie bucuroasă casa, să șie curată casa” (Handrabura și V'asilcău).

Sfințenia casei se împrospătează prin păstrarea obiectelor sfințite: apă sfințită, tămâie, flori, lumânări, etc. „Ce este sfințit ajută ia toate. Până acum nam avut nimic sfințit (din cauza bolșevicilor), dar acum avem apă sfințită. Eu am aghiasmă de cincizeci de ani". ..Pune apă proastă și să impute, dar dacă-i sfințită, nu!" Se păstrează cu busuioc). Apa sfințită se întrebuințează și în descântecele de deochiu (Handrabura). la sfințirea sămânței. fântânilor, etc.

Alături de apa sfințită se întrebuințează tămâia. Ea servește în deosebi la alungarea duhurilor rele din jurul casei sau al mormintelor. precum și la alungarea furtunilor purtate de Diavol.

Alte obiecte sfințite sunt ..mâțișorii «lela Florii, luminările care ard în seara de Joi mari sau în Ai nerea patimilor și care servesc pentru zilele de urgie, sau diferite obiecte sfințite la anumite praznice și întrebuințate la di-
lciit«- \raji. Chiar și vrajilc se fac cu pre«li- lecție in anumite timpuri considerate drept sacre (noaptea «le Anul Nou. «le Sf. Ghcor- ghe. ele.',. .

Motivul cu cel mai pronunțat profil magic «lin economia ideii sacrului îl constilue procedeul «le împrospătare a energiei sfinte prin a- «lăugarea de apă ..proastă” la cea sfințită. Sau prin aducerea luminărilor aprinse, ce ard în seara de Joi mari (A asilcău) sau la botez (Sub- sân la biserică, până acasă și facerea unei cruci pe ..coardă". Aceste luminări aprinse, ce pornesc «lela biserică spre casele credincioșilor, sunt ca niște radiațhini oculte, ce cuprind întregul spațiu aparținător bisericii respective. Interesant este de asemenea sădirea sălciei sfințite. «lin care se duc mâțișori în anii următori (A’asilcău).

Dar sacrul nu pătrunde numai lucrurile moarte, ci și ființele au nevoie de harul său. Dobitoacele ca și oamenii trebuesc împărtășite «lin această forță, fie prin simplă stropire cu apă sfințită, fie prin cuminecătură. Omul necuminecat e considerat ca un „câne sau ca o vită".

Până și regnul vegetal se pătrunde prin anumite rituri de puterea sacrului. Pământul, sămânța, florile și roadele trebuesc sfințite înainte de a îndeplini orânduelile firii. Natura întreagă, pământ, regnuri și ape. stă sub puterea „sacrului".

CONCLUZII

Trăiesc, după cum se știe, în Transnistria, în afară de Români și Ucraineni, Germani și alte neamuri pripășite, astăzi «le mai puțină importanță. Totuși cân<l intri într’un sat moldovenesc simți un duh particular ce plutește peste el. destul de greu de exprimat în cuvinte. dar care emană din felul cum e aranjată o gospodărie, dar mai ales din convorbirile cu ..Moldovenii”. Există un sentiment inconștient, un magnetism al etnicului, care îți leagă mai repede firul vorbelor și al gândurilor eu acei care se trag din „copită moldovenească”.

lar dacă pătrunzi în vieața lor de toate zilele, constați din ce în ce tot mai multe deosebiri între Români și Ucrainieni, cu toate asemănările aparente. Același lucru se poate observa și când e vorbit de arta populară. Cu toate că se resimte o ușoară influență ucrai- Iliana, mai ales în decorarea ..cuptorului", totuși după o oarecare obișnuință ani ajuns să ne dăm perfect de bine seama cărei ..etnii aparținea artistul, care firește nu era decât gospodina casei. Iar când artistul era rezultatul unei căsătorii mixte, deduceam după stilul operii. dacă artistul a moștenit însușirile sufletești ale tatălui sau ale mamei. Sângele se transmite adesea .și prin suflet.

Dar dacă aceste imponderabile spirituale sunt mai greu de identificat. Moldovenii înșiși își dau seama de valoarea spiritualității în deosebirea grupurilor etnice. Tradiția, datina, constitue pentru ei criteriul de „etnicitate”. Sângele se poate amesteca, limba se poate învăța sau uita, dar ..zaconul nu poate fi decât sau ..uerainian” sau .,moldovenesc". Tradiția pare a se bucura de privilegiul unei „sfințenii” deosebite, care nu se acordă nici limbii, nici sângelui.

*

Când și cum au ajuns Românii în Transnistria e o problemă de istorie sau de etnografie care ne interesează mai puțin. Se pare totuși că e vorba de străvechi expansiuni păstorești, a-istorice. de mocani ardeleni și moldoveni, care fiind surprinși de dispariția condițiilor favorabile păstoritului și de începuturile a- grieulturii intense și rentabile, sau stabilit pe acele meleaguri, nu fără regretul și melancolia spațiilor natale. Un bătrân mocan din Zaha- reuca, jud. Dubăsari, ne spunea că ar vrea să meargă să-și vadă satul, undeva în jurul Sibiului, și apoi să se întoarcă iar în Transnistria, unde trăește de 60 de ani.

E important însă că acești Români au venit aci cu avutul lor material și spiritual. Ei păstrează încă o civilizație eu vădite caractere ciobănești. Au avut până mai eri o industrie casnică desvoltată, pe care au împrumutat-o și Ucrainienii. Termenii și tehnica țesutului este cea moldovenească, chiar și la Ucrainieni. Românii n’au avut nevoie să împrumute nimic, ei au dat numai. Cât privește manifestările spirituale, s’a putut vedea din capitolele prezentate de noi, cât sunt de asemănătoare cu cele din alte provincii românești. Acest lucru îl vedea clar încă dela 1883 Th. Burada când, referindu-se la Moldovenii din Gubernia Chcr- sonului, spunea: **„Credințele, datinile și năravu- vurile lor, le-am găsit fără nicio deosebire de credința locuitorilor din Moldova”,** (op. cit., p. 18-19).

Datorita acestui avut material și spiritual, Transnisl rienii au putut să se păstreze ..moldoveni . cu toată convietuirea și uneori amestecul de sânge și de vorbe. Datorită acestei forțe nici timpul, nici istoria, n’au avut prea marc importantă. Deși izolați prin granițe politice, ei nu s au desnaționalizat, căci au avut toate cele necesare unei îndelungate rezistențe. Ochii sufletului lor au privit de sigur mereu spre „țară” și așteptau să dispară iarăși granița Nistrului. Căci nu trebue să uităm că aceasta durează abia dela 1918. Până aci pentru ..mocani nu erau granițe politice. Din Poiana sau Săliștea Sibiului până în Crimeea și Caucaz se întindea spațiul ciobănesc fără de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

hotare.

După Unirea cea mare, Românii transnis- trieni au fost surprinși de o nouă fază a istoriei. de epoca naționalităților. Ei, care se depărtaseră prea tare, în sens spațial, de „copita moldovenească", au rămas în afara granițelor. De sigur, regretele au fost reciproce. Dar. toate ar fi fost cum ar fi fost, dacă n'ar fi existat comunism. Românii din Transnistria au fost cei mai refractari comunismului. Mulți au fugit în țara cu riscul vieții. Cei care au rămas, sau păstrat însă „Moldoveni", fiind mândri de originea lor: „Da noi. Moldoveni sântem' . Am văzut că această „moldovenie" se bazează în primul rând pe tradiția spirituală.

Prin situația periferică în care se află față de masa Românilor și pentru dârzenia lor de conservare, Moldovenii de peste Nistru s'ar putea numi pe drept cuvânt contraforturile spirituale ale Românismului.

A N E X E

PLUGUȘOARE

I.

Sculați, sculați boeri mari, că nu-i vremea de dormit
da-i vremea de plugărit, la câmp curat
dela mori înrolat.
unde o învoit domnu bine de arat.
Aho. aho, copii și frați, stați puțin și nu mânați.

Ara, ara,
brazdă neagră răvărsa,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

grâu roșu sămâna.
cu borona 1' borone.
cu grapa 2 grapuie.
din urmă grâu verde răsare, da bădiții bine-i păre. S'o sculai marii dimineața, la luna, la săptămâna, s'o dus la deal 3)
să vadă grâu de verde, de "nflorit.
Cum o ajuns bădița la deal grâu era copt, răscopt, nant ca 'n streșină
des ca 'n părete, la schic era ca vraghia. la grăunte ca mazărea. O frecat un schic o luat un nierticd),
cân o frecat două
o luat nouă.
Bădița s'o spăimătat și acasă o alergat.
— Bre, nevastă,
grâu nouă o să ne piară.
— Bre, bărbate, nici în samă nu băga, dă herghelia 'n ocol și 'ncalecă un tertel 5) cu dunga murgă pe sehinare
și du-te la târg la Orhei și cumpără nouă săcerele cu mârunchi de floricele.

Da bădița no nimerit la târg la Orhei.
da o nimerit ia târg la Hârlău. unde al știu și eu
și n o găsit să cumpăre săcerele da o cumpărat oale și ulcioare care nu-s lelii Marghioale trebuitoare.
Au venit bădița acasă
și o început iar a se văicăra:
— Bre. nevastă, grâu nostru o să piară.
Da lelea Marghioala iar pe bădiță îl îndeamnă
• >•>. sa dec herghelia in ocol, să nealecc i:n tertel eu dunga pagati pe schinare sa plece iar la târg la Orhei
să cumpere nouă chile 7 de oțel de unde să facă nouă săcerele cu dinții de găurele, cu mârunchi de floricele. Iară bădița la târg plecând
la Orhei nimerind
oțăl au găsit și 'napoi venind o nimerit la Pelrea (àgami auzind că bale bine eu ciocanii.
Lude i-au dat acele 9 chile de oțăl să-i facă acele nouă săcerele eu dinții de găurele, cu mărunehi de floricele. Iară Petrea țăganu
până le-o gătit cu elidali) găurile face, mârunchi de floricele împlele. cu ciocanii ciocane, și badichii săcerile-i găte.

1) grapa de fier sau lemn (cu cuie).
2) grapă din spini.
3) câmp.
4) măsură de 8-10 kg.
5) cârlan.
6) bălan cu negru.
7) kilograme.
8) pila.
9) fini.
10) vârful biciului.
11) cauciuc.
12) bătaia.

Iară bădița s'o sculat marți dimineața și-o luat vreo doi-trei șini 9) și vo câțiva oameni străini
și-o băbușoară bătrână
eu brâul de lână
cu șl ¡chiu 10) de râzânăll) că știe rânduiala bine la pane.

O luat bădița acele nouă săcerele
eu mărunehi de floricele, cu dinții de găurele, s'o dus din capătul pământului din jelița 12) vântului.

(!ân vântu aburc
claca badii să 'măre.
când vântu înceta daca badii să culca. Da băbușoara cu sfiehiu de răzână să scula.
O pus din tnăruuchiu in mărunchiu. din înărunchi în znop. din znop in copă 13). din copă în harabă 14) din harabă in claie 15)
din claie pe fățare 16).
O pus bădița acele nouă iepe surele cu mânz într insăle cu mânz cât dânsălc cu picioarele a-1 fărina
cu cozile a-1 mătura
cu urechile a-1 vântura cu gurile bădiții in sac i-a-1 turna.

O încărcat bădița nouă cară
in pogoară
și-o pornit la moară.
dar morariu auzind
că vine bădița cu atâtea cară la moară,
o făcut, cioc, boc. și-o dat moara la loc, o tăiat un cocoș
i-o turnat bădiții în coș și-o tăiat o găină
și-o așezat piatra pe fănină.
Și 'nvârtindu-se moara clanța, blanța, pân joi dimineața lamna bădiții rra gata 130. și rece cumu-i ghiața.
Și pornindu-se bădița acasă cu aceleași cară în pogoară auzind lelea Marghioala umblă casă dela casă
după o sîtă deasă de mătasă să facă un colac pentru cei din casă; umblă casă dela casă după o sîtă rară de năgară

---

13) claie
14) Car mare
15) stog.
16) arie pentru imblătit cu cai.
17) ban.
18) bucată de capic.

să facă un colac
și pentru noi aiești di-afara îndulcit și nzăhăril
ca pentru noi plugărași gătit!

l) ati-nc. moșule, câte-o capecuța 17) 145. să nc cumpărăm câte-o măntcluță:
dați-ne. moșule, câte-un șenșor 18) să ne cumpărăm câte-un boldișor să mpungem boii n curișor să meargă mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

repegior 150. să nu mânem la aceste curți
a doamnelor voastre
nanle. minunate,
dar să ne ducem
la a noastre
155. cele acoperite cu posderie
și ’nereștite cu găinați de vraghie unde nlrăm pe
brânci nlr însăle și eșim pe eoate-afară.
Mânați, băieți, hăi. hăi!
160. (lăturașii strigă: Hăi. hăi!)

Spela (Tiraspol), Toader Bădescu, 60 ani

II. **(Variantă).**

Sfântu \ asile duminecă dimineața
ni s’o sculat
și fașe dalbă ș’o spălat
și la icoane s’o nchinat
5. și ’ntrun grajd de chiatră o intrat și ni-o scos un cal sur
porumbar. Și n chingi ni l-o închingat și’n șeii ni l-o
nșelat și ’ntrun frâu înfrânat.
10. în cap l-o așezat
și pe dalbă scară
ni-o călcat
și la târg la Bălți
ni s’o lăsat.

15. Când soarele răsare
el în Bălți ni-ajunge și pe uliță să primbla și feli de
negoț el ini câta.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Și-ni cala ș ericele 19)
cu dinții de găurele
ca muchea toporului
de subțirele
Și el că Ie a găsii
și pe cal s" o aruncat
și-acasă că ni s'o nturn.
Acasă ni-o venii și din gură ni-o grăit:
— Tu fiule, dragule, cu delà Bălți ni-am venit.
Și ni s'o dus la lună.
la săptămână.
să-mi vadă lanu de-i copt. Da el ii mândru și frumos.

El so dus acasă și ni-o luat
Elinii și vecinii
și ni i-o dus la lan
din capătul pomântului
și i-o pus la clacă.
Ei la clacă s'o pornit
el din gurii le-o grăit:
— Hină și vecină.
mai sus luați, mai jos tăeți. si mărunchi in mărunchi puneți și snop în snop
și clae în clae
și'n hodoboaea 20) cei mai mare.
S'o dus acasă și ni-o scos
noua iepe surieteci cu cochitele de argint
ghine băte la pământ.
Când din cochite scăpăra
Grâu streiera,
și din nări strunuta grâu să vântura.
Și grâu ni-1 căra în căruță și ni-o încărcat nouă
cară în ponoară
să și le ducă la moară.
Și-o stat și ni-o gândit:
la a cui moară să ducă.
Să ducă la moara lui Holova n'au cioarăle ce mânea.
Da să ducă la moara lui Slănină că e ghine face la fănină.
Da moara pe ai coastă șede.
pe un chicior de găină.
Când la moară ni-ajunge morarașii. lâlharașii.
lu-i maica șe-i mai arc. de-ispravniei ce era o luat un ciocan și-o făcut cioc-boc, și-o dat moara la loc. Și-o tăiat o găină și-o dat moara la fănină. și-o tăiat un cocoș, și-o turnat în coș.
Și ni-o purces moara treanța. fleanța, când Joi dimineața fănină în coș șede ea ghiața.
Da bădița de păreli de bine ni-o strâns fănină în saci și ni-o pornit carăle acasă.

Da lelița distolnică ce era de părere de ghine că bădița ni-o venit eu fănină aleargă 'n cămară să-mi aducă o sită .rară
să cearnă cuconașilor de-afară.
Și face, cioc-boc,
și dă cu capu de un pop 21). Și-o alergat a treia casă și-o adus o sită deasă de mătăsii
să cearnă coconașilor prin casă. Și-o cernut un sac și-o făcut un colac.
O cernut doi saci
și-o făcut doi colaci.
O cernut trei saci
și-o făcut trei colaci, al dela urmă cu zahăr înzărit, cu nicre îndulcit, ca pentru aești hăitori gătit.

Dați, dați, că nu dați să păgubiți, dii «lăți să dobildiți, c'avem să ne găsim la mere, la pere, la toamna cei bogată
și pe noi câteodată.
Că vani mai ura,
da ne temem c orn înseăra. că subt această streșină lată, ninunată,
șede baba Leanca

19) secerele.
20) copă, clae.
21) stâlp.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

care o mâncat mana vacilor
și puterea săracilor și mana câmpului și puterea voinicului
Mulțănim (N.) de acești colaci mândri și frumoși, ca fa(a Iui Hristos, în palme șiți 22) în dește împletiți
și cu zahăr zăriți 23) și cu niere 'ndulciți. Am mai ura, am mai ura. da ne temem corn însăra. Iii, s'arați cu plugușorul moșului
cu doisprezece boi. aibă-ș parte Domnu de 1-ei. Că ei de când s'o ridicat multă țară o răvărsat tot argint mărgărint
Și voi fraților mulțăniți.

Vasilcău (Dubăsarii, V.atile Berin, 60 ani.

DESCÂNTECE

III. **De spăriat.**

Amin, amin, soarele din sânin.
O purces baba Ileana marți dimineața
pe cale, pe cărare, spărietu în drum l-o ntâlnit pe Ion în pământ l-o trântit, fața i-o îngălbenit,
ochii i-o împăiengenit.
Do el mare gdivs o «lolwwît, la Maica Precesta s'o pornit. Da ca o auzit.
Pe scări de-argint s'o scoborît.
prag de aur o călcat, pe dânsul]-o 'ntrebat. — Șc te văicărezi ce te nișelezi?24) — De unde nu m oi văicăra
de unde nu m'oi nișela.
M am sculat marii dimineața.
pe calc, pe cărare.
spărietu în drum mo ntâlnit.
in pământ mo trănit.
lata ni-o îngălbenit.
— Nu te văicăra.
nu le nișela.
că la baba Ileana
îi alerga
și cu mâna ti l-a lua
și cu mătura l-a mătura
și cu saghia l-a sulița.
peste marea neagră l-a arunca
unde chită nu se face
și poamă nu se coace și cocoșii n'o cântat, c'acolo-i masul lui. acolo-i sălașul lui.
Da Pavel să rămâie
Luminat și curat
ca Maica Precesta ce l-o dat.

Descântecul ce începe marți dimineața și se repetă marți dimineața dc 3 ori, la amiazi și seara iar de câte trei ori. Se dccântă apoi trei zile în șir după același procedeu.

Pentru descântat se întrebuințează o cămașă a bolnavului, în cazul când nu vine personal. Se descântă cu un cuțit legat cu lână roșie și cu mătură părăsită. Face cruce cu cuțiiul și cu mătura pe spinarea bolnavului și zice cuvintele de mai sus. Boala „spăriatului" poate să vie din multe: din vis, dintr'un strigăt venit pe neașteptate, dintr'un foc mare, etc 25). E bine să te duci să-ți descânte trei babe, dar să nu știe una de alta.

Speia (liraspob, Ileana Darie, 84 ani

IV. **De mușcătură de șerpe.**

O purces șerpele pc cale,
pe cărare
s'o 'ntâlnit cu broasca 'n calc.
s'o apucat la marc rămășag:
care-o sări pragu mai de grabă.

22) suciți.
23) zăhăriți.
24) năcăjești.
25) ,0mu care dă peste nevoe, crede. Eu iată din ce cred ; Vine câte o fumee să-i descânte de spăriet și după ce descântă (baba Ileana), ea visează de ce s'o spăriet și să luptă cu ele (tn vis) și dacă dovedește boala atunci ii spune bolnavului că să vindecă, dacă nu, îi spune in față că tu mori*. (Pavel Darie, 34 ani).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

D broHMa pragu o sărit,
a <•1 pilii so do u'olălac
s nlocal
ș <le ciuda o cr< epat.

Se descântă de trei ori. Cu nouă bețe de alun și cu un cosor. Tai nouă bucăți cu cosoru dini r un băl și descânți cu ele in ..chișleac'' lapte acru) și ungi mușcătura cu „chișleac".

Speia (Tiraspol), idem

Pasăre dalbii in ceriu o zburat patru chicături de sânge o chicat, eliiatra 'n patru s'o deschicat.

5. Așa să chicc ochiu din deochiu.

De deochiu.

De-o hi de muere să-i erepe țâțele, să-i cure laptele.
De-o hi de om, să-i crepe coaiele să-i cură sângele.

De trei ori. Stânge in apă nouă cărbuni. Se fricționează fruntea cu mâna.

Speia (Tiraspol), idem

VI. **De samca.**

„Ghineț" 26) șe chisăzî? Chisăzî nici grâu, nici păsat de mălai, da chisăz strânsu cu strânsoiu, 5. moara cu moroiu.

Samcă din oasă, samcă din mâță, samcă din toate încheieturile, samcă din rânză.

10. samcă din cleștele 27) capului, samcă din talpele chișoarelor. Ion să rămâie luminat și curat ca Maica Precestă ce l-o lăsat.

De trei ori în trei zile de marți până joi. Pui o leacă de „sănișcă'' (albăstreală) în lapte .'.■iu apa și-i dai la copil sa bea. Gâtul descânți dai pe -.pale cu un ac să fugit samca.

Speia (Tiraspol), idem.

duri se duce Ia o naștere. Atunci copilul face bube.

Speia (Tiraspol), idem.

XIII. De junghiu.

Chei junghiu de-acolea că nu-i locu tău acolea. la mormânt, acolo ți masu,

5. acolo ți sălașu.

Dit Gheorghc să rămâie curat, luminat.

Se descântă, odată, de două ori. II ungi pe bolnav cu untură.

Speia (Tiraspol), idem.

26) „Samca* ?
27) creștetul.
28) haina.
29) inșeuat.
30) șei.
31) șanț.
32) bostan mic.

IX. **De tătarcă.**

Marți dimineața nouă fete de tătar au luat nouă hârlețe tătărești și-o 'nșelat 29) nouă cai tătărești 5. cu nouă șeluri 30) tătărești s'o dus la hindichi 31) tătăresc și-I făce, îl ulicăie

\ 11. De cârtiță.

Cârtiță, pârlită.
cârtița am scăpal-o.
s'o uscat ca. 1 caria 28, n gard.

De 9 ori cu 9 stuhuri. Arzi sluhucile și
emisa o pui în smântână și ungi buba In
•opil. Cârtița se face când o fenice cu râu-

„tărtășica ' 32) de-a dura se duce.

De trei ori, trei zile de rând, de marți până joi. Cu acu în „tătărișcă" cu rachiu și ungi bolnavul pe spate. De tătarcă tc doare schinarea. îi „rosătură la oasă (reumatism?).

Speia (Tiraspol), idem.

X. I.a vaci.

Marți dimineața stăpânii s'o mânecai, s'o sâneeat.
pe Bălaia la păscut o mânat

5. la un deal ascuțit
ca un vârv de cuțit, unde rouă nu-i scuturată și iarba nu-i călcată.
Bălaia o păscut, s'o săturat.

10. ungerti cât ciubăru, țâțăle ca brațele, untu spornic ca sarea galben ca șeara.

Da dușmanca de strigare

15. la nijloc de cale ungerii i-o deșertat, păru i-o indărăptat. urechile i-o ciuntat Da ca mare glas o slobozit

20. din șeri până n pământ. Nime n o văzut-o numai Maica Precesta:
— Tu. Bălaie. ce te văicărești?
— De unde nu m'oi văieăra

25. și nu m'oi nișela
că m'am pornit marți dimineața pe cale, pe cărare, dușmanca de strigare m'o 'ntâlnit la nijloc de cale

30. ungeru ni-o deșertat din mană ni-o luat.
— Nu te văieăra,
nu te nișela
ca la Ileana *ii* alerga.

35. Ileana ți l-o descânta cu mâna ți l-o lua. cu mătura l-o mătura.

Să rămâie Bălaia curată și luminată.

Se descântă in trei zile în făină sau tă- râțe, care se dau la vaci.

Spela (Tiraspol), idem.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

XI. **De bubă neagră.**

Bubă neagră, bubă bălaie, bubă verde,

buba galbena.
5. So scoborîl Maica l'rceista din ceriu cu o eârge de aur s'o sprijinit la Ion din gură ni-o grăit.
— (ic plângi și ce st răgi?
— Cum Maica Prccestă sfântă Mărie.
10. cum n'oi plânge, cum n'oi striga, dacă iacă buba cea neagră s'o iscat.
— Du-te la Darița că ea cu fum
15. ți-o afuma,
eu cenușe ți-o sămâna
peste Marca Neagră ți-o arunca.
Acolo să chice,
să răscheie
20. ca spuma de mare ca rouă dc soare.

De trei ori. Marți. Miercuri și .Joi (total nouă descânturi). I.u zaraz (imediat) am furat cuvintele dela o babă.

Handrabura (Ananiev), Darița Robul, 4V ani.

XII. **De deechiu.**

Pasăre albă pe sub cer o zburat trei chicături de sânge, pe chiatră o chieat. Așa și deochiul să crepe la Ion în cap.

Călugăr, bulgăr.
5. ie dăsagii pc umăr.
Cânii or lătrat,
dăsagii or scăpat, așa și deochiul o crepat. Să cheie,
să răscheie
10. ca spuma de mare ca rouă dc soare.

Dc trei ori. Descânți cu usturoi. Lingi și stuchești bolnavul pe frunte. Jidovilor și țiganilor să nu descânți că nu-ți ajută ție. Le-am învățat dela o bătrână, care știa și de dragoste. amăge fetele.

Handrabura (Ananieu), idem.

XIII. **De pocitură.**

Anin, anin,
Cosma pe anin.
descântecul dela mine
leacul dela Dumnezeu sfântul.

5. Sânt trei surori a soarelui șed în poarta Raiului: una cântă.
una descântă.
una suflă de deochiu.

10. Fugi deochiu iute ca vântul, avan ca gândul că te-ajunge duh de maică
15. cum te-ajunge așa te 'mpunge.
Dacă te-o deochiat om să-i crepc vinele, să-i cure sângele
20. să se mire toată lumea de dânsul: dacă te-o deochiat fumeie să-i crepe țâțâle să-i cură laptele^ să-i rămâie pruncu:
25. dacă te-o deochiat fată să-i crepe rânza, să-i cadă cosița să se mire toată lumea de dânsa: dacă te-o deochiat flăcău
30. să-i crepe calul să-i rămâie șaua.

O purces pasăre albă pe sub ceriu cu un ochiu de apă
35. și unu de foc.
Cu cel de apă dă într'acel de foc
și să stânge.

Așa să să stângă de. deochiu 40. din ochi dela Straton.
Nelușica linge nelușeii, da eu îl ling de deochiu pc Straton.

Descânți o singură dată cu usturoiu. Când începi descântecul faci cruce și zici: ..Doamne, dă-i leac, dacă are zile!" Usturoiul descântat este chisat într'o strachină și amestecat cu apă neînceputâ și sfințită. Din acest amestec bea de patru ori în cruce (din patru părți ale străchinii). Bea odată, să spală pe cap, subsuori și sub genunchi. Dacă bolnavul doarme, descânți cu un ac, îl înțepi cu acul. Când spune ultimele două versuri descântătoarea linge bol- n.nul pc frunte. Când descântă cu usturoiu. suflă peste el.

Handrabura (Ananiev), Ileana Robul, 78 ani.

XIV. De strâns.

O purces \ tiuia de acasă gras și frumos pe cale, pe cărare.
l-o 'ntunchinat strânsu marc
5. cu cojoc de lup îmbrăcat, cu cușmă de ghibol în cap, cu saghie de foc în brâu, cu ghiciu de șerpe pe mân. din dos l-o luat,
10. în sus l-o ridicat.
jos l-o trântit fața i-o îngălbenit, ochii i-o împăiengenit, sângele l-o băut.
15. Mine 'n lume nu l-o văzut, nici nu l-o auzit.
Maica Precestă din oeriu
l-o văzul și l-o auzit, pe scară de aur s'o coborît
20. în cârge de argint s'o spriginit. la dânsul din gură o grăit:
— Ce te-ai văerat, ce te-ai nișelat?
— Maică Precestă.
25. cum nu m'oi văera.
cum nu m'oi nișela,
că eu de-acasă ni-am pornit gras și frumos,
strânsu mare înainte ni-o eșit
30. cu cojoc de lup îmbrăcat eu cușmă de ghibol în cap cu ghiciu de șerpe pe mân, din dos m'o luat, în sus m'o ridicat,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

35. fața ni-o îngălbenit, sângele ni-o băut, ochii ni-o
împăengenit. Da Maica Precestă zice:
— Nu te văera,
40. Nu te nișela,
du-te la Ileana curând,
cu mai de grabă te du la Ileana, Ileana ți-a lua strânsu
din cap strânsu din schinare,
45. strânsu din chicioare.
strânsu din chiept, strânsu din subehiept,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

slrânsu din mân.
slrânsu din sula de osișoarc.
din mia de inehiclurele.
din sfârcurile nasului, din cheiturile obrazului, ți l-a lua și l-a încuțila
in neagra mare l-a arunca.
Acolo să cheie.
să răseheie
ca spuma de mare ca rouă de soare.

De trei ori în holercă (țuică), apă sau pe cămașa bolnavului. De strâns te doare chieplu de frig, rămâne grebenos. Aceleași cuvinte se spun și în descântecul de ..spăriel .

Handrabura (Ananiev), idem.

x\. De vaci.

Man
sânecat.
man mânecat.
sfân sâmbătă dimineața
față dalbă ni-am spălat.
la sfintele icoane m'tim închinat la Dumnezeu m am rugat și la Gălbenița ni-am eșit și pe Gălbenița am țâreăit-o 33 . la câmp curat am pornit-o.
la câmp curat de fată necălcat.
de rouă nescuturat.
Și toată ziua o păscut, mană a dobândit.
ugerașu ca ciubărașu. țâțole ea eosițăle-i la stăpâna o venit, da stăpâna n'o țârcăit-o \ idimile 34) înainte i-o eșit
și mana i-o luat, ea ghițăhi no aplecat. \ idimile cornițele i-o cimilal. codița i-o scurtat, părul i-o îndărăptat,
cătăturile i-o strâmbat.
Maica Precestă din cer o văzul și-o auzit,
pc scară de aur s'o scoborît
iti càrgi dc-argint so spriginil :
Galbitntla. ce Ic-ai màlniil?
De-atàla in tini amarli.
c.t vidimile tic veste ni-o dal si nainte ni-o esit malia ni-o Inai
?i cu sl.ìpàna n am incmnnccal 35 ?i ghilalu n am aplccal. Da Maica Pretesta o zis:
le. slapàna. donila tic brad si aparalorul de lag
si o mànà sub deal.
sub costisi
pe càrarea lui Adam
si o du la fàntàna lui Iordati. Acolo-i apa ioidanilà
ile Dimmez.eu bhigoslov ila si-acolo este uni si smùntami.
Acolo apà-i sorghi mana la loc li-a veni.
•a argintii curat.
a laptele st râm
■a luminat.
De-acolo la ocol le-i porni pesle itica ntl-i da mima peste trăi izvoare ii da:
unu-i de lapte unu-i de gin. unu-i de venin. Din izvorul cel de lapte Itt-i snrghi.
mana la loc ți-a veni, oameni or mânești.
dinii un izvor s or sătura. Din cel de gin or bea și s or îmbăia.
Din cei de venin or bea v idimile și st răgi le. fermecătoarele, chismăloarele.
nesuferitoarele
și-or crăpa.
\șa să crepe elenchili dintre ochi dela Gălbenița
din unger, de sub unger.
șibă 3<i la Gălbenița

33) muls-o.
34) vidmele.
35) nu i-am dat să mănânce-
86) să fie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Iruelɪt mult ca marca, spornic ca sarea.
dulce ca mierea, galben ca ceara.

De trei ori in trei joia. Dimineața, còmi în tăiate sau fănină.

zile: sâmbăta, inarlia și mulgi vaca. Se descântă

Handrabura (Ananiev}. idem

\\ 1. De beșică.

	Beși	albă.
	beșică	neagră.
	beșică	roșie.
	beșică	vânătă.
5	beșică	ghiv iziie.
	beșic	prin deochiu.
	beșic	din căscate.
	beșic	din strigare.
	beșic	din ura cei nu
1	beșic	jidov cască.
	beșic	țigănească,
	beșic	moldovenească,
	beșic	românească.
	beșic	turcească.
1	beșic	nemțească...
	(hei ;	și răschci.
	ea spuma de mare.	
	ea rouă de soare	
	și Vania să rămâie	
2	curat	și luminat
	ca mă	-sa ce l-o făcut
	ca Dumnezeu	

Se
din cahală. o aprinzi și Iaci in ori deodată
jurul capului. *Handrabura {Ananieu), idem*

P O V E s T 1

XA II. Deșteptarea oamenilor.

S'o găsit unul care știa mai mult decât ceilalți și umbla pe lume ca un viteaz, de-i deștepta pe ceilalți. El o întâlnit un om care căra soarele în casă eu un ..oboroc (eoș). il pune in fața soarelui și-l ducea în casă. Când il destupa, nu era lumină. Dând acel om peste dânsul, l-a întrebat ce face. El răspânzându-i ce face, acela l-o deșteptat: ..Bună casă ți-ai făcut, da trebue să iei un topor să faci două ferești . Tăind, s'o aflat lumină in casă.

foarte cald, dar nu putea merge. I.uându-se de vorba despre obiectul cela, l-o deșteptat. ..Mai fă una la unu și una la unu".

Mergând el «Ic acolo 1	a altul, o găsii un mu	
care făcuse căruță în <•	asa. mai larg;	i decât
ușa. \epiitând-o scoale	afara. voia	să taie
pereții. >O școala afară.	1 ut i ebându-l	ce
și spunându-i. l-o deșteptai. Să senat;		i afară
câte o bucățică și so puii* afară.		
De aetdo 1 recami în	altă comuna.	o găsit
un cisinariii care o făcut	o șiobotâ. da	o făcut
ninna una și târî amâni	lotta picioarele	și erti

De aici trecând mai departe, o dat peste un vecin care trăgea vaca la iarbă sus pe șopron. Intrebându-l ce. face, el o spus. ..O trag la mâncare, da ea nu vreți să să suie . El l-o deșteptat. ..De ce nu iei de acolo și să-i dai la vacă".

Trecând mai departe, intrând intr'o casă, o găsit două mueri plângând. Plângea de aceea că copilul șetle lângă sobă, da pe vatră șede o bucată de cute și ele plângeau că dacă o peltica aia de acolo, le-o omorî copilul. Dar nu le da in cap să mute cutea sau copilul. Dumnealui le-o deșteptat. ..Luați ori copilul de jos. sau culca de pe sobă și nu s'a întâmpla asta întrebare care o puneți .

Speia (Tiraspolt, Pavel Darie, 34 ani.

\\ III. Dumnezeu și deavolul.

(âttd o fătul Dumnezeu lumea, o scos pământ din apă. Da ghiavolului ii era ciudă. ..Da scoale și Iu Afrânachc". Da el cân scotea era unghile spălate. ..Zi Doamne ajută, că-i scoate . Da el n o vrut. Și când o zis o scos și-o făcut pământ. Și Dumnezeu s'o tins dela dânsul. Și-o zis: ..Eă ce le-ajunge capul .

El o făcut o casă și no fost ferește. El ducea soarele eu ciubărul in casă. Dumnezeu zice: ..Eă ferește I Dumnezeu o făcut fe- rcslcle din spre Sud. Deavolul o făcut fe- re.asta de pe cuptor.

Stt tins iar Dumnezeu. El o făcut car. Când vine Dumnezeu: ,.Xo. cc-ai mai făcut?" El i-o arătat. Dumnezeu zice: ..Strică carul și-l scoale afară". Deavolul crepa de ciudă.

S'o apucat și-o făcut o ciubotă (în loc de două). Dumnezeu i-o spus să facă două. Deavolul o zis: ..Mă ghiruie pe mine".

Dumnezeu o arat și-o semănat ceapă. L-o întrebat Dumnezeu ce vrea, el o zis ce-i deasupra. Al doilea an o semănat grâu, deavolul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

o vrui ce-i iu pământ. Și l-si ghinul.

Dumnezeu o lacul uu lup de lemn. Dumnezeu zice: ..Fugi, ca te-a mânea!' Și Afrâ- nache fuge în iaz. De alunei lupii mancă viței. miei, da o lună mancă vânt.

Handrabura (Ananieib, Ileana Robul, 7ă *ani.*

XIX. Munca cânepii.

Odala (iii fete, o lacul șezătoare întru casă mai departe de sat. Și or venit niște flăcăi străini (cu copite de bou). Ele or voit să fugă. dar ei le-or prins și or voit să le mănânce. (Ele s'or ascuns într'o cânepișle). Ele or zis să nu le mânce, că le-o spune ..munca cânepii ",

..Ari de cânepă, boronești și sameni. dă Dumnezeu ploaie și ea răsare și crește. Și crește la genunchi, mai sus de genunchi, mai sus de rostu omului. O culege care-i seacă și care-i cu sămânță; culegem pe cea seacă, apoi pe cea cu sămânță și o batem și luăm sămânța. Și o culegem și facem mănunchi și o ducem la moitoare și o scoatem și-o uscăm și-o aducem acasă și o batem prin băteni. O dau prin meliță. apoi o dau prin raglia și facem fi ¡oare și f ¡oarele le scărmănăm cu peria. Toarcem și facem sculuri și o dăm prin răs- ehilor. de pe răschitor o dăm pe vârtelniță, o urzim, o țesem. facem pânză. Pânza o ghi- lim o uscăm și-o facem bălaie ca hârtia și dăm la croitor și face cămașe. izmene... Aluni i o cântat un cucoș dela niezu-nopții și ei s or prăpădit ■.

Vasilcău (Dubăsari), V. *tìerin, (H) ani.*

XX. Povestea ciobanului.

Era un boer și fumeia lui și ave ei un băet. Băietul cela era de șaptesprezece ani și tare îi erau lui dragi oile. Iacă el vrea să șie la oi cioban. Da iacă el s'o dus într'o zi cu oile pe deal. Da din alt sat o venit alt cioban cu oile aproape de dânsul. O venit un leu la ciobanul celălalt și o vrut să-l mânec pe dânsul. Da ciobanul cela avea cură sfințită și cuțit sfințit la dânsul. Și leul vrea să-l înghită pe cio- banu cela, da nu-1 putea înghiți de cura și cuțit, că erau sfințite. Și zice leul la băetul boerului: ..Dacă-i lua curaua și cuțitul le-oi dărui cu un dar ce vrei tu". Da el o luat și i-o desprins la acela cuțâtul și curaua. Și i-o zîs: ..Dă-mi cârdul aist de oi. al ciobanului ". Da Icul o zis: ..la cârdul aist de oi -i ți-oi mai da ce-oi vrea eu". Da ciobanul boerului o luat curaua și cuțitul și leul l-o înghițit pe cioban. Și i-o dat oile cclea. Și zîce: ..Sui călare pe mine! Da el s'o suit călare și l-o dus printr'o pădure deasă că nu mai răsbate nime pe cele locuri. La mijlocul pădurii erau urși, luciii, ce vrei. ele., care voiau să-l mănânce. Da leul l-o umflat pe sus și l-o dus departe. O ajuns la o bortă. Și zîce: ..la intră încoace, acolo-s părinții mei. — (ală-so și înă-sa lui — și i-o zîs, ți-or da părinții nei o ladă cu bani, chetri scumpe, da nu lua. Da este in cui un băț. ea un mestecău (de mămăligă), să-l cei pe cela. Nici din casă să nu eși până nu ți l-or da pc acela!

Da ei no pre vrut să-l dea. da după aceea l-o dat. El o luat bățul cela și o eșit de acolo afară și leul îl aștepta afară să-l ducă pe el. L-o luat călare și l-o dus înapoi, unde o înghițit omul cela și l-o lăpădat.

Da el s'o pornit acasă (oile porniseră mai înainte). El singur s'o pornit. S'o dus el aproape de casa boerului și gândește: ce să fac eu cu bățul ceștii. Și ic și-l trântește în pământ. Da bățul cela era sora leului. Și dacă l-o trântit, s'o făcut o fată frumoasă și o zîs: ..Of!" Și fata o zis băetului: ..Te duci acasă și la iată-lo este un copil mititel, ni-1 lua in brațe și atunci ii uita de mine". Da el s'o dus la boer și s'o jucat eu copilul cela și-o uitat d<' dânsa. Da fata o gândit să se tacă o casa și ea in casa. Trăia acolo.

Da de-amu o chemau băcții Ia șezătoare. Iacă o grăit un băiet să doarmă cu dânsa. Da ea o zîs: ...Moșna să vie! El s'o dus să doarmă cu dânsa. Și de-amu o intrat în casă. Da ușa să tot deschide. Da ei toată noaptea o închis ușa și n o dormit cu dânsa. De-amu o cântat cocoșu de cătră ziuă și s'o dus acasă. Al doilea sară o venit iară băeții și zice altu de durmit. Iar o venit un băet și când să doarmă, o zis ea: ..la cociorva și împinge cenușa in cuplior! Și s'o lipit cociorva de mâni și toată noaptea o împins la cenușe și n o durmit. Dimineața s'o dus acasă. Da nu spune nimăruia. Tace. A trîia oară alin. ..Moșna să vie!" Da el s'o dus în casă. Făcuse ea un ghițăl de lemn (il gândise ea). El o intrat in casă. Da ea zice: ..la ghițălu ăsta și-l du la vacă in poiată, să nu șadă în casă! Da o luat ghițălu și l-o scos afară. S'o suit călare pe dânsul. Da el l-o umflat, l-o târât prin păduri și i-o

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

rupt cămeșă. Și < 1 inii11<-:il;i »o du- aea~a. Și MII ilus ei acasă loți Irci și-or -pu- fiecare cum o pății.

Da baciul bocrnhii so indurat cu <> (ala și să duce la biserică, mergea să se cunune. Și fala .adusă de ficior. sora leului s'o lacul "Iod înaintea lui. sa intre căruță in el. Și o intrat căruța ceia in el. Da baciul bocrnhii s'o sco- borît din căruia și no pului-o scoale. Și hărții i-o spus ca la fala ceia esle un ghilăl de lemn și dacă l-ar înhăma l-ar scoale. Și o adus ghițâlu cela și l-o înhămat și o umflat căruța ceia și o luat mireasa ceia și o umflai-o și-o dus-o prin pădure.

Da băetul boerului și-o adus aminti' de fala ceia și s'o dus și-o luai-o și s'o dus la biserică și s'o cununat cu dânsa. Și ni-o făcut nuntă și am fost și eu acolo și-am beul și am mâncat. Și ei trăesc și azi acasă.

Vasilcău (Dubăsari), Vania Cohanschi, 1» ani (Moldovean)

XXI. Cei doi gemeni.

O fost un om și o fumeie și ax ea o iapă și omu avea un câne. Și era fuineja a făta și dulauca a făta și iapa a făta. Și o făcut și fumeia doi copii, iapa doi niânzi. da dulauca doi țânci. Și era toți născrăveni. Și treci' o zi și el era de un an și ei o trăit zece zile lângă părinți. Copiii născraveni pe cine Iove omora. Și băiatul al marc o zis la cel mai mie că el se duce în alta parte. O luai cel mai mare mânzul cel mai mare și cânele cel mai mare. Băiatul cel mai mic mânzul cel mai mic și cânele cel mai mic. Și sor pornit ei și-or mers pă drum cât or fi mers și când or a[i] juns la o cruce or hotărît să să despartă. D-la te-i duce pe ăst drum, o zîs cehii mie. eu m oi duce pe cel drum. Acel mai marc o zis da dacă-i muri, cum oi ști. și dacă oi muri eu cum îi ști. Da cel mai mare avea un băț de salcie în mână. Și zice eu oi înfibge bățul aesta în pământ și dacă ii veni la balul aesla și o și bățul uscat, să știi că cu îs mort. Dacă oi veni eu și a și bățul uscat. Iu îi și mort.

S'o pornit acel mai mic și o mărs. o mărs și o văzut o lumină și s'o dus la acea lumină și s'o cerut să mâie. Da acolo irăc doi moșnegi. o babă și un moșneag. Și moșnegii ceia l-o luat pe dânsul de suflet. Da el dimineața s'o sculat și-o dat să se spele și nu era apă. Da baba zice: ..[.a noi apa ii la zmei. I rebuc' să-i dai suflet de om. copii sau ce-o hi. și ți-or da apa . Da el o zi-: \n-i nic! () luat și o eșil el afara și și-o lacul fântână și-o siiflal-o cu alama și argint. Și o luat patru hote și și-o dus dela zmei apa și o turnat in lânlâna și avea ei apa.

Sede el dinaintea casei și vede ea merge
Da el so suit călare și-o luat cânele și so dus la fântâna. Da fala ceia i-o zîs lui: ..Dă-te. voinice, de icen in laturi, caveni zinău și pe d-ta te-a mânca!" l'.l o zis: ..Xu-i nil'ă! Xa. caută în cap. că n are cine îmi câta în cap . ..\ in și ți-oi câta în cap". Da el i-o dat o sulă. zice, sa nu adorm, să mă trezești cu asta când îi vedea ca vine zmeu. Da ca o început a-i câta in cap.

Da zmeu s'o pornit cu trei capete. Da ea o văzut zmeu și îi era ¡de a-l îmboldi eu sula. Și-o începui ea a plânge și o chicat o lacrima feriante pe fală și s'o trezit. Zice: ..Of! I'are am adormit! Da el o cătat la cal și la câne și o zis cânelui: ..Cum îți

muzica mândra	cântând	Da cl o	înlrebal-o
p baba: ..Xliică	bunica .	cc muzică	așa mân-
d i merge?' Da	ca o zis	cá bocrul	ducc fala
c i mai mica >	a o dec	pc apă hi	i zmei. Și
mima nârodul s	o întors	înapoi del	a fântână.

pare, l-oi ghirni? Da cânele o zîs :..L-om ghirtli! Da zmeu o venit și o zîs: ..Dă-te. frate. în lături, sa-mi iau masa . Da el o zîs: ..Masa nu se ia așa treime munca, veri muncă! Da nasdrăvanu i-o zis: ..Da și nc-om trânti . Da zmeu o zis: ..Da!"

Și o suflat fâțare arie de alamă și de aur și-o prins la trântă. Și când l-o trântit năzdrăvanul pe zmeu, o îngropat zmeul până la genunchi și o luat cânele un cap și l-o dus la un deal de chcatră și o ridicat dealul cel de chealră și o svârlil capetele acolo.

Da fala o luat și i-o dat lui verigă. Da el zice: ..Dll-le acasă! . Da țiganul ni-o eșil înainte. și zic. \ ania țiganii i-o eșil înainte și zice ..l'.u le-am scos dela zmeu. Dacă nu-i zice că eu le-am scos, or cși zmeii și le-or mânea". Da ea o zîs eă-oi zice. So dus acasă fala, da tală-so o întrebat-o: ..Cine te-o scos dela zmăui' Da ea o zis: .A ania țiganiiDa tată-so o zis: ..Când aș ști cine-i el. te-aș mărita după dânsul și i-aș da toată bogăția în jumătate". So dus tată-so și l-o cotat pe dânsul și o dat fala după dânsul.

Acum făcea nuntă și umbla printre case și chema (oamenii la nuntă). Da el o mers pe lângă ghidu (batiu, unchiu. bătrân) care l-o

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

luai <lc 'iii Ici. Da uasdravami diirnie in inaila pe fereasla. da el n văzut și i-o spus lala- sii-lui cà mi ligaiml <i scos l'ala dela zmeu. Tatà-so so ilus după dânsul. Da el o venir. Da (¡gannì sede după masă și o z.is (¡gannì nàsdràv anului : ..Șii sănătos!' Da nàsdràv anul i-o zis lui: ..(ieești Hi nieea?" ..lai ma însor!" Da nàsdràvamil o z.is ..Da cimi lineili dà l'ala dupli line? Da el zice ..l'.u am scos-o dela zmei . ..Da cum tu ai scos-o?" .Ani ucis

dica. Da năsdrăvanul l-o logliit eu starea (bo- bârnacu) și l-o ucis.

zinali		..Da pa tine ai dat	zmau? ..Ac	n
su	u	deal de cheatră . Da <	•l o zis hai	I
ar		a imde-s ele. Și l-o dus	pe țigan și	s
d	l	dealul cel dc cheatră ș	i o zis aicea	r
di	ș	privește. Nàsdràvținui	o z.is ridica	d
sa	ă	eu. Țiganul s'o prins	și ii o pulul	r

Da boerul l-o luat pe năsdrăvan și o dat lata după dânsul. Și i-o dat toată bogăția in jumătate. Și i-o dat o casă și zice: L'mblă in toate holovincile (cămările) da in una să nu umbli. Și fomeea s'o dus la biserică. Da el o zis: ce hăseain eu șiu dacă peste tot loeu să umblu, da acolo să nu mă duc. Da acolo era ..voloșemni" (fermecătoare) și l-o apucat pe dânsul și i-o tras înăuntru (pe el. pe cal. pe câne). Și o început acolo înăuntru a spulbera frig. Da ei o început a frânge copaci și a face foc și se încălzeau. Da baba ceia o zis: ..Voinice, primește-mă să mă încălzesc ". Da el zice: ..\ in ". Dar ea zice: ..Na aest șir de mălasă, aruncă-1 pe tine, pe cal și pe câne: Iu sa nu mă bați, da cnlu să nu mă svârle. da cânele, sa nu mii rupă . Da el zice: ..Da-o incoa!'

Și-<> luai și o animal pe dânsul. pe cal d piv câne și sn laiul Ini siali 'làmi de ehcalra.

Și alunii o vinii lealele cel mai mii. so dus la crucea drumului, la balul ce l-o înfipt ci. da cl ira uscat. Da el zice. fratele meu esle mori, ma duc sa-l vad. S'o dus. da l'u- mcca il im roaba ei sainau.iii . \ni fost la o liota vânătoare, mani mai ohmii.

Ea a doua zi s'o sculat și s'o dus iar la biserica și i-o dai cheile lui: ..Na. peste lot loeu umbla, da acolo sa nu umbli |n| in acea chilioara. .Și ca s'o dus. da el o descuiat Ușa și o intrai acolo. Și iara așa o inccpul a ninge și a -i Irig. Da cl o văzul școlile ccli de ehea- Ira și o zis: Așlea-s frații nici și o imeput a lace foc. Da baba ceia iara o venit la dânșii și o z.is: ..l'rinieșle-ma să mă încălzesc?" Da el zice: ,.\ in!" Da ea zice: ..Na. un șir dc mălasă. aruncă pe cal. pe câne și pe (ine. tu să nu mă bați, cânele să nu mă rupă și calul să nu mă zvârle . Da el zice: ..Dă incoa . Da ea o ini ins mâna și-i dă lui mătasa. Da el o prins-o de mână și-o început a tăie dintrinsa și zice ..îngie frații! și o luat-o ei amândoi de mână, unul de o parte și o tăiat dintr insa cu bucățica până i-o scos de tot de-acolo. Atunci o tăial-o cu totul și o intrat in casă și-o stal amândoi in casă. Da fumeia nu-i cunoștea care-i bărbații ei. Da fratele cei mai mare zice: ..(are ți-i bărbatul? Da cânele zice: ..Zi că aestalant . Da ea zice: ..Acsta-i el . .Și a- lunci ei o hulit chefuit și o închinat, da în mirà iiicio chii'ălură no chieal.

Hantlrabura lAnanitu), Ptihon Strescu, <n ani.

CiU. PĂVELESCU

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Fig. 1

Case țărănești românești din Transnistria; aspectul și compoziția planurilor sunt aceleași ca și pentru alte regiuni locuite de români.

1) Pereții sunt din cărămizi necoapte; acoperișul este acoperit cu stuf. Planul include o cameră rece, în stânga, „tinda", iar în dreapta camera locuită, care adăpostește și șemineul al cărui horn trece prin acoperiș.

2) Casă cu pereți din cărămidă nearsă și acoperiș de paie. Camera din stânga găzduiește șemineul din bucătărie; în dreapta, zona de zi. În exterior, porumb uscat se sprijină de pereți pentru a oferi un strat protector suplimentar.

3) Planșa cuprinde cele trei etape tipice în evoluția caselor românești; în partea de sus, o casă compusă din două camere, una rece, fără ferestre, și alta locuită, încălzită. Următoarea construcție are două camere; cea din stânga, mai mică, are deja o fereastră; servește ca cameră de trecere și bucătărie. În dreapta, camera locuită. Jos, o casă cu plan simetric; o cameră centrală care servește ca trecere, și două camere locuite, cea din stânga folosită regulat, cea din dreapta pentru ocazii festive. Toate cele trei construcții sunt acoperite cu stuf. Un spațiu de protecție este situat în fața casei, spațiu care se afirmă din ce în ce mai mult; astfel, casa situată în centru și cea situată jos au o galerie căptușită cu coloane mici.

Satul Màlàieÿti

Paul H. Stahl

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Fig. 2

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Fig. 3

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

CRĂCIUNUL ŞI ANUL-NOU LA ROMÂNII DELA EST DE BUG

Până Li revoluția din 1917. viața Românilor de peste Bug se desfășura aproape nelui burată, pe făgașul străvechi. îndrumată de veacuri de puterea (latinelor și obiceiurilor. Pentru acești băjenari. desprinși din trupul Neamului și răsfirați de vremuri pe întinsul unui pământ străin. tradiția constituia forța de coeziune, care-i ținea strâns legați unii de alții și-i ferea de înrâuririle deformatoare din afară.

Tradiția era. pentru ei, însăși prelungirea țării de origine, rămasă undeva, departe.

In lipsa unei conștiințe naționale, care era greu să se desvolte în condițiile de viață ale acestor Români îndepărtați, datinile și obiceiurile. practicate de ei eu statornicie din generație în generație, au avut darul să asigure păstrarea, în cea mai mare parte nealterată, a individualității etnice românești în aceste părți. De a-

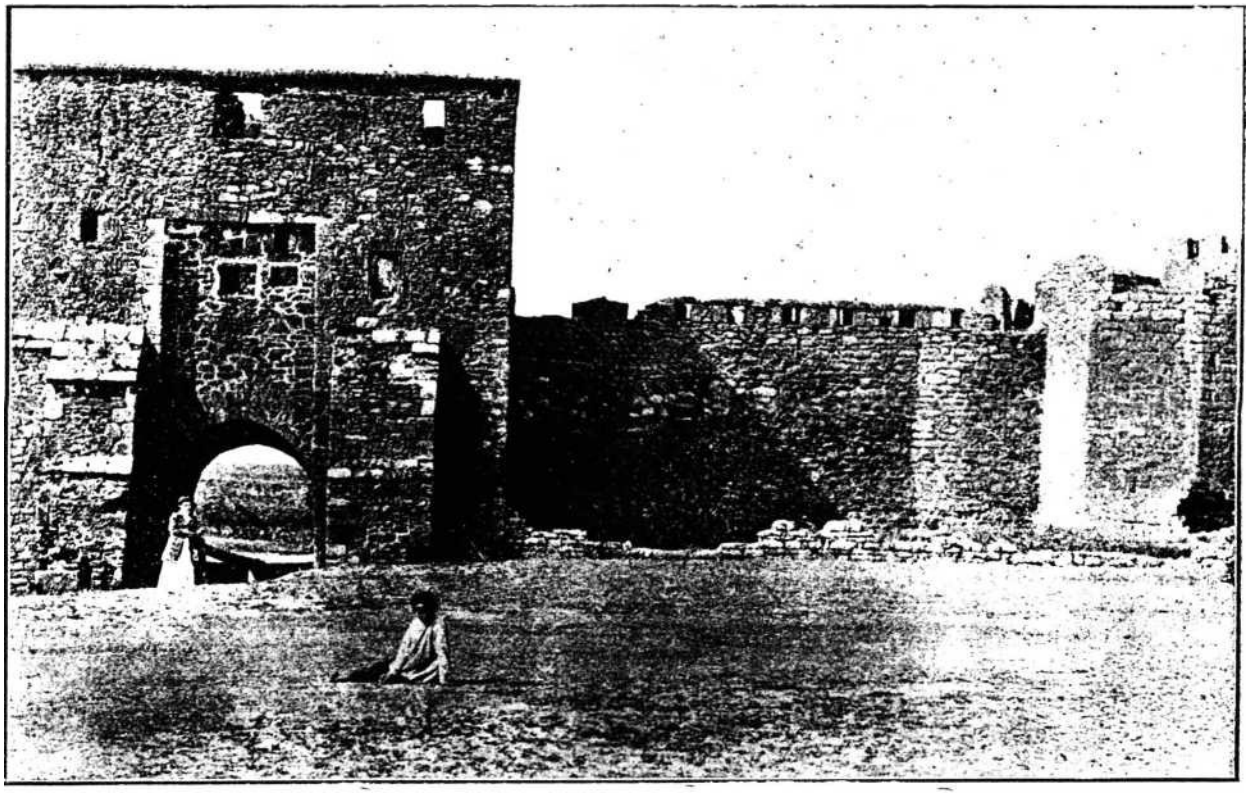

Cetatea Albă: poarta'cea mare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ceea, unele încercări ale Stalului țarist, mai ales în ultimii săi ani. de a interveni tot mai mult în viața satului românesc, spre a-1 des- naționaliza pe diferite căi și a-1 contopi cu tnassa slavă, n'au putut duce, decât pe alo- curea și în măsură prea neînsemnată la oare- cari rezultate.

Cele cari sau resimțit mai mult depe urma procesului de slavizare au fost satele mixte, româno-ucrainene. In unele din ele. elementul ucrainean înmulțindu-se și predominând, datinile au început cu vremea a se amesteca, iar caracterul etnic al populației moldovenești a păli progresiv, cum s'a întâmplat, de pildă, cu satul Sebena (lelaniț), 35 km. .Xord-Nicolaiev, în care cu greu se mai poate găsi cineva care să știe o colindă, sau cu Arnăutovca (Vizireni), situat la aproximativ 12 km. Sud-Vosnessensc, unde colindele moldovenești s au uitat aproape cu totul.

Satele curat moldovenești au rămas, până la revoluție, nealterate în spiritul și fondul lor tradițional. încercările de rusificare prin biserică și prin celelalte instituții cu mai multă priză în viața de sat, era greu să atingă adâncurile permanente ale sufletului românesc, cristalizate în forme tradiționale atât de puternice.

In cele ce urmează înfățișăm datinile de Crăciun și Anul-Nou la Românii de. peste Rug. cu exemplificări de colinde și „haituri". a căror însemnătate — nu numai națională, dar și literară, — nu poate fi trecută cu vederea.

Șiragul datinilor de Crăciun îl inaugurau copiii» cari» în ziua de Ajun, umblau cu ..vicera", cum se chiamă, cu un cuvânt slav, acest obiceiu în satele moldovenești de pe malul stâng al Bugului, sau cu ,.prânzul'', cum i se spune în Goroțcaia, sat curat românesc din regiunea Kirovograd. In această zi, părinții își trimeteau copiii la rudele mai apropiate — nănași, bunici, frați sau surori mai mari. moși, mătuși, etc. — încărcați cu o legătură. în care mama punea diferite daruri: un colac, o turtă deasupra, două-trei „perijoace", câteva ..hrușI" (pere), „v'o lingură de orez" și, uneori, covrigi, „canfete" (bonboane) și altele. Când intrau in casă, cel mai mare dintre copii se adresa gazdei cu cuvintele: „S'o rugat tata și mama, poftim vicera", și îi sărutau mâna. Copiii erau așezați la masă și ospătați cu „chisăliță". „răci- tură de pește", sau altă mâncare de post și cinstiți cu un pahar de ..horilcă". braga sau altceva. Gazda lua ce dorea din darurile aduse, punând in loc alte ..bunătăți" și cinstind pe copii la plecare eu câteva „capcici ", Acclaș lucru se întâmpla și la celelalte rudenii.

Acest obiceiu se practica numai în cadrul legăturilor de familie și era o expresie a solidarității de ..neam .

lot în ziua de Ajun copiii erau trimiși eu daruri la baba care-i moșise la naștere, oferin- du-i din partea părinților ..sală" (slănină), cârnați, colaci, horilcă și alte „hostințe" (daruri). Se chema că-i duc babii „vicera".

Spre înserat, venea rândul flăcăiandrilor de 14-17 ani. Ei se adunau în grupe de câte 3-4 inși și porneau cu colinda pe la case. Se grăbeau să meargă înaintea flăcăilor ..ca să nu-i bată și să Ic ia colacii". Ei mergeau la fereastră și cântau ..Sculați, sculați, oameni buni ", primind în schimb unul sau doi colaci.' pe ca- re-i împărțeau la urmă între ei.

Dar cei cari se impuneau cu acest prilej prin amploarea manifestărilor și caracterul mai organizat al acestora, erau flăcăii. Pregătirile lor în vederea Crăciunului începeau eu săptămâni înainte, odată cu venirea postului. In unele părți, flăcăii ..nămiau" (tocmeau) o casă, în care se adunau și făceau repetiții. ..In toată sara se grămădeau. Colindau, hăiau. (iei mai mari colindau, da cei tineri se învățau dela cei mari' . Se adunau dela 17-IR ani în sus până la 30 de ani. ..dacă încă flăcăiau". Câteodată, dar rar. veneau și din cei însurați. In alte părți, flăcăii se grămădeau în diferite case și ..cântau de învățau și pe cei tineri. învățau flăcăi dela flăcăi". Prilejurile mai potrivite pentru acest lucru erau mai ales șezătorile.

Pentru colindat, se grupau in ..companii', pe „mahale". numărul flăcăilor dintr'o ..companie" variind cam dela 10-30. In satele mai mici se formau 2-3 „companii": în satele mai mari, mai multe. ..Companiile" se alcătuiau indiferent de rangul social, familie sau starea materială a flăcăilor. ..De-a colinda și de-a hăitui mergeau și flăcăii săraci și cei bogați, de-a valma". Fiecare ..companie" își avea „comorașul" ci. care era flăcăul cu mai multă autoritate și mai în vârstă. El orânduia și punea la cale toate, iar ceilalți erau datori să-i dea ascultare.

In satele mixte, ..companiile " sc alcătuiau pe neamuri, Moldovenii deoparte, cum au pomenit

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

■ Iin -I ramoși. I < rainenii de alia. ..după legea lor .

In \jiimil Crăciunului. când se itiopla bine, colindătorii porneau, după ee avuseseră grije sa ia eu ei o ..jărdie". purlală pe umeri <le doi Uneai, pe care înșirau eolaeii. Fiecare ..companii' mergea în ..mahala respect ha. Xumai cei mai ..groși de obraz. treceau și în alta ..mahala . Acei cari făceau .acest lucru nu erau judecați bine de opinia salului. începeau cu casa dela marginea ..mahalei și mergeau la rând, casă de casă. Dacă era sărită vreuna. ..stăpânul te probozea că nu le-ai dus și eolaeii nu i-ai luat' . După ce intrau în ogradă, unul din flăcăi întreba la fereastră: ..Se poale (sau. ucrainește: ..niosna...') să colindăm?" Răspunsul era totdeauna afirmativ. In cazuri extrem de rare, vreunul prea sărac răspundea: ..Duceți-vă cu Dumnezău. că ntl-s colaci!" Flăcăii colindau afară, la fereastră, și începeau totdeauna cu următoarea ..Colindă de Crăciun", cea mai populară dintre toate, răspândită sub forma diferitelor variante locale:

Sculați, sculați, oameni buni.
I.eroloi Doamne. Că vă viu oaspeți buni.
Oaspeți buni colindători. Xoi îmblăni și colindăm Și pe Dumnezău îl purtăm. Dumnezău îi mititel.
Mititel și înfășățăl.
Față dalbă de mătasă Șo cbichie de scunehic Și băsmâc până n pământ. Pe la poale tot parale. Pe la ușă găintușă.
Bună vremea.
Lasă n casă.
(afară plouă de varsă
Și din streșne că ne chică. Bune straie că ne strică. Tot sucmane și caftane. Bună vremea ș'o colindă.

(Inzitu dela Simion l'oitornic zis Maidanic, de 67 uni. din satul moldovenesc (! oro(caia, regiunea Kirovoțirad. \ n știe carte).

Când sfârșiau de colindat, flăcăii primeau în dar doi colaci, uneori tăcuți din făină neagră. alteori ..bălai ". Colacii erau mari. ..împletiți în șăse și in opt" și cran purlați pe ..jărdie". pe râmi, de câte doi flăcăi. Bani nu primeau decât la ..ballișca . la ..diacul și la alli câțiva fruntași ai salului.

Daca cei din casa mai doreau, flăcăii cântau încă una sau doua colinde, care erau pe placul gazdelor sau se potriveau cu vârsta ori condițiile lor de viața, Xsll'el. la casele cu flăcăi se cântau diferite colinde **..flăcăești"** sau **..voinicești",** cele mai numeroase și mai dorite dintre toate.

lată câteva exemple:

\ oinictt I robim
Bun cal că hrănește.
I .erului.
Da cu ce-l hrănește?
Cu orzu ehisat.
Da eu ce-l adapă?
Cu gin strecurat.
Șoimii șoimuește.
Da cu ce-l hrănește?
Cu carne de Turc.
Da eu ce-l adapă?
(iu sânge de Frâng.
Calu mi-o grăit:
— ..Stăpânitu nostru.
De când tu ne ții
Fuga nu ne știi.
De m'a nlrece șoimii
\ ini li să-mi lai.
I lița să-mi dai .
Șoimii mi-o grăit:
— ..De m'a ntrece calu
Aripa să-mi lai.
Ulița să-mi dăi ".
Stăpânu zi le-o pus,
Ziua o vinii,
Da stăpânu-o ișit
Și i-o scos la locu curat
Și țânc că le-o dat.
Dela răsărit
Pâr' la asfinții
Și i-o slobozit
Calu pe pomânl
Brazdă răsturnând.
Șoimii sus în vânt Nouri amestecând. Stăpânu n curți că mi-o 'ntrat, Calu mi-o vinii Și mi-o nechezat.
Stăpânu-o ișit
Și l-o netezit
Și n grajd că l-o dat,
Orz. ehisat i-o dat

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Cu gin strecurat. Șoimii mi-o sinii
Și mi-o șuierat.
Stăpânu-o ișit
Mâneci răsucind.
Fainei ascuțind.
Aripa să-i taie.
Llila să-i dăie.
Calu i-o grăit:
— ..Stăpânim nostru. ,\u strica tu șoimii. Că azi îi
Ajunu. Da mâne Crăciunu Ș'or își boierii
l.a câmp la primblare. Da tu pe mini călare Da
șoimii pe mână Și ț'a șidc ghine ",

Bună vremea.

Voinicu Vasile
Lerului Doamne. Bun cal că-mi hrănește
Trei țări stăpânește Trei fete-mi ochește. Una de
hărmancă Una de moldovancă Da una de jidancă.
Acei de hărmancă Cu cini să ntâlnește Toi îmi
poeimeoșteo
— ..Voinicii Vasile Facă cum mi-a face El să vie

(Auzită dela T rollini Cozacenco. de 65 ani. din satul Gasparevca. așezat pe Rug la 42 km. Nord de orașul Nicolaiev. In formatorul știe carte. Colinda aceasta, cu una din temele mai puțin frecvente, n'am aflat-o și in alte sate sau la nifi informatori. Este cunoscută sub numele de ..Colinda Voinicului").

ncoace
Că grâu' să coace Și-mi sbor păsărele Și-mi ieu
schicurele ". Acei de moldovancă Cu cini să
ntâlnește Tot îmi poruncește:
— ..Voinicu Vasile Facă cum mi-a face El să vie
ncoace Că gia să coace Și-mi sbor grăurașii Și-mi
ieu strugurașii''. Acei de jîdaucă

(ii cini sa ntâlnește
lot îmi poruncești': oinieii \ asile
Facă <um mi-a faci;
El să s ie ncoace
Că oili-mi iată
Tot pe lângă drum Și-mi mărg călărași Și-mi ii'ii
lârlănași: Și marg liuniaceii Și-mi ieu mielușăii: Și
marg boieri mari Și-mi ieu lot hăsmane". Voinicii
dar \ asile Șie el sănătos Cu frați cu părinți Și cu noi
de mpreună.

Buna vremea.

(Auzită dela Naslasia I'rocopovna Antofie, de 59 ani. din târgul Noua-Odessa. așezat cu 45 km. Nord de Nicolaiev. originară din Serbani, la 22 km. NordEst de Noua-Odessa. sat moldovenesc important, care. împreună cu Mărcideasa (Diniovca), Serbulovca și Solona. formează prii pul satelor ,.depe deal", cum le numesc Moldovenii din partea locului. Informatoarea nu știe carte.

Colinda cu această temă a circulat mai ales in satele românești din jurul orașului Vosnessensk cum sunt: liniparca. Racova și Noua Grigorovca (Tg. Frumos) și iu satele amintite ..depe deal". E cunoscută sub același nume de „Colinda voinicului").

Din jos din spre mare
Lerului Doamne.
Pe șleahu cel marc
Mărg maislori de voinici
Patruzeci și cinei
CinM'vi /ara *vinei.*
Le-o ișit o maică bătrână nainte
Cu furca în brâu.
Da furca de sârmă
Și c'un caicr de lână
Și cu fusu de bârnă
Din furcă torcând
Și din gurii nlrebând:
— oi maislori de voinici
Patruzeci și cinci
Cinzeci fără cinci.
Vați văzul un fei a micii?''
— ..De l-am văzut
Nu ni-i cunoscut ".
— ..Fețișoara lui
Spuma laptelui.
Sprinceneaua lui

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Sihicu grâului.
Miisleceaua lui
Pana orzului.
Căluccanu lui
Gândii omului.
Seușoara Iui
Falcă de smăoaică.
Frâușoru lui
Două năpârcuți
Din gură ncleștatc
De codiți legate.
Strumăneaua lui
Galbăn balaori" .
\ oinicu Mitia
Șie sănătos
Cu frați cu părinți
Și cu noi cu toți.

Bună vremea ș o colindă.

(Auzită dela aceiași inlormatoare. Colinda aceasta e cunoscută și in satele din regiunea Kirovograd și poartă numele de ,.colindă flăcăiască").

Da leu' s'o lăudat
Lerului Doamne,
Pe Limonu de 'mpărat
Că i-a paște țarina
De cu sar' acei săcară.
Miez, de noapte
Oarze coapte.
Dalbe zori
Grăi cu flori.
Da Limonu de mpărat
Tare s'o spăimătat
Și ti gura marc o strigat :
— ..Cine n lume sa de-afla
Și-adivăra
Cu bun dar l-oi dărui:
Da-o-aș fica după dânsu Bogăția n jumătate Și din ghine-a treia parte' . Da-ș voinicit și Sireoja El so de-aflat
S'o divărat.
El acas' o alergat
In grajd de chiatr o intrat
Bun cal s'o dislegat.
L-o nșelat
Și l-o 'nfârnal
Cal de războI l-o gătat.
A voinicii și Sireoja
Dalbă scară o călcat
Și pe murgu s'o aruncat,
Murgului ghici ca i-o dat.
Murgii după leu s'o luat
Ni pre lung că l-o gonit.
Zi de iară
Pâr' in sară.
Dar voinicu și Sireoja
El din gură o grăit:
— ..Lei. lei,
Că nu-s smei,
Nil fugi tu mueresțe.
la n stai la lupta voinicește .
Nici pre lung ca s'o luptat,
la trei zile și trei nopți.
Da voinicu și Sireoja
Leului capti i-o luat
Și napoi s'o ră'nturnal
La Limonu de mpărat.
— ..Ține minte cu ce dar te-ai lăudat:
Da-o-aș fica după mine,
Bogăția 'n jumătate
Și din ghine-a treia parte".
Dar voinicu și Sireoja
El și-mi eie sănătos
Sus în vestea lui Hristos
Și-1 ajung' o voie bună
Cu-a lui frați
Cu-a lui părinți
Și cu noiu de-a 'mpreună.

(Auzită dela l'asile Ciobanovschi, de 62 ani, din Perisadovca, sat așezat pe Ing, afluent al Bugului, la 25 km. Nord de Nicolaiev. Perisadovca e locuit de Moldoveni și Ucraineni aproape in părți egale. In ciuda alcătuirii mixte a satului, elementul românesc sa menținut uimitor de bine. Informatorul știe carte -și se crede „om umblat". Colinda, numită „Colindă flăcăiască", nu e prea cunoscută nici in satele de pe Bug și nici in cele din regiunea Kirovograd).

Duminică dimineața Ler Doamne Ler,
Dar voinicu și Neculai
S'o spălat
S'o mânecat,
Față dalbă ș'o spălat.
La icoane s'o 'nchinat,
La Dumnezău s'o rugat.
In grajd de chiatră că mi-o 'ntrat,
Bun cal el s'o dislegat,
L-o nșelat
Și l-o nfrânal
Ca de războI l-o gătat.
Dalbă scară mi-o călcat,
Pe murgu s'o aruncat,
Mi-o purces la vânat,
La vânat înlr'o grădina
Mi-o scornit o șutulină.
Nu pre lung că s'o gonit
Zi dc vară până 'n sară.
De departe-o detunat
Mai de-aproape-o fulgerat.
Șutulină mi-o căzut
Dalbă scară s'o lăsat

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Șutulină o luat
Și 'napoi s'o re'nturnat.
Dar voinicu și Neculai
El să-mi cie sănătos
Sus în vestea lui Hristos
Cu-a lui frați
Cu-a lui părinți
Și cu noi de-a 'mpreună.

(Auzită tot dela Vasile Ciobanovschi din Perisadovea și are aceiași temă vânătorească, ca și precedenta. „Aiastă colindă trebuia s'o știe tot bă- trânu și tot flăcău". Este cunoscută sub numele de „Ciotârlina" și nu am putut-o afla decât in acest sat).

La casele cu fete se cântau **colinde fetești,** mai puține la număr decât colindele flăcăiești sau voinicești. Reproducem exemplarul care urmează:

Munții* dintâi
Drag Domnul de-a nostru.
Tot din munte 'n munte
Pân' la a noua munte, Sânt fete de Creciun Pânzele ghilesc, Năfrămi schindosesc Și flori perisădesc. Fel de fel de flori, Mai multe gălbinele Sânt flori mai cu jălc. Mai în deal, în deal, Negru-i ciobănaș îmi dă oi la vale La adăpătoare.
Toate fetili o tăcut,
Floarea cei frumoasei
Ea din gură o horbit:
— „Negru ești ciobănaș,
Nu da oi la vale
La adăpătoare,
Că pânzili ni-i călca
Și florili ni-i fărâma ".
Negru-i ciobănaș
El din gură o grăit:
Alt calea pânzele
Da nici llorili im fărâmă.
Dau oili prin prejurul felelor
La vale
La adâpaloarc .
Da !■ luarea cei frumoasa
Să șic sănătoasă.
S'o ajung o voie hună
(iu-a ci frați
(iu-a ci părinți
Si cu noin de-a inpreuna.

(Auzită delii ucelaș informator. In alte sale nam a Hat-o).

lude erau tineri căsătoriți se cânta **..Colinda tinerească":**

La truchină la doi brazi Lerului Doamne.
Cresc doi meri și doi peri.
Sus în vârvu merilor este-un pat In strung lucrat.
Cu prostire așternut,
Cu căpătîi îinpodoghit.
Da cine 'n patu ista-mi hodinește? Hodinesc voinii știlor curți, Ei dorm strânși, cuprinși Și-mi dorm ei față la față C'așa Dumnezău-i 'nvață. Nu-ș de unde s'o luat
Dar un pom de porunghi verzi, El s'o imflat
Și s'o sburat
Și dc-asupra istului ostrov marc s'o lăsat, Apă n gură o luat
Si ehctricelc n degițele
Și s'o îmflat
Și s'o ridicat
Mai sus de-a istului pat,
Cu apă i-o rourat
Chetricele, rândunele.
D'acești voinu știlor curțu Din greu somn s'o dișteptat, El din gură o horbit:
— „Scoală, voină,
Scoală dragă,
Nu știu, ninge o ploua,
O grei oaspeți ne 'mpresoară? '
Daci voina știlor curțu
Ea din greu somn s'o dișteptat
Și din gură o horbit:
-— ..Tânăr ești, nepriceput,
Nici că ninge
Ni< i ca ploua
Nici grei oaspeți nu ne inpresoara.
Aiști oaspeți colindători
Las' și-ini cànle
Și-mi colinde.
Cil lor plata li să știe:
Doi pitari
Și doi colaci
Ș o harilea
De horilea .
Daci voinii știlor curții
Ei și eic sănătoși
Sus in vestea lui Hristos
Și trăiască lung și bine Și cu noiu dc-a nipreună.

(l)ela acelaș informator. Supraviețuiri reduse ale acestei colinde ani găsit in unele sate de pe malul Bugului ca Bulgărea și Bacova).

Acolo unde se aflau ..vădăoi ori vădane" se cânta **..Colinda stinghereasc㑍:**

Domnu-i bun bătrân.
Lerului Doamne,
Simion bun o gândit
Ruga și să facă.
Ruga-i mănăstire
Cu nouă uși

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Cu nouă altare
Cu nouă sfinte de pristoale.
Domnu-i bun bătrân
Scrie cărți
Toate părți
Și n toate ținuturli
Și-mi vie nouă pochi mari
Și nouă mai miei
(a-s mai posliișiici.
Domnu-i bun bătrân
Cărțile-o pornit
Nouă pochi mai mari o sosit
Și nouă mai mici.
La fereastra o strigat
Domnu-i bun bătrân.
El c'afară o ișit
El in casă i-o poftii.
l-o cinstit
Și i-o mărit
Și din gură o horhit:
— „Voi nouă pochi mari
Și nouă mai mici
Că-s mai poslusnici
Ruga să-mi slujiți.
Ruga-i mănăstiri
(ti noua uși
(II noua altare
(u noua sfinte de pristoale.
Plata v oi plăti.
Plata pe dreptate
Pe cum vi se cade".
Domnu-i bun bătrân
El și cir sănătos
Sus in vestea lui Hristos.
Sa v lipi liga o voie buna
Cu-a lui frați
Și eu-a lui părinți
Și cu noiu de-a premia.

(l)ela același informator. E singura colindă cu această temă, găsită).

La casele cu bătrâni se obișnuia **..Colinda bătrânească":**

Doamnili Domn din ceri.
A cui curții iștilor curți.
Ce așa nani și minunate.
Pi sub stele
Cu zăbrele.
Pi sub nour
Cu tunouri.
Pi la părești
Cu poami verzi.
Pi la port iii
Cu hulughili.
Dar in curții ei-s mai este?
Este-o masă
Mândra masă.
Cu făclii dalbă aprinsa.
Cu pahară poleite
Cu scaune jănțuile.
Sus. mai sus la cap de masa, Șăde Domnii Dumnezău.
Lângă Domnu Dumnezău Șăde Crăciun cel bătrân.
Lângă Crăciun cel bătrân Șăde Sântu Anu-Nou.
Lângă Sântu Anu-Nou
Șăde Maica Precistare
Cu toți sfinții prin prejur.
Jos. mai jos. la cap de masă
Șăde Domnu istor curții.
El nu șăde. da-i cinștește.
Di mare greu să jăluește:
— ..Doară-s măi Doamne,
Doară-s măi dragă
Mâinile și spetele
Di boi tineri juguind

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

l’i Iii șini dăruind '.
Jos. nuli jos. de cap de masa
Șăde doamna işlilor curii. Ea nu șăde da-i cinstește.
Di mare greu să jălueșle:
— ..Palmili și degitili.
Di vaci tineri mulgând
Și colaci mari înșirând
Pi la șini tot dăruind.
Doară-s mai Doamne.
Doară-s măi dragă .
— ..Mi-am stat Doamne și-mi gândesc. Te-aș întreba și nu ndrăsnese:
Când a și vacu d'apoi?"
Ș'apoi Domnit din gur'o grăit:
— ,.Eu ț’oiti spune cu de-a drepții
Când a și vacu d'apoi:
Când a bate fică-su pe taică-su Da fică-sa pe maică-sa.
Erate mai mic pe cel mai mare
Soră mai mică pe cei mai mare. Eină-so pe nănașu-so.
Fină-sa pe nănașă-sa.
Atunci a și vacu d'apoi’’.

D aci voinii cei bătrâni
Ii și cie sănătoși
Sus în vestea lui Hristos
Și-i ajung’ o voie bună
Cu-a lor frați
Cu-a lor. părinți
Și cu noi de-a preună.

(Tot delii l'asile Ciobaimvschi din Perisadovca. Era una din colindele cele mai obișnuite și e cunoscută sub formă de variante in aproape toate satele rare și-au f>ăstr«l mai curat caracterul moldovenesc).

Mai rar și unde erau oameni ..de trăiau mai ghine" și mai ales dacă mai aveau și fete, flăcăii erau poftiți în casă, așezați ..după masă’ (adică la masă), și li se da de ospătat și ..de închinat” horilcă. Uneori colindătorii mai cântau și la masă o colindă, deobiceiu ..colinda btrânească". La plecare primeau colaci și. câteodată, „capeici " din partea gazdei.

Cam după miezul nopții flăcăii terminau de colindat. Colacii ..bălai” îi opreau pentru ei „de-i frângeau și-i mâncau". Pe ceilalți îi vindeau chiar în noaptea aceia la ..oameni mai săraci ". cam cu cinci capeici perechea. Banii strânși din vânzarea colacilor îi dădeau starostelui bisericii, ca să cumpere steag, ceară.

icoane și alte lucruri pentru biserica.

Dar nu numai tinerelul participa ptiu diferiți' manifestări la sărbătoarea Crăciunului.

ci și vârstnicii și chiar cei bătrâni. Astfel.

începând cu ziua întâia de Crăciun până dupa Anul-.Xou se adunau grupuri-grupuri de perechi căsătorite și organizau ..huleaiuri pe rând, la fiecare dintre ci. ..Ședeau toii prin prejurul mesei și huleau și colindau pe stăpânul casei eu simneaua (familia toata' . l.a sfârșit se ridica unul dintre ci și-i poftea la el pe toți. Atunci se ridica déla masa ..compania toata și se ducea la acesta acasa. unde ..hii- leaiul începea delà eapat. Și tot așa mai departe.

Datinile **de Anul-Xou** Ic începeau tot copiii. In Ajun se adunau în grupuri de câte trei până la cinci și mergeau **..de-a hăitui".** Cel mai isteț dintre ei spunea ..cetărala' . altul ..zuruia din clopoțel, iar ceilalți ..hăiau". L’nul dintre ei purta pe umeri un plugușor de lemn, la care erau legate câteva fire de busuioc și. uneori, o ..miniștergură .

Flăcăiandrii de 14-18 ani, ca și cu colinda, sileau repede până nu umblau ..cei groși . Nici copiii și nici ei nu ziceau ..cetărala întreagă. ci numai începutul și sfârșitul ..că era prea lungă”.

In noaptea de Anul-.Xou umblau ..de-a hăitui' flăcăii. Se grupau câte cinci-șasc sau mai mtilți și luau casele ..mahalei " la rând, ca și cu colinda. Flăcăul care rostea ..hăilura sau ..cetărala sta mai aproape de fereastră, iar cel cu clopotul și cei cari ..hăiau" ceva mai departe. Bice și buhai pare să se fi obișnuit in vremuri mai vechi și nu fn ma ic «amic. ..Hăilura" se rostea întreagă, delà început până la sfârșit.

lată două exemplare de hăitură. primul cules în satul moldovenesc Goroțcaia (rusește Gruzcoie). regiunea Kirovograd. și al doilea in satul Gasparevca depe malul Bugului:

Bună vremea
Și mai bună vremea
Sfântu \ asile
A boieri de ghine Să șic de ghine Cu sara Iu Sfântu \ asile.
Haide de urați. Hai!
Da Sfântu Gheorghe
Tare s’o bucurat

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Intru Luni dimineața s'o sculai, l'ața albă s'o spălat
Și la icoane s'o 'nchinal,
Cușma și-o luat
Și'n tindo ișit,
I'uha o luat.
O purces prut ogrăzi,
Prin ocoale,
Mi-o strâns niște juncani tineri
Ca de douăsprezece plugușoare.
Plugarii la deal că i-o turnat,
Da tâlharii de plugarii
O dat plugușoarili pe oase și dărâmă
Și le-o făcut drob și țărână.
Da Domnul tare s'o spăimântat
Ș'o vârît mâna "n carman,
O scos o mână de bani
Ș'o dat la Danea țîganu
Că mai ghine bate cu ciocanu.
O făcut niște plugușoare de-argint, Mărgărind,
Unde ara
Brazdă neagră răsturna.
O arat Domnu dealur'li,
Hurtopur'li,
Dealu Sântă Mariii.
Ara. ara,
Și grâu roș vărsa
Da Domnu s'o răspuns
Din fundul cuptiorului
Din dosu hornului:
— „De s'ar face aiasta duium de chită Nant ca casa
Și des ca mătasa
Și drept ca păretili
Pi cum să-l săcerc fetili.
Peste luna
Săptămâna,
Mi-o trimăs Domnu slugușoara
Să-mi vadă țarina de coaptă.
Slugușoara de pe cal s'o aplecat
Două schice-o apucat,
Palme dalbe le-o frecat
Și în suflet le-o suflat
Și în gazdă la Domnu o alergat,
Domnu tare s'o spăimatat
Că țarina s'o scuturat.
O scos un cal negru ca corbii
Da iute ca focu,
L-o 'nfrenat
Și l-o 'nșeuat,
Scară de-argint mi-o călcat
Și 'n târg în Hliboca mi-o alergat
Unde să vinde șcru cu oca. O cumpărat Domnu șer
și oțal Ș'o dat Ia Ambrozie țîganu
Că mai ghine bate cu ciocanu, O făcut niște
săceruici Ca niște păsăruici,
Zâmțișorii
Ca la iepurași dințișorii, O luat Domnu săcerătorii l-o dus din capătul pământului Din ragila vântului.
Da o babă s'o dat din coasta văii Din gioaca mieilor
Din protiva oilor, Cu stânga-mi trăge Cu dreapta 'n snop pune, Din snop în claghi Din claghi în dealu fățării.
Mi-o scos badea douăsprezece iepe sure Ca de doisprece ai sterpe,
Potcoavili de-argint Cu cuili de mărgărint, Unde-mi călca
Badea grâu' ghine să treera,
Cu nărili sufla
Cu buzili 'n sac trăge Și cu dinții 'n țăpușe Ca de moară mi-1 gate.
O purces badea cu douăsprezece cară
In pohoară La moară, Cu carăle cârțâind, Cu tânjălili duruind Cu murgu din urmă nechezând. Da răua-aceai de moară
S'o spăimatat
Că viu atâtea cară
La moară,
O pus coada pe schinare Ș'o croit-o la vale, O luat-o pe costișe Să pască floare de brândușe.
Da morariu meșter mare O ișit dintr'o colighiță Cu cușma de miță Cu sumanu de lână Cu ciocanu 'n mână, l-o dat la șăle l-o fărâmat trei măsele Ș'apoi i-o dat la bot Ș'o fărâmat-o de tot.
O stricat badea două ouă Ș'o făcut moară nouă,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

O ntors-o cu vârla la vale Cu arichili n soare.
O măcinat badea
Trii târâte ș'o fănină
l-o părut lelii că mai ghine.
O dat din casă 'n cămară,
O apucat sâtă rară
O cernut un sac
O copt un colac
Și nu l-o dat pe cara
Da l-o dat pe uș'afara.
Apoi o dat din casă n casă
O apucat o sâtă deasă
De mătasă,
O cernut un sac
Ș'o copt un colac
Palme ciucind
Cu degite 'mpletiind
Cu zahăr zăhărit
Și cu miere 'ndulcit
Și lu voinicii de sub casă l-o dat.
Da noi nu pre mulți voinicei sântem, Patru 'n ciubote
Ș'a cincea 'n ochinci.
O frânt în două
O dat și nouă,
O frânt în trei
l-o dat și lu Andrei,
O frânt în patru
l-o dat și lu Niculaie 'mpăratu,
O frânt în cinci l-o dat și lu-acel în ochinci.

Da noi v'am mai ura
Da ne temem c'om însăra
Lii euiptik-'li tluinnt'âtTXDttrâ
Acele cu șer șinghelite
Și cu șer alb acoperite.
Da mai ghine dac'om însăra
Pe la curțur'li noastre
Acele de cu pozderi acoperite,
Baligă de vacă lichite
Găinați de vraghie crăsite.
Da noi mai avem acasă gospodărie
Vaci cu giți
Scroafe cu purcei
Mâțe 'mbrobodite
Și gâște potcogite
Și de celea câte și mai multe.
Mai avem două văi de trecut
Șăd șărchii cu gur'li căscate
Cu limbili lăsate
Pe cum să rămâie fete nesărutate.

Da voi frali mai ho ha ho!

/ tuzilă delii T rollini Cnzacenco din salul (ias- l><irc\ca).

Hăi. Sân Vasile cu voi
Ce vă spăriați voi de noi
Că noi sântem ca și voi
Hăi!
Mi so sculat Moșu Adam
Intr'o Joi Mari,
Fața dalbă ș'o spalat
La icoane so nchinat
Doisprecc bouleni mi-o njugat.
Cei delà roată
Cu coarnili 'mbelciugate,
Cei delà prigon
Cu coarnili la izgon,
Cei dinainte
Cu coarnili măluite.
Hăi!
Și mi-o purces la arat
Văili 'n lungiș
Dealuri'li'n curmeziș
Și mi-o prins între niște rădăcincle
De gișinele
Și mi-o făcut plugușoru fărâmele.
Hăi!
Da badea pe murgu s'o aruncat La meștem țîganu mi-o alergat. Cioc-boc,
l-o stat plugușoru la loc.
Hăi!
Da Bădița cu plugușoru-mi ara
Cu sămincioara n schinare-mi sămăna
Cu boronice de-aramă-mi borone,
('ănd <■«!« din urmă
Grâu verde răsărc.
Hăi!
S'o dus bădița
La luna
La săptămâna
Să-mi vadă grâu' de-i copt,
Da el îi copt și răscopt
Ca fața lui Isus Hristos.
Da el pe murgu s'o aruncat
La meșterii țîganu mi-o alergat
Și mi-o făcut săcerălc
Cu mărunchieși de floricele.
Hăi!
S'o dus
Ș'o trimăs pe lelița la s'cerat,
Da ea s'o dus din capătu cel mai de jos Că de-acolo îi mai folos,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

I)a cl .» o dlls
Și i-o zis să sc duca
Din capălu cel mai de sus
(ă dc-acolo Dumnezău Sl'ânlu i-o >pus.
Da ea s'o dus
Și cu dreapta-mi sfera
Cu stânga-mi lega
(iu genunchicșili snopil-mi strânge Mai frmmtșal și era.
Când îl trânte
Da el sa risc hie.
Da bădiță s'o dus
Iu tabunu cei mare
Și mi-o luat o iapa chioara.
Mi-o 'ocăreai o șirăbăniec
Și mi-o dus pe fățăricc-acasa.
So apucat de treerat.
Da el cu chiciorușili-mi tropușe
Cu botușoru-mi sufla.
(iu urechiușili-mi vântura.
Când câta din urmă
Nici șir de pleavă nu era.
1 lăi 1
Bădița s'o dus din tabunu cel mare.
Mi-o luat o iapă bălaie
Mi-o 'ncărcat o .șirăbănice.
Și mi-o dus la Moșit Adam la moară. Acolo fănina mi-o măcinat
Și mi-o adus dela moară.
Da lelița s'o apucat.
Mi-o făcut un colite
lu sâtă'n sâtit
In digețăle mplelit
Numa bun de noi voinicei galii.
Păziți cu colacul
S:i nu vă fărâme boii pragtt.
Păziți cu sămânța
Să nu vă fărâme boii brăzdița.
Hăi!
Pe Ia mijlocit verii
înfloriți ea perii
Cei lume lăudată
Și pe noi câteodată.

(.Auzită dela Siiuion l'oftoruic zis Maidanic din Gorofcaia).

In ziua de Anul-Nou umblau copiii **..de-a sămânța".** Ei porneau de dimineață in grupuri de câte trei până la cinei și mergeau din casă in casă presărând sămânță de grâu, porumb. orz. ele., pe care o purtau in buzunare ori în traistă, rostind în cor:

Sanat.ile noule.
Sa creasta grâilc
Paptișoailc.
Malalele.
Sa creșteți și dumneavoastră
l.a umili ani cu ghioc și cit sănătate.

In aceiași zi flăcăii organizau mese tinerești împreuna cu fetide. întru casă tocmita îndata dupa Crăciun numita ..hurdughie . Ei grămădeau acolo faina, sala, cârnați. horelcă, lemne pentru foc sau garduri și porți delà curțile oamenilor. Eetele luceau pe gospodinele, iar flăcăii sc îngrijeau de horilca și braga, preparata din faina de ..malai (mei; pentru ..închinat . Astfel de mese sc organizau delà Anul-Nou până către Sfanții Ion.

In afară de obiceiurile înfățișate aici, mai erau și altele, cu caracter familiar sau intim, care nu au intrat în preocupările prezentării de față. Din cele spuse se poale constata puternicul spirit tradițional al Românilor de peste Rug și. implicit, rolul covârșitor al tradiției în conservarea ramurei românești din aceste părți, până la revoluția din 1917.

Regimul sovietic, venind cu ideca culturalizării masselor și văzând în trecut numai „a- nalfabetism". ..ignoranță" și ..întunecime", se înțelege că nu a avut o atitudine binevoitoare față de tradiție și de cei cari viețuiau în conformitate cu legile și spiritul ei. Tradiția era privită de noul regim ea o piedică in calea pătrunderii culturii sovietice la sate și transformării mentalității populare in sens comunist. Totuși, până în 1929-1930. anii aplicării colecții ¡zării. nu au intervenit schimbări sensibile în această direcție, epoca aceasta rămânând în multe privințe, din motive de ordin tactic și psihologic, o continuare a stărilor vechi, dar în acclaș timp având rostul de a ușura pătrunderea lentă a spiritului comunist în toate manifestările de viață ale colectivității. Odată eu aplicarea colectivizării. lupta contra trecutului, contra ..tradițiilor învechite și contra ..sărbătorilor lacome și bețive se intensifică și dă rezultate mai ales în ce privește tineretul. Elăcăii încetaseră «le a mai umbla cu colinda încă delà revoluție. Doar în casa și în cercuri restrânse se mai țînteau cânta colinde de sărbători. Și asta mai mult de bătrâni și de cei vârstnici. Tineretul moldovenesc. ca și cel ucrainean, a fost cucerit încetul cu încetul de spiritul nou. comunist.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Copiii insă, cu țoală propaganda din școala șt ¡11 ciuda stiprav eghierii atente a im alaiurilor. au rămas iu aceasta privința mai mult sub influența familiei decât a școlii. Astfel, ci au continuat să meargă ..de-a colinda și ..de-a hăitui .aproape lot timpul. Dar pe furiș și numai la rude, vecini sau prieteni apro- piali ai familiei. I.a comuniști. învățători sau alți funcționali ai salului. în nici un caz.

Sovieticii, dându-și seama de imposibilitatea desrătlăcinării radicali* a vechilor obiceiuri, in ultimii ani au începui să facă în Ajunul Anu- lui-Nou ..brad", o adaptare a pomului de Crăciun. Nu lipsea nici Moș Crăciun, care se numea însă ..Died Moroz. ” ,Moș Ger'. In ..brad se atârnau fel de fel de ..bunătăți ', care se împărleau copiilor după ce spuneau poezii și cântau. Obiceiul acesta se practica mai ales la școli și iu cercul familiilor oficialilor și inii Iceliialilor salului. Intre ceilalți săteni na pulul prinde.

In general, se poale spune că regimul sovietic na pulul desființ.ii eu toiul datinile și obiceiurile tradiționale ale moldovi-nimci <le dincolo de Bug. Tradiția a continuat inia să se mențină și să indriimeze unele din m.-mifestâ- rilc de viață ale insului și colectivității. slăbind lotuși din ce in ce mai mult ca intensitate și putere de circulație.

După îndepărtarea sovieticilor, unele din manifestările tradiționale moldovenești, mai ales cele in legătură cu sărbătorile Crăciunului și Anului-Noii. au începui ;t reînvia, fără a se mai putea întoarce insă la însuflețirea și amploarea de altă dală.

ION APOSTOL

NUME DE FAMILIE

DIN 25 SATE ROMÂNEȘTI DELA EST DE BUG ■)

Onomastica .Moldovenilor dela Est de Bug eonstitue o problemă, al cărei studiu poale oferi multiple surprize pentru cercetător. I.a timpul potrivit se va publica in întregime această onomastică, cu toate elementele ce-i simt proprii, spre a fi pusă la îndemâna specialiștilor. cari vor li in măsura s’o studieze stlb toate aspectele și sa I ragti concluziile ee se impun.

In cele ce urmează. înfățișăm numele de familie mai frecvente ce se întâlnesc în 25 sale moldovenești de peste Hug. 15 din aceste sate făcând parte din insula etnică de pe malul stâng al Bugului. iar 1(1 din grupul satelor din regiunea Kirovograd.

Primele 15 sunt: 1) Constantinovea. 2) A- lexandrovca. 3, Bulgărea. 4) Racova. 5 Noua- Grigorovca (Tg. Frumos), 6) Arnăutovca i- zireni . 7} Bielousovca. 8) Mărculcasa. 9) Serbam. 10) Solona. li) Serhulovea. 12 Noua- Odessa. 13) Gasparevea. 14) Sebcna (lelauiț și 15 Perisadovca.

Iar celelalte 10 sunt: 16) Lisagora. 17) l)o- brianca. 18) l.ipneașca. 19) Pisceani-Brod. 20) Novo Lcrainca. 21) \ elica \ isca. 22) Panciova. 23) Martinoș. 24) Kanij și 25) Gruz.coic Goroț- ciiia).

In dreptul fiecărui nume de familie figurează salul sau satele în care se găsește. însemnat prin numărul de ordine din tabela de mai sus.

\<l;un .	17
\gnclii .	
Albi. .	4. II. 16. 17)
Vlexaii.lrii	25;
knanii .	.16)
Anastase .	v«)
Aiidroiia. hc	4
Xiulriaș .	20)
\iigli.l .	8)
Xiiglichișa	19)
Apostol .	5)
Arcan .	20
Arcuș .	■
Arcoșa .	3. 6. 7)
\rdelca .	3
Annașii .	,23)
\riiaul .	
Viori .	2:j.
\i niăliila Argliir	;<»)
.	20
Arșiri .	,201
Avdovhie	25

I) A se vedea harta cu «Așezările Românești dintre Bug și Nipru» la sfârșitul articolului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Babniândra
Babei ,
Babrișon .
Baca lu .
Badiul . Ba
icul . Baidani .
Balaban .
Balacșei . Ba
landa .
Bantaș .
Bantcș .
Banul .
Barabas .
Barbă .
Barbălată .
Barbănouă
Barbă roșie
Barbăsură
Barbut .
Barbun .
Barcari .
Basarab .
Bădică .
Băjenar .
Bălăceanu
Bălan .
Bălănuță
Bălașa .
Bâlteanu
Bărboi . Băț . .
Bânzar .
Bârbaga .
Bârcă .
Bârlad .
Bârlădeanu
Bâmagă .
Bâmavec
Bârzul .
Bâstrei .
Bâtcă .
Bercii .
Berechet
Beldie .
Bericol .
Beizadea
Bejan .
Bemavec
Biliban .
Biliboacă
Blănuță .
Blându .
;2, io. li)
¿20;
C-21)
(10)
(20)
(22)
(2)
(16)
(13)
(24)
(20)
(20)
(23, 25)
(16)
(0)
(17, 20)
(2)
(24)
(21)
(9, 17)
(17)
(14, 15, 4, 11, 10, 22)
(1)
(3)
(14)
(3)
(12, 16, 20)
(14)
(20)
(20)
(22, 24)
(16)
(5, 2)
(1)
(11)
(17. 19)
(5)
(2)
(25)
(6. 12. 22)
(6)
(2, 3. 16, 25)
(5, 11)
(12)
(H)
(2)
(16)
(18, 19)
(22)
(H)
(11)
(12. 1)
(20)
Blidarii .
Boboc .
Bobină .
Bobul .
Bobeiea .
Bodașcii .
Bogdan .
Bogdanrț
Boghiu I .
Bogza .
Boiștean .
Bojog .
Boldurat
Bondari .
Bondareț .
Bon tu .
Bordei an
Borcan . Borș
a .
Bostan .
Botez . .
Botoșan .
Botura . Bozie
. Bounegm
Bouros .
Braga .
Bragari .
Brăguță .
Braneș .
Brânză .
Bubarau .
Buboc .
Bucovan .
Bucuros .
Budac .
Budulache
Buduluța
Bulacu .
Bulat . .
Bulățăl .
Bulățelu .
Bulățescu
Bulgarul .
Bulhac .
Bundiii* .
Bunescul
Buraga .
Burcă .
Burdujea
Burghelea
Burlac .
Burlaca .
13. 20)
(24;
(16. 22. 23)
(17)
(23)
(21)
(6, 4)
(10)
(20)
(9, 12, 22, 23)
(21)
(12)
(20)
(13, 16)
(12)
(11)
(23, 25)
(13)
(24)
(7, 13, 9)
(25)
(16)
(16)
(8)
(H)
(8)
(10, 18, 22, 24)
(Eu)
(19)
(19)
(12, 14, 2, 9, 22, 23, 25)
(2)
(22)
(1)
(5)
(6. 8. 3)
(21, 25)
(2)
(6)
(5, 21)
(23, 25)
(2) ,
(2)
(16)
(2)
(5)
(18)
(17, 19, 20, 25)
(22)
(14)
(21)
(7. 3, 2)
- io ii ie «м

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Burlan
Col ruta .
Burlcu Bursa , uzina
Busa . Butuc
(rainir .
Buzian Caftan
C.rariun .
Calciu Califi Ca
(rranga (risiili .
lina za n Calțau
(rivai .
Caltea
Croitorii . (.ucm.
Candagura
(auuni/. .
Capsaz
Cudeiea .
Caracaș Ca ra .
Culaia .
hulea Ca
Cuibar .
ramau
Cimipan .
Carastan Ca ni
Cupoi .
aș Carp .
Corjuuți .
Casap Catana
Corbami .
Catap .
Curca .
Catăpuriga
Corgeau .
Cazacu, geală .
Curliuga .
rar
✓ Călin (.alina
'uluceanu
Cănărean utileseti
Cărpățeanu
Curmeu .
Căprior Cărăuș
Cărăusan
Dabija
Cârja Casleanu
Dacian
Căusan Ceg.i
Damascliii
Cerban Cercel
Danilă I
Cerchez
hmulaii Da
Cernat Ccrpica
raban
Certas
Darda . Darie
Cheptea
.
Cbetrar Chicea
Tlesaga
Chichita
Detuna
Chiholea
Dicusar
Chilug Chiosa
Dihorean
Chiafa Chioara
Dinian
Chiper
Dimianu Dinu
.
1)irma
Dju\ara
Doagă
Dobrean
Dobă .
Dobrin
Dobriță
Dobrogean
Dobrovan
Dodii . .
1)oga . .
Dogari u .
Donose .
Dorohoi .
Dorul .

(12) Chiria Chirii
J2. 4 Dragau
J8) 3 1)ragoniir
(2, 5 I<> 1)ruiii;i?ru
(20) 4. 20 Dru(a
(20) 12 Dudau
(15. 16 1 hilghcru
(") 3) 1)uinbra\ a
(16) 5. 8. 9. II. 16. 19,22 1 lună
(«) 8. 13. 17. 20. 25 1 miliard
(14) 25 1 hmdiie
(6) (10) Durbala
(6) 23) Epure
(23 12. 14- Frilian
(20) ,25) Familial
(8, 2 16' Farca*
(4) — Fartal **II**
(3, Jl. Faslic
(1, 2 (22) Filarci
(5) 15) Sunt bărbat.
(17 (25) trăi
(H) (22) Focșa .
(6) 12 Nebunie
(4, 6 (•'>) Frigider
(20) 16) , Îngheța
1, 1 :3) Se încrunta
(24 17. 21. 25 Fuleiian
(6, 20. 24 Fulger
(2) • > A fost
(3) 18.20 Aveam doi
(24 21 de ani Furtoui
(12, 3. 5 ntcM-ii
J3) 24 (.aina
(Eu (•«'libili
(19, 1. 6. 12. 18. 22 Galeră
(5, 6 20) Calumo
(25) /') Ciudat
(2) ,3.12 (extins
(14) 8. 16. 10 (adică
(13) <2) (iheorgln*)
(22) 8) (dieorgliia)
(1) 23 de ani (Jicorgliila
(6, 1 <3) ramură da
(2, 3 (25) (ilustrații
(9) ;2) (da
(3) (2) Titlu.
16. io (și anume
23. 24 (adică eu
(8) (lodoulean)
(16) (
:■'>) (ioi . . . . . .
(10) Gologan
(23, 24) (ei lucrează
1 (iratii . . . . . .

(2, 3
(3) 17. 21). 25;
23, .3. 6. 14
(24) 23
(19) de
'10) ani
(II) 8
(24, 8 16. 20)
(4, 5) Eu 20)
(2) 12, 16. 22)
(2)
(21, 16, 25)
(8) 12)
(22) 16)
(1) (20)
(1, 2-3, 7, 13, 9, 10,
(21) 17, 23, 24)
3.5, 8.12.16.17.19.21) (1.
3) (11)
(7)
(14, 8. 10)
(20) 2, 9, 10, 21)
(3) (23)
(5, (23)
(19)
(16, 21, 25)
(22) 23, 24)
(22) 4, 22, 24)
(6) (17)
(20) (24)
(19) 11)
(7) 24. 25)
(24) (6, 7)
(3, 10, 11)
(8, 20) 25)
(21, 25)
(2, 10, 11, 12, 20, 21, 25)
2, 6-7, 8, 20)
(3, 6) 23)
(20) 8)
(24) 24. 25)
(7) (17)
(5) 1, 2, 3, 5, 9, 18) (9,
(20) 2)
(1, 2, 25)
(21, 25)
(2))
(23))
(24) 4)
(3) , 2)
(7) II, 23)
(3) 10. II)
2, 8) 24)
<23)
(6)
17)
(17
(2)
(2)
,4)
(»)
(22. 23)

(21)
(2)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Mereanu
Meresçu
Mertic
Meșter
Miercanu
Mihai Mihail
Mihailu (.
Mihalache
Mircea
Miron
Mititelu
Mitrofan
Mocofaț
Mocri
Moghila
Moldovan
Momescu
Monica
Moraru .Mor
tul
Moșneagu
Munteanu

Murgea .
Musteață
Nazarie
Nedelcu
Negrea
Negrescu
Negru ț
Nestor
Nickifor
Nicoară Nicul
. Niculin
Nieuliță
Nigară Nour
Novac
Oancea
Obreja
Ocneanu
Onofrei
Oprea . Orhei
Orheianii
Orza .
Ounătescu
Palade Pană
Panciu
Pancul

(2) Pancul
(3) Pùngani
(10. II. 12 Pantazi
(8) Pàntea
(2) Pantilei
(20) Pàuzul
(3) Păpușoi
(3. 10) Pârnachi
(9) Pària
(20) Partian
(3) Pașa .
(2) Pasat
(24) Pascal
(9) Pascalu
(3) Pașnicu
(17) Păstâmac
(3, 4. 11, 16) Pătrache
(2) Pătrașcu
(24) Păturean
(20) Perciun
(23) Pereuță
(20) Petec
(1, 3, 4, 8,9,11,13, 14, 18, 20, 23. 24) Petrica
(20) Picirița
(2, 3, 6, 17) Piper
(17) Pirca
(3. 11) Pircul
(20) Pistol
¡16) Pistrui
(11) Pit .
(22) Pițucă
(2) Plăcintă
(15, 23) Plescachi
(20) Podoleanu
(5) Poetică
(2) Pogor*ciu*
(23) Poleit
(23) Poloboc
(2, 13, 20) Popazu
(11- 21) Popescu
(21, 24) Popovici
(4) Păpușoi
(8, 25) Portean
(3, 15) Poruinbiu
(1) Postolache
(6) Postica
(25) Posto voi
(16) Potescu
(3. 10) Pralea
(8) Prcpeli(ă
(3) Pretuleac
(13. 22) Poveste

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Pristupa .
Proeopie
Prodan .
Pluteau .
Puițira . Puica
. .
Pupăză .
Purcel . Purcei
. Purice .
Pușcaș .
Hachciinu .
Hacul .
Hâdul .
Hangii .
Hapciun
Hasol .
Hață . .
Răzmerița
Robul .
Rogojini
Roibul .
Român .
Romanescul
Roșea .

Roșcovanii
Hota i u .
Hozan .
Hublra .
Hudababa .
Rmloi .
Rusul .
Sabin .
Sache .
Sacureanu
Salahor .
Sâmzenis
Sandu .
Saptecâni
Sărăceam!
Sârbii .
Sârma . Să
trea .
Savine! .
Scarlat .
Schielea .
Schimboiță
Schiridon
Scribel .
Scripcă .
Secara .
Secar . .

5
1. 23
II. 20
20
Tu!

13)
.16. Interfață utilizator
7. 9)
■>)
20)
(16, 17)
■Jl)
10. 21)
13, 23, 25'
(25)
,25)
(1)
,20. 25
(-')
(1. 22)
,13)
(20)
(4)
(20)
,1.2. 3. 4. 10. 11. 12.
15. 21.
20)
2. 9 11. IU. 20
22
24
21
■>)
,3. 4. 21. 24. 25
(3:
(11)
24
îl. 20
,16)
3. 11. Ui. 24
,20)
(11'
,11. 17. 20
,6. 12
(23
; •>'!
(14)
(H)
(acesta)
(19)
C)
(')
(14, 19, 24)
(2'

Sciai iu
Septili» i
Alcoolic
sârb
Toate""
Serpilli
Veverițe r
Sfere< ui
Silislreaiiii
Dacă l\
Simian
Slobodca
Libelule
Socol.
Soloinon
Soios <i
Sopun
Sori" .
Sorocii
Soroceau
Spanali
Spânul
Spânari
Spătar
Spinachi
Spinii
Spira .
Spie •
Spisa
Sprillerai);
Sta jila
St<in .
Slamili
Stângacii!
Staso
Sta\roche
Stegari
Sh-ji,r
Stile;,
Sterpul
Șt ii-bară
Știi ban
Știrbalei
Șlilln(
Știrbii!
Știrbii
Stogul
Cu
Stoici
Aceste
Sfântul
St
Ritualuri

3. NU
15,
22. 23
17 ani
6
2 2
2 3
25,
J
■>. 23)
■3)
7. H, 11)
,12, 13, 19)
(24)
.2)
4. 6. 7)
J)
14)
24)
5.3.9.15.16.19.23.24

6'
IO
24)
Eu)
(9)
3. 9)
5)
4;
3. 7
20. 24
2.
(3)
(!')
H)
10)
20'
23 de ani
21)

(11)
(25)
(21)

.,3.5
9)
(•- 1') ;9)
II. 24)
3, 7, 22), 5,
24
I. 7. 14)
(16)
(20)
I. 14. 17.

20)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Stricalu
Stupac
Sula .
Şilig.l
Surdui
Silniceau

Şuşchet
Tabăcar
T;i ftul
Talianu
Tălmaci
Talpă . .
Tară . .
Ţarălungă
Tarami .
Tarili . .
Târziul .
Tannati .
Tătarii .
Tecuci .
Ţepurdei .
Tihneau .
Ticul . .
Ţigana.; .
Timus .
Tincăneaiiu
Tipulin . Ti
roii . .
Titu . .
Torli rascu
Todiță .
Todoraseu
Tofan . Toma .
.
Tonya.
Topaia. Topor
. Torba. Totoc
. Triboi. Tu
lup. ,
Tudosiu.
Ţurcan.

Turcia Icț.
Turc. Turica.
Turlui. Turtă.
Tușea. eu lita
. lutila. eu
rsache.

10
16
(23)
16)
,8.12)
(22)
.25)
12)
(11)
(16)
(2)
(1,2. 12. 16,21,25)
(3)
(11, 16, 23, 25)
(10. 11, 16. 20)
(9, 14, 22)
(3, 8)
(8)
(2. 11, 19. 20. 24)
(9)
(16)
(25)
(20)
(5. 21)
(2, 15)
(H)
(4)
(12)
(2)
(3)
(16) .
(5)
(8)
(1, 15)
(5)
(5- 21)
13. 15. 17, 22. 24.25)
(3)
J8)
(20. 25)
13)
(1)
(1,2. 6. 7. 11, 12,14, 16.
(23)
(14)
(16)
(16)
2. 11. 15. 10)
(16)
(16)
(20)
24)

riad .....
acarină .....
\adan.....
'ajul.....
Aljan.....
\anal .....
\ arata.....
\ ârlanu.....
\ ârsine.....
\ àrsi ic.....
\ artie.....
\ ărzaru.....
\ asiladle .....
Vasiliu.....
Vătășan.....
Vatulea.....
\ âzul .....
Vetuțca.....
\ ex criță .....
\idea .....
\ idin .....
\ icni .....
\ o inca.....
\ ioară.....
\ ineri.....
\ iorașu.....
\ iteaz.....
\ itica .....
\ las.....
\ odean.....
\ oii ilă.....
\ oieu .....
\ oiț.....
\ oloneț.....
\ oloșiii.....
\ ozian.....
'raglue.....
Zachei .....
Zama .....
Zamfir.....
Zgrivâț.....
Zidrașeu.....
Zi r.....
Zmeul.....
Zuzulea.....

4. 6. 7. 0 14. 15, 16
. 1)
1. 8. 10. 22.
(1)
,
25)
2. 4. 12, 16
ĺ16)
(2.3)
(23)
(5, 7)
(11, 12)
(17)
(1)
(22)
(H)
(3)
(2, 11, 16)
(8)
(7)
(17, 19)
(20)
(20)
(2)
(16)
(4, 6)
(24)
(24, 25)
(6, 7)
i5. 6)
(.3. 14. 16, 18,20. 22)
(25)
(25)
(3.6. 7. 12, 14, 16.22)
(2. 4. 12, 16)
(15, 16, 18, 20, 23)
(11)
'21)
(25)
(25)
(16)
(13)
(18. 20)
(16)

Tablou 1 acesta onomastic constitue una dintre dovezile puternice ale romanității Moldovenilor dela Est de Bug. El poate oferi interesanie sugestii asupra ținuturilor românești de unde au plecat hejenarii de odinioară.

ION APOSTOL

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

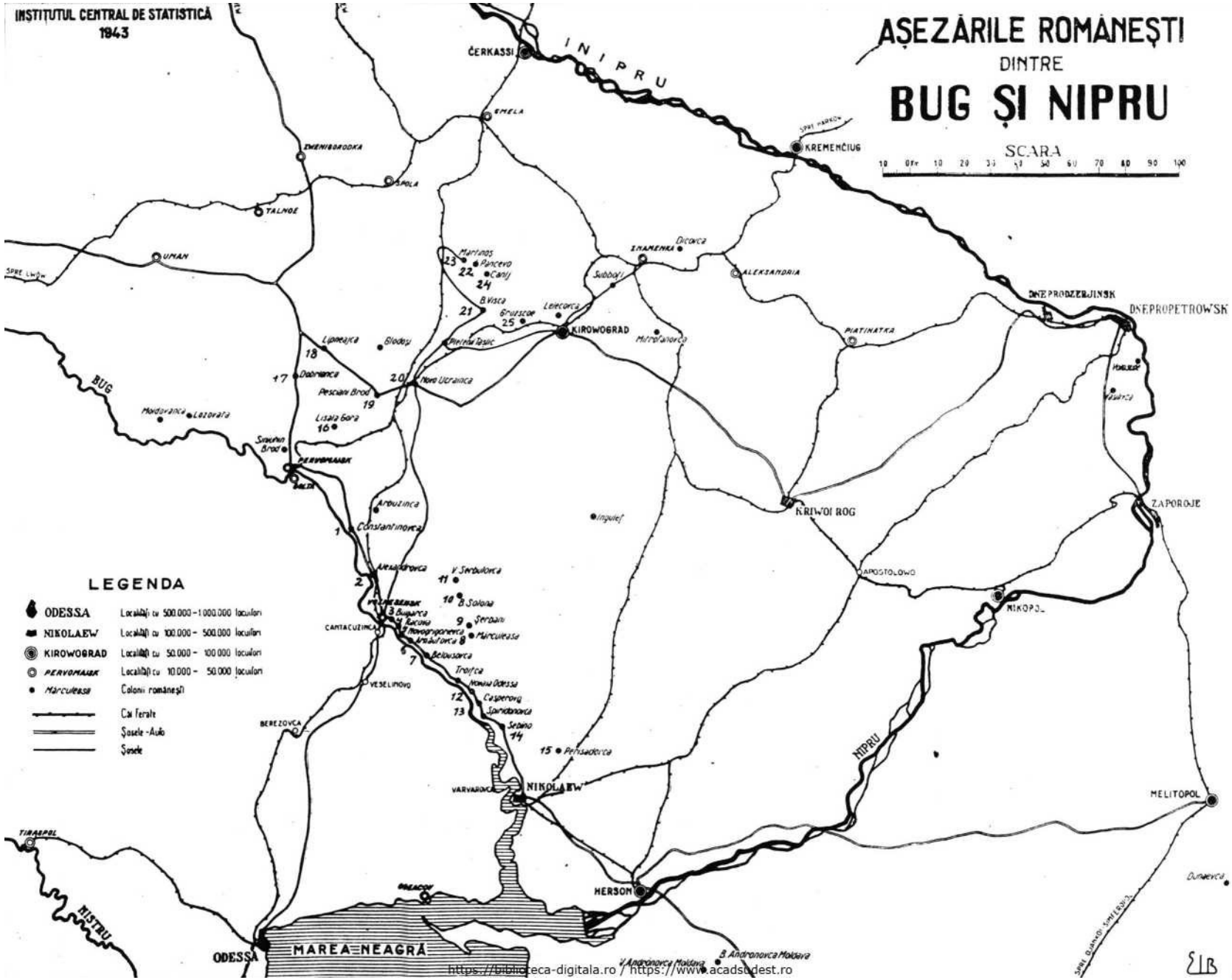

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

PETRE ȘTEFĂNUCĂ

La doliul care învăluie sufletele dv. la amintirea personalității distinsului profesor Virgil Mcd- gearu, amintire invocată cu atâta căldură și duioșie de către eminentul meu coleg Dimitrie Guști, să-mi dați voie să adaog încă o notă de tris- teță.

Este vorba de un modest, dar harnic profesor basarabean, Petre Ștefănucă, care a căzut victimă a regimului bolșevic in provincia românească dintre Prut și Nistru, și a cărui dispariție dramatică imbolizează marea tragedie a Românilor basarabeni din anul 1940—1941, întruchipează spiritul de rezistență și de dârzenie a poporului românesc din această provincie, atât de rău încercată de către destinul istoric.

Mazil din corn. laloveni, jud. Lăpușna, Petre Ștefănucă își face studiile la Liceul Alecu Donici din Chișinău. după care trece la Universitatea din București, unde își ia licența în litere. Elev distins al d-Iui profesor Guști, Caracostea și Carto- jan, după terminarea studiilor se reîntoarce în Basarabia, unde, pe lângă catedra de limba română pe care o ocupă la Tighina, Chișinău și Cetatea Albă, Petre Ștefănucă desfășoară o vie propagandă românească, luând parte activă la diferite manifestări culturale. Pasiunea lui era insă cunoașterea vieții sufletești a poporului românesc din Basarabia, organizarea lui socială și economică. Încă pe băncile unversității, Petre Ștefănucă, ieșit din mediul rural al Basarabiei și trecut prin școala românească, poartă in sufletul său mândria mazililor din Moldova Veche și vraja poeziei vieții românești, cu povestirile ei domoale, cu drama doinelor ei, cu credințele ei pline de superstiții, cu filosofia ei sănătoasă-

In publicațiile noastre de specialitate încep să apară studii folkloristice cu semnătura lui Petre Ștefănucă. In anul 1937, el publică, în „Anuarul Arhivei de folklor a Academiei Române", una din cele mai interesante lucrări cu privire la viața poporului românesc din Basarabia, intitulată: *„Cercetări folklorice in valea Nistrului de Jos"*-

După ce se înființează Institutul Social Român din Basarabia, Petre Ștefănucă devine secretarul acestei instituții, animatorul și conducătorul de fapt al cercetărilor dela Copanca, etc., cercetări care s au soldat cu două-trei volume importante de studii asupra Basarabiei.

L-am văzut ultima dată, pe la începutul lui Mai 1940. A venit la mine in uniformă de ofițer. Venea dela Constanța și pleca la Chișinău, după ce-și făcuse stagiul de concentrare. Cu ardoarea unui vrăjit îmi vorbea despre planurile lui, de a se cobori din nou în satele românești din Basarabia.

Dar ca un vifor de iarnă deslănțuit în mijlocul unei veri senine, vine marea tragedie a neamului nostru. Forța brutală a sovietelor calcă într'un răstimp de câteva ore inima Basarabiei, Chișinăul. Petre Ștefănucă nu reușește să se evacueze și împărtășește soarta Românilor rămași în ghiarele bolșevicilor. Pentru a nu £i acuzat de sabotaj el este silit să rămână profesor ia o școală din Chișinău.Bol- șevicii încep să se pregătească pentru anul lor școlar, schimbă alfabetul latin, schimonosesc limba românească, pe care o socotesc nu ca Imbă romanică, ci de origine slavă. Profesorii de origine etnică *„basarabeană",* toți străinii strecurați în în- învățământul nostru, țin meetinguri, la care blamează cultura românească, care i-a ocrotit, intră în calitate de inspectori școlari pentru inițierea în doctrina comunistă, pentru distrugerea sufletului românesc. Se agită, in ședințe cu discuții în stil rusesc. Foștii prieteni ai lui Ștefănucă, dela așa zisă „Societate a Scriitorilor Basarabeni" (de ce nu „români" din Basarabia?) se pun în serviciul cauzei comuniste, scriu ode la adresa lui Ștalin, și ne batjocoresc pe noi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Petre Ștefănucă, în discuțiile *pe* care le avea, nu-și ascunde părerea că limba moldovenească este aceeași limbă, ca a tuturor Românilor, de origine latină, și că alfabetul rusesc nare ce căuta in Bas arabia-

Nu s'a început nici anul școlar și Petre Ștefănucă în luna Septemvrie este arestat fără nici un motiv. Este cercetat timp de 7 luni, purtat din celulă in celulă, cu „vizite" nocturne a judecătorilor sovietici, este supus la cele mai mari torturi. Pentru ce? Nu se știe, după cum nu se știe de ce au fost omorâți atâția Români basarabeni, în frunte cu cei 18 deputați din Sfatul Țării, și după cum au fost arestați și deportați acei vreo 300.000 de țărani, aproape toți Români, din Basarabia.

După 7 luni vine ziua judecății. Un prieten al lu> Ștefănucă a fost citat ca martor in această înscenare lugubră de proces. Iată ce povestește el: Lui Ștefănucă i se formulează capetele de acuzație: 1) Ștefănucă este agentul românismului, 2) el este produs incorigibil al culturii fașiste. și deci este periculos pentru societatea proletară, și 3) Ștefănucă este antisemit (el n'a făcut niciodată niciun fel de politică).

M E M

ASUPRA SITUAȚIEI SOȚULUI MEU, FOST PROFESOR SOCIAL ROMÂN DIN BASARABIA. REFERITOARE

Subsemnata Nina Ștefănucă, domiciliată in Chi- firrâ», strada Mihetil Coiălniceanu Nr. 49. am onoarea a vă aduce la cunoștință că soțul meu, Petre V. *Ștefănucă, sosind in Chișinău, pe data de 25 Iunie 1940, după o concentrare de aproape un an de zile, ca sublocotenent de rezervă in Regimentul de Gardă, pe atunci aflat la frontiera Bulgariei, a fost surprins de evenimentele dela 28 Iunie 1940 și nu s'a putut refugia imediat, din următoarele motive:*

1. *Băiatul mai mare, in vârstă pe atunci de 4 ani, suferind de hernie, nu putea suporta o călătorie în acele clipe de refugiu și căldură, care suferea dela nouă luni și acuma ajunsese in faza cea mai grea.*

2. *Soțul meu fiind venit de abia 3 zile, n'a putut lua contact cu părinții săi bătrâni, țărani din comuna laloveni, jud. Lăpușna, care ulterior au fost deportați de către bolșevici in Siberia.*

3. *In afară de aceasta, mai poseda lucrări științifice, privitoare la Basarabia, material ce era cules de ani de zile prin satele Basarabene.*

Slăbit, îmbătrânit, după chinurile indurate (povestește martorul), in temnițele din Chișinău, dar cu ochii scântietori de mazil. Ștefănucă, care cunoștea și limba rusă, refuză să răspundă la întrebările puse in limba rusă de către judecătorii sovietici. *„Știi doar limba rusească, de ce nu răspunzi?",* îl întreabă procurorul- *„Da. dar d-stră singuri ați creat o republică moldovenească, deci limba Statului este limba noastră",* răspunde Ștefănucă. întrebările se pun prin translator și Petre Ștefănucă, cu dârzenie răspunde la întrebările judecătorilor, apărând drepturile Românilor basarabeni, la cultura lor națională. A fost condamnat la moarte.

S ar fi cerut guvernului rus comutarea pedepsei capitale in o pedeapsă mai ușoară, dar nu se știe ce răspuns l-a primit și dacă s'a primit.

Petre Ștefănucă a dispărut. De sigur, că el a lost omorit. Noi Românii și în deosebi Românii basarabeni, nu știm să apreciem jertfele noastre nenumărate, sacrificiile mari pe care le-am făcut.

Modestul profesor, ieșit din sânul românimii basarabene, a dispărut ca un erou.

ȘTEFAN CIOBANI)

OPIU

DE LIMBA ROMÂNĂ ȘI DIRECTOR AL INSTITUTULUI „A ACTIVITATEA SA SUB OCUPAȚIA COMUNISTĂ

Cea mai mare parte din acest material se găsea la sediul Institutului si necesita un iimf> mai îndelungat pentru a fi strâns și transportat.....

Deci, rămânând, de nevoie, trebuia să se supună la anumite obligații, fiind un bun cunoscător al limbii moldovenești, chiar din primele zile a fost chemat la traducerea gramaticei moldovenești, el care era specialist in acest domeniu a cerut insistent păstrarea alfabetului latin și a lim- bei corecte românești. In această chestiune a luptat cu o înverșunare și cu un curaj fără precedent. arătând cu argumente științifice și de fol- klor că numai limba română este limba adevărată a locuitorilor din Basarabia.

Văzând dârzenia cu care soțul meu apăra integritatea limbii românești, și pentru a nu compromite scopul ascuns de a rusifica limba locuitorilor Basarabeni, autoritățile sovietice îl arestează în ziua de 9 Octomvrie 1940, acuzându-l de ro- mânofilistn și de imperialism, aducându-i ca acuzație printre altele și articolele din revista ..Viața Basarabiei", prin care soțul meu dovedea că și dincolo de Nistru pulsează aceeași viață românească, că și acolo locuesc români și că România este îndreptățită să ocupe întreaga Transnistrie, până la Bug.

Șase luni de zile, a continuat instrucția, cerce- tându-se acuzațiile soțului meu și abia in Aprilie 1941, procesul a fost desbătut in fața Tribunalului revoluționar excepțional, două săptămâni de zile au durat desbaterile acestui proces ședințele fiind secrete, soțul meu fiind capul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

procesului, urmat de alți opt inși, toți transnistrieni. Modul cum soțul meu a căutat să-și apere cauza românească, se poate vedea, interogând pe d-l Profesor Știrbu, care a fost ca martor, precum și servitorii Tribunalului de atunci, care se găsesc și astăzi în Chișinău.

Procesul s'a terminat prin condamnarea soțului meu la moarte, prin împușcare și confiscarea întregului material științific, căci, după părerea lor, și acesta era un duh contrarevoluționar. După cererea de grațiere la Moscova, ni s'a spus verbal că i s ar fi schimbat pedeapsa cu moarte în zece ani temniță grea. De atunci am pierdut orice urmă a soțului meu.

In prima și ultima întrevedere ce am avut-o cu soțul meu. în zidurile închisorii Centrale, na izbutit să-mi vorbească prea mult, deoarece am fost puși sub paza a patru soldați, dar totuși, cu un curaj deosebit, mi-a spus: „Să fii cu fruntea sus, ideile mele tu le știi care sunt! Totodată să transmiți prietenilor mei de muncă, care m'au înțeles și m'au apărat, punându-și viața lor in pericol, toate mulțumirile mele cele mai sincere de dragoste profundă".

In aceste clipe grele pe care le-am trecut și a căror urmări le suport și astăzi, am fost ajutată de d-l Profesor Știrbu și Moroșanu, atât din punct de vedere moral, cât și din punct de vedere material.

Nina P. Ștefănucă

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ A PROFESORULUI PETRE ȘTEFĂNUCĂ

PÂNĂ LA 28 IUNIE 1940. (EXTRAS DIN RAPORTUL DIRECTORATULUI CULTURII NAȚIONALE DIN CHIȘINĂU)

încă înainte de a deveni profesor titular, a activat în echipele Fundației Regale și apoi în cadrul Institutului Social din Basarabia; în timpul din urmă a ocupat postul de secretar general al Institutului de cercetări sociale, Regionala Chișinău.

S'a dovedit a fi un foarte zelos și fecund cercetător al vieții sătești din Basarabia și in special în folclorul Basarabean. Dacă n'ar fi venit nenorocirea dela 28 Iunie 1940, profesorul Ștefănucă ar fi ajuns un autentic reprezentant al acestui gen de cercetări, cu atât mai valoros, cu cât provincia noastră a avut foarte puțini cercetători ai folclorului Basarabean.

Ca dovadă a posibilităților sale de viitor, dăm o listă a lucrărilor pe care le-a publicat până la 28 Iunie 1940 și a revistelor la care a colaborat:

1. *Folclor din jud. Lăpușna.*

(Extras din *„Anuarul arhivei de Folclor ,* **II, București, 1933.**

2. *Contribuția la bibliografia studiilor și culegerilor de folclor privitoare la Românii din Basarabia și popoarele conlocuitoare,* **publicată în rusește.**

(Extras din *„Anuarul arhivei de folclor",* **III București, 1935).**

3. *Bibliotecile țărănești din Nișcani.*

(Extras din *„Buletinul Institutului Social Român din Basarabia".* **Volumul I, 1937. Tipografia „Tiparul Moldovenesc", Chișinău, 1937).**

4. *Două variante Basarabene la basmul „Harap Alb" al lui Ion Creangă.*

(Extras din *„Buletinul Institutului Social Român din Basarabia".* **Volumul I, 1937. Tipografia „Tiparul Moldovenesc", Chișinău, 1937).**

5. *Literatura populară a satului Iurceni.*

(Conferință ținută în cadrul Institutului Social Român din Basarabia, in ziua de 17 Ianuarie 1937. Extras din revista *„Viața Basarabiei".* **An. V- Nr. 1, 12, „Tiparul Moldovenesc", Chișinău, 1937).**

6. *Cercetări folclorice in valea Nistrului de jos.*

(Extras din *„Anuarul arhivei de folclor",* **a Academiei Române. IV. M. C. „Imprimeria Națională", București, 1937).**

7. *Amintiri din războiul mondial.*

(Adunate dela soldații moldoveni din comuna Cornova-Orhei. Tipografia „Tiparul Moldovenesc", Chișinău, 1938).

8. *Limba română în Republica Moldovenească-*

(Articolul publicat In revista „Transnistria". Nr. 1. Anul II, Cluj).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ciologia Românească, Viața Basarabiei, Universul literar și altele.

9. Diverse recenzii în *„Buletinul Institutului de cercetări sociale al României,* **Regionala Chișinău".**

(Tomul II, 1938, Chișinău, 1939).

10. *Povestitul la lurceni, jud. Lăpușna.* **(Rezultatul unei anchete asupra basmului. Raport).**

11. *Datinele de Crăciun și Anul Nou pe valea Nistrului de Jos.*

(Extras dm *„Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României,* **Regionada Chișinău". Voi. II. 1938. Tipografia „Tiparul Moldovene«:'', Chișinău, 1939).**

A colaborat la:

Arhiva pentru Știința și Reforma Socială, Sociologia Românească, Viața Basarabiei, Universul Literar și altele.

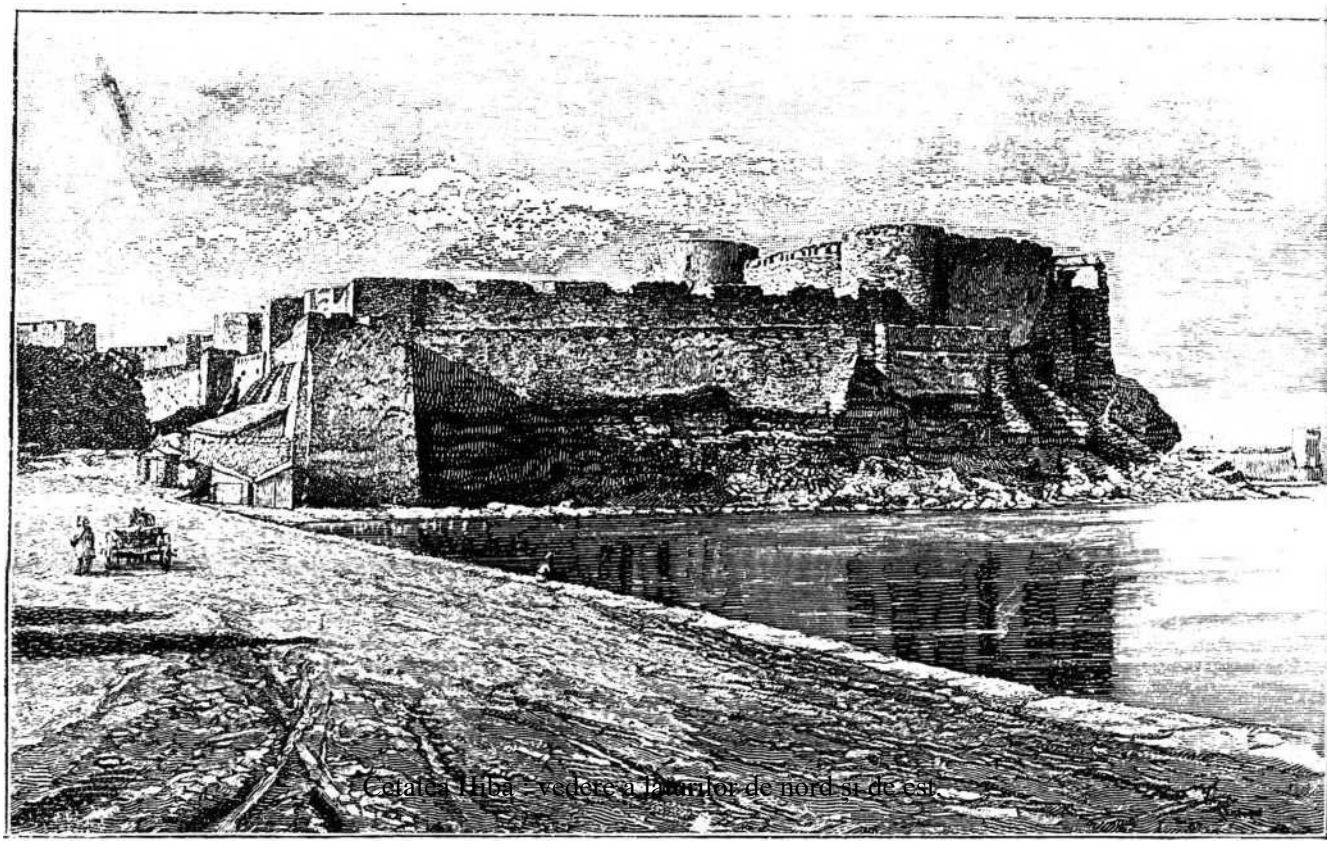

Cetatea Hîncu - vederea laturilor de nord și de est.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

INSTITUTUL SOCIAL ROMÂN
DIN BASARABIA

Sediul: PRIMARIA MUNICIPIULUI
CHISINAU

No. .....

Chișinău, 21 1936

Stimate Domnule Stahl,

Vă trimit alăturat pentru Sociologie Românească, rubrica documente câteva date asupra unui personaj interesant de la Nisporeni. După cât îmi amintesc campaniile monografice ale Institutului n'am întâlnit în altă parte un zodier. Capitolul despre boli și leacuri ne arată că la sate, (deosebit de descântece) se practică o medicină populară pe o scară destul de întinsă. Folklorul nostru medical are încă un câmp de cercetare neatins încă. Cel puțin mie mi s'a părut interesantă figura zodierului Ion Cocu și cunoștințele sale de medicină populară. Rămâne să dispuneți să vedă lumina tiparului. La 1 August plecăm la Nisporeni. Echipa noastră numără cam 20-25 persoane bine pregătite, însă cu puține școală monografică. Rămâne să mai lucrez la teren în această direcție.

Vă rog f. mult să-mi trimiteți chestionarele pe care le pregătiți pentru tipar și dacă nu vă-i prea obositor, amintiți-mi cam ce fel de expoziție se va organiza de Fundație la toamnă ca să știu din timp cu ce să mă pregătesc.

Ce soartă mai au scrisorile de război? Pare mi se că trebue să încerc a le tipări în altă parte. Păcat de atât material că'l nu vede lumina tiparului. Fiindcă însemnările despre Svobodа nu pot merge la tipar cu scrisorile, v'aș ruga să mi-le trimiteți ca să le pot publica în rev. „Viața Basarabiei".

Sh. Rens (M. Kogălniceanu) 20. Cu bune sentimente. P. Ștefănucă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

HORA ÎN REGIUNEA IURCEN1LOR

In regiunea Iurcenilor, județul Lăpușna, hora (in graiul local *zioculj,* se organizează pe sate și regional. La Crăciun, Anul-Nou, Bobotează și Paște, flăcăii din Iurceni fac *zioc* numai pentru satul lor. La fel procedează și flăcăii din satele vecine. Vara, însă, flăcăii fac *zioc,* numai in ziua când serbează hramul bisericii. Satele vecine participă pe rând la hora din satele care își serbează hramul. Iată in ce zile se face horă, vara, în satele din regiunea Iurcenilor: Nisporeni, la Duminica-Mare; Iurceni, la sf. Foca (5 August); Cristești, la Sf. Maria (15 August); Vărzărești, la Sf. Maria (8 Septemvrie); Bolțun-Procoare, la 14 Septemvrie.

La hora dela Iurceni, vin flăcăi și fete din satele: Bolțun, Cristești, Doina, Vărzărești, Micleu- șeni, Pașcani și Secăreni. Hora dela Cristești, se organizează într'un cadru cu mult mai extins, și se face odată cu hramul mănăstirii Hâncu. La hramul mănăstirii, vin satele de pe o rază de 50 — 60 km. După slujba religioasă, tineretul coboară in satul Cristești, (3 km), la horă. Ziua de Sf. Maria (15 August) este cea mai mare sărbătoare a satului. Gospodinele, se pregătesc ca la Paște. Văruesc casele, mătură și scutură prin camere, așează zestrea și se pregătesc de mâncare și băutură. Flăcăii și fetele din satele vecine, se opresc la gazdele pe care le cunosc, și de aici

>) Din cercetările Institutului Social Român din Basarabia (Campania 1935).

534

Cetatea Albă, după o acuarelă de pe la 1790.

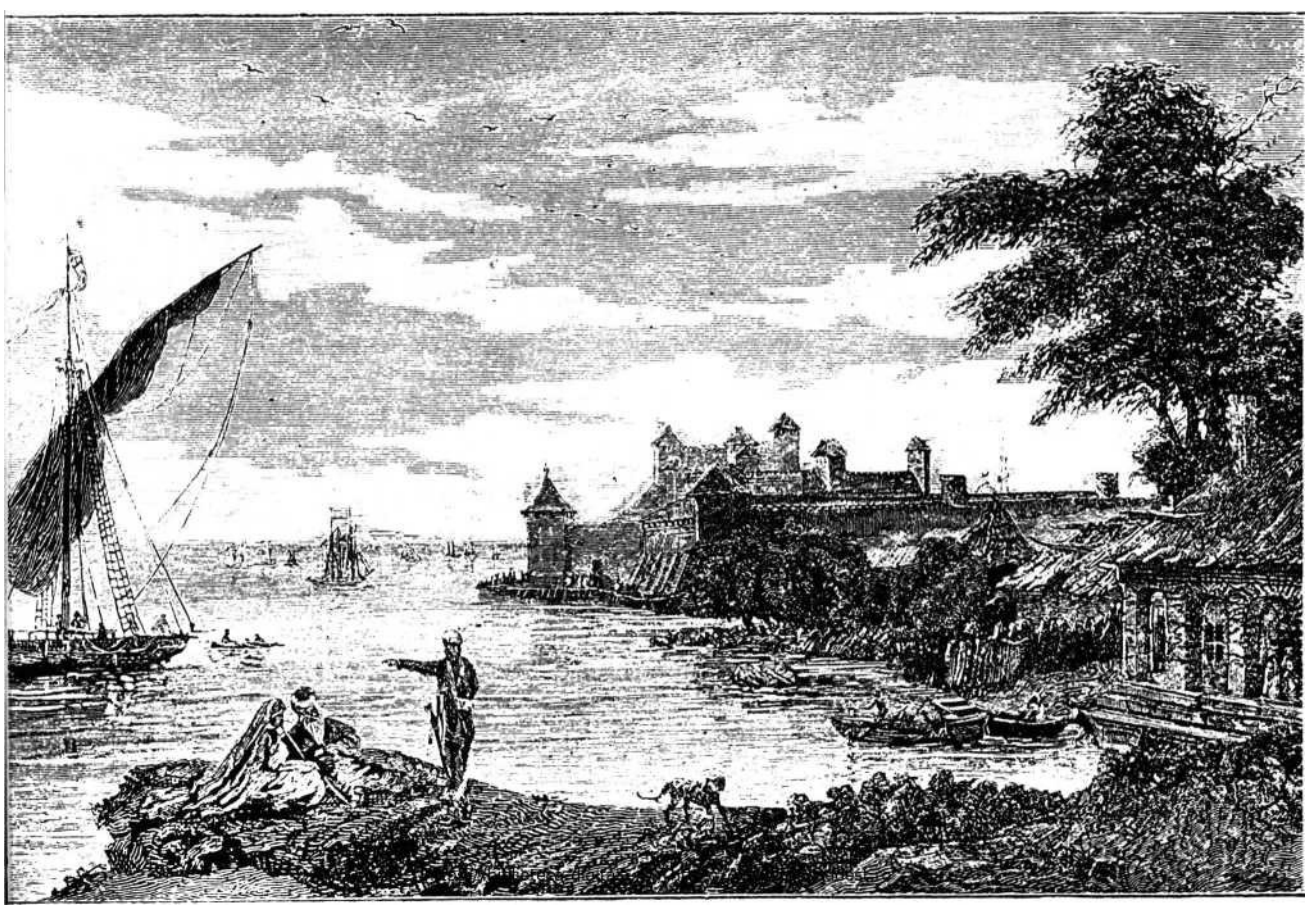

se duc la horă. Trăsuri cu bărbați ți femei, care se întorc dela mănăstire spre casă, se opresc ți privesc. In mijlocul satului, se întinde o horă, cât poți cuprinde cu ochii. Două tarafe de lăutari cântă în cele două capete opuse ale horei, ca să audă cu toții. Hora dela Cristești e tradițională în această regiune și participă toate satele de pe o rază de 30 km

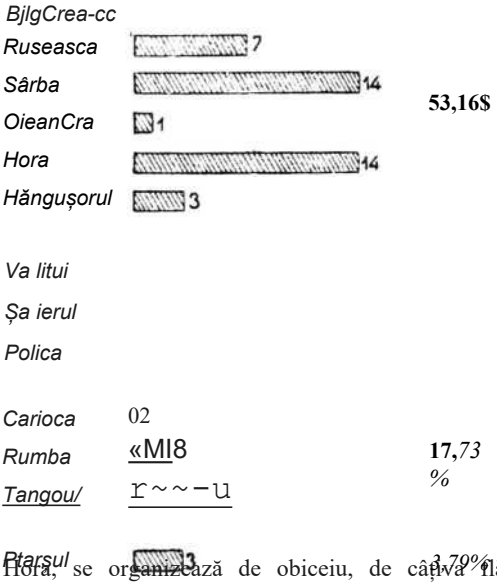

Hora, se organizează de obiceiu, de câțiva flăcăi fruntași, cărora li se spune „cămărași". Ei angajează lăutari, plătindu-i pe ziua întreagă cu 500 lei (pe 11 lăutari), plus „masa și cinstea ia median, cu 11 kg de vin". Masa lăutarilor o suportă cu rândul flăcăii care ii angajează. Flăcăii care joacă la horă, plătesc o taxă proporțională cu vârsta. Flăcăii din alte sate, nu plătesc nicio taxă. Fetele, atât cele de sat cât și cele străine, nu plătesc nimic. Prin faptul că nu plătesc nicio taxă, decurge pentru ele obligația de a dansa cu toți flăcăii. Dacă o fată nu are plăcerea să danseze cu un flăcău, care, poate e mai sărac, sau nu te bucură de o bună reputație in sat, atunci flăcăul o poate da afară din joc. Ii spune: „Du-te la tată-to și la mă-ta să-ți facă joc". (Inform. Maşa Curagău, 25 ani, lurceni). Fata stă între fete și nu dansează, chiar dacă o chiamă alți flăcăi care-i sunt pe plac. Flăcăul jignit, o poate împiedeca să danseze, izbind-o afară din *zioc.* Alți flăcăi îi pun pe lăutari să-i cânte marșul.

Flăcăii din alte sate, când vor să danseze cu fete din satul cu hora, se adresează flăcăilor din satul respectiv. Aceștia fac, la început, ei câteva învârtituri cu fata, și apoi o transmit flăcăilor musafiri. Se spune că „îți schimbă fetele la *zioc* . Fetele din același sat sunt invitate la dans cu un semn din cap sau din ochi. La horă se prind întâi flăcăii și apoi fetele.

Flăcăilor și fetelor din satele străine, li se spune „verișcan" și „verișcană".

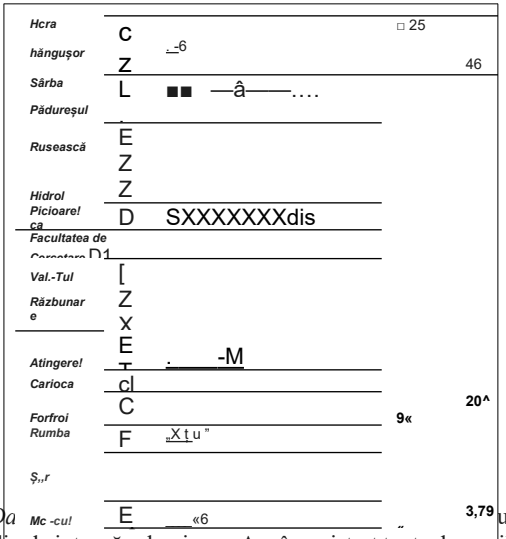

Da un stadiu de intensă urbanizare. Am înregistrat toate dansurile care s'au dansat la hora din lurceni, în ziua de 5 August *1935* și la eea din Cristești in ziua de 28 August (15 (August stil vechiu), (vezi diagramele 1 și 2).

Cele mai frecvente dansuri sunt de caracter românesc: *Hora. Sârba, Pădureţul, Hănguşorul* și *Ruseasca.* Caracteristice regiunii sunt: *Hănguşorul, Pădureţul* și *Jocul moldovenesc* (din grupa *horă).* Prin *Rusească* și *Sârbă,* se înțeleg toate dansurile care se dansează repede; sunt un fel de *bătute.* Sub aparența unor dansuri cu nume străine, se ascund două grupuri de dansuri românești, pe care nu le-am putut nota, și după numele lor special.

La bogăția de dansuri vechi românești s'a suprapus, cu timpul, influența dansurilor de salon din vremea stăpânirii rusești, ca: *Valiţ* (vals), *Polica* (polcă), *Şaier, cracoveac, vengherca,* și altele. De curând, se observă influența dansurilor

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

moderne: *Tangou* (Ştmi), *Rumba*, *Carioca* (ultimul dans la modă la oraşe, in iarna anului 1935). Dacă luăm in consideraţie faptul că dansurile caracteristice regiunii, ca: *Pădureţul*, *Hănguşorul*, ţi *Oleandră*, sunt foarte rar dansate, atunci ne dăm seama că influenţa dansurilor orăşeneşti asupra dansurilor dela Iurceni şi imprejurimi, e covârşitoare. Urbanizarea dansurilor se poate constata şi prin aceea că fetele şi flăcăii manifestă o atracţie deosebită pentru dansurile în doi. uitând aproape cu totul dansurile în grup.

Dansurile caracteristice regiunii sunt astăzi puţin cunoscute printre tineret. Bătrânii insă ştiu multe dansuri şi le dansează şi astăzi pe la nunţi, mese mari şi cumătrii. Iată dansurile care s'au dansat în trecut: Jocul lui Bornei, Hangul, Frunza nucului, Pătlăgica, Hănguşorul, Corăghiasca, Ile- nuţa, Juravelul, Pădureţul, Coasa, Mărunţica, Pa- raschiţa, Huşanca, Sâsâiacul, Frunza bostanului, Sârba dela Prut, Şarampoiul şi Jocul moldovenesc.

Tinerii dansează numai: *Jocul moldovenesc, Hănguşorul, Sârba dela Prut, Pădureţul* şi *Jura- uelul.* Celelaltte dansuri au fost uitate.

Ei cer astăzi dansurile noi, la modă în saloanele dela oraşe. In sat, se mai cunosc şi următoarele cântece şi dansuri rituale la nuntă: *cântec de jale* („când îmbracă mireasa"). *Legătoarea,* (când leagă nevasta la masa cea mare), *Hostro- păful* (când joacă zestrea), *Cămeşa* („când merg Ia soacra cei mică cu cămeşa"), *Pădureţul* (de pahar).

Danful („când scot mireasa afară din casă"), şi *De zioc* (horă rituală la nuntă). Aceste dansuri rituale sunt cunoscute şi astăzi, din cauză că nunta se păstrează cu toate obiceiurile ei.

Dispariţia melodiilor rituale la nuntă, nu e posibilă decât odată cu dispariţia obiceiurilor.

Urbanizarea dansurilor. Urbanizarea dansurilor e destul de veche în această regiune. Dansurile de salon, ruseşti sau poloneze, au pătruns în repertoriul regiunii, sub stăpânirea rusească. Procesul de urbanizare din trecut, s'a efectuat la fel cu urbanizarea ce se petrece, sub ochii noştri, astăzi. In comuna Sişcani, judeţul Lăpuşna (8 km dela Iurceni), sunt patru tarafe de lăutari Ei se angajează să cânte la horele, nunţile şi balurile intelectualilor din regiune. Tarafurile sunt împărţite in două categorii. Categoria întâia, cunoaşte cele mai moderne melodii de dans şi cântă la balurile intelectualilor dela „Casa Naţională" (Cămin Cultural), din Nisporeni, la nunţile intelectualilor şi evreilor din satele învecinate. Tarafurile de categoria a doua cântă la horele şi nunţile ţărăneşti şi la cârciumile din târgul Nisporeni. Taraful de lăutari angajat la hora din Iurceni, în ziua de 5 August 1935, a plecat a doua zi la Nisporeni, fiind zi de târg, unde i-am întâlnit cântând unor săteni care-şi beau adălmaşul, tangoul „La căsuţa albă".

Lăutarii din Sişcani, învaţă melodiile dansurilor moderne, după plăci de patefon[2]). Lăutarii care au cântat la Iurceni, mi-au declarat că-i oboseşte foarte mult pregătirea melodiilor nouă fiindcă: „nu apucă a învăţa un dans şi iesă altul". Melodiile vechi, se uită cu timpul. Flăcăii cer dansuri nouă').

Flăcăii fruntaşi se duc şi ei la balurile intelectualilor, unde învaţă dansuri moderne, pe care le duc apoi şi la hora din sat.

Serbările culturale, organizate de intelectualii satelor, fiind urmate aproape întotdeauna de baluri, în loc să întărească ideia manifestărilor ro- menşti locale, devin factori de urbanizare a vieţii satelor noastre.

Pătrunderea dansurilor moderne la sate, nu însemnează şi o desvoltare a artei coreografice. Prea puţină deosebire ştiu să facă dansatorii dela sate între *rumba, şimi* şi un *tangou,* de pildă. Ei le dansează pe toate, într'un mod exagerat, prin tropo- tituri şi izbituri sălbatece. Şi cum hora se face în mijlocul satului, pământul bătătorindu-se prea mult, dela un timp, începe să se ridice nouri grei de praf. Praful învăluit de fustele largi ale fetelor care dansează, îmbracă hora într'o negură deasă. După ce se termină dansul, fetele se despart de flăcăi şi se duc fiecare la grupurile lor, ştergân- du-şi sudoarea amestecată cu noroiu de pe faţă.

In comuna Sişcani, sunt vreo 40 de lăutari, îm- părţiţi în patru „cumpănii".

Ei au în fruntea lor un şef (Haralambie Aniţoi, de 40 ani), care ii învaţă melodiile nouă. El cântă din trompet, iar cei doi copii ai săi cântă, unul din clarinet şi celălalt din truba mică. Taraful său

a fost premial la un concurs de orhestre popu1are. ce s a ţinut la Chişinău. Lăutarul SumândreJ Alexandru, de 38 ani, din Sişcani, şi-a făcut stagiul militar la Regimentul 7 Vânători din Chişinău şi a cântat în orchestra regimentului.

Aici a învăţat să cânte melodiile cele mai moderne. Alt lăutar, mai in vârstă, Filip Vasilică, de 53 ani, originar din comuna Afumaţi (lângă comuna Sişcani), a cântat în timpul războiului mondial în orchestra unui regiment din

') Informator Andrei Vasilică. 34 ani: »Haralambie Aniţoi are prăvălie şi are patefon. Dela patefonul lui învăţăm noi cântecele moderne".

[3]) Iată dansurile la .modă" in vara când am Întreprins cercetările la Iurceni: 1. *Tangouri:* „Mă întâlneam Sâmbătă seară". „Cel din urmă tangou" „Căsuţa albă", „Creola", „Zaraza", „Elena*. „O singură stea", „Iubesc femeia", „Iţi dau inima mea", *Carioca.* Unele din aceste dansuri se cântau atunci şi la oraşe, iar altele se cântaseră cu un sezon în urmă. Oricum, satele nu se ţin departe de oraşe in procesul de urbanizare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

orașul Bilschi, (Rusia).

Instrumente muzicale. Și in ce privește instrumentele muzicale, constatăm o urbanizare. Astăzi, cântă din tromboane, clarinete, figoarne, flaute și alte instrumente de orchestră. In trecut, insă, instrumentele muzicale au fost românești. Informatorul Zaharia Cupeț, de 67 ani, din Cristești, ne mărturisește: „Pe timpul când eram eu flăcău, cânta la joc o scripcă și o cobză. Lăutarii, atuncea veneau tot dela Sișcani. Tromboanele au ieșit de vreo 40 de ani. La Sișcani era unul Ion Holban. li spunea Mititelul, vestit în „jocuri moldovenești".

P. ȘTEFANUCA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

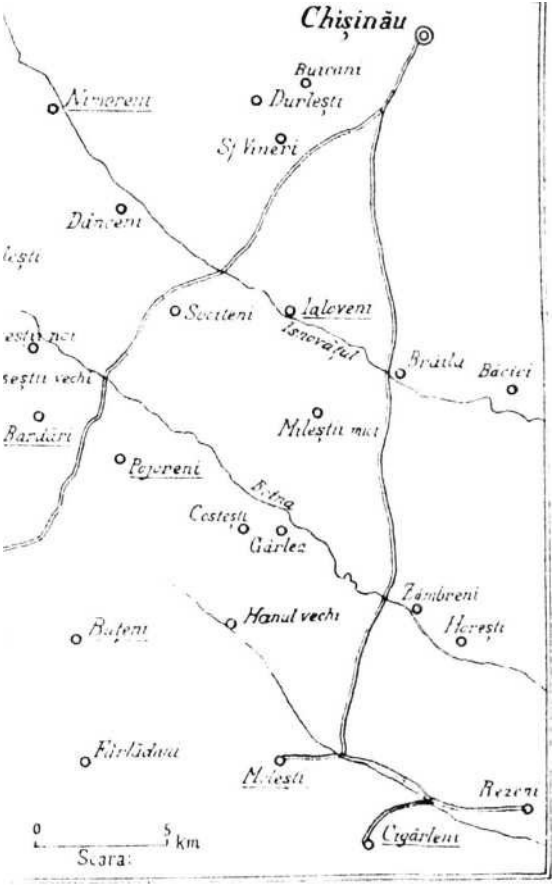

Harta regiunii ccicetatc **(Satele -inchetatr Mint sublimate»**

EoLKLOR DIN JUDEȚUL LAPUȘNA

Din Basarabia s'a cules, până astăzi, toarte puțin material folkloric '). Nu s'a cules, fiindcă în tot timpul stăpânirii rusești, pătura intelectualilor moldoveni, in mare parte înstrăinată, era lipsită de dragoste, interes sau curiozitate pentru vieața Moldovenilor. Culegerile răzlețe dinainte de războiu zac rătăcite prin revistele locale rusești și românești și cu greu pot fi folosite în cercetările științifice. Culegerile publicate în volume sunt făcute în cea mai mare parte de folkloriști amatori, pe care i-au impresionat mai mult unele genuri de folklor (cântece, balade, povestiri, etc.). Materialul de basme, superstiții, acte magice, tradiții, obiceiuri, colinde, etc., își așteaptă încă culegătorii.

Culegerea materialului folkloric din Basarabia se impune cu atât mai mult, astăzi, cu cât mersul vertiginos al civilizației urbanizează satele, făcând să dispară, la generațiile nouă, tocmai aceste genuri de folklor

Pe când pentru celelalte regiuni (Moldova, Bucovina, Muntenia, Ardealul, Banatul, regiunile locuite de Românii din Sudul Dunării) avem bogate culegeri de folklor, care sunt utilizate in cercetările științifice atunci când se urmărește existența, răspândirea și circulația diferitelor motive fol k lorice pe întreg teritoriul locuit de Români, pentru Basarabia acest lucru nu se poate face tocmai din cauza lipsei unor astfel de culegeri.

[1]) Iată o listă a culegerilor publicate în românește: GH. MADAN, *Suspine.* București 1897 (• Biblioteca pentru Toți », Nr. 138); ZAMFIR ARBORE, *Basarabia in secolul XIN-leu.* București 1899 (obiceiuri, cântece); *Graiul Nostru,* texte din toate părțile locuite de Români. București 1906 (cântece și balade); G. WEIGAND, *Die Dialekte der Bukotiinu u Bessarabtens.* I^ipzig 1904; 1 IONESCU-DARZAU. *Futa din pddure.* Poveste *Povestea grâului* Edit. rev. «Răsăritul», 1920; Cili. GIUGI.EA, *Din literatura popularii de astdzi a Basarabiei* (cântece), București 1919; V. MoiSESCU, *Povești din Basarabia.* Chișinău 1922; S. TEODORESUU-KIRILEANU. *Povești basarabene* București 1922; ION BUZDUGAN, *Cântece din Basarabia.* Cartea I-a, Chișinău 1922. Cartea II-a (1905 - 190b), Craiova 1928; M.ATTHIAS FRIEDWAGNER, *Humcinische l'olkslieder aus Bessarabien,* în «Revista Filologică • 1 (1927), Nr. 1 -2; *»Graiul Nostru», Prin sate fi mdndstiri basarabene* (cântece), București 1931; AUREL CODREANU și GH. ȘTEFANESCU, *Comorile satelor* (cântece, doine, strigături, proverbe), Craiova 1931» GH. MADAN, *Obiceiuri și rânduieli la naștere, rodind, botez, nuntii ți înmormântare in păr/ile Codrilor din Basarabia,* publicate în «Cuvânt Moldovenesc» VII (1932). Nr. 36 -41. Afară de «Cuvânt Moldovenesc » s'a mai publicat folklor în revistele • Mărgăritare Basarabene » I (1927). Nr. 1 -2 și «Viața Basarabiei » I (1932) și II (1933)-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Această lacună in cercetările folkloruhii românesc trebue completată și pentrucă, odată ștearsă granița Prutului și dată fiin<| fluiditatea materialului folkloric, multe elemente de folklor, proprii regunilor din Vechiul Regat, trec și se localizează în Basarabia prin intermediul armatei și muncitorilor ce pleacă după lucru dincolo de Prut, iir ceea ce este de inspirație locală amuțește.

Câțiva ani după Unire fenomenul continuă și astăzi încă la țară, flăcăii și fetele nu cântau și nu cântă decât * cântiși dm Regat », învățate de flăcăi la armată.

în Basarabia, in unele părți, Moldovenii, au raportori întinse și chiar conviețuesc in același sat cu Ucrainieni, Bulgari, Găjăuți, Nemți, Ruși si alte neamuri în aceste regiuni trecerile din ceea ce este folklorul unui neam la acela al altui neam sunt inerente și cercetările viitoare trebue urmărite și din acest punct de vedere.

Textele folklorice din această culegere le-am adunat, in cea mai mare parte, din satele laloveni, Nimoreni, Bardări, Pojorăni, Bușteni, Moleșii și Cigârleni din ¡ud Lăpușna.

Culegerea nu prezintă o cercetare sistematică a existenței și circulației tuturor motivelor de folklor ce se întâlnesc în alte reguni, după un chestionar mai dinainte pregătit, ci, luând parte in timpul vacanțelor, cât am fost student, la multe din manifestările vieții dela țiră: șezători, clăci, curnătrii, mese mari, praznice, etc., imi notam atunci când vedeam că se produce, in mod natural și spontan, vreo manifestare folklorică a acelora cu care conviețuiam.

Satele amintite se găsesc în partea de Sud-Est a județului Lăpușna. lalovenii și Nimorenii sunt așezate pe valea pârâului Ișnovăț; Bardăni și Pojorănii pe valea pârâului Botna; Moleștii și CigiVIenii pe pârâiașul Botnișoara, iar Bușenii pe pârâul Galbăna. Nimorenii, Bardării, puțin și Pojorănii, sunt sate « dela Codru », iar lalovenii, Mobștii, Bușenii, sate « dela câmp ». Cigârlenii sunt situați in marginea dț Nord a regiunii « Codrului Tigheciului ».

Linia ce desparte regiunea «Codrului» din centrul Basarabiei de « câmp *, spre Sud, coincide cu șoseaua ce duce dela Chișinău la orășelul Hâncești (vezi harta). La «Codru» mai siipraviețuesr încă petece din codrii vestiți ai Băcuhii și Tigheciului, cresc livezi de pruni, meri, peri, vii. * Codrenii • se ocupă mai mult cu livezile și viile, iar plugărie fac in măsură mai mică. La «câmp • e mai larg și mai mult pământ pentru plugărie. Aici se seamănă mai mult grâu și porumb. Dela un timp, au început să se planteze coastele dealurilor cu hibrizi producători direcți, numiți în graiul local « giță primai». Numai gospodarii mai fruntași cultivă și viță altoită.

Populația din aceste sate este curat românească.

Satele laloveni și Bardări sunt, în mare parte, locuite de « mazâli » și « rădzăși » cu stăpânire pe pământul pe care îl lucrează « din moș strămoș fucina dila Ștefan Vodă ». Astăzi nu se mai deosebesc « mazâlii » și « ră- dzășii »; « s'o amestecat, s'o făcut tot unu ». în trecut, mazâlii și rădzășii se bucurau față de « țărani » de un prestigiu social deosebit. Mazâlii erau organizați aparte in cadrul organizației sătești, cu un «căpitan piști mazâlii din douâspreși sate ». Mazâlii și rădzășii aveau mai mult pământ, cu hrisoave de stăpânire dela cei mai vechi Domni ai Moldovei, erau mai cinstiți și mai tradiționaliști. Mazâlii urau investiți (până la războiul mondial) cu anumite privilegii. Plăteau mai puțin bir, nu erau «scos la drumuri », nu făceau clacă la boier și la preot și aveau dreptul să-și învețe copiii la școlile medii județene. Nu se luau in petrecere, « în cumpanie », decât între ei sau cu rădzășii și nu-și măritau fetele după «țărani». în satul laloveni se păstrează tradiția că, înainte vreme, « la crâșmă să scula dila masă țăranii când intra v'on mazâl ori v'on rădzăș și, când grăie, ii dzîșv căpitani Așa am apucat din bătrâni ș'așa icra inainti » ')• încă «lin timpul războiului mondial, dar mai mult din timpul « Svobodei ■> (revoluției) din 1917, au început să se șteargă aceste bariere dintre categoriile sociale ale aceluiași sat. Astăzi n'a mai rămas decât amintirea că înainte au fost mazâli (la laloveni): Eriindzășții. Bogosășții, Budenii și rădzăși: \ ârlănunii, Mărășții, Vasâliășții, Vâtcărăii, etc.

« Rădzăș » și • rădzășie » nu mai designează astăzi o categorie socială, ci stăpânirea « di veci » a unei bucăți de pământ chiar și atunci când nu mai c moștenită dela părinți, ci căpătată prin « cumpărătură ». Multi dintre mazâli și rădzăși au sărăcit de « umblă cu dzîua la lucru, iar dintre țărani, is pervâi [2]) gospodari in sat ».

Populația celorlalte sate e de « nadelnici » (clăcași împroprietăriți), numiți astfel după lotul ile pământ «nadei» ce li s a dat la împroprietărirea din anul 1868. Cigârlenenii, după tradiția satului, sunt coloniști moldoveni și ruteni «răileni» [3]) - cobori ți din jud. Hotin la începutul sec. XIX în Bugeacul părăsit de Tătari.

Starea materială a acestor sate se prezintă, în general, bună Fiecare gospodar are dela trei și jumătate hectare (lotul de împroprietărire) până la zece și chiar cincisprezece hectare dc pământ arabil, vie și izlaz. Pământul îl seamănă cu grâu, porumb, orz, fasole, cartofi și cânepă. T'iecare gospodar are dela o jumătate de hectar până la trei hectare de vie. Izlaz au puțin și deci și vite puține. Gospodarii mai fruntași din sat au și câte

') Informator Isai Irunzft, 60 am, mazâl
[2]) Fruntați
[3]) Iț»cultori din raiaua Hotinului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

unei până la cincisprezece oi. Femeile lucrează la câmp tot lucrul, cot la cot cu bărbații, primăvara la săpat la vie, vara la prășit și la sece rîtul grâului, iar toamna la culesul strugurilor. Iarna numai, dacă mai au puțin timp liber ca să toarcă și să țească pânză pentru cămăși, războaie si țoluri de așternut Cred <'â tocmai acestei cauze luarea femeilor la munca câmpului se datorește dispariția aproape totală a industriei casnice pentru confecționarea imbrăcâminții și deci, dispariția portului național.

În timpul sărbătorilor Crăciunului, femeile nu lucrează nimic in casă '), iar bărbații ncavând ce lucra in curte, încep petrecerile sau - cum li se spune în graiul local « cumpăniile ». Cele trei zile de Crăciun, Anul nou, Bobotează, fiecare gospodină «să pregătești di bâcati și poftești neatnur'li. nănașii, cumătrii, mahalagiii și să icu în companie ».

De obîceiu, gospodarii mai tineri «poftesc* invită pe cei mai bătrâni. Se adună la o casă «câte șăpti, opt părechi di oamini și stau la masă, beu, mănâncă, vorghesc di nevoili gospodăriei, și di și mai iești pin lumi • [2]).

Dela un gospodar trec la altul și tot astfel pe rând la toți până a doua zi dimineața. Când se întorc acasă, răsună satul de cântece. La «cumpanie », după ce li se urcă vinul la cap, încep să cânte și să joace. Cântece cu cuvinte cântă mai ales femeile. Alteori aduc și câte un lăutar ori se întâmplă de au «în cumpanie» vreun gospodar care cântă din fluier. Bătrânii joacă numai jocuri vechi moldovenești: troanca, hușanca, cărâ- șălul. bulgăreasca, mărunțica, etc. Flăcăii și fetele au uitat, astăzi, aceste jocuri.

« Cumpănii • nu se fac numai în timpul sărbătorilor Crăciunului, ci și • in câșlegi », la Paște, la Paștele Blajinilor •), vara la « Sân-Chictriu »

') Vezi textul 176.

') Informator: Vasile Mateuță, 85, Ialoveni.

•) Paștele Blajinilor se serbează în prima luni, după Dumineca Tomei, când se pomenesc și se dă de pomană pentru sufletul morților. De dimineață preotul face liturghie în biserică, unde se pomenesc pomelnicele iar, după liturghie, trece in cimitir $1 face din nou • pomenirea morților » la fiecare mormânt. Femeile vin la cimitir, inund câte o față albă de masă pe mormânt, pe care așează mâncările pregătite de acasă. Aici, pe morminte, mănâncă, beau, Și-Ș' dau de pomană dela mormânt la mormânt, cozonaci, ouă roșii, vin, etc Copiii umblă pe la morminte și femeile le «lau, de sufletul morților, ouă roșii, covrigi, felii de cozonac. Femeile tămâiază și stropesc cu aghiasmă mormintele Cu câteva zile înainte, ele au grijă să-și boiască crucile mormintelor cu var, să așeze țărâna și să sădească flori. După ce a terminat preotul cu » pominirile ». bărbații aștern, in curtea cimitirului, câteva războaie peste care întind fețe albe de masă, femeile scot din desagi oale și strâchini cu mâncare; tot satul ia masa în cimitir cu preotul în capul mesei (Moleșii, Cigârleni, Bușteni). în Ialoveni dela un timp, ospățul se face pe la case și numai între neamuri.

si toamna, când fiecare gospodar își serbează patronul gospodăriei '). în post nu se lac niciodată «cumpănii», dar nici la cârciumă mi se fac; numai acasă, în gospodărie.

Fiind așa de dese ocaziile de a petrece în comun și vinul fiind din abundență, in Ialoveni și satele din împrejurimi .1 luat naștere și s'a des- voltat un foarte bogat gen de cântece, necunoscut in alte regiuni, numit: « cântece de păhar » cu o melodie săltăreață dar și duioasă în același timp. După această melodie «joacă păharu și cei cari dregi ginii». La « cumpanie », după două-trei rânduri de pahare de vin, gazda începe să cânte si să «joace păharu » ca să producă mai multă dispoziție mesenilor.

Dintre genuri, doinele (cântecele) și basmele se bucură de o circulație mai intensă și de o mai mare bogăție de motive. Baladele și strigăturile sunt in curs de dispariție. Cu toată truda depusă în acest sens, cu greu am putut culege câteva balade. Mai însemnate sunt: «Șăndrulrasa ». cunoscută in multe regiuni și întâlnită în aproape toate culegerile de fol k lor și « Boghian și cu Bârcan *, în care se cântă vitejiile a doi haiduci vestiți, in jumătatea secolului trecut, in Codrii Bâcuhii si Tighv-ciului.

Strigăturile au dispărut aproape cu totul. Cuvântul « strigat ură » și obiceiul de «a striga la gioc » nu mai este cunoscut. Această înfloritură a jocului românesc a dispărut, și astăzi, in aceste părți, jocul e mut

Cântecele, care după forma și nota lor satirică se aseamănă cu ceea ce sunt in alte regiuni strigăturile, se cântă la «cumpanie» după melodiile «cântecelor de pahar». Colindele ce se cântă astăzi au toate foml religios. Colindele lumești, așa cum sunt cunoscute în Ardeal, au dispărut aproape cu totul. în trecut trebue să fi avut o circulație mai intensă și aceasta, de vreme ce, sporadic, apar și astăzi. N'am reușit să înregistrez decât o singură colindă de acest fel (textul 80)[3]).

Regiunea cercetată e pur agricolă. în trecut, când plugul nu pătrunsese cu brazda prin toate hârtoapele și ponoarele, erau locuri mai largi și aveau unde să pască turme de oi. Astăzi nu mai sunt cunoscute nici tradiții, nici cântece care ar oglindi viața păstorească de altădată.

Fiecare gospodar își alege, când se cununii, un patron al gospodăriri (Sf. Ai han- L'hch Mihad și Gavril, 8 Noemvrie • Arhanghelii • și Sfântul Nicolae, 6 Decemvrie). De ziua patronului se face • praznic • și se în vită rudele, vecinii și prietenii l'ni» gospodari invită și preotul ca si) Ic sfințească coliva și ma'n

***) Vezi textele <»8 73.**

[3]) Până la l'nire, în Ialoveni, copiii nu umblau cu colindul decât la Anul nou, deși cuprinsul colindelor pe care le cântau amintea și venera nașterea lui Dus. Obiceiul de a umbla cu steaua și Irozii dispăruse. De câțiva ani, învățAtorii au organizat cete de elevi ca să umble cu steaua și colindul la Crăciun. Din cauza haosului produs de schimbarea stilului, aceste frumoase obiceiuri dispar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

OBICEI I R I L A X A ȘT E R E •)

Cu mult înainte de naștere, femeia însărcinați trcbue să evite de a face anumite lucrări: să nu coasă, să nu toarcă, să nu taie cu foarfecele «pi sărbători... c'apu iași copchilu cu sămn ». Nu-ibine să privească v la jigănii, la om urît, șchiop, șiușit • și să ture (vezi textul 206).

Dacă vrea să scape de copil, când simte că-i gravidă in prima sau a doua lună. « be dzamă di rădășină di stegie, ori dzami di coarjă di șireș amar și treși copchilu pintr insa • (laloveni). în ce privește cunoașterea dinainte a sexului copilului, se crede că dacă femtia «ii țuguietă la pânt'și, apui fași fată; dacă-i lată la șăli, fași băiet» (laloveni).

Când se întâmplă ca yn copil să moară nebotezat, nu-l înmormântează cu preot, ci «îi fași groapă ș'ăl îngroapă capi șei spândzurat; n ăl prinești în țînțirim *. Pentru ca să nu moară nebotezat, moașa, când vede că-i copilul slab, îl spală cu aghiasmă și-i face semnul crucii spunând: « în numele Tatălui» (de trei ori). Dacă trăiește până îl botează preotul, « n'ăl mai moai în cristelniță ».

Când se naște copilul, moașa pune pe fereastră ■< o hrincă di pâm. o boghiță di sari ș'on păhar di apă să găsască îngeru când a vini să spui norocu copchiluiui » (Nimoreni).

Dacă se naște copilul « cu câmeșuică, apu copchib șela-i cu noroc ♦. Moașa strânge « câmeșuică », o întinde pe o stiblă de busuioc de se usucă pe coardă în « casa șei mare » (laloveni), ori « la icoan» în casa șei mare ♦ (Nimoreni). Se dă fetelor mari care nu se pot mărita sj o pună în lăutoare « c'apu să mărită mai răb'di ».

Dacă moare copilul « cât sugi țâță, ii pui cămesuici în săcriu • (Nimoreni).

Când naște o femeie primul copil, moașa ii dă leluzei să țină in sân. trei zile, o căpățână de usturoiu. Această căpățână dt- usturoiu « ii ca on feli di năvalnic; îi bini s'o mănânși fetili care nu să pot mărita ».

După naștere, arde lampa în casă, toată noaptea, până botează copilul. Dacă se stinge lampa și-i întunerec in casă. « s'aprcvhie diavolu și fași rău copchiluiui, ăl schimbă, ăl ie pe a tău ș'aduși altu n loc, urit. stricat » (vezi textul 205).

A doua zi după naștere, moașa se duce la preot « să facă apă copchiluiui și să-i scoată numili ♦. Preotul sfințește apa și-i dă mojșei aghiasmă într'o sticlă.

La trei zile se serbează *rodina* ca să fic^copilu 1 norocos în vieață și sănătos. Moașa invită neamurile mai apropiate, vecinele și viitoarele naș e

') **Informatori pentru laloveni: I.isaveta Poparcea. 66 și Nastasîia Ștefinuci, 50. Nimoreni: Mănoara Vutcaru, 62 și Antoniia Miron, 63.**

Desdedimineață, înainte de a se începe rodina, scaldă lehuza. îi toarnă mai întâi, în mâni aghiasmă, se spală pe față și spune: «Mă rog di mă iartă!» (de trei ori). Moașa ii răspunde: « Domnu să te ierte!» Lehuza pune, acum, pe mânile întinse ale moașei, un petec de pânză (doi metri), ii toarnă aghiasmă de se spală pe față și spune: « Mă

rog di mă iartă! » Lehuza îi răspunde: «Domnu să te ierte!» Pânzei dăruite moașei 1 se spune « mânești ».

Când iese lehuza din scăldătoare, moașa ii așează, alături de albia in care s a scăldat, cleștele și mătura (când noul născut e fată) ca să calce pe ele; sau un sfredel, un cuțit ori un condeiu (când noul născut e băiat).

Lehuza mișcă cu cleștele în vatră sau mătură cu mătura prin casă « ca să șii tata bună gospodină ». Când e băiat, sfredelește, taie cu cuțitul ori scrie cu condeiul « ca să șii băietu bun gospodar ori să s'abată la cârti ».

După scăldătoare începe rodina propriu zisă. Gospodinele invitate vin la rodină cu facturii de făină, iar pe făină mai pun ouă, bomboane, nuci, covrigi. La Nimoreni nu se duc la rodină ouă fiindcă « fași copchilu bube ». Când noul născut e fată, duc fuioare de cânepă, « c'apu îi cresc fetii gâțîli ».

Când intră in casă, urează: « Să trăiască boierii și cucoanili și părinții să-i crească! » La masă, când urează paharul cu vin, spun: «Să trăiască pruncu și s'o născut, pi loc cu noroc și să prinească haina botedzului cu nănașii care i-o și chemat di la Dumnedzău și părinții să trăiască să-l crească ».

Femeile care au « poală roșie » nu-i bine să se ducă la rodină, « c'apu fași copchilu bubi în cap. pi trup ». în cazul când se duc, ca să nu 1 se întâmple copilului nimic, când intră în casă, merg la copil și-J șterg cu poala cămășii, spunând: « Cum ii mă-ta, așa-s și ieu și nu ț-a mai și fiică ».

Mama care vrea să-și apere copilul de bube de vreo femeie ce-ar uita sâ spună aceste cuvinte, «pune o dohotniță supt laiță și n'ari d'ișinainti. copchilu hică » (Nimoreni).

Până la rodină, moașa trebue să păzească să nu intre nimeni străin în casă (astăzi nu se mai respectă acest obiceiu). Dacă scapă pe cineva și intră, are grijă să taie cu foarfecele « un capăt di brâu ș'înfășă copchilu și nu i-i hică • (laloveni).

Nu-i bine, de asemenea, să lase scutecele copilului, când le spală, «să stințască war'li pi dânsâli; da să li dăi în casă înainti di asfințit >.

E oprit, până la botez, să arunci afară scăldătoarea copilului dacă asfințește soarele, « c'apu nu doarmi copchilu noaptea ». Ca să nu i se întâmple nimic, când o aruncă afară, sting câțiva cărbuni într'însa.

Când naște femeia primul copil, ii coase o cămașă în care îl îmbracă numai vreo lună de zile. Tot în aceeași cămașă îi îmbracă, atât cât sunt mici, și pe ceilalți copii « ca să trăiască ghini, să să iu bască unu pi altu dacă s'or lași mari » (laloveni).

Botezul nu se face la o dată fixă: dar in general cam la două săptămâni până la trei luni după naștere.

Preotul botează sâmbătă seara și mai rar duminecă dimineață. Sâmbătă seara, moașa duce nașilor câte o pereche de colaci *i o garafă de vin Se spune că •• duși colași di prins cumătri ». Nașii întorc darul cu câte o legătură de făină, o legătură mica de sare și > lei. biserică, nașii aduc « crâjrnă * doi metri de pânză de bumbac, prosop, busuioc pentru lumânare și parale pentru o cruciulița linului.

Dacă se întâmplă de moare copilul * in iiir », adecă scurt timp după botez, « crâjma ii îmbrăcămintea lui di șeia lumi ca s'arăti că-i încre- știnat. I ari mari pomană au nănașii când boteadză șt moari copchilu în iiir! ».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Dela biserică până acasă, nașii vin cu lumânările aprinse. Acasă, dac'au ajuns, aprind lumânările ce s'au stins pe drum, și închină cu toții mamei copilului spunând: «Poftim di priiîești. dila noi șin, dila Diimnedzău creștin » (de trei ori) Mama sărută mâna nașilor și le răspunde: « Bodaprosti •». După aceasta, moașa strânge lumânările dela nași, le face mănunchiu și le stinge de coardă spunând: «'Crăiască copchilu cu mamă, cu tată și cu toț nănașii dimpreună! » (La laloveni nu se cunoaște semnificația acestui rit. La Nimoreni se crede că «să crească nant, in sus să margă copchilu »).

Se așează apoi nașii la masă și primesc o mică gustare.

A doua zi după botez e «scăldătoarea». Moașa invită ca și la rodină nașele, neamurile mai apropiate și vecinele.

La scăldătoare gospodinele aduc daruri: scutece, fese, străchini cu făină, vin, parale, etc. Moașa pregătește scăldătoarea, toarnă aghiasmă, grâu sau orez « ca să aibă copchilu parti la pâni când sa 'ngospodări ». 'l ot in scăldătoare mai pune și o patiă de găină « ca să șii ușor ca pana, să zboari, să crească răb'di ».

Nașele țin aprinse in mâni lumânările dela botez, picură în scăldătoare picături de ceară in formă de cruce, spală și șterg copilul cu « crâj- mele » dela botez la cap, la picioare, la gură « ca să nu facă bube, să nu să opărească ». După ce-l scaldă, il închină mamei. Moașa strânge lumânările dela naște, le stinge de coardă și chine «ca «ă fie copchilu vesăl, să chine vara când s'o lași mari ». Moașa toarnă apă pe mâni nașelor ca să se spele in vatra focului « să aibă copchilu lipiși, să șii ardzoi ca focii când s'a fași mari » (laloveni). Nașele se șterg de țolurile de pe lăiți și spun: « Să aibă parte la oi, la cânepă ».

La scăldătoare, nașele îi dau răsplată moașei doi lei, iar copilului ii aruncă în scăldătoare câte patru lei.

Cumătria se face după botez, sâmbătă spre duminecă. De câțiva ani mai toate cumetriile se lac toamna, fiindcă «sânt di toati: gin și bâc.ili •>.

Părinții copilului pregătesc mâncare, băutură și «colași pintru cumătri ». La începutul mesei, moașa sau un frate al gospodarului « închină colașii acoperiț cu șalinși, barizuri, băsmăli » și spun: «Poftim și pnmț colașei dila cumătrii dnhevoastră. di mari, di nișI, cum o vrut să-i facă, di frumos ca fața lu Hristos *.

Nașii «pun pi masă la cumătrie * dela 100 200 lei, i.ir invitații nașilor și gospodarului cu cumătria câte 20 30 lci.

Gospodarii mai săraci nu mai fac cumătrie, nici nu « dau colași *.

OKIfEU'lll I. A N I N T A ')

Dela vârsta de 16 ani băieții și fetele se întâlnesc și petrec împreună, toamna, la nunți și la clăci, iarna ,« la Andriiu » și la șezători, iar vara « la vie », • la șircadă » și « la gioc » (horă). Șezătorile și clăcilc simt aceleași ca în toate regiunile locuite de Români, iar « la vie » și « la sireadă •> sunt manifestări caracteristice regiunii.

Vara, dumineca și sărbătorile, flăcăii se întâlnesc când ies dela biserică cu fetele « cu cari șăd », adecă cu fetele cu care lac dragoste, vorbesc și le trimit la vie. Petele se duc înainte și-i așteaptă pe flăcăi la umbră subt nuci, vișini ori tufe de vie. Când vin f lăcăii, « stăm la vorbă, ni strângim, ni sărutăm și punim la cale pintru la toamna ca să ni luăm » *).

lot vara, spre seară când nu-i «gioc » in sat, toți flăcăii și toate fetele se adună într'o luncă de sălcii din marginea satului (laloveni) sau la pădițre (Bardări, Pojoräni și Cigârleni), stau de vorbă, glumesc, cântă, chiuie și joacă. La laloveni, acestei întâlniri de duminecă 1 se spune • la șireadă ». Dela « șireadă • fug toamna fetele « pe cuptiori » la flăcăi și tot de aici le « fură » flăcăii de Ic duc mirese la gospodăriile lor.

După războiu se fac tot mai rar căsătoriile cu « staroști * (peținori). .Acum fetele «fug pe cuptiori» la flăcăii cu care «au șădz.ut » toată vara, sau se sfătucsc flăcăii ce au de gând să se însoare cu câte alți doi flăcăi, ia f iecare fata care-i place și cu care « își arc in vorbă » dela « șireadă » și o duce « liireasă • acasă la părinții săi. Rar se întâmplă ca părinții flăcăului să nu vrea să primească « mireasa » aleasă.

Ca un efect imediat al acestor raporturi libere intre flăcăi și fete, mai totdeauna se întâmplă că « toamna se 'nsoară și pin postii mari ari de-amu naslednic, urmaș ».

***) Inlormatori pentru laloveni. NaManiiti ȘtefAnucA. 50. l.isavct.i l'opanra, (><• ți Acaenin MateuțA, 75; Nimoreni: MArioara Vutcarii, ^2 și Antonii-a Mirón, f> >, Cigiir- Icni: Vasile Vaipan, 92. La laloveni am luat parte la mai multe nunți.**

***) laloveni: Aitrifin VasiliȚA. 22.**

; Anuarul Arhivri <it Fidhlur II

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Gospodarii mai fruntași țin și astăzi ca feciorii lor să nu «să lacă di râs » și să se logodească așa cum au apucat obiceiul du bătrâni.

în acest caz, părinții flăcăului caută doi «starostii» din rudele mai apropiate ca să se ducă « în stărostie * la tatăl tetei atse.

Dacă sunt primiți, stau la masă, beau vin, se învciesc asupra zestrei flăcăului și fetei și numai după aceea « pun zăloagili pi masă ». Mirele pune un inel și 500 lei iar mireasa o «carsâncă * (¡broboadă de mă- tasă) și inelul. Chiamă mireasa in casă și-i spun: « Ifadi, dă-ti cucoană hireasă șî-i vide și ț-o și mai dragă, păralili ori carsânc» ». Mireasa, dacă-i place mirele, ia paralele și inelul mirelui; dacă nu-i place, « carsânca • și inelul ei.

Mireasa cinstește pe toți cu câte un pahar de vin și, când ajunge cu rândul la mire, ii întinde paharul și-l trage repede sjre ca spunându-i : «Mai stăi cucoani hiri, nu ti grăghi așa di răb'di la 'nsurat ».

Logodna se face, de obiceiu. pe înserate și se spun* că, dacă mireasa-i slută, ii bine să fie lampa întunecoasă, ca să n'o poată vedea mirele bine, că, • la lunină și mâța-i frumoasă ». De aceea unei lămpi întunecoase i se spune că-i « bună de logodnă ».

Când mirele e din alt sat, părinții miresei se duc la vreo săptămână « cu viderca • la mire, să mai asculte din vecini din ce fc»| de neam e mirele și dacă-i harnic, cuminte și gospodăros. Dacă ceva ni le place, schimbă zăloagele și logodna-i stricată.

Acum « pun dzî di răspuns •. Părinții mirelui învitîi pe părinții miresei « la răspuns ». Aceștia vin la mire cu trei, patru « perechi di oameni •, rude din cele mai apropiate, mirele invită și el rudei? sale și toți, într'o duminecă seara, stau la masă, beau, mănâncă și se îndoiesc definitiv asupra zestrei ce le-o dau copiilor lor. Socrii cei mici și cei mari dau mâna, un neam merge și « taie », iar mirele iese în curte și trage câteva focuri de armă. Acum se zice că ♦ au băut răspunsu ».

lot « la răspuns », socrii cei mari se învoiesc cu socrii cei mici să le coasă « cămeșă de hiri, șî di socri, șalincă di soacră șî di nună », stabilesc numărul de « legători ♦ ') ce trebue să pregătească pentru când vor veni « cu nunta » să ia mireasa.

Când mirele și mireasa sunt din același sat, trnt cu « răspunsu » și la socru cel mic unde petrec până a doua zi dimineața. După « răspuns ». părinții mirelui și miresei pregătesc cele trebuitoare pentru nuntă, ♦ toc- hesc muzîcanț », se duc « la popa di să împacă cu cununiiia », la primărie, etc.

Zestrea ce se dă de obiceiu fetelor este: două pâni la patru hectare de pământ, vacă cu viței, două războaie de întins pe pereți, douăzeci de

') Prosoape lungi de bumbac, la capete cu «hoibоțici» (dantelă), cu care «e înfășoară, pe după gât și subțiori, nunii și rudele mirelui când vin • <u nunta • să ia mireasa coți de țol, douăzeci de coți de cadril, douăzeci de coți de veretcă. douăzeci de coți de pânză pentru saci, patru « căpătâie infățate cu față di hăsa, cu vișâitun ., cinci prosoape cu « horboțică », șase șervete de masă șase farfurii, șase furculițe, tăblâ, două garafe, patru pahare, « canmt'» ori « sânduc •>.

La flăcăi se dă: două până la cinci hectare de pământ, car cu boi. casă sau loc de casă.

Când lata «fuge pe cuptiori • ori o «fură flăcăul» dela « șireadă », părinții mirelui invită pe părinții miresei. . se pun la cale » și fixează ziua când trebue . să bee răspunsu ». între «răspuns» și nuntă trec cam trei-patru săptămâni, până ce termină de făcut toate cumpărăturile și pregătirile de nuntă.

Nunta se face sâmbăta la mireasă și dumineca la mire. Toamna, când sunt mai multe nunți in sat, se lac și în cursul săptămânii, marți la mireasă și miercuri la mire.

Pregătirile de nuntă încep de vineri, când se coc colacii pentru «cono- can • și se prepară « bâcatile » pentru nuntă.

Sâmbătă dimineață, mirele trimete «irezîi » la mireasă (io 20 de flăcăi « legați vornicei cu băsma la mână ») ca să-i ducă, pe o tabla, papuci, de mireasă, șalul, peteala, ghirlanda și două «jămne ». l ot drumul, lăutarii cântă și flăcău chiuie. La gospodăria socrilor mici, iese mireasa in prag, iar un flăcău spune « irezîi ». După ce au ceterat «irezîi », flăcăii schimbă «jămmle », mireasa își ia darurile și-i invită pe flăcăi in casă dc 1 cinstește cu câte un pahar de vin. Flăcăii se întorc la mire încă cu câteva teme, dela m.reasă, neveste tinere care-i duc mirelui cămașa la care au lucrat

. La mire, un flăcău dela mireasă « ceterează irezîi » și nevestele închină m.relui cămașa, cerându-i răsplată: . Plătești cucoani hiri di roată găurica, capica 1». Mirele lc dă câte câțiva lei.

Aproape de amiaz, se urcă mirele in trăsură intre nun și nună, si cu alte câteva trăsuri de nuntași, cu conăcari călări si cu colaci de conăcărie m mână, pleacă « cu nunta » să-și aducă mireasa. Aproape de poarta socrilor rmci, «nunta, se oprește. Doi vornicei dela mireasă, unul cu un colac m mână și celălalt cu o garafă de vin, înconjură « nunta » de trei ori cinstesc mirele și nunii cu vin și dau mirelui colacul. Mirele se scoală in picioare, își face cruce cu colacul in patru părți și apoi pune colacul pe cap. Flăcău se reped chiuind, smulg colacul de pe capul mirelui și mănâncă bucățica de colac ce au apucat-o. E credința că te insori mai curând.

Acum conăcarii înaintează călări până la prag și « ceterează c.măeăria .. Mireasa ii ascultă din prag.

După aceste rânduieli, intră «nunta» in ogradă. Soacra cea mică aduce un scaun și-l așează alături de trăsura mirelui. Când se coboară

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

mirele din trăsură, flăcăii chiuie iar soacra cea mică ii așterne pe scaun , pestelca ca să să țină bărbații di casă, să nu îmbli după fimci streini • (laloveni).

Lăutarii cântă «giocu șei mari moldovenesc» și mirele se prinde in horă intre mm și nună. Două rude apropiate ale miresei (bărbați), in mijlocul « giocului ». unul cu tablaua cu « canfeturi • și poame, iar celălalt cu garafa de vin și două pahare. • dreg • vin tuturor celor prinși in • gioc ». Nunul, nuna și « staroștii • intră in casă și primesc zestrea. Flăcăii scot zestrea in fața casei și • o gioacă » după o melodie săltăreață numită * hostropătu ».

Zestrea o așează în car și o trimit înainte la socrii cei mari.

După «giocu zăstrii », nunii, mirele, rudele și toți nuntașii săi se prind de mână, șireag și intră în casă. Lăutarii cântă • danțu ». Vornicelul din capul • danțului • aruncă pe casă, înainte de a păși pragul, o bucată de trestie. (Nu se cunoaște semnificația acestui rit).

în casă mirele trece în capul mesei cu nunii la dreapta și la stânga. Socrii cei mici • leagă nunii cu prosoape in cruși. leagă staroștii și neamurile hirelui ». Dacă nu se ajung prosoape atâtea câte s au fixat * la răspuns », nunul cel mare nu începe masa și spune: «îi can gros cuțitu, nu tai iămna. Aduceți o tocilă să-l mai ascuțîm ». Numai dacă • ii leagă • pe toți câți s'au invoit, nunul se scoală in picioare, se îndreaptă cu fața la icoane și spune « Tatăl-nostru ». Acum taie «jămna • și incep să mănânce. Cât stau la masă, druștele îmbracă mireasa, ii așează peteala și ghirlanda pe cap. Lăutarii cântă în tot acest timp: « lan taci, Lado, nu mai plânge ».

Masa, la nuntă, e foarte bogat pregătită și « hâcatele • simt aduse intr'o ordine anumită. La început iau cu toții » câte un păhar de rachiu eu scorțișoare, apoi răsituri, găluși cu hulgur și cu carne, ihne, macaroane, învârtită, peleaf cu lapti și după peleaf »'aduși « găina » friptă ntreagă pi plășintă di iede».

Lăutarii cântă • cântec» găinii», iar o femeie care a fript găina o poartă pe un blid și cu alte trei femei vin dela bucătărie cântând • hostro- pățu » și tropotind cu blidul cu găina acoperită, deasupra capului. Când pășește pragul, femeia cu blidul spune: « Bine vânt găsit sănătoș, cucoani mm mare și cucoană nună marel Bucuroș di vinirea noastră» ? Nunul răspunde: • Bucuroș, bucuroș! » și se repede să-i apuce blidul cu « găina ». Femeia trage blidul la ea și spune: « Stăi,cucoani nun mari, mai intâi să ne plătești osteneala. întreabă-ne de unde am adus-o. cum am prins-o. Noi am prins-o cu coraghia di pi mari ». Nunul le răsplătește osteneala cu câte câțiva lei și câte un pahar de vin.

După ce se servește « găina ». aduc mireasa, l.a început se aduce o babă bătrână ori o altă fată și-l întreabă pe mire: • Ei, asta-i cucoani hm. o cunoști > » Mireasa trece și se așeaai in capul mesei lângă mire. Nuna cea mare rupe «găina» in bucăți mici, taie plăcinta m Iglu, pune m furculiță o bucățică de «găină» și o felie de plăcintă și dă. mai intâi. socrilor mici «câte o coraghie», apoi neamurilor miresei, neamurilor mirelui, la toți câți suni în casă După aceasta, nuntașii ies m curte șt privesc cum joacă llăcăii cu Ictrir.

Nunul cliiamă pe socrii cei mici de se așează pe laiță m fața icoanelm. d .....jănmă » și cu o icoană in mână. La picioarele lor așternun cojoc pe care ingenunchează mitele și mireasa.

Socrii cei mici așează « jâmna » și icoana pe capetele lor, iar un tlăcău sau un om mai in vârstă spune <• iertășiunea ».

După « iertășiune ». mirele și mireasa se scoală și sărută mâna părinților. Acum «mireasa dregi câte ou păhar di gin la toatl uram« li u și li mânțăiiești pintru osteneală ». Acesta-i . adălmașu mresăi ». După « adălmaș «. se prind toți nuntașii de mână, înconjură masa de irei ori. ies in curte cu « danțu » și dansează « gioeu șei mari moldovenesc ».

Când scoate mireasa «cu danțu- din casă, un Irate mai mic al miresei, sau un nepot, înfige o furculiță ori un cuțit in ușă și spune: «Păr im m-i da Icița. nu-ț dau pi lelița ». Mirele ii dă câțiva Ici.

«fiiocu șei mari moldovenesc« e semn că nunta-i pe sfârșite. Mirele ia mireasa de subțiori și o aruncă in trăsură in chiotul flăcăilor.

Mireasa, înainte de a pleca, își face cruce cu un colac in patru părți. Flăcăii se reped și smulg colacul din mâna miresei și mănâncă lineare câte o bucățică. Acesta-i «colacii miresei». (Vezi legenda ■ colacului diresei», text 153).

în drum spre socrii cei mari. « nunta » nu se întoarce pe același drum pe care a venit, ca « să nu știe lîireasa drtitnu să fugă înapoi «.

Acasă întâmpină « nunta » socrul cel mare cu « lăblaua di dulșețuri și gin». Dansează mai întâi in fața casei «giocu moldovenesc» și apoi intră «cu danțu» in casă. Vornicelul din capul «danțului» aruncă și aici o bucată de trestie pe casă. După ce pleacă nunul, seara spre duminecă, flăcăii și fetele dansează «la nuntă sara ». Un voinicel iese pe prispă și strigă: «Poftim dila hic și păr la mari, lașiț aiastă supărare și dați câte un pitac, să li fașim casă cu șerdac «. Flăcăii și fetele « intră și dau mâna » cu mirele și cu mireasa, pun câte doi lei pe o tablă și primesc dela mire si mireasă eâte un pahar de vin.

Duminecă dimineața primesc • iertășiunea » și dela părinții mm Im și apoi, cu nunii, vornicei, druște, rude pleacă « cu marș » la cununie. Un vornicel duce, în fruntea convoiului, icoana de cununie. încadrată intr'un prosop lung cu « horboțîcă », iar altul duce • răzbuni di cununie ». pe care îl așternt subt picioarele mirelui și miresei cât se cunună.

în drum dela biserică, ies pe la porți copii și toarnă cu căldarea apă înaintea mirelui, « strochesc nirili •. Mirele le aruncă câțiva lei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Duminecă are loc « nunta la hiri ». La « nuntă * vii toate neamurile mirelui, prietenii și vecinii. Toți aceștia aduc drept diruri câte o sticlă de vin, iar rudele și câte o găină, farfurii cu struguri, nuci, etc. în casă închină darurile mirelui și * dau mâna » cu câte 2 -5 Ui. Spre scară vin si socrii cei mici * la nuntă » (când sunt din același sat) cu rudele lor mai apropiate, de asemenea încărcați cu daruri.

« Nunta dila furi * se încheie tot cu « danțu • și • gi<ru șei mari moldovenesc ».

Duminecă seara încep pregătirile pentru * masa şqi marc* de luni La * masa șei mare* iau parte numai rudele mirelui, prietenii, vecinii și nunul cu « poftiții săi ».

Vara întind mesele afară in curte, iar iarna, în ♦ Qsa șei mare • ori într un șopron. în capul mesei așează pe o tablă o «jănnă * in care înfig si aprind cele două lumânări de cununie. Socrul cel mate închină nunului * o părcchi di colași », o farfurie, un pahar cu apă și un prosop. «Tinerii • - asa se numesc mirele și mireasa după nuntă—apucă anândoi de același pahar și toarnă apă nunului pe mâni de se spală, apu, tot amândoi ii întind un prosop să se șteargă pe mâni. Nunul zice, ¡minte de a se așeza cu toții la masă, « Tatăl-nostru ». I ot acum, nuntii « pune pe masă soo 1000 de lei, iar ceilalți meseni 50 100 de lei sau jiruiesc • tinerilor ♦ câte un oboroc de grâu, un purcel, o « chită * de cânepă, etc. Către sfârșitul mesei, se servește « găina » după același rituali ca și la « nunta iiiresei».

Numai că aici nuna «nu taie jămna și nu rupi găini păr nu să duși să dizbrași șina di cămeșă. Nuna să duși cu două femei drept martore și dizbracă tânăra di cămeșă, ș'o 'mbracă cu alta, ș'adiși cămeșa 'nvălită 'ntr'o băsma roșiie la masa șei mare, si sui pe on semn ș'o arată la toț mesămi. (îioacă și cântă di bucurie că i-o fost șina șinstită ». în tot acest timp lăutarii cântă . « păsățălu » și • hostropățu ».

Soacra cea mare trimite nurorile ori câteva femei măritate la socrii cei mici «cu cămeșa să li ducă bucurie». Una dintre lenei se încinge și se leagă cu brâu roșu in cruciș, iar în mână duce « on cdac mari, făcut pi varga, legat cu lâneață roșiie și bosăioc ». Celelalte lemn își leagă la mâni cordele roșii, prosoape și iau garafe de vin ori rachiu roșu Astfel împodobite pornesc la socrii cei mici cu doi lăutari in frunte, cântând, chiuind și tropotind. Două femei apucă o băsma roșie, se învârtesc și tropotesc cântând versuri cu conținut pornografic.

La socrii cei mici sunt poftite în casă. Aici nu antă «cămeșa» până nu sunt « legate cu prosoape *. Cât stau la masă, « cânește stă desfăcută la on colț di masă • (Nimoreni).

Socrii cei mici invită vecinele și rudele mai apropnte care aduc drept daruri « tinerilor » fuioare de cânepă, găini, saci cu grâu, farfurii cu struguri, etc. La plecare, fiecare « fură ce poate, cari o iconiță, cari 011 fuior de cânepă, cari o floarî ș'aduc desagii plini la tineri • (laloveni).

în drum spre casă cântă:

Rachioaș cu cuișoari,
Că i-i șina ca o floarî
Și șinu ca on păun.
N'a lăsa nănașa *n drum....*

Când s au întors la « nașa șei

Nună, nună, Plosca-ț sună!

Iar mina le răspunde:

La'să suni, Știi nuna și i-a fași.
Că-i de-aluni. Când ar
« Ferișl di doi părinț, C'o făcut copchii cumințl Hai la numi, hătu-l-aș, Și ne-a da on adălmaș,
și di clocotișl,
La'să suni, N'ar mai
și nuna pc-aisi...»
Că-i di doagi, ,L.i„>r,„,

Când mireasa-i din alt sat, se duc doi bărbați călări cu un colac leg.it cu lână mare» se adresează către nună: roșie și busuioc, călărețli se încing cu brâie roșii, iar la căciuli își pun buchete roșii de flori.

Acestui obiceiu i se spune «colacii ». De câțiva ani, la laloveni « masa șei mare • se face fără «colac ». La Nimoreni și Cigârleni, mai rar, dar se face și astăzi.

La laloveni se trece peste « colac » la alt obiceiu numit « kgătoarea •»

Socrii cei mari se îmbracă cu cămăși albe de bumbac, lungi până in pământ, «cămeși di socri », se leagă pe cap, socrul cu un prosop, iar soacra cu o « șalincă » și busuioc, se urcă pe un scaun lung și « dreg gin la toț mesănii și li gioacă păharu ». Nuna aduce un cojoc. îl împăturește in patru și-l așterne pe un scaun pe care se așează « tinerii ». Nuna ii unge pe amândoi cu miere pe mâni și pe cap. ii piaptănă, mai întâi pe • tânără • și apoi pe « tânăr ». Pe ea o îmbrobodește cu o « șalincă * neagră, semn că nu mai e fată, ci nevastă și « de-amu o trecut în rândii fimeilor *.

Tot nuna dă tinerilor câte o bucățică de colac uns cu miere și Ic spune:

« Să trăiț, șinilor. Să mâncaț dintr'o bâcățîcă
Să șiț buni ca pânea, Șî să dorhiț pe-on căpătâi *. Și dulși ca hierea,

După « indulșirea tinerilor » merge nunul și după dânsul toți mesenii, și « dau mâna cu tinerii ». iar nuna « îi indulșești » Fiecare « pune pe

masă • v 3° 1**'- Ea sfârșit, mina strânge banii, ii înnoadă intr'o băsmă- luță cu mai multe noduri, ii dă «tinerilor» și le spune:

Cât durează « legătoarea *, unul din mesenii cei mai glumeți se îmbracă cu haine rupte, « să lași mama pădurii » și-i distrează pe ceilalți.

La vreo trei săptămâni după «masa șei mare», «ținând» invită pe socrii cei mici, pe mini « di cale ». Acum închină nunului și socrului câte o • păreche de colași și câte un prosop ». Aceștia, la rândul lor, întorc darul cu bani sau juruiesc câte un oboroc de grâu, câte un purcel.

Când se întâmplă că « tânăra n'o fost șinstită, socrii șei mari rabdă să li gioași

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

colacii, nuina ca să nu-i facă pă părinț di râs. Da când vin socrii șei hișì « di calc • tot le-o lac. Socru șei mari dregi gin dintr'un pahar spart, păr la gură tot să scură și li spuni:

Prihești, cuscri,
C'așa o fost și șiică-ta,
Așa primț și durievoastră »

(Iiilovcih, Niiimii iii)

După ce se sfârșește masa, când să iasă socrii cei mici din casă, « ii aruncă soacrei din pod un ham in gât * să margă vestea pin lumi că iaca i-o 'nhămat » (Cigârleni).

OBICEI (BI LA MOARTE ȘI ÎXM OHM ANTA RE ')

în Ialoveni și satele din împrejurimi e adânc înrădăcinată credința că celui care i se apropie moartea, i se arată mai întâi in vis, « să gisadză pi șeia lumi, să gisadz.ă cu morții ».

De asemenea, când cade icoana jos din perete e semn că va muri cineva din familie. Nu-i bine să moară omul nespovedit. ♦ c'apu să chiamă că să duși la 'ntuneric pi șeia lumi ».

De aceea bătrânii depun cea mai mare stăruință ca să nu moară nespovediți. îndată ce se simt puțin slăbiți, se duc la biserică sau chiamă preotul acasă ca să-i spovedească. Când bolnavul • să trudești mult cu moartea si nu-ș poati da sufletu, chiemi nouă copchii să bată câte nouă mătăni, că-l iartă Dmnnedzău îi ghini s'aprindz nouă lumânări și să li lichești pi o coadă di topor, gios la capii mortului. Toporn răteadză lemni și

') Intorniatori pentru Ialoveni: Lisairta Poparcea. 66 ți Nastasiin Știrlânură, «o; Nimoreni: MArionni Vutcarii, 62 ți Antonim Miron. 6ț.

groasă și subțiri și să rătedză și păcatili omului Că păcatili n'âl lasă să moară » (Nimorcni).

La Ialoveni, în asemenea împrejurări, se citește «gisu Maisii Domnului».

Oamenii care mor greu își răsplătesc din păcate. Când bolnavul moare greu « ¡1 așădz pe on cojoc ori scimian, da nu-i pui căpătăi di peni •> (Nimoreni). Când își dă bolnavul sufletul, se deschid ușile și ferestrele c.i să iasă sufletul (Nimorcni), iar pe ușă se aruncă un petec de pânză. Pânza «îs arichili cu cari zboară sullctu pi șeia lumi» (Ialoveni) lot acum se anină in strașina casei un petec de pânză de bumbac 1 -e spune « altiță » ca să știe lumea că este mort la casă.

Mortul este scăldat intr'o « lâhancă »> și scăldătoarea mort ulm se aruncă subt un gard sau în niște spini, ca «să nu calși <111111 ori gita.că să usucă » (Nimorcni).

După ce au scăldat mortul, il îmbracă «cu straili lui di nmarfi ». Bătrânii obișnucsc, cât sunt in vieață, să-și lacă « haini di moarti », pe care le păstrează cu multă îngrijire in ladă.

Dacă soția celui mort arc de gând să se remărite, « atunși dcșchve nasturii cămășii la gât și la brățări când il așează in sicriu» (Ialoveni).

Copilului mic până la trei ani i se rup hainele in față dela guler până jos și se împăturesc marginile «ca să poată zbura, pentrucă ici c fluturi pi șeia lumi • (Nimoreni).

Când moare o fată marc, e îmbrăcată mireasă. I se pun pe cap pctealâ si ghirlandă, iar la piept un «buchet *. Flăcăului i se pune, de asemenea, un « buchet di niri » in piept.

betele și f lăcăii care petrec mortul la groapă « is legați vornișei și druște ca la nuntă ». Se face și « colacii comișelului », legat cu lână roșie și busuioc, pe care il duce un flăcău în fruntea convoiului.

Sicriul se tace fără fund, numai cu niște speteze. în fundul sicriului se așează un strat de trestie și strujituri dela sicriu. Perna se umple tot cu strujituri.

în palma mortului se pune « o cruciuliță » de ceară și doi lei, ca să aibă cu ce plăti vămile.

Când mortul e copilaș ce suge încă țâță, mama lui « ii lașe o iilsiciiț.i di șeară și-i puni țâță, covrigei, caramcli și le așadză in răcliță, ca să aibă di altă lumi » (Nimoreni).

Cele trei zile cât stă mortul in casă, cei care vin «la mort» aprind lumânări și le pun intr'un sfeșnic dela capul mortului. Se măsoară cât e de lung mortul cu o « feștilă », cu care se face apoi « toiagul ». «Toiagul ■» se învălătucește roată și se așează intr'o farfurie. Se aprinde câte puțin, cele trei seri cât stă mortul in casă.

La gospodăria în care e mort, bărbații umblă cu capul gol, iar femeile despletite.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Noaptea, cât stă mortul in casă, când e flăcău, fată nu re sau om in stare la copii nu se obișnuește se face • privechi ».

Se adună din vecini flăcăi și fete, de stau toată toaptea în camera mortului, vorbesc, glumesc și tac diferite jocuri.

Un joc mai cunoscut la «privechi* e următorul: Un flăcău aprinde o ramură de stiblă de busuioc dela lumânarea mortului si o trece din mână în mână la toți pe rând. La cine se stinge ii sărută pe toti cei de față și la urmă sărută și mortul.

Cât e mort in casă, dacă se împrumută dela vecini « boțea lă », nu sc mai dă înapoi. De asemenea, dacă se împrumută o o*vată, o sapă, un hârleț, sc întoarce înapoi de unde s'a împrumutat turnai după ce s'a înmormântat mortul, ca să nu moară și dela ei cineva.

Vecinele se feresc de a sc la cât e mort alături, ca să nu le doară capul (Nimoreni).

Când scoate mortul din casă, i se dă de pomana când mortul e copil nu se dă « masă încărcată cu bâcati. furculițț, linguri, solniță, gărafă, păhară di rachiu și di gin, candilă, icoană, ca să aibă di altă lumi * (Nimoreni). Cât a stat mortul în casă nu s'a măturat Gunoiul s'a strâns într'o * hodoroghiță * și după ce au dus mortul din casă, sr scoate si gunoiul afară. Femeia care a scos gunoiul, mănâncă str^hina cu • găluțe • de pe masa dată de pomană Țolul și căpătâiul pe caie a stat mortul sc

* scoate afară și sc întinde pe un gard ca să-l bată vfatul în casă «să murui șî să dă cu var ca să nu șii păreții însângerat» (Nimoreni).

Mortul e dus la groapă pe năsălii și numai iarna când e zăpadă mare sau noroiu se duce cu carul.

La năsălii se pun in cele patru mânere colaci, iar h steaguri se leagă prosoape. Când scoate mortul din casă, i sc dă de pomană • din ușă • un lăicer sau țol, un prosop, o farfurie încărcată cu mfncarc si un « pom din ușă » (laloveni).

La înmormântare se dau de pomană șase «pomuri». în « pomuri • se pun salinși, prosoape, bomboane, covrigi, struguri, lămâi, mei. în vârful celor patru ramuri ale « pomului » se înfige câte un măr și h măr o lumânare.

Patru «pomuri» se dau de pomană celor care duc la năsălii, unul e

* pomii șei mari di piști groapă • cu o cofă și cană și sc dă de pomană la mormânt.

La « pomu di piști groapă » se fac intre ramuri, cu lumânări lipite una de alta, • punț di șeară pintru ca să treacă pi undi n'i pute treși pi șeia lumi » (Nimoreni).

Al șaselea « pom » este cel care se dă de pomană m masa (Nimoreni) sau «pomu din ușă» (laloveni).

Se mai pregătesc douăsprezece « poduri », câte un petec de pânză, un colac cu lumânare și o « pașcă cu țârnișc ».

* Podurile » se dau de pomană la cele douăsprezece opriri pe care le lace preotul ca să prohodească mortul. Sc dau douăsprezece • poduri » fiindcă «di șeia lumi sânt douăspreși punț lati ca sâmeeaua cuțitului La capii punții stă on moșneag, la cari i bun; da, la cari i păcătos, stă on bălaori, vrăjmașii, ușigă-l-crușea cu gura căscată. Sufletu plângi când n'are cu și plăti să treacă» (Nimoreni). lot drumul până la «țîntirim» se dă de pomană copiilor: nuci, bonboanc, covrigi, ctc.

în biserică se aprinde « toiagul» la capul mortului când citește preotul prohodul.

La « țîntirim », când sc coboară sicriul in groapă, preotul stropește mortul pe față și mormântul cu «apaos» (amestec dc untdelemn și vin roș). Femeia care a purtat toiagul până la biserică, a dus și « apaosul *

* Toiagul • i se dă ei dc pomană cu farfurie cu tot.

Când aruncă țărână peste sicriu, se aruncă bani in mormânt ca să aibă cu ce plăti vămile (Nimoreni).

lot la mormânt se mai dă dc pomană o găină (vie), ca «să scurme .și să curățască cărarea di șiulini pi șeia lumi • (Nimoreni).

După înmormântare se pune pe locul unde și-a dat sufletul, trei nopți la rând, un pahar cu apă, o « hrincă • de pâine și o lumânare aprinsă. Sc crede că in cele trei nopți, pământul îl întreabă pe suflet dc unde este. Sufletul, dacă-i lumină la casa din care a plecat, zice: « dela casa unde sc vede lumină ». Dacă-i întuncrec, sufletul se luptă cu pământul Paharul, «lupă aceste trei nopți, se dă «le pomană (Nimoreni).

Ca să nu visezi mortul e bine să-i dai «le pomană o ceapă, un covrig și o lumânare, lunea «când iesa Rusaliile» (laloveni). După înmormântare, cei care au condus mortul « la groapă » sunt invitați « la pomană ».

La trei zile după înmormântare i sc dă dc pomană mortului «de a ttiidza ». Se coc colaci și « să ridică șiuru la bisărică ori chemi popa acasă».

La nouă zile se • dă de a nouădza ». Se face praznic ca și « de a triidza » l'rei zile, mama, soția sau una din rudele mortului se duc la cimitir

* c'on hârb cu tămâie, c'on colac ș'o lumânare ș'atămâiaz.ă mortu și să boșești ». Colacul il dă dc pomană celui pe care il întâlnește când iese din

* țîntirim ». A doua zi de înmormântare, dacă-i duminecă, dacă mi, sc așteaptă dumineca se sfințesc doi colaci la biserică și se dau de pomană. Aceștia is « colașii oasălor » (Nimoreni).

Când se împlinesc patruzeci de zile se dă de pomană « di patrudzăși «li dzili» (laloveni) sau de « grijă» (Nimoreni). Acum se dau «ie pomană .și hain«

Se crede că până la patruzeci «le zile sufletul celui care a murit trăiește pe lângă casă. Numai după ce i s'au făcut toate « grijăle » se duce sufle tul «• la locu lui ».

De câtva timp nu se mai fac deosebit toate aceste «griji », ci se lac toate odată cânii sc dă • di patrudzăși di dzili ».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Culegerea acestor texte am făcut-o in răstimpul dintre primăvara anului 1930 și vara anului 1933.

Transcrierea s'a făcut cu literele alfabetului obișnuit, pentru a nu ingreuia cetitul Am folosit numai semnul diacritic w (n muiat), pentru care n'am găsit corespondent în alfabetul obișnuit.

Am însemnat cu /, sunetele derivate din *1* dela sfârșitul și mijlocul cuvintelor (de ex.: șî, ursită, ține, etc.); sunetul *i* final provenit din *fi* (de ex.: sî, casî, etc.) l-am transcris peste tot acolo unde apărea, cu *ti.* Litera *f* urmată de e, i, redă pe re, *ci* din pronunțarea moldovenească (de ex. atunși, dz.ișe, niși, seva, etc.). în toate celelalte cazuri, când ș este la sfârșitul unui cuvânt sau este urmat de o consonantă sau de vocalele a, ă, â, i, o și 11, își păstrează valoarea lui fonetică obișnuită.

Tabloul textelor :

Balade . . ..'Text 1 7
Doine..... X ,|-
Satire. glume.....46 59
Strigături.....(»0 67
Cântece de pahar..... . (,X 73
Cântece de stea, colinde, plugușoarc 74 X;
Irezii, conăcăria, iertăciunea, urarea la pahar.....S4 XX
Bocete.....X9 94
Ghicitori.....95 ,29
Jocuri de copii 130 136
Povești și legende.....1 3S 155
Vieața din trecut.....j56 ¡(,(,
Datini.....16- 1-5
Superstiții și credințe.....176 209
Descântece.....210 220
Magie.....22i 233

I

I'rundzișoara ș'on chirău, Murguleț, murgocin tiiru, Și nechez tu așa rău ? Or ți-i săti, ori ți-i loami, Or ți-i greu di trupu iiicii ?

Niși iii-i loami, niși lii-i greu, Niși iii-i greu di trupu tău, Da lii-i greu di șe-aud eu. Că aud munții huind. Mari bălaor viind Și din gură așă dzîcând :

• Dă-ti gios să ti mănânc ». Și-ț-ar iulâ și rușine Să mănânși vonic ca mini; Și-ț-ar iiilă și păcat Să mănânși trup diznierdat. Măicuța când in'o făcut. Tari ghini i-o părut. (. and o dat la legănat Tari m'o mai blăstămat :

• Sugă-ț șărchii sângili Cum lii-ai supt tu țâții ! »

N'imorcni Marinara Vutcarii,^>2.

NUNTA CHIRII

Chira gioi o logodit, Vineri răspuns o băut
Și sâmbătă o murit.
Nunta 'n caii s'o pornit, Conocarii o agiuns, Ca să iei v'on răspuns.
.Mama Chirii o ieșit.
Cu păr galbăn displetit,
Cu lacrăni păr ăn pământ, Cu glas mari așa dzicând :

« Dragii mamii conocari, Vă rog să nu-ni bănuiț, Nunta Chirii s'o vestit, S'o vestiț din sat în sat
Că Chira o răposat.
S'o vestiț din casă 'n casă, Că Chira-i moartă iiireasă Luoaț calti niriuhii Și căruța nunului Și-i primblaț pin bosăioc Că Chira n'ari noroc, Și-i primblaț pin liintă creață Că Chira n'ari viiață.

itnnrrin Acre;

La crâșmuța din Ghermani Be Boghian și cu Bărcan.

* Be Boghene, nu pre be Că potera-i pe-acolé ». Da Boghian atunși dz.ișe: « La'să vii că nu-iii pasă ('ă stau cu Bărcan la masă Și ñi-i pușculița dreasă; Șădi n cui spândzuratâ Ca on leu neastâmpărată; La brâu cu șăpti chistoali. Cu țăgiili gălghioari, Buhuiesc ca di lingoari Di niși capu nu mă doari *.

« Be Boghene, nu pre be Și ti cară de-acolé Că potera-i iși, colé*. Atunși Boghian și Bărcan S'o pornit s'așa o dzis: larbo, iarbo, soră iarbă. Pleacă-te 'naintea ine, Rîdică-te 'n urma me, Că m'agiungi potera Și-s fără armă, făr di chistoali. Nun» cu palmili goali Am o flintă ghintuită Cu șăpti plumburi bătută Ca o curvă displetită.

Nimnrrni Acer

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

4

Erundzișoara sîminoc,
Câți târguri cu noroc, Numa Plevna ardi ’n foc
Și Osman Pașa la hijloc. Ardi focu nu să stingi,
Osman Pașa mult mai plângi,
(ălari pe-on cal bălan Și striga: * Aman ! aman! Săriț Turși, săriț Bulgari,
Scăpați Plevna di ^Moscali !
Săriț mână dila mână
Că Moscalii mă 'ncungiură;
Săriț cu mânuli toati, Scoatiț Plevna di la inoarti •
Pi dealu Bălcanului,
Sângili Moscalului.
La chișcuța calului, Da sângili Turcului,
Păn la cheptu murgului.
Strigă Turcii ’n gura mari:
* Vai, sărași măi Moscali. Cân’ te-i iași mai la vali Să ț fac ieu o masă mari Di boieri și di cucoani! Să-ț ieu chielia din schi nari, S’o jăpoi păr la chișioare, Să fac tocuri la chistoali ' *

Nimnrt-ni Aceeași.

5

ȘANDRULEASA

Supt poalili șeriului. La casâli Șandnilui, Șandnilui bogatului. Șăndrulească șei bogată.
Cu 1 linca șei frumoasă. Dna din trii mii aleasă,
Cu trupu di giupânească. Cu ochii di curv’ aleasă,
Dimineața să scula. Pi ochi negri să spăla,
Șăndrulesri sărmana, J’âțâli îi scrijăla
Și cu sari li săra Să li-o dei pi Ilinca.
Ilinca așa striga:

♦ Măiculiță, drăguliță, Nu-ț răpuni viiața Pintru una Ilinca. Ian discui lădița, Să mă duc la Beșlega ». Mă-sa lada discuit-, 'Turșii ’n caic o suie Și pi

Și la ap’o trinuua Și mă-sa îi cuvânta:
* Ilencuță, dragi mc, le cola și corowâsla Și ie apă din Gigiia. Și să ti uiț pi marea Să vedz nu-i v«de șeva *. Ilencuța așă făș̦r. Și la apâ să dup?, Apă ’n cofă își luoa Și pi mari să uita. On caic tari viiea. Da ’n caic șini icra ? Iera doi Turși și doi boieri Și doispreși ingineri. Ilencuța așă lăș?: (’ofili 'n mari iade, Coromâsla pustiu- Și la mă-sa alerga, Dila poartă că striga .

« Măiculiță, drăguliță, încui-mă ’ntr’o lădiță. C’agiung ’Turși la portiță». Mă-sa 'n lad’o încuie. Turșii la poart agiung» Și din gur’ așa dziș̦e :

« Șăndrulească șei bogată, Discui-ni porții Și ne-o dă pi [Ilinca, S’o dușim la fcșlega ». Șăndrulească cuvânta :

« 'Turșilor, boierilor Și voi ingineribr, Porțîli oi discute, Da Ilinca o inirit Ș’am 'gropat-o după casă. După casă, la fereastră, Ca să vii doru’n casă*. A t unși l'ursii s’apuca. Doi săpa, doi arunca. Doi pi Ilinca iăta. Di Ilinca nu uai da.

marea că por ne. Când pi marea c’agiunge Ilencuța așa dz.îș̦e:

« 'Turșilor, boierilor Și voi inginerilor, Dizlegață-ni mânuli Să-hi acopăr țâțâli Că li ardi soarih Și să-hi ridic gâțâli ! » Ii mânuli îi dizlega, Ie drumu ’n marea ’ș da Și din gură cuvânta:

« Dicât roabă Turșilor Mai ghini hrană peștilor Și în cuibu rașilor ».

Nimorcni AreeHți

I»

Ardă-ti focu păduri, (ihini mai trăiem în tini I Când ieșăm din tini afară, Treși on boieri călări.

« Buna dziua, măi cucoani ! » « Mânțănim, Pantilimoani I » « Dă-ti gios di pi călări Că-ț ieu chielia din chișioari Să fac tocuri la chistoali, La chistoali ruginiți Pintru duheta gătiti ». Stă boieriu și gânde,

Mâna ’n buzunar pune, Eranși și rubli că scote,
Lui Pantilimon dăde.

« Mergi cu ghini, mâi cucoani lei la crâșmă să dușc Și din gură așă grăie: « Giupâneasă crâșmăreață, Scoate-o vadră plină, rasă Și hi-o puni-aiși pi masă. Giupâneasă crâșmăreață, N’ai o fată mai frumoasă Să mă sărvască la masă ? *

« Am o fată ș’on flăcău, Mai ghini ti sărvăsc ieu ».

« Di-i vide că m’am ’bătat Să-hi așterni în fund di beși, S’aud șepu scârțîind Și vinii ’n cană curgând.

BardAri Dumitru B«>u<lan,

Nișî la hoară, nișî la muncă, Să-hi pui coadă la măciucă. Să ies sara la potică. Iaca șei bogat îrii chică.

« Neamu mă-ti, măi bogati. Toată vara te-am rugat Să-hi dai bani cu ’mprumutat. Da acu când hi-ai chicat Șăpti bișî ’n cap ț-am dat, La pământ ieu te-am culcat, Gălbiorii ț-am luoat Și la crâșm’am alergat. Buna sara, crâșmăreață ! Hai să beu on adălmaș, ("am ucis on bogătaș Ș’am luoat bani gălbănaș *.

« Be, Boghene, nu prc be Iaca straja-i iși, c«»le *.

« La’să vie, nișî nu-hi pasă. Că hi-i pușculița dreasă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

La'să \iv. nișî nu-tii pasă.
Ani trii cai ca niști crai: l'nu roșu ca tocii, l'nu negru ca corbii, l'nu alb ca laptili.
Ș'ani plecat la iarmaroași.
Acolo când am agiuns,
Bini palma n'ain bătut.
Păgubași o vi nit.
Drept in șeră m'o trântit.
Seră 'n mână și 'n chișioari

I) O

Pelin beii, pelin mănânc, Pi pelin sara mă culc; Dimineața, când mă scol. Mai cu-amar pelin înă spăl. Mărg la cotă să mă spăl, Lacrăiiili curg izvor. Mărg la pământ să mă 'nchin Șî nu mai poși di suschin. Am rămas vonic strein ! Strein sânt, strein trăiesc Șî streinii mă lipsăsc.
N'am cui să mă jăluiesc. Jălui-m'aș dealului;
Dea lu ari peliniță leu la dânsa n'am credință.
Jălui-m'aș câmpului;
Câmpu ari florișcli Lui di mini nu i-i jăli.
Jălui-m'aș codrului;
Codru ari frunilză deasă Nișî i-i jăli, nișî i-i pasă.
Plin hi-i trupu di amar Ca Nestru din mal în mal. Plin hi-i trupu di jăli, Ca Nestru di chetrișeli;
Șî di jăli, și di dor, Ca și Nestru di nămol
Și m'o dus la ¡nchisoari. La 'nchisoari la Gălați. Az ii zi di sărbătoari Toată lumea la primblări, Niima ieu stau la 'nchisoari Vinde, maică, șe-i ave Și mă scoati de-acole; Vinde,

Ialoveni Nicolai Matruță. 2K

maică, măcar tot Șî mă scoati măcar mort *.

I N I-

Plină sânt și 'nstrăinată Ca codru di crângi uscati. Tu strein și ieu strein. Dai in codru să trăim.
Să ni lașim bordie.ș Cu tot lemnu di șireș.
Cu ușori di măsies
Șî cu ușa di călini Să nu ni

Nimoreni MArioura Vutcarii, 62

dischidă nimi.

9

Pi supt șei păduri deasă Mari ploai să revarsă.
Nu știu-i ploai, ori ii chiatră, Ori îs lăcrăriiori di fată.

• Fa, Ioană Ionică, Mintea ta șei ușurică Cum te-o făcut di nimica; Mintea ta șei nantă sus La gre stări te-o adus,
La suspin și la mult plâns Și la oftări de agiuns ».

* Nu-ț pai bădiță ghini. Că ț-ai făcut râs di mini Șî di tini n'ari șini.
Că di tini când ș'a lași. Ca pământii te-i disfași. (’a țărna te-i mașina, Ca sulșina te-i usca. Ca iarba tc-i clătina, Ca rouă te-i scutura. De n'ar mai agiungi ghini Șei și m'o 'ndemnat pi mini De-am făcut horbă cu tini. Șî, șei și ne-o dispărțît, Să n'aibă loc în pământ, Nișî tămâie la mormânt ; Da nișî drum, da nișî cărări, Nișî la moarti lumânări. Foai verdi fir mătasă. Șei di iubește șî lasă, /\dă-l Doamni cu pedeapsă, Din sibiri să nu mai iasă, Ostrovu să-i șii casă, 'Temnița să-i șii masă' Temnița să s' rîsîchiască. Carnea lui să muședzască, Șerili să ruginească, Cheili să prăpădească Chișioar'li să-ș rănească.

Niinoreni Aieca'i

10

La gii la curătură Șueră-on vonic din gură Ș'ăl cunosc pi șuierat Că-i tinerel ni'nsurat, Ni'nsurat, nicununat; Primblă murgii ni'nvățat, Ni'nvățat, ni'nșălat. Să 'ntâlni c'o puică 'n caii, îi dă contași! să-l ți lei pi cal șăua să pui. Puiu șăua pi cal pune. Puica contașu-i ține Șî din gur'așa-i dzîșe:

« le-mă bădiță călări Că-s fată di boieri mari »

• Ba, puică nu te-«»i lua Că hi-i murgii hic di dzîli Aghr mă duși pi mini. Ni-i făcut murgii 'ntr'o gioi Nu ne-a duși pe-amândoi ».

« Puiule, nu mă-i hioa Da tari te-oi blăstăma: Să ti iluși, puiule, duși, Păr ăi da iii văi adânși Șî de-o lunciiliță deasă, O ploai să ti 'ntâlnească, Murgii să să poticnească. Drept în gât să ti trântească, Mâna dreaptă să-t scrîntcască Șî șei stângă să ț-o fiângă, Șî să ții frâu cu dinții Șî să mâi călii ca mutii. Șî iară te-oi blăstăma. Să ti duși, puiule, duși, Păr ăi chica rob la Turși. Să ti 'nsori di nouă ori Șî să fași nouă fișion Și la urm'o copchiliță Să-ț fii di trebuință, Să-ț cari apă 'n temniță C on ibric și c'o coșiță Șî să-ț cari cu coșită Păr s'a roadi tortița.

Nimnreni Acer;

II

(¡las di cuc din deal răzghești, Ghiță calu-ș potcovești Șî la caii gre pornești.
le-l întreabă: « Când vii iară?» lei din drum: «La primăvară. Când dă iarba să răsară ». Puica plângi di s'omoară. Plângi arsă di năcaz. Cu coatili pi pârlaz Șî cu lacrăhi pi obraz Suschinând fără răgaz:

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

• I'intru și pleși, dragii nieii ? Că mă iei, dzișei mereu ».

« Nu-hi mai ie di duru tău. Cât di ninnili șei rău ».

• Ah. plecare-ai. duși-te-ai. Nouă ai, pi nouă cai. Pe-on murguț intoarși-tv-ai, Murgii ți să poticnească, Șăua ți să răsușească, Mânuli ți să scrintească. Limba 'n gură ți să poșească, Șî să ții frâu cu dinții
Și să mâi calti ca mulții. Si ti vadă și părinții, Neamuri, lumi adunată. Blăstămat cu foc de-o fată. De-o ibovnică 'nșălată. Să ti vadă soră. Irati. Osândit pintru păcat i. Ani întregi să dzași pi spati, Nimi *n lumi să ti cati.

Iaburni \nica Natrâț. 24.

Mai ghini ar Hi sa mori »

• Roagă-te li Preșista Că ie a și mima ta; Roagă-te lui bumnedzău Că iei a și tații tău
Și Domnului Hsus llnstos (. ă ici ț-o fi 4i folos, Că porunca 'împărătească Și ni poati s'o propească ? »

• Iu ti duși și ieu rămâi, Cu șini să mă mângâi ? »

• Mângâi-ti puică, ghini,
(ă mai sânt .voniși ca mini ».

• Măcar și ii ca frundza, Dacă nu iești dmieta,
Ieu oi plângi și oi ofta ».

Mă suiein ;in deal la vie, Mă uitam iif ¿isterie Și-ni videm Cisa pustie. Mă uitam din deal la vali Și videm plugiri imblând, Xuma plugu mieii șădzând. Șădi acasă sup părești, Boii pasc la iarbă verdi Șî plugariu 'n sat la feti La cucoani, la nevesti.

Nimoreni Mărioara Vutcariu, 62

13

* Toai verdi mărașiuni. Și nu vii, soro; la mini ?»

« Am vinit, soro, odată Și te-ain găsit supărată. X am vinit să-ț beu păharu Șam vinit să-țț spun amarii».

« Du-ti, soro, dila mini,
(ă ieu am șă-hi mai rămâni ».

* Xuma ieu,, puicuță, știu Cu și bucurii viu.
Be-uoi az, be-uoi șî mâni Be-uoi preț di nouă cai Gustu ginului n'aflai. »

lilarni - Irimia luțu,

* I- rundzișoara pui di nuc, Vini vremea să mă duc în spri spurcatu di Turc. Și-hi las casă, și-hi las masă, Și-hi las nevastă frumoasă, Șî-hi las vași, și-hi las și boi, Și-hi las turmili di oi Că poate-oi vini 'napoi ».

* Când aș ști că ai vini Cărărușa ț-aș pligi Șî di iarbă, și di nalbă Poate-i vini mai di grabă. Of, puiușoni hieu șei dulși, Cum te 'nduri tu a te duși Și mâ lepez tinerică.
Tinerică și streină, Tăr di tată, tăr di mamă, Făr di fraț, făr di surori.

I I

I'rundzuleana, codru des, Că de-amu hi s'o 'nțăles, Că din tini n'am să ies: Cam intrat di nic copchil, Da amu-s mai mult bătrân.
Prund zi ileana, codrule, Ian rîdică-ț poalih Si-hi usuc ieu armili Că, di când le-am cumpărat. Nimica n'am câștigat

Ialn'cni Acrlnți.

15

Prundză verdi foi di pra| Cântă cucu pi zăplaj,

Of, Mă rina ră [1] leu gândem că-ni cântă hie. Da iei cânt' a streinie. (’antă cucu pi nuieli Pentru-a meii nemureli, Undi-s ieu și undi-s icli. Darv-ar Dumnedzău on vânt Să dea gardu la pământ. Să rămâie mima parii Să plesnească toț dușmanii Toiul verdi ș'on mohor, Șei și-a dzîși că nu-i dor Nu-i vrednic di chip di om, Da i-i ciupii dintr'o salși, Nu știi dorii și fași. Să dă soarili 'n disară, Doru puișii mă doboară. Zac cu fața la părești. I'reși puica nu mă vedi.

Ialmrni A< <-);<$■

IG

T rundzișoara dc-alion. La grădina lui Ion, Toati păsărili dorm.
Ninna una n'an somn
Și imblă din pom in pom
Și strigă Ion, Ion. Și Ion ii la priom.
La priomu șei dc-aramă l'ndi-ș fac moscalii samă, La priomu șei di chiatră I 'ndi-s' dau moscali 'n baltă. Nevestili le-o rămas, Cu eopehii ș: lară casă Și imblă toati plângând Și din gură blăstămând : « Ard'o focii di Rusiie, Ducă-s'ar să nu mai vie, ("o vinit la noi în țară, Ne-o adus on foc ș'o pară *.

rm

17

I'rundză venii di aclaz. Lung ii drumu la Căucaz; Lung ii, lung ii și bătut. Nu-i bătut di car cu boi. Da i bătut di necruț noi. La orașu vechi Orhci. Mârg o lume di flăcăi Cât ii dziua păn in sară, lot hi-i tundi și iii i spală. I'rundză verdi di măr dulși, Ieș puicuță n deal la cruși Și-i vide 'ncotro m'or duși. Di m'or duși n spri văgzal. Să știi ghini că-s moscal. Di m'or duși 'n spri Chiu, Să știi ghini c'am să viu; Di m'or duși in spri Prut Să știi ghini că-s nccrut.

XaMasiiti ȘfctAiHK

|S

Trimdzuleana poamă, Nu mă bați mamă, Că, <li și mă i bați.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

M’oi duși diparti. Și m’oi duși, duși. Streinei m’oi duși, Pișteo apă lină, în țară streină; Pișteo apă răși, Pișteo Nestr’ oi treși.

Ialoveni Aceeași

19

Frundz.ă vcrdi nucă sacă, Când îi soarili la toacă. Mă 'ntâlneam cu puiu 'n poartă

« Naț, puicuță, on leu bătut Și-ni distă și ni-ai făcut »

* Nu ț-am făcut să-ț disfac, ’J’-am făcut, ca să-hi șii drag; Nu ț-am făcut, ca să mori, '|'-am făcut, ca să tc’nsori; Nu ț-am făcut, ca să chiei, J’-am făcut, ca să mă iei. Mori tu, să mor și ieu, Să ni’ngroapi pe-amândoi, Să ni ’ngroapi odată. Să ni pui stâlp di chiatră. Să-l pui, să-l răsuiască, Șine-a treși să-l șetească, Inima să-ș răcorească Să ni știi o lumi toată Cam fost iuhovniși odată.

Ialoveni Aceeași,

20

I’oai verdi trii vizdoagi, Treși puiu hieu șî tași, Par’că șinevai să-l roagi. Niși n’al rog, niși n’al poftesc, Ieu ca dânsu mai găsăsc; Mai di soi și mai di giță. Nu ca dâns’o rămășiță; Mai di soi și mai di nant, Nu ca dâns’on blăstămat.

Ialoveni Aceeași

21

Frundzișoara ș'o laie,
Sărmana măicuța me, Când o prins cu mini gre.
(»binișor că-i mai păr/. Da di când s’<> ușurat. Mari rău m’o blăstămat. Noroșelu ni-o mâncat.
Și m’o blăstămat la soari
Si stau numa la ’nchisoari;
Și m’o blăstămat și lunea,
De-am rămas di ’ncongiur lumea Nu mă blăstăma, măicuță, Nu mă blăstăma șî plângi Că nu știi singur și-oi agiungi; De-oi agiungi dzili răii, '|'-a și șî rnătali jăli;
Dc-oi agiungi dzîli buni, îi vini pi lingă mini.

Inloxeni Natalia V;i'»ilițș. 20

Frundzișoara mintă creață,
Duminică dimineață,
N-ieu căldarea, plec la apă, Mă ’ntâlnesc cu puiu ’n poartă Și ni-al ieu la discursuri;
¡el să giură sfântu soari, Alt’ amantă nu mai ari.
Chiar asară, alaltasară, Chiar asară l-am prins față Cum ține pi alta 'n brață. Pi brață, pi genuncheli,
Si-o hrăne cu carameli, Carameli, mampaseli. Di cari iu bem cu ieli.

Ialoveni \< rea și

23

Păsărică cânechie,
Să te duși la Românie; Să-i spui puiului să vie.
Să nu ție mult mânie.
Că, di când s’o mâniet. Ieu fac vorbă c’on băiet.
Nu hi-i vorba ca cu dânsu, Numa cât mă umpli plânsu.

Lilovrni

24

Când aud că toamna vine,
Sohia, badi, Soni,
Ardi inihioara ’n mini
Ca focu ’n cuptiori di pâni.
Focu ardi, nu să stângi. Inniioara ’n mini plângi. Plângi inihioară cât poț. Nu ti jălui la toț.

Ialoveni Aceeași.

Nu mă da, măicuță,
Nu mă da, drăguță,
Nu mă da după urit, Că uritu cât trăiești Numa crâșmili iubești.
Nu mă da, măicuță, Nu mă da, drăguță. Nu mă da după frumos, Că frumoșii cât trăiești Numa mândrele, iubești.
Să mă dai, măicuță, Să mă dai, drăguță Dă-mă după bulgăraș Că bulgariu cât trăiești Numa ară, boronești, 'Poată lumea să hrănești.

Ialoveni .XlArina Va*iliță. 22

Dzis-am vcrdi grâu curat, Rău, maică, in’ai blăstămat De-am agiiins on ghet soldat într’on codru ’ntunicat.

Cum dă soarili n disară Tăț sărjănții la primblări, Numa Fanea la ’nchisoari ('II triidzăși di ’nșingătoari. îni lași puica ’ntrebari Di și plâng așa cu jăli: Și. ți-i gre arma ’n schinari, Ori ți-i dor di casă tari?
Nu hi-i gre arma n schinari Da hi-i dor de-acasă tari.
'Poema dila ’ncorporari
N’am prihit niși o scrisoari. Plec în fața Nestrului Și-i dzic giurământuhii: Șei di m’a puni ’n pământ Să-hi facă săcrii di mic Șî căpacu di argint, Să putredzăsc mai curând; Să putredzăsc la șinși ani, Să fac voia la dușmani.
Să putredzăsc la trii dzili. Să fac voia la copchili.

Ialoveni Are

Ochii tăi șei negri ’n cap
Di pi uliță mă trag
Șî mă trag la mă-ta ’n casă, Mă-ta mă puni la masă.
Puni pâni și măsline, leu mănânc șî-hi mai rămâne. Mă-ta mă prișepi bine Că ieu ti iubăsc pi tine.
Nu ti iubăsc niși c’on rău, Da ti iubăsc să ti ieu.

Ialoveni Aer

Pi ulița armâncascâ
Ieste o școală ’mpărătească. Da la școală sini ’nvață ? Petrișor cu chica creață.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Da și feli di cârti 'nvață ? La Mariusea lui pi brață. Iei pi brață hi-o ține. Gurița ii săruta.
le din ochi ii lăcrăma.
Lăcrăhioarili șerbinț.
Puișor, să nu mă uiț, Tu de armată-i scăpa.
I'i mini nu mă-i luoa

tulovcni Frăsina Nistiriiim, *io*

25»

Florișicâ albă albastră, S'o stricat dragostea noastră.
Toată vara la păduri, La coarni și la aluni; Când am dat in primăvară \i-o chicat aluna 'n poală Cu mânuț și cu chișioari Și cu gură vorbitoare Toată lumia s'o hierat Și alună hi-o chicat.

lalioeni Acveași.

l-oiul venii ș'on chirău, Nu-i nișI ste, nișI curcubău Ca ochii puiului hieu.
Di când, puiule, te-i dus Negura 'n poartă s'o pus Și pi pari și pi nuieli, Pi toati drumur'li meii

lalovrni Aceeași

31

l'â-mă, Doamni, și mă-i lași Fă-mă, Doamni-o păsărea Și mă puni supt mânta.
Fă-mă, Doamni-o păsăruicâ Și mă puni supt tunică Să le-ascult horba și slatu Cum să farmecă o fată,

Cu țărnă dila mormânt, Cu năsip dila iâuână
Și cu floari din grădină; Cu nuieli dila gird
Și cu păr di lup turbat, Cu snrsică dila prag, Să-i presari pc-ișternut. Să rămâi surd și mut

laloxcni Ileana Ilăiuu. 17

32

Beț, feților, și hiliț
Cât mai sânteț la părinț,
Că, dacă vă ț mărita, Flori in mână Făț luoa Și la gioc n'ăț nai ginea. Cu flăcăi n'ăț nai șădea.

I.ilmem Acec.iși.

33

Frundzișoara htkodă. Toată lumea shbodă; Nunta ieti stau la 'nchisoari Pentr'on zacon di scrisoari. Bați vântu dintr'o parti. N'am avut in hmi parti NișI di soră, nși di frați, NișI di mainâ <u dreptati. Sânt strein și sânt diparti, NișI scrisoarea nu răzbați, NișI la soră, nni la frați. NișI la mamă tu dreptati.

34

Cât ii Lozova di mari
Sânt trii drumuri ș'o cărări Ș'on izvor cu ipă tari,
Sini he ibovnic n'ari.
Da ieu mima .tât am trecut, Irii ibovnișI n-am tăcut:

l 'nu 'n deal
și unu 'n vali
Și unu piști
pârău.

Șei din deal, ca on păhar, Șei din vali, ca o lloari;
Da șei di piști pârău.
De-oi muri, de n'oi să-l ieu

laloxeni /Vrea

35

Frundzișoara ceapă roată,
Am să am o giudicată
Cu o dușmancă di lată.
De-ar da sudu ca s'o ieu.
Amar di siilletu hieu;
De-ar da sudu ca s'o las, Sufletu 'ntr'insa o ars.
La' să ardă, să plesnească, Să știi cum să iubască.
Că iubirea arc-on dar: întâi dulși, apoi amar.

L«I<Keni Mana 1'urenA,

30

Frundză verdi măr rotat, O vinit unu din sat Și părinții nu m'o dat ; O vinit unu din lumi, Cu v'o ș̆aptidzâși di numi : Părinții m'o logodit.
Dicât mă mai logodv, Mai bini mă prohode; Dicât mă mai cununa. Mai bini mă îngropa, îl chem la masă să mănânsi. Iei ie cușma și să duși. Și să duși, ol, ca vântu Di cutremură pământii. Iară stau și mă gândesc, Pi și drum si mă pornesc: Unde-a și balta mai lată Să-hi încapă dzăstrea toată. Și, cât o mai rătnlne,

Să-i dau loc cu mâna mc:
Două părț cu lemni verdz Și o parti cu uscati Să-ni margă vestea pin sa ti

I.ilaveni Acre

37

I rundzulița di doi fagi. S'o avut doi pui mai dragi. Când o dat la logodii, Părinții nu i-o 'nvoit. Când o dat la cununat. Părinții nu i-o lăsat.
Ii di mână s'o luoat Și s'o dus și s'o necat Și părinții i-o aliat Și s'o dus și i-o luoat. Pc-amândoi i-o îngropat: Pi flăcău lângă drum Și pi lată piști drum Din flăcău tot crește Un brad mândru și verde, Da din lată o crescut (»iță mândră aurit Da și gița tot crește. Piști drum să întinde Și pi brad hi I cuprinde Și pi drum și ni trese Din guriță așa dzise: Asta-i dragoste curată Dila on flăcău ș'o lată.

lalovrni \uitlm I'lAinAdriilA,

3S

Ș am dzis verdi calaperi.
Să nu m'aștepț în multi sări, Că ieu am multi cărări.
Când s'a iași hiedz di noapti, Atunși agiung pi la toati Când s'a lași d/iuă ghini, Atunși agiung pi la tini.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Câți doruri am avut Pi toati le-am isprăvit;
Da aist cari-l doresc,
Agiută. Doamni, să-l împlinesc. Pi drumu cari mărg ieu Nu-i fântână, nișa pârău, Nișa crâșmuță să mai beii, Nișa puicuță să mă ieu, Să mai uit de-amaru nieu.

Ialoveni - Ion Coca. 44

39

Frundză verdi și una,
Cuconiță duiieta,
Când mă uit la fața ta.
Ni să rupi inima.
Cuconiță, drept să-ț spui,
Ca duneta alta nu-i,
Nici la stat, nici la purtat.
Nici la trup di dizherdat;
Nici in târg la Chișănău N'am vădzut trup ca a tău.
Ochii tăi negri cerniț ieu mă plec să ți-i sărut, Atunci ieu m'am 'bolnăgit.
Ardă-ț rochița pi spati Fără hilă și dreptati;
Ardă-ț rochița pi tini
Fără hilă, fără credință;
Ardă-ț rochița pi poali Cum arde-on pojar pi vali.

Ialoveni Vasile Mateuți, 85.

40

Frundză verdi trii gârnati. Și mai fașim noi, măi frați,
Cu atâta străinătăți ?
Tu strein și ieu strein. Pi lumi cum să trăim ?
Ieu oi trăi v'o dz.î două Și v'oi lăsa lumea vouă. Frundză verdi pădureț.
Olilio, frați răzleț, Di și nu vii să ni vedz Cum ti plâng» surorili Pi toati cărărili;
Cum ti plângi și mai mari Cu păr galbăn pi schinari. Cu lacrăhi păr în paftali;
Cum ti plângi hijloșiia Cu păr negru păr în călcâie, Cu lacrăhi păr in bărghie;
Cum ti plângi șei mai hică Cu rochița chicățică.
Frundză 'n codru să usucă, Chiatra 'n patru să dischică. Frundză verdi ș'on chiperi, Câți steli sânt pi ceri Toati păr la dziuă chier; Numa luna și cu-o ste Păr la dziuă rămâne.
Giură lună pi mini
Că sânt copchilă streină.
Ieu mă-lin-că n'oi giura Că nu știu di sama ta. Frundză verdi di harbuz, Mă uit la șei nouraș in sus. Nu știu-i ploai ori ninsoari. Ori lăcrăhi di fată mari. Șirea me șei nantă sus l ,a gre stări m'o adus.

Ialotrni Același.

II

Ș'am dzis verdi și una. Bădiță, când ăi pleca, Să vii pi la poarta mea Și să-ț dau și ieu șeva: O crangă cu meri dulși, Unde-i sta să li mănânși, Di mine-aminti să-ț aduși. Undi-i sta să ti oprești. La mini să ti gândești;
Că la poartă la lelița

Două feti să slădea:
Una-i bogată și slută Una-i săracă și mândră. Șei bogată așa dzîșe:
* Pi mini badea mă ic, Că-hi dă tata patru boi Ș'o turmă mari di oi *. Șei săracă așa dzîșe:
* Pi mini badea mă ic. Nu dă badea ochii hiei Pi tuspatru boii tăi. Nu dă badea gurița Pi șei mari turma ta ». I^a fereastră la bădița, Bați vântu cânepa Și hi-o bați ochi 'n floari. După mini badea moari.

Iuloveni Ioan» Va^iliță, 19

42

Foiul verdi ș'o laie Două feti să 'nvince: Una-i săracă, frumoasă, Una-i slută și bogată. Șei bogată așa dzîșe:
* Pi mini Ion mă ie, Că-hi dă tata patru boi Ș'o turmă mari di oi *. Șei săracă așa dzîșe:
« Pi mini badea mă ie, Că-hi dă tata ochii hiei Și tot fac cât boii tăi. Și-hi dă și sprinșenili Și tot fac cât oili; Da-o-ar Dumnedzău și-ar da; Ț'îi boii ț-or crăpa. Pi oi lupehii le-or mânca Și Ion tot m'a hioa ».

BardAri Dumitru Bogdan, 40

13

Frundză verdi di orez, Vină, maică, di mă vedz Pintri vii, pintri livedz. Cât îs grâili mai verdz Și săcărili cu hiedz.
Că, dacă s'or sișera, Câți păsări or zbura, Di toati mă-i întreba
Și nișa una nu ț-a spuni Numa cucii clin păduri Cari-i streinei ca mini.
Săraca măicuța noastră, Când s'ar fași la fereastră S'audă și taina noastră !
Mari-i rău om 11 strein.
Ca ș'on schin di lângă drum Șini treși-l ocolești.
Frundză verdi baraboi, Nc-o făcut maica pi doi, Unu marț și unu gioi, S'o umplut lumea cu noi. N'am avut, maică, noroc Să șim la o vatră, la on loc Di strein și di sărac N'am sara undi să trag.
Ferișit di șei bogat, Unde-o stat ș'o poposit, Gazdă hună ș'o găsit.

ItardAri l.uchcrin Bogdui

44

Frundză verdi de-arnăut. Fă-hi, Doamni, arichi di vânt Și să zbor pi supt pământ Păr la maica în mormânt.
Să stau să mă hodinesc. Să plâng, să mă răcoresc. Decât, maică, mă fășeai Mai bine-on pom răsădeai.
Di rodé, di nu rodé, Măcar frundză că fàsé, Șinevai că să umbre Și pomană tot avei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

45

Irundzuleana iarbă verdi. Șe-am iubit și nu să vedi. S'o pierdut in iarbă verdi Am călcat din fir in tir Păr am dat de-on trandafir. Trandafir cu loaia lată, le-aș iubi, da-rii iești cumnată Trandafir cu doi buboși. 'le-aș iubi, da nu mai poși.

SAIIR

4«

Sărmana nevasta ine
('utn doarmi ie singure : Șăpti n gura podului, ()pt in dosii hornului Și n tindă nu mai încap Ș'alară să trag di cap.
Părinți, sfinția ta, liai și iii-ei griji nevasta.

Șinule, da nu șii prost, Șmuța la crâșm'o fost Ș'o băut cu toț burlașii. Ca să vadă și i-i iași; Ș'o băut cu toț voinișii, Ca să vadă și i-i dzișii.

Audz, puică, popa toacă, leș afară și ti roagă, Și ti roagă la popa, l .a popa, la Dumnedzău, Să moară bărbatu tău, C'aista te-o ținut rău

Nu știu rău ori nu pre ghini ()ri ș'o

47

găsit alta 'n lumi Mai frumoasă dicât mim.
Da și ieu-s o pelivancă, Mă port cu rochița neagră.

l'irișel de iarhi neagră, Să cumpăr tații broboadă.

K. i. I. U M T.

Broboadă și ilv, Ca să nu-i tii iarna Irig

Citi, uiți la mbuna,
Cum lași din deal cu mâna.
Cum iași cu Mâneca,
Să-ni culeagă eânepa.
S'o culeagă mii di sus,
S'o pui puica pi lus;
S'o culeagă mii di gios. Să aibă puica folos.
Nu știu a țăsă, nișa coasă,
Am nădejdi că-s frumoasă
Șă-s frumoasă piști samă,
Toată lumea ivă bagă samă.

Ialovrni A<xL«ți

Iarna vini și tvă'ntrcabă Di și-s așa neigră și

Numa 'n iulturi și 'n chiras. Di când m un șese s'agonisăsc Parti n lumi nu găsăsc

« Bărbățâli, sufleților, Ic și-iii vindi cânipa, Că ieu lunea nu lucrcdz, Sfânta marță i'ii-o sărbrz, Niercurca-i di iamiaroași, (tioia-i rău di doghitoași Șî vinerea nu să toarși. Sâmbăta ieu mă lau Și duminica să beii ('u sini in'oi iubi ieu ».

Ialovcni Același.

slabă. Las-o, las-o să iubească Ca să nu să'»ibolnăvas că.

Ca să șiu bădți dragă. Astă iarnă-o hst o iarnă, Și ninge și gitolc. Bădița la mini vine;
Da amu-i sănin și bini Și bădița nu u.ii vini.

11|<»\ mi

49

Lasă, puică, la>ă, lasă.

Inlowni Amliri ('«»cu. io.

("amândoi ne-om lași casă
l Inde-o și timbra mai deasă.
Lasă-mă, puici, la pas,
Că mă vedz li șe-am rămas:

511

I eineia șei iubitoari le noaptea hodină n'ari. Toată noaptea să modești Și dzîua să rumînești les' alară pi răcoan Și striga ic: pui, pui, pui, Alba iești, neagra

nu-i Dacă nu-i și nu-i și nu-i, () mâncat-o dumealui.

« Părinți, sfinția la, Hai și hi-ei șeti molitva. Că i soacra lehăitoar», Cățaoa-i hămaitoari Și ușa scârțâitoari.

« Suie 'n pod și ic slănină, Ungi ușa la țâțână Și cățălii dă-i lămnă Și soacrei dă-i o prăjină *.

51

I-'rundză verdi liliac, Tinerel m'am insurat, Tinerică iii-am luoat, Numa di cineizăci di ani

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Leagă moda pc-o urechi, leu ii spun că-i șădi ghini, Ic zvârli cu moda 'n mini, leu îi spun că-i șădi rău. Ic zvârli moda n pârău leu mă duc ca să o ieu.

T'oai verdi liliac,
Tinerel m'am insural. 'Tinerică iii-am luoat.
Ră soacră rii-am căpătat Intr'în casă.
îi ca o coasă;
les in titula,
îi ca o vidmă;
les in prag,
îi ca on drac,
les alară,
îi ca o moară.
Când începi a înăcina. Toată lumea trivogea
Mă uitam din iasta valí Cum vin soacri cu mâncări Numa a mc nu mai vini, Cred că nu i-i di mini

Ixlovcni loiitiH Vâ

53

I'ru ud zișoara peliniță. Dragii badi Paraschiță. Nu-ț mai puni ruja 'n gâță. Copchilașu șeri țâță
O da Doinim ș'o muri. Ruja 'n gâță iii-a 'nflori Și ieu lată tot oi și.

lulmeni lumii« '

51

Puicuța cari-i smolită
Nu-i păcat s'o dai di râpă;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Fași măligușa crudă, Chiamă mâța s'o mănânși. Mâța hiaună și fugi Și s'ascundi pi cuptiori, Xu mănânc măcar să mori.

Hardfiri Lucheria Bo«dan, 35.

Vin, puiule, și mănâncă, Cam tăiet on pui ș'o curcă.

Nu mănânc, mânca-o-aș foc. Dacă n'am avut noroc Să șim la o vatră, la on loc, Amândoi s'avein noroc.

BardAri Acte«?'.

5«

« Măriță, bărbatu-ț vini ».

« La'să vii, vii, vii, Calea mărășiuni să-i lii ».

« Măriță, amantu-ț vini *.

« La'să vii, vii, vii, Calea trandafiri să-i fii. Ieu mâncarea i-am gătit: Măligușa ș'on pui fript Ș'on șcalic di rachiu spirt, Trii costiță di purșel, Ca să mă iubăsc cu iei ».

« Fa, Măriță, tu iești curvă ! Ne-ai mâncat banii din pungă ».

* Ieu nu-s curvă, nișa vădană, Da-s frumoasă piști samă. Mulț voniși hi-am pus la boală. Și-iii dai, sî ti pui pi tini, Măcar pi v'on an di dzîli ? • **BnrdAri Acerași.**

57

N'am mai vădzut di când sânt Iepuraș vara cosind Și inerlușa adunând, Chițigoiu căchițînd.

Prepelița fată mare, Duse la cosaș mâncări, Ieu nu lac, nișa nu li duc, Nuina mă 'mbât și mă culc Și iară, dacă mă scol, Mă 'mbrohod cu bariz roș. Cat in putină, nu-i borș. Am luoat oala di toartă Ș'am purșes măhala toată Ș'am găsit borș la o toantă.

Nimoreni Mlrioara Vutcarii. 62

A'ntins pândza după casă, Șini-a treși, toț să țasă. O trecut on nătărău Ș'o țăsut la pândză rău.
Nu i-o agiuns bătătură Ș'o bătut parii din șură.
La sulu di dinapoi, O hii di lătunoi;
La sulu di dinainti, Corghii să-i mai ții minți, întri iță și 'ntri spată, Paște-o murgă 'nchedicată;
Da la hijlocu pândzii. Paști murga cu mândzîi.

Nimoreni Aceeași.

59

Cui i-i bărbățălu drag
Să-i pui on bostan supt cap,
La chișioari ițâli
Să-i iei corghii minții;
Di ți-i bărbatu urit
Să-l legi c'on curmei di gât,
Să-l duși în târg di vândut.
Di ț-a da doi lei ș'on ort,
Să-l dai cu curmei cu tăt.
Di ț-a da mima doi lei,
Să-l dai fără di curmei.

Nimoreni Aceeași

«0

Dragă hi-i omu frumos,
Și din față și din dos.
Dragă hi-i omu bălan
Că-i și Rus și Moldovan.

B.inlAri Dumitru Bogdan, 40.

Puiculiță scurtă groasă. Pui mâna nu dai di uasă, Dai nuina di carne grasă; Puni-

S 1 R 1 <i \ 1 URI

tc-aș mărunchi la coasă. Toată dzîua să cosăsc Și noaptea să te iubăsc.

«2

Dragă hi-i omu șei nant,
Că-hi dă gura piști gard;
Dragă hi-i omu smolit.
Că mai ghini tn'o iubit.

BnrilAri Cedași.

«3

Di omu cari hi-i drag
Horbă n'am șă drum ini lac;
Da di șei cari-i urit,
Horbă am șă nu mă duc.

fardări .Vela».

K.K

Păhăruț di Rus făcut
Și-i într'insu hi-o plăcut, în fundu păharului, Dulșcața zăharului.
Păhăruț cu florișeli, Ian șinstești nănășăli.

li 4

Nevăstuica șei Inimoasă Nu-i păcat ca să iu bască Șă cu mini șă cu alții Șă să n'o știi bărbatu.

IlardAri

«5 Pintru ochi ca murili Ni-am dat boi ca llorili; Pintru ochișori albaștri Toată vara trag năpaste, Pintru puica șei bălai Ni-am dat șărăban cu cai.

B.irdAri

G<;

Nevăstuică cu bărbat, la mai vârâ-ț minte 'n cap, C'oi vini 'ntr'o sară bat Și ț-oi lași-o clacă n cap. **Ialoveni Ion '**

«7

Ungurean cu păru tunsu, Sui-ti la munți susu.
Că te-ahing'on pui di Rus.
Ungurean cu păru creț.
Nu ti fă așa isteț;
Du-ti tu la țara ta
Șă-ț mănâncă slănina.

Liloieni Iriinia '

C \ N T E (' E DI- P A 11 A R

Sus din mână, sus din cot Și să iei păhani tot. Păhăruț di sticlă mură, Dă la gură să să scură. Sini hi-a cânta să beii z\șela-i Iratile meu.

BnrdAii I .m heria B<>

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Frundzișoara micșuneli. Ian vedz lacră ii ili meii Cum să varsă cu durere. Și să varsă pentr'on pui. Numele nu vreu să-l spui. De l-oi spimi, l-oi răpune. Dc-oi tășe. l-oi mai ave. Sărmana inima mc Mult înoată 'n voie râ
Ș'a 'nota cât a si ie.

Ialovrni Măritut Vasiliță, 22.

7«

Păhărel, nu tremura.
Că te-oi be, nu te-oi mânca, Ian hurdiică-l să să ducă.
Că s'o dus să mai aducă.
Tn fundu păharului, Dulșeața zăharului.
Păhărel cu sticla mură, Păn la gură să să scură.

Iiilnveni Acerați.

71

M'o 'nvățat on om bătrân Să-rii ieu giia, să i'ii-o vând. Să iii-o vând, s'o pui în pungă, C'acolo nu-i trebu muncă, Niși mlajă. da niși hărag. Da niși trudă la chitonag Ginișor di poamă rară, Să sui 'n cap fără scară. Ginișor di pi omăt, (.'uni ti beu așă mă 'mbăt. Ginișor di poamă deasă.

Cum ti ben cityu m'apasă.
Ginișor di pi highiță, (¡luni să dă la guriță Păhăruț cu llorișică, Ian șinstești nănășică. Păhăruț cu Honșcli, Ian șinstești nănășăli.
Mă h ir ram sini șinstești Da iei cumnățvi-iii iești.

Ginișor, nu trmiura,
Că te-oi be, in te-oi mânca.
Când s'ar lași giia n casa. Aș lega-o cu nătasă.
De-ar și giia p cuptior.
Aș lega-o cu hior.
Când s'ar lași giia Ti tindă. Aș lega giția di grindă.
Când s'ar lași giia 'n prag. Aș lega-o pi Iflrag.

73

Xiinorrm Vcccași

l'rundzul verdi ș'o căstană.
Hrană, I lernă.
Ochii tăi, strqguri di poamă.
Câte târguri an îmbiat
Piști ochi de-a: tăi n'am dat.
Numa 'n târg IU Chișinău l'-am găsit pitretu tău. Cum aș lași >ă-l ieu eu.
Să-l pui in rarhiu să-l beu. Să-hi treacă d dorn tău.

71

Doamni Isusă Ilristoasă, l'u iești razâ prea Inimoasă
Și rădzos prea luminos. Tu din șeii te-ai pogorit
Și pi noi ne-ai mântuit.
Și te-ai dat in chip de rob
Și ne-ai scos pi noi din loc;
Și te-ai dat în chip de-argat Și ne-ai scos pi noi din iad;
Și te-ai dat în chip di slugă
Și ne-ai scos pi noi din muncă, în ponoară sânt izvoară Di să pleacă, di s'adapâ
Și lui Dumnedzău să roagă. Amin, boieri, să vă lie Anii nou cu bucurie.

Ialoveni Nastasiia Stelănucă, 60.

Trii crai dila răsărit Cu steaua o călătorit;
Când în calc pursede
Steaua 'n nour li s'ascundc. în Vicleim, dac'o intrat,
Și di toț o întrebat:

* N'ați vădzut voi steaua noastră ?*

* Am vădzut-o răsărind, I)upă dânsa am venit ».

* Mcrgiț voi di vă 'nchinat La nașterea de 'mpărat *.
Lu Irod vesti n'o dat;
Irod rău s'o supărat, Greii oști o adunat. Paisprcși mii di prunși, Cu doi ani mai miși în gios, Toț supt sabie i-o pus.
Cu dar și cu bucurie întru Domnii să vă lie

Ldovrni liiinm l'uții, t>5

7«

Isus șel pre lăudat,
Îngerului mari sfat,
Iuda lui din gură i-o dzis:

<• Datini voi triidzăși dc-argint Să vă dăm pi șcal șe-am prins Noi l-am prins șî |-am adus. L-am adus, l-am giudicat, (¡¡novat nu l-am aflat.
La Pilaf că l-am mânat. La Golgota jidovască, Acolo să-l răstignească.
Sus pi crusi l-au suit, în chiroani l-o chironit, în coasta dreaptă l-au împuns. Sânge și apă o curs.
La nașterea lui Ilristos Să fit boieri sănătos.

De-amu steaua strălușești Și mărturisești;
Steaua lasă radză.
Lumea să să 'ncrcadzâ Că, di când ii scriu, Șeriu și pământii,
Nimi n'o născut
Din fiică fișioară;
Numa Maica Preșista Păcură așeasta Primind duhu sfânt
Di l-au zămislii
Pi Isus Ilristos.
Trii crai din spri apus în Vitliem l-o dus,
Cu daruri găfiti Lu Hristos meniți. Așel dar de-atunșea
Să fii pc-aiși,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Ș'așele bucurii Să fii în veșii.

Xirnoreni MArioara Vutcarii. /<<

7S În orașu Vitliem,
Viniț, boieri, să vicleni, Că astădz ni s'a născut Domnu 'n șeri și pi pământ Proroșii au proroșit C'au să se nască Mesiia Din fișioara Mariia, Din sămânța lui David Și din rodu lui Aram. Viniț toț șii din Adarn Si plângim cu glas di jăli l'intru a lui Adam greșăli; Că Adam, când o greșit. Domnu din rai l-o lipsit Și așa că i-o grăit:

« Du-ti, Adami, dila mim, Ah, ticăloșiile di tini. Cum te-ai lipsit di aist bini ». Adam înșepură a plângi Și cu giers jalnic a dzîși:

* Raiule, grădină dulșe, Nu mă 'ndur a mă mai duși Di dulșeața ta șei dulși: Di dulșeața poamelor, Di iii roz na florilor, Di giersu păsărilor, Di slava îngerilor, Di șuieru șărchilor, Di izvoru apilor. Pi scaunu lui David S au înălțat din Vitliem Trii crai ai pământului Aducând daruri lui: Aur, smirnă și tămâie ?\min, boieri, să vă fie, Cu dar și cu bucurie, La inulț ani cu vesălie.

Nimnreni (ațínea Covuh, 55.

Bucură-ti, sfântă cruși, Lumea-ț cântă glas di jâli Pintru-a lui Adam greșăli Da Adam, cân o greșit, Domnu din rai l-o lipsit: Du-te, Adami, dila mim Că te-ai lipsit de aist bini ' Raiule, grădină dulșe, Nu mă 'ndur a mă mai duși Di dulșeața ta șei dulși, Di dulșeața poamilor. Di mirozna I lorilor, Di glasu păsărilor. Di verdeața câmpului. Di sunetu codrului, Di țîpetu broaștilor, Di șueru șărchilor

Ialovem l'clre.i V âtcArâu. 2;

SO

Șei boieri bătrâni.
Domnului nostru, șei boieri bătrâni Masa piști drum,
în hijloc di masa
leste-on pom răsădit
Cu crănguț de argint.
Cu meri di aur
Și gelița li bâte
Și li trimete
Pi ușă di rai.
Pi feti di crai.
Pi din dos, cu triparos.
Pi din față, cu matasă.

Ixlovrni Ion Vasiliță, 21

SI

Di 'nșeput pân' in sfârșit.

Cănagalili,
La nunta și »-o aflat Au fost și Isns chemat, Isus și cu maică-sa.

Șădzând la masă și bând.
Băutură neagiungând,
Au cutizat,
Pi Isus l-o întrebat:
«O, fiul meu șei pre dulși,
Băutură nu s'agiungi ».
Isus, când au poronșit, Șăsă vast s'o umplut, Trii cu apă, tru cu vin Și nna cu slântu mir.
Si dci ntăi la nun
Numi, când l-au gustat, l'i șinu-so l-au mustrat .

«O, Imn meu șei pre dulși, Când ăi iași masă mari Să dai întâi vinii tari. Că, dacă s'or vrsăli, Și mai prost s'a puni ».

URAREA COLINDĂTORILOR

Amin, amin.
Acest praznic l-am așteptat
Cu tri cântări călătorind,
Vesti bună aducând,
Cu dar si cu bucurie
Amin, boieri, să vă lie.

Liloveni hunii» '|'uț»i. (>5

S3

S'o pornit badea Vasili într'o sfintă joi
Cu plugu cu doispreși boi. O arat dealu Garalimului Și Valea Ierusalimului, în hingiș și 'n curmedzîș. Brazdă neagră răsturna, (»râu roșu revărsa. Badea cu borona boronc, (»râu 'n urmă răsărr.
S'o dus badea la lună, la săptămână.
Ș'o găsit grâu copt ca aluna, La pai ca trestia,
La schir ca vraghiia. Badea o alergat acasă Ș o 'ncălicat pe-on cal murg Cu tăfturi di mărgărim.
Ș'o alergat la Soroca Ș'o cumpărat șer cu oca
Ș'o făcut nouă sășereli Cu tnărunchi di florișeli.
Ș'o cătat din nepot in nepot. Din nepoțâli 'n nepoțâli Și'l pune din capii pământului. Din geniță vântului, Patru nevesti o<hi«ăli Cu brâu lăsat pi șăli
Ș'așa îl sășera, il lășc snop, îl pune in odobaie. Din odobaie il pune în claie, Din claie pi tătari.
Și badea ave doi tai negri, Negri ca corbii
Și iuț ca focii,
Cu nările vânt trăge, Cu cochitili hi-al întor>c.
Cu coada hi-al lelezuie Și din moară hi-al gate.
Ș'o 'utlat badea Vasile on tobultoc Și l-o dus la moară.
Morarii o făcut cioc, boc
Ș'o dat moara la loc,
Ș'o mășinat on tobultoc
Ș'o făcut așest colac frumos Ca fața lui Ilristos, Gătit pintru noi plugarii.
C'o mână să dăm
Și cu alta să luăm.
Unii pi alții să nu ni 'nșâlăm Și buna vremea și bini v'am găsit sănătoș.

Iahncni Vasile M.tn uțA, K«:.

I R I '. z i 1. (O N A < A R UR AR E A

•> Anuarul Arhivei tir hilkLir II

IHEZÎI LA KIREASA

(«POCLOANIL1 •) La gazdă, boieri di țară, Ian poftim mă rog păn afară. Dacă vă sântem frați iubiț, Vă rugăm să ne poftiț; Da, dacă nu vi-i cu voia di noi, Noi ne-om întoarse înapoi Ș'om fașe pi iși. pi cole Ș'i ne-om duși la crâșmă și le-om be. Și dumevoastră mai rău v'a pâre.

« Da mai ghini fașiț caii și cărări Păn la aiastă floare, Păn la aist cap di masă, Păn la cuconița hireasă ♦.

Poftim, cuconiță hireasă, Di priiiești aesti negoață. Nu căta că-s ponosîte, Că-s di pi drum vinite. Nu căta că-s udi, (."așa s'o 'ntâmplat. de-i crede. Chiar în baltă le-am scăldat. Poftim, cuconiță hireasă, Că duheta, din aist colț de masă, Bei, chefuești, Da la cuconu niri nu ti gândești, ('ucomi hiri a duhitali Să bați cu gândur'li Pi la toati târgur'li ('a apa cu valur'li Di toati malur'li. Cuconu hiri a duhitali O audzît di târgu Hâncești Cn'i-s jidani calișești. Numa furși și lopeț Rădzămati di pareț. Ș'o mai audzît di 'farigrad. Da la Țarigrad cu și vrei să margă ?

I. A PAHAR

Nișa cu car cu corobană,
Da mima cu ^orăghioară.
Pi mari iei o alergat,
Straili cu cordici di mătasă le-o legat,
Coraghia 'nap*i o înturnat, Toț corăghierii s'o 'necat.
Numa on corighier bătrân, Cu barba de-m car di fân.
Șâde cu puhdița 'n mână
Și striga 'n gxra mari :
« Doamni, cuti ăi pute mă scoati de | acolc ? »
S'o răsturnat gorăghioara pi loc
Să vedi că cucoana iiireasă nu ari [noroc.
Da cuconu nici a diluitali
O mai audzît di târgu Chișinău.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Cu si vrei să margă ?
NișI cu car cu corobană,
NișI cu corăglioari.
Da numa cu ¿alu său
Cari i l-o lăsat Dumnedzăii.
La târg la Clușinău cân să porne, Soar'li răsărv,
Dughen'li deșthidc.
Negoațăli să iitinde.
Șă ț-o potrigitt on șălișor
Cu fiorili di nohor
Ș'o pă rechi di păpuși Cu tălpili di dUeli
di iapă Să-ț șii di ad^s apă;
Cu căputa di chicli di mâță
Să-ț șii păr hi căruță;
Cu tureatca di chicii di găină
Di îmbiat pin sat după făină;
Cu padboru di chicii di buhai
Di îmbiat pin sat după mălai Poftim,
cuconță iiirească.
Di priiiești ae<te negoață.

| Mirras«« «e întinde lr apuce)

I lo, ho, cuconiță hireasă,
Nu ti grăghi la luoat Cum tc-i grăghi t la măritat.
Că ț-a fost vremea de mai stat Ș'încă v'o vară, două, di vărat Duheta ai spus către părinții dii-

[nitali :

* Di cât o vară di vărat. Mai ghini ini fac samă într'o fântână sacă Fără nișI o chicătură di apă •. Ș'apoi ai ieșit în drum Șă strigai în gura mare: «Of, Doamne, nu mai iești chip di [trăit ! » Atunși părinții duhitali ș'o dzis: « Hai, măi babă, s'o dăm, Că poati i-o vi nit vremea Să margă la a ii casă. La a ii masă. Că iești dila Dumnedzăii slântu [aleasă ». Atunși soacra șei hică, di bucurie, O zvârlit fusu pi cuptiori Și furca supt masă Șă-i tragi on ropot pin casă. Duheta, cuconiță hireasă. pi hiri di [frumos ăl știi. Da di bogat n'ăl știi.
Da să ti rogi la mini să ți'-I spui. Iei s'o lăudat că ari douăspreși po- fgoani di gii în deal la sărășic
Și ie toamna câte o sută poloboași [di gin. Fără funduri, fără doagi. Cu șcrciir'li di polloagi. Mai ari șăptidzăși di ciuli di mălai Supt o rădășină di sâcai Și douăspreși ciuli di grâu Legați 'ntr'on colț di brâu; Legați cu credință
Să-i șii pe mult ani di sămânță.
Mai ari trii șuti di oi,
Fâciili din hlei,
Și li paști 'n dosii hornului.
Mai ari patru chili di sărară Supt <>n c<»lț di prispa alară. Făcuti grochili cu loporu Ș'astupati cu chișioru.
Mai ari o casă la uliță, îngrădită cu tur iță, Acoperită cu negară, Plouă 'nuntrii ca ș'afară.
Pi cuconu niri di bogat ăl știi, Da di harnic n'ăl știi.
Dimineața, cân să scoală,
Păn să 'ncalță,
Soar'le să 'nalță;
Păn să 'nșingi,
Prinde a plângi.
Dila pat șă păn la prag Ș'o pierdut cușma din cap.
Să duși să dei la boi
Șă-i înghiață mușii la nas sloi.
Da dac'a da Dumnedzăii șî I ăi lua. Di mână l-ăi apuca.
Pin cotruță l-ăi purta
Șă mușii la nas s'or dizgheța
Șă cu pestekuța ii lua.
Cân pornești pi cărărușă la vali Adoarmi din chișioari.
Chiar eu m'am 'tâmplat pe acolo
Și i-aiu dzis:
Scoală, scoală, măi golane,
Nu te tochi la soari.
Nu căta că ai câtva gologani in pungă.
Că țîe la iarnă popșoi n'a să -ț ajungă *
Poftim, cuconiță hireasă •

Mânțămăsc, cuconiță iiireasă.
Di aist pahar cu vin
Cum m'ai miluit pi mini cu păhatii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Așa să te miluiască Dumnedzău cu [dani.
Dani Sânțtei sale Să fie 'n pofta duhitali.
Să vă luat,
Să vă bucurați
Cum s'o bucurat ferișita Elenă Când o găsit șinstita cruse.
Să vă dei Dumnedzău grădină 'in- [părătească șă crăiască,
Scauni 'mpărătești șă crăiești Să fie 'n șinstea părinților Șă pomană nunilor Șă la noi de laudă la toț Irații. Mă 'nchin laești leii bugheti Cu spatili la părești, Cu guri li căscati.
Di intră muștili ni'ntnbati Și mă 'nchin șă la duiieta, Chiră vornișească, Cu fusta di liane,
Că dila toamnă 'ncolo poati-i și a mc.
Di mă-i vre, di nu mă-i vre.
Da di nu mă-i vre.
Oi iași pi iși. pi culc Și m'oi duși la a dascălui, Că-i mai harnică
Șă mai frumoasă,
Nu ca duiieta. o somnoroasă.
Dimineața, cân ti scoli, Casa cu gâțăli mături.
Cân ieș în tindă
li cauț păr la ahiadză 'n oglindă. Mă 'nchin șă la duhevoastră, vorni- . (șeii,
Cu trupu di gioreli. Să trăim cu toții la mulț ani.

Itdoveni Ion Vasiliță, 23.

85

IREZÎI LA MIRI:

(«POCLOANILI ») La gazdă, boieri di țară, la poftiț, mă rogel, păn afară.
Și dacă vă sântem frați iubiț. Vă rugăm să ni poftiț.
Dacă nu vi-i cu voia di noi,
Dați-ni cuvânt să ni'ntoarșim inapoi.
Da vă poftim să ni fașiț caii ș.i [cărari

Păn la aist împărat mari,
Cam audzit că-i negustor di strai Și cumpărător di odoară.
Di odoară lumești,
Flori împărătești.

[irezii sunt poftiți in tasă]

Bucură-ti, pre 'nălțati 'mparati,
Șă ti vesălești
Precum cuconița riireasă ti dorești
Șă viață lungă iț poftești.
Să fii împărat mari pi pământ,
Ca să dai platâ la negustori
Șă mulțămită la surori.
Poftim, surorilor, șă vă șeriț piețu
După cum vi-i negoțu.

Poftim, cucoani hiri
Șă priiiești aiastă cămești că di bum- [bac
Cu v'odouădzăși di noduri după cap,
Să-ț fii duhitali di scărchinat;
Și izmenili di in.
Ca să-ț fii inima diplin,

!<>trinrie continuă]

Șă cu ața di lână,
Să li ții noma in mână.
Poftim di cată, că sânt strociti Și mai au și bunghișori, lan scoati nișți leiușori.
Poftim și li priiiești
Și câte-on galhăn dăruiești.
Di toată găurica
Să-hi dai capica.
Di vrei să lăudăm pi cuconița hireasă.
Di frumoasă ii frumoasă.
Că singur ț-ai ales-o.
Da di harnică noi ț-om spuni,
C'o luat o cofă
Să să ducă la apă
Ș'o dat intr'o groapă
Ș'o trântit cofa di chiatră.
S'o sculat ș'o pus cofa pe-on colac [di fântâna
Și vini acasă c'on broscoi în mână.
O pus-o mă-sa să țasă natră
Ș'o țăsut o vară 'ntrragă
Cât ai așterni pe o vatră.
Da intri iță ș'intri spată,
Paște o iapă 'nchedicată. intri spată și fușei,
Paște-o scroafă cu purșei.

[Mirele <IA femeilor <fiți\.i Ici și Ic * <Ire«c » câte un puhur de vin]

KH

CONACARI \

Buna dziua, buna dzîua. Boieri duhevoastră.
Cu hun răspuns să ni iasă Si ni 'ntrebi și imblăm si cântăm, Noi bini sama să ni dăm.
Noi nu sântem mocani di cumpărat [boi.
Da nișI di cumpărat oi.
Noi sântem soli solesti Di impăratu aleș, Din cai sîneț Din gură 'nvățați,
Nr-o trimăs din conac in conac
Pi crângu serului. Pi lutiina stelilor.
Noi nr-arn lăsat pi șei ste lupii noasă
La curții duhevoastră.
Am auzit c'aveț o floari Lină, mălină;

A 'nflori 'nf lorcști,
A rodi nu rodești.
Impăratu nostru, când a vini.
Pământii a hui;
Când a discălica,
Pământii s-a cutremura.
Noi am vinit să vă dăm di știri
Să vă gătiț di ialoviț grasă,
Di btiț cu vin.
Di cară cu fân.
Că impăratu nostru să vie s'o ic S'o aducă piști munț cărunt
La a dumesali curț.
Ș'acolo di 'nflorit a 'ni lori
Și di rodit a rodi
Și pomană părinților și nănașilo» u Și nouă di laudă tuturor fraților Ș'așest colac frumos
Ca fața lui Hristos;
("o mână să dăm
Și cu alta să luăm
Și unii pi alții să nu ni 'nșâlăm Să-hi «laț câte-o nalramă di in
Si ștergim mustețili «li gin
Și câte on păhărel d<- o ocă t [mă ta ti
Să dăm și la șeii guri căscati.

Inloveni Vasile MutcnțA.

87

IERTA< ICNEA

Staț, șinstiț părinț
Și duhevoastră frați.
Ș'ascultați lertășiunea,
Rugășiunea
Așestor șinstiț lii a «luncvoastră.
Că di hiși mari i-ați crescut
Și «li multi răii i-ați păzit,
Ca «li foc să nu să ardă.
Da iaca amu le-o vinit rându, Ca să margă la aiastă casă,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

La aiastă masă
Cari-i «.lila fiul lui Dumnedzău aleasă.
Și ii stau cu capii plecat la rugași uni Și cu inima frântă
Și smerită,
Cu genunchii aplecat,
Cu inânuli pi brață lăsati.
Cu lacrăhi pi față vărsati.
Și iară să roagă fișiorii la părinț să-i (iertat.
Că sânt dila milostivii Dumnedzău (rânduit.
Ca șă pomii șei rodiț
Si facă rodu din râmurelili săli.
Milostivii Dumnedzău o făcut scriu (și pământii
Numa cu cuvântu.
Șcriu l-o 'mpodobit fiul lui Dum- (nedz.ău
Cu soar'li și luna
Cari li prăgim totdeauna;
Șă cu șei doi. trii lușeleri galbini
Șă cu șeii steli măruntăli
Cari sânt pintru schimbarea vremii.
Și pământii l-o 'mpodobit fiul Im (Dumnedzău
Cu rodu grâului
Și cu ¡zvoni binelui
Și cu câmpii Irusalimului.
Atunși fiul lui Dumnedzău sus la [șeri s'o 'nălțat
Și pi pământ o căutat
Ș'o văzut multi urziți,
Mândri și 'mpodobiti;
Numa una nu i-o plăcut.
Că n'o văzut omu pi pământ.
Atunși milostivii Dumnedzău gios la [marea s'o lăsat
Și cu mâna lut din marea o luoat
Și pi strămoșu nostru Adam l-o ['ntrupat;
Cu triipu din lut,
Ca să lie omu pi pământ,
Cu osu din piară.
Cu sângili din rouă.
Cu ochii din Marca, Cu frumusața din soari.
Și l-o 'ntrupat
Și l-o 'nherezatt
Și aesti zili pi pământ i-o dat.
Lunea-i luni.
Ziua'ntăi a săjptămânei;
Marț o lăsat st|»ili,
Miercuri le-au sfințit,
Gioi au lăsat raiul.
Ca să-l avem n tot traiul.
Vineri l-au ¡ntrupat.
Sâmbătă l-au kotezat.
Duminică duh din duh slânt i-au dat
Și din gură i-ai cuvântat:
* Adami, Aduni,
Si stăpânești șcriu și pământii Numa cu cuvântu •.
Atunși strămoși nostru Adam in (tălpi s'o sculat
Și la milostivii Dumnedzău s'o 'n- [chinat
Și din gură s'o oftat • «Of, Doamne, Doamne.
Cum am să stăpânesc șcriu și pă • [mântu
Numa cu cuvântu?».
Atunși inilostim Dumnedzău au (stătut ș'au gândit:
• Greu a trăi oiui fără soț pi pământ.
Cum să-i iac *>ț ?
Să-i ieu omului din cap?
Omu din cap zăluzăști.
Să-i ieu omului din speti ?
Omu din speti slăbești
Să-i ieu omului din tălpi ?
Omu din tălpi scadi ».
Da greu adorm strămoșu nostru [Adam.
Atunși fiul lui Dumnedzău au luoat lui Adam din a șaptea coastă stângă
Că-i mai mică
Și să nu-i fie strămoșului nostru (Adam hică
Și au herezat pi strămoașa noastră [Eva,
Cu trup din trupu lui Adam,
Cu osu din piatră,
Cu sângili din rouă,
Cu ochii din marca.
Cu frumusața din soare.
Și i-au întrupat
Și i-au herezat
Și cu vin i-au stropit,
Cu mâna dreaptă cruși le-au făcut
Și din gură le-au grăit:
* Adaini, Adami,
Cu Eva di mână să vă luoați.
Și 'n rai să 'ntrați
Și din toț pomii să mâncați
Numa dintr'așcl pom rotat din inij- [locu raiului să nu gustați». Da iaca o vinit șărpili mai înțălept, Pi Eva l-au inșălat
Șî din pomii șei oprit au gustat
Și lu strămoșu nostru Adam i-au dat [de-au gustat.
Atunși strămoșu nostru Adam. cum (au mâncat ș'au înghițit.
Cum s'au prișeput că din pomii șei (oprit au mâncat.
Iar strămoșu nostru Adam din rai (au ieșit
Și cu mari glas au glăsuit:
«Ol, Doamni, Doamni,
Eva m'a 'nșălat ».
Da Dumnedzău le-au vorbit:
«Dacă tu, Adami, pre Eva ai ascultat Șî piști porunca mc ați călcat, Din rai să ieșiț
Și cu mari frică să trăit Și pământii să-l stăpâmț » Atunși strămoșu nostru Adam și cu strămoașa noastră l£va di mână s'au luoat
Ș'au purșes vădi cu hmșili Și crângur'li cu viili:
Șî din păcati au făcut trii fișiori:
Pre Profira, pre Reveca șî pre Sara. Iaca șî milostivii Dumnedzău o avut (și iei pre trei prooruși:
Pre A hram, pre Isac, pre Iacov. Iacov au luoat pre Profira
Cari o 'ntins mâna șî s'o dat mila. Avram au luoat pe Revcca
Și Isac au luoat pre Sara Cari o 'mpărțit țara.
Și iari vi să roagă fișiorii la duiie (voastră, șinstiț părinț
Și duncvoastră frat cari sânteț la [aiastă nuntă adiinat,
Să-i iertat și să-i blagoslovi ț, C'așa scrie la scriptură Și 'n sfânta ¡vanghelii.
Că de vor lași l'șiorii duiirvoastră casa cu temelia de piatra, Blăstămu șei părințăsc risîchești din [vârv șî păn în talpă.
Cucoani miri șî cuconiță mireasă. Să trăiț să vă mulțiț
(.'a smirna și tămâia. Ca năsipu mării.
Ca iarba câmpului.
Dila pământ când mă-ț scula Mâna părinților ăț săruta.
Atunși Dumnedzău noroc și partí [v'a da
Noroc șî partí
Șî la toț mă 'nchin di sănătăți.
Amin și la urmă on păhar cu [vin.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

58

URAREA LA PAHAR

[('And dai mAna cu mirele și mireasa] Să șiț

sănătoș,

Cucoani hiri șî cuconiță ni reasă. Cum m'aț șinstit cu aist păhar Dumndezău să vă niluiască cu mari

[dar, Cu

șeii patru daruri pi cari le-au [dăruit Dumnedzău La ști patru crai: Cu puterea lui Samson, Cu înțelepciunea lui Solomon, Blândețea lui David Șî bogățția lui Iov.
Să vă niluiască șî să vă bucuri

Cum s'o bucurat ferișita Ileana in [munții

Canagalii.

Să șii sănătos șî duncta, cucoani vot -

[nișeli,

Cu trupu di gioreli,
Cu gurița di tăguraș di nieri. Astădz iești vornișel pe o hoară. Mâni să ti văd împărat pe o țară. Dacă nu 'mpărat pe o țară.
Măcar tiirticar la o moară;
Ori să ti văd la on pod
Cu străistuța 'n șold.
Să șii și duiicta sănătoasă, cucoană

[vornișică,

Ca o garoafă frumușică.

Nimoreni MArioara Vutcarii, 02

B O C

59

Dragă măiculițîi, dragă, Streinelu măiculițîi, Și gândești, și socotești. Pc aist drum di ti pornești.
Pe aist drum șini pornești, înapoi nu nimerești;
Pe aist drum șin* s'o pornit înapoi n'o mai vinit.
O pus spetili la pământ Cu fața la răsărit.

înloveni - Catinca Hfincu, 65.

00

Tătăcuță, tătăcuță, 'I ari m'am mai săturat,
Tătăcuță, di strigat. Pi uș streini di îmbiat.
Nu ni-i friptă inima di cărbuni, Da i'ii-i friptă di streini.
Scoală, tătăcuță, scoală, Că nu țî-i diparte acasă.

Ialoveni Mărina Vasiliță, *22.*

9|

Drag.» măiculiță, dragă, Dacă-i agiungi 'n șeia lumi. Să te duși la fântâna lină, C'acolo morțîi s'adună. Ș'a si șî măicuța me Să-i spui șî di viiața me; Spuni-i că-s sănătoasă, Da inima hi-i friptă, arsă. Nu hi-i arsă di cărbuni Da ni-i arsă di streini.

Nimoreni MArioara Vutcarii, 62

92

Dragă măiculiță, dragă, Măiculiță o gândit să-ț facă nuntă, Da amu tu ti măriț
După f'șioni vântului în fundu pământului.
O gândit să-ț facă casă Din pari șî din nuicli, Da amu ț-atn făcut di trii scândureli. Fără uș, fără ferestre.

Nimoreni Aceeași.

9.3

BOCET EA (’.INERT:

l)ra$_w$J niai< ulipl, <lra«ă. Să vii giota Să vedz nevoia, Să vii marța Să vedz viiața. Nouă copchilaș în a cui samă ti laș ? Dimineața când s'or scula Pi șini or întreba:
«Tătăcuță, pi și drum să ni pornim ? Toț copchii oaminilor s'or scula Și s'or duși la deal
Numa pi noi ne-or chinui. Tătăcuță, ian mai scoală Șî dișchide gurița Di ni spuni v'on cuvânt Să-l ținem minți că-i dila tătăcuța. Te-o pornit pe drum de anină în țară străină;
Șini să duși 'n șeia lumi înapoi nu mai vini *.

Nimoreni Antoniia Miron, 61.

94

Of, amar șî ră dureri Omu lăr' di mângâieri. Mângâie-m'aș, n'am cu șini, Aș muri, moartea nu vini, Ieu mă rog moarti la tini Să mă iei șă pi mini.
« Mă-tîn-că nu te-oi lua,
Că ai dzîli di trăit Șă păcati di răsplătit;
Păcati din tinerețâ, Li răsplătești la bătrânețâ ».

95

Sui tătuță pi mămuța
Sî lași lâs, laș. *Perina când*

Of amar șă ră dureri Șă dureri nicurmată, Di az moartea mă disparti Șă mă duși 'n altă parti. Undi Doinim mă așteaptă.

Da a și rău. da a și bini, Cum a vra Domnii cu mim. Of. moarti mângâioasă. Cum scoț sulletii din oasă Șă trupșoru din casă Șă li duși pi caii 'ntunicată Un'i n'am fost nișî odată. Viniț frați, viniț surori.
Viniț rudi 'ndurilori, Viniț, prietini, cu toții Șî-hi pitrești șeasu morțîi. Să vii șă copchilașii niri, Așri mari șî mititei. Să plângă astăz șă vi. Să vii șă iubita mea soțîic Cari hi-o fost la cununie Să vadă cum ii de amar A morțîi păhar.
Să vii șă slugili meii Cari-ni lucra lucruri greii Șî să vadă, nu să poati Să mă scoată dila moarti.
Undi hi-i averea me Să-hi ieu zili ieu pi e.
Viniț frați, viniț surori, Viniț rudi 'nduritori. Să vă rugați di tot omu, Di tot omu către Domnii.
('a în iad să nu mă pur. Haini pi mini să luninezâ. Pi mini 'n rai să mă așădzâ.

Ialoveni \ uşile MntriițJ.

l r o **R** l 9«
Mama stă
Și tata dă *Pilugul fi f>iua.*

|«ilmeni Aer

fc culci.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

07

Pe on deal rotat Șădi tat-to 'nflat.

Am on divan *Stogul cu fon*
Și am zăși feti;
Tăti dorm la iiijloc
Și niși una la r'iijloc.
Roata cu spițele

Unu ară.
Doi să niară. Patru 'mping Și doi întind.

Am on pursel
Cu puța di șer.

Guturuș, buturuș
Șădi'ntr'on chișioruș. *-('urechiu!.*

102

Străchinuță verdi.
Fondu nu să vedi. *Fântâna.*

103

Am o rață goibărață
Cu gurmazu șoibăroi. *Garafa.*

Pe on deal rotat Șade-o oală cu păsat.
Mușuroiul cu furnici.

10.'»

Am un sac plin cu mac
Șădi cu gura 'n gi<»s și nu să varsă.
Hornul.

100

(»ic, gic după gir Cu rochița tMrungic.
Ger șicul când înflorește.

107

Șinghil șinghișor. Bagi mâna pn răgoz
Ș'apuși pi moși de puță. *PdpușoiuL*

ION

O inâță potcogită
Șădi pe o casa șindilită. *Luna.*

100

Băsmăluța mpăratului
Șădi 'n lîijlocț satului. *Hiserica.* **Ialucni I<»n IlnJcanu, 21**

110

Două lemne ^dolemne.
Celelalte mănințăle. *Scara*

111

Păr in păr
Și la hijloc <u par. *<'aii și oiștea*

112

Oastea unu» mpărat
Stă 'ntr'on vfrv di par uscat
Macul.

113

Oala di bou,
Carnea de om,
Zama de oaie.
^ il6ota, piciorul și ohiala.

IU

\iță lloc
Și iiiță floșeată
S'o dus dila deal di sat
Și s'o hițăiloșt amândoi.
Vulturul și adina

Am o pursicuță
Cu trii peni la puți. *Pirostriile.*

Scurt«», groaso, un'ti «luci ?
Arso n cur. șe-ai să mă 'ntrebi r
('ofa i u ceaunul.

La mătușa supt părete Stau două găini boghete.

IIS

Borta neagră,
Parii roșu. *Sfecla.* *Ferestrele.*

Laloveru Petrea Văicărău, 21.

119

La leliță 'n crăpătură
Ieste «»n chic «li untură. *Gpaițul.*
IaloM-ni Acl.m

120

Am o poițică
Plină cu iiiei alghi. *Gura cu dinții.*
Nininrrni Anioniin Miron. 6|

121

Găinușă 'ncărcățică,
fuști la moșu 'n poițică. *Lingura.*
I:il(>vrni Acerași

I O (1 l< I Dl COPII

130

Roata, roata șei bogată Șădi 'n vali șă vânează Șă vânează chetrișeli

bradului .
satului. *Scripca.*

123

Michiduță mititel. Să ie
Scânduriță lumea după ici.
Curvulișca

121

Rască. părască, De-ar ave scară.
S'ar sui păr la seri

125

Ilurdiiz, buiduz, Din 'l'arigrad adus Și la noi supt divan pus.

12«

Vasilic'a nostru *Fasolea.*
Vedi curii vostru. *Pragul.*

I2N

l'oca, toca velniță.
Cici cocovelniță.
Șăsi mândișsi. *Dovleacul.*
Poftim di gâși. *Vârtelnița.*

Pe o vali 'nrourată
Merge o vacă 'ncornorată;
Suflet n'ari. suflet duși.
Di pământ nu mai agiungi *('orahia*
Xinvirrni Gl» («»«»li. iț

Cu gura di peliseli, ('rust.
Vrâst,
Corn
I.«lo«r»n Aiu'r^i SA<rirrtu. 12

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

131

<)psâna,
Sânapiti, Chistimbole, Nacustichi,
l'angăr, Mangăr, Xaftaftur, Bilingherbur.

Ialoveni Acelaşi.

132

I iii eli.
Dodi eli, Cara, binda, binda.
Xişcoraş,
I oporaş, Brindi baba iepuraş Dila moara
Hâncului, Co poală strecătoari. Leş
cochilă 'n vali.

Iaburni Pairi Vasiliţâ. 17.

133

Xijoatca,
Poatca, i'ricorovatca, Brişi, Custurişi lugi
de siisi.

134

I Ina rama,
Cătărama,
Doi lei,
Tumburei,
Băsmăluş,
Chiri din u<.

Ialoveni .Vvl.tM.

135

I'nilița,
Gâștilița,

Mâții,
l'âțu,
(iăitan.
Șto curcan.

I.ihocni St«pani<la Buib.iim, 20

136

Neculai,
Un'ti duşi?
La pădurea mc.
Şr-ai vădzut ?
Doi pui di pupăză.
Hanța, panta,
Gioi dimineața, împungi cu acu, Dâ-ti la
dracu.

Iahnrni Aceea?'

Ialoveni - Acelaşi.

l'fiv K Ş | I

I A I A

CU

Din pulpă născută,
Di hultur crescută, Di
bab'amăgită,

şi I. E <; E \

13S

PARC I>I Al R

Di ţigancă tunsă,
Mari doamnă
pusă

1) E

O fost on
şioban ş'o
făcut o bubă la
on chişior. fel o purtat buba nouă luni di dzili. într'o dzî o luoat cârja şi oili şî s'o dus in păduri. Mărgând pin păduri, întâi o dizbrăcat semnanu, ş'apu pantalonii, ş'apu cămrsili. ş'apu cân s'o mântuit di dizbrăcat şi prunca din buba chişior lui o născut lei, di 'ndilicată şi-o fost prunca, că icra cu păru di aur, o luoat-o n braţ? şd dus o şi i-o dat-o babii.

« Xa, păzăşte-o s'n'o furi hultur'li *, că pe atunşea nu ici a ca s. mânânşi pui hultur'li; da mânca copchii. le o crescut mari, di patru am şi n o avut fricâ că a vini să i-o ici. Da hultur'li tot o vinit şi tot i-o luo.it Di frumoasă şi-o fost, hultur'li n'o mâncat-o; da o dus o ntr'o păduri s'ı crescut-o 'ntr'on copac.

într'o dzi. imhlând di dânsa şi strașnic s'o ducă cu dânşii. I)a ie n «» vinit acasă ş o spus la o baba: * Mătuşă, ieu am h»st iu păduri după vânat ş am dat pişte on tipos di copchilă şi m'am îndrăgostit di dânsa. Am rugat •> să să scuboari din copac; da ic n'o vrut, că dzişc că să temi l'şioru 'mpăratului pin păduri după vânat, o da mminat. di hultmv ' ■ Da baba i o() rugat-o să să scuboari gios şi să să o vrut, că să spus; « lc-m on purşel, o teme di hulture. I 'si gimâtati di ocă di rachiu, on scaun, chirostiili, lemni, tot şi trebui pintru loc ş'on mergi la copac •». I sioru mpăratului i-o făcut tot şi-i trebui şi. când o mârs baba la copac, o aţâţat locu şi s'o apucat di purşel di tăiet. Da f lăcău 'mpăratului şâde de o parte si pânde. I'ctii nu i-o plăcut cum tai baba purşclu ş'o dzis: «Baba, nu tăie aşa; d.i taie-l amintrilea » Da baba i-o dzis; « Si uboară, draga mami», din copac şi 111-1 arăta o. bala s o scuborit mima dicât sj 1 o arătat. Baba o lipâdat purşclu, o luoat şipu cu rachiu şi be ie on pahar şi da si f«-tn on păhar. M.11 be ie ou pahar şi mai da şi fetii on pahar şt pi urmă s'o apucat di purşel Când o dat să să sui 'n copac, nu să mai pute sui, că icra bată.

Baba 1-0 dzis; <• I Iacii, draga mâinii, şi te-oi culca la o casa si ţ.j trezi şi tc-i sui 'n copac şî hultur'li nu ţ-a laşi uită ».

S o dus baba cu lata la o casă di ţigan ş'o culcat-o. figanca ave o fală şi ic. Noaptea, s'o apucat, dac'o amurgit, ş'o tuns fata ş'o mbrăcat fata ii pi cap cu păru di aur şî cu straili o 'mbrăcat trupu. Când o vinii l'şioru mpăratului s o ici cu căruţa, o luoat lata ţigânşii ş'o rămas la cununie, l ata hultur'lui s'o sculat dimineaţa şi, când s'o vădzut goală şă tunsă, s'o pornit pin păduri 'napoi. Mărgând pin păduri, o dat di hainili ţâţâni so şi so mbrăcat cu toati O găsit şi oili şi cârja şi s'o pornit pin pădmi păs când oili. Mărgând cu oili pin păduri, o dat di stâna 'mpăratului. O tra< la stână pintru mas. Sara, şădzând la tăclali cu şiilanţ şiobeni. s'o apu. ai di spus şinghihtun. lei, şiobanu, ca iera şioban amu, <> spus singhilitma iasta:

Din pulpă născută, Di ţigancă tunsă,
Di buhur crescută, Mari doamnă pusă
Di bab'amăgită,

Nimi n'o putut disfasi şinghilitura iasta. Atunşi s'o dus başiu la mpăiat şo glăsuit aşa: « Iaca şi 'mpărati. Ne-o vinit on şioban să-l ţinem di trii

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

dzili șî ne-o spus o șinghiliturâ și noi n'o putem ispflgi ... împărației I o rânduit pi bași s'aducă pi șiohan la iei. Bașiu s'o dus ș'o vmit cu șiobanu Șiobanu o ’ntrat in casă cu cușma n cap. împăratul i-o dat o palmă și i-o dzis: «Și nu-ț iei cușma din cap, măi șiobeni ? • Șobanu i-o răspuns: « Șinstiti 'mpărati, nu hi-o pot luoa că. să vedz.. șinghiht ura pmirii cari m’aț chemat Maria voastră i-adivărată așa. Adă pi l’șioru mătali <ă-i adm aminti di undi m’o luoat pi mim * F’șioni. când o unit, șiobanu o glâ- suit: * Nu-ț aduși aminti când ai vinit cu baba, c on pirșcl. cu rachiu, ui șeaiinu, la copacii un’i eram in stăpânirea hiiltur'lui ? hi, și baba s’o apuc.it di tăiet purșelu și nii nu iu-o plăcut și m'am scuborit și i am arătat și ie m’o șinstit cu rachiu și m’am inchefăluit și napoi in c»pac nu m'am putut sui. Baba m’o dus la o casă să mă hodinesc. Da acolo ţţ’(> tuns și m’o dizbrăcat și cu păru și cu straili meii s’o 'mbrăcat lata ţgânșii și tu ai vmit și ai luoat și te-ai cununat cu ic ».

Și ca să lie cu adivărat. Cușma din cap ș’o luoat. Și capii di aur i-o luninat. mai iii|loșic, s’o luoat după dânșii, l-o luoat cu mângaich, l-o mai izglut și i-o luoat cămeșa, s'o'mbrăcat ș’o zburat lei s'o dus acasă lăcrămând ș o spus părinților Părinții i-o spus; « Dacă mai ici și la iași mai nicâ, să no dai și să vii acasă cu dânsa» Ici s'o dus a triia dzi ș’o luoat-o la șei maihică. Dacă i-o hi »al-«». n'o vrut să i-o mai dci ș’o vinit și ie după dânșii, l-o lăcut strai cum să lași la fimei, s’o luoat ș’o lăcut nuntă, s’o cununai și trăie cu dânsa. O făcut on copchil amundoi. Trăind ii așă, s'o dus la o ciimătrie in măhălă Dacă s'o dus acolo, da ic bucuroasă, voioasă, cânta cântiși di pi lumi si tăli lumea, cât icra la ciimătrie, șâde și să uita la dânsa De-amu niști oamini, lunci, din cumătrii dz.işc: « Hăleu, măi Vaniuța, tari mai cântă nevasta asta a ta și-i ahotnică și vesălă ! » Da ie, < ând o audzit așă, dzișì: * Când iii-ar da cămeșa cari hi-o luoat-o irl.icii îndoit aș cânta, pi șăpti părț, dicât cânt amu » Da oaminii o nșeput : « Da dă-i-o. da dă-i-o, da di si nu i-o dai, măi Vaniuța ? • lei s’o ' ud u plecat, s’o dus ș’o adus-o și i-o dat-o. Când s'o'mbrăcat, ș’o lăcut arichi ș’o zburat pi casă ș’o strigat di pi casă: • Văiiiuță, dă-hi copchilu ! » lei o ieșit și i-o dat copchdu Ș" dzis ic din gură • Dacă ț-a și dor di mini, să vii

împărații o dizbrăcat țiganca ș’o 'mbrăcat-o pe «asta. Pi țigancă o legat-«» di coada la o iapă ș’o legat ș’on sac di nuși și, unde agiunge nuca, agiunge și bâcățica.

l'ridi stillili clești Șă'n cosiță-1 împletesti »

le ș’o luoat copchilu ș’o zburat in țara ii. Iel s’o dus acasă la părinț

s'o 'nșeput a lăcrăma ș’a spuni și-o pățit, lei o trăit o săptămână, două, fără dânsa și i-o pălit dorul. S’o pornit «lupă dânsa S’o dus. Mârgând așă, o agiuns la Sfânta Vineri

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

|:|»

POVESTEA LI I VAXU'IA

Iera on om ș'o fimei. Icra bătrâni și nave copdii și inși n'o fâcut li s'o luoat și s'o dus la deal la lucru amundoi Lucrâld ii așă, o vinit on copchil di pi deal, di v'o șăsă ani, nișt iut, nivăzut. l-o lluoat. l-o adus acasă si l-o crescut păr l-o făcut flăcău. Acolo lingă satu lor tara on iaz La iazu așcala vine trii rățsălbatișiși să scălda. Dacă sta \ margina iazului și s dizbrăca nișt căineș, să fășe feti, lei, băietu, le o ochit, az așă, mâne așă; o'ntrat cu ochii pintr'insili cum vin ieli și să lic feti. Mai pândești a triia dzi cum vin, să dușiși-i ie cămeșa di pi malu iiuului la șei mai mau și să pornește acasă, leii, când o ieșit la mal să să '«ibrasi, șch două s'o 'mbrăcat ș'o zburat; da șei mai mari, dacă i-o luoat cămeșa, iar.1 lată și nu pute să zboari. Da s'o luoat după Vaniuța ș'o nșeput după dânșii « Vaiiiuță, Vahiuță, stai, măi Vahiuță și dă-hi cămeșa'.» L-o luoat cu mângâicli să-i dăi cămeșa. Iei <» stat și ie i-o luoat cămeșa, mai cu mângâich. mai cu sila, s'o'mbrăcat ș'o zburat. Iei s'o dus acasă Da a doilea dzi. ieli iar o vinit și s'o dizbrăcat ș'o'ntrat în iaz tustrei i să să scaldi Ici s'o dus ș'o luoat cămeșa la șei mai nijloșie și fugi iară acasă le. aș< i

U'ndi stuhu crești
Să 'n cosiță-l impletești ?»

Ic o spus: « Ieu nu știu; da iaca să-hi chiem jigâniih meli di pi alará, sârchi, bălaori, păsări, poati ieli știu. » Le-o chemat și n'o știut nișiuna Pi urmă ici s'o pornit ș'o agiuns la Sfânta Sâmbătă. S'o dus ș'o 'ntreb.it s'acolo. Nișt Sfânta Sâmbătă nu știe «undi stiihu crești șă'n cosiță I împletești » Ic o spus; • Nu știu, da ia să chiem jivinili di pi afară. poati ieli știu ». O 'ntrebat și n'o știut nișt acolo nișiuna Ș'o pornit mai diparti () agiuns la Sfânta Duminică. O'ntrebat-o și pi dânsa Ic tot o spus « a nu știe: « Da ia să-ni chiem jivinili di pi afară, poati ieli știu ». Le o chemat pi toati si n'o știut Da pi urma lor vine on bulihari șchiop si I o 'ntrtb.u și pe aista Da iei «» spus; «Știu c'acoló m'o dus dom di hi-am tupi du sioru ». Vaniuța l-o'ntrebat : Dacă știi, apui să mă dușipi nuni acoló», lei o spus; « Tc-oi dușisă iu gătești dzăși poloboasi di pâni și dzăși di carni» Ici o'mblat și i-o gătit cât să divini, leo pus pi arichili lui si bulihariu i-o spus: « Sui ti ș'tu și. când oi cârni capii 'ncoași. să iii dai pâni; când oi cârni capii 'n partea asta, să-ni «lai carni » S'o așâ«lzat, șo

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

pornit, ș'o mărs păr aproapi di casa ii. Iaca atunșea o mântuit carnea. Iei și iera să facă ? N'ave di undi să iei. O luoat on cuțitaș ș'o tăiat din pulpa chișiorului și i-o dat. Hultur'li o stuchit carnea di unde-o luoat-o și s'o prins la loc. Hultur'li i-o spus: « întri pi poarta ¡asta, c'aiși șăd ii*.

Vahiuța o 'ntrat în casă; da 'n casă iera numa copchilu, că mă-sa iera la biserică. Iei o mai drăgănit copchilu: * Dragu tati, dragii tati », că iera copchilu lui. Când o audzit zdupăind pin tindă, Vahiuța s'o vârit supt laită. Ie, dac'o vinit, s'o pus pi laiță să dei copchilașului țâță. Copchilu nu vre să sugă, da arăta supt laiță și dzîșe:«Ia tata, ia tata I • Da ie o 'nșeput a plângi ș'o dzîs: « Unde-aș șind tat-to, săracul» Ici o ieșit di supt laiță, o luoat-o di gât ș'o sărutat-o. Da casăli șelea iera zrneești și zmău șeala iara 'ntr'on beși, înfundat într'on poloboc și șercuit cu trii șercuri. Da ie i-o spus dac'o 'nșeput să trăiască cu dânsu: « Pist' tot locu si imbli, da 'n cutări loc să nu îmbli ». ¡el s'o gândit în capu lui: «Cum ieu pist'tot locu îs stăpân; da 'n beși n'am voi să imblu ? ». Când s'o dus ș'o discuiet beșiu șeala, zmău o grăit din poloboc: • Dă-hi on păhar di apă ș'o bâcățîcă di pâne ». Iei îi da; da ii nu-i spune. I-o dat ș'o plesnit on șerc. Adoudza iar i-o dat ș'o mai plesnit on șerc. S'o dus ș'atriidza și iar i-o dat ș'o mâncat ș'o băut ș'o plesnit ș'al triilea șerc. O ieșît zmău și s'o luoat la trântă cu Vahiuța și l-o ornorît. Zmău o trăit cu dânsa.

Ialoveni X'aMHsiia Știfftnuc*. 50

140

Iera niști băieț și'o dus cu vașili. Iaca unu l-o alei ii împărat. O făcut colibă. Și cum păște șiilanț băieț gitili, iei șade pi scaun, pi tron. On băiet fură on băț dila alt băiet. Dzîșe că-i cal; băț-cal. Da 'rnpăratu ave și strajă tot din băieț. Să duc la 'rnpăratu să să giudiși. împărații dzîși:

« Măi, dac'ai furat cahi, mâne ai să mergi la spânzurătoari ».

Băietu să duși acasă și plângi: «Să mă lai, să mă cheptini, că mâni mă duc la spânzurătoari ».

Da mă-sa: «Măi, ieu am s'ti bat». Să duși iei acolo la deal. «Și, măi, nu ț-o dat cămeșă albă di spânzurătoari? •

O 'ngropat ii două furcuț, o pus on băț și l-o aninat, l-o spânzurat. De-amu vin băieți toț acasă, da iei nu vini.

- Măi, da un'i-i băietu nostru ? »
- L-o spânzurat împărații nostru ».

Iaca, de-amu l-o dat pi 'rnpăratu oaminii la zacon, la giudicată. Iaca on boier iara la giudicată și dzîși: « Aista o să și cu dreptati băiet. Am să m'apuc să-l scot ». Și l-o scos. De-amu, dacă l-o scos, iaca al puni la on cârd di boi să-i pască. Da iei ave on bou ș'a-l chema Șiobănică cu coarnili di aur. Boieriu fași bal șă chiamă șă alț boieri. De-amu, cari boieri să lăuda cu pământ, cari cu averi; da boieriu să lăuda că ari o slugă credinșioasă. Iaca boierii șeia s'o apucat la rămășag. Dac'o spuni băietu drept, apui boieriu câștigă o moșîie. Boieriu cari s'o apucat la rămășag ave o duducă ș'o trimeti la colibă la dânsu. Da iei cu boii. Când vini la colibă, dimâncat făcut, măturat, da nimi acolo. Az așă, a doilea dzî așă. De-amu să puni băietu di pândă să vadă șini-i fași lui dimâncat, șini-i mătură. Ie ș'o prindi pi dânsa. De-amu să trăiască cu dânsa.

Șădi o dzî și să 'mbolnăgești, să lași bolnavă. Da iei pi lingă dânsa îmblă. Ie dzîși: • Par'că dac'aș mânca carni di Șiobănică, ieu m'aș îndrepta ».

« Ei, dzîși, și-i la on boieri ca a nostru on bou. Tu să te 'ndrepț, că ieu mă duc să-l tai. O tăiet bou ș'o făcut dimâncat și s'o dus cu boii. Când vini la colibă, fata nu-i.

— « Pi Șiobănică l-am tăiet, fata m'o lipădat; și a să-iii facă boieriu când a afla ? •

Iei s'apucă și 'nșibgi bâtea 'n pământ și puni șleapca pi bâtcă. Da iei să duși diparti, diparti și pi urmă vini la bâtcă. Pi dânsu-l chema Simene. «Buna dzîua, cucoanei» la bâtcă, la șleapca lui.

«Și fac boi Simene?» Da tot iei vorgW în locu bâtșii.

« Sănătoș, cucoane duheta. Boii zburdă, și Șiobănică o chicat gios și ș'o rupt gâtu și l-am tăiet ».

Iei fași tot singur la bâtea lui :

« Cum, Simene, din aț̦âț̦a boi, cum să chiși tucma așela să-ș rupă gâtu ? •

- « Nu vini ghini ». Tot iei îș băte capu. Să duși diparti și iar vini aproapi și spuni amintrilea.

- « Buna dzîua, cucoani I »

« Mânț̦ămăsc, Simene I Și fac boii ? »

«Șiobănică l-o spart șeilalț boi și l-am luoat și l-am tăiet».

— « Cum, din aț̦âț̦a boi tucma pi aista l-o spart ? »

« Nu vini ghini nișa așa ».

Să duși iar mai diparti și vini la cușmă.

« Buna dzîua, cucoani!

«Mânț̦ămăsc duhitali, Simene. Și fac boii?»

« Pi Șiobănică l-am tăiet, c'o vinit o fată și tot mătura pin colibă Și ie s'o făcut bolnavă ș'o dzîs că-i a mânca di carni di Șiobănică și ieu l-am tăiet. Da și-i vra, așiia hi-i fași ».

« Ei, de-am și noi sănătoș că boi ca Șiobănică mai găsim *.

Boierii s'o grămădit la sfat și l-o chemat pi Simene, ș'o spus drept cum o tăiet bou. Ș'o luoat și i-o dat boieriu moșîia cari o câștigat-o dila boierii șiia, și fata i-o dat cu moșîie cu tăt. Da boieriu l-o găsît crcdinșios să-l pui ispravnic.

« Oi și ispravnic dacă hi-i scoati ochii ».

I-o scos ochii și l-o pus ispravnic. De-amu Dumnedză'i îmbla cu

/» .I nu arul .Irhirri dr FolH'ir U

Stântu Petrea și cu Stântu Pavăl pi pământ cu căruța. A unuia icra hainii, a unuia căruța, da a unuia iapa. Dă Dumnedzău di lati iapa. Seal cu căruța dzișe că-i a căruței mândzu, scai cu hainii că-i a iepii

- lladem la ispravnic să ni giudiși *.

S'o ilus ii la ispravnic ș'o spus toată 'ntârnplarca.

* Stat o leacă, că n'am cânii giudica. că mă ihc pi inalii mâiii.c'o ieșit peștili și-hi pași mălaiu ».

« Doamni. să mai poati să iasă peștili din mana să pască mălaiu ' •» Ispravnicii audi și dzîși:

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

«Da să poati să feti hainii mândz și căruța mândz ? Să vcdi că mândzu-i a iepii ».

Da Dumnedzău dzîși: «Cum ai giudicat di dr()pt, așa Dmniie<l/ău să ti Imîineză ». Și pi loc i s'o tăcut ochii.

C'iMârhiii Vnsile Vaip.in, «ie

HI

O lost o 'mpărat ș'o avut tril l'șiori lei o «lus pi ștl mai mari in padini si l-o 'ntrcbat : <• Di și-i bun lemmi ista? »

«îi bun di ușă, di mesă, di scanni ».

L-o dus pi șei mjlosiii ști l-o 'ntrcbat:

«Di și-i bun lemmi ista?*

« îi bun di condei, di cărămlaș*. L-o dus și pi șei mai nic :

« Di și-i bun lemmi ista?*

« îi bun di șiomag să-ț tragunu'n cap*. împiYatu s'o scuborit din căruță și l-o lăsat în păduri. Băieții, o plâns și-o plârs, o dat de-o cărătușă și s'o tot dus, s'o tot dus, pân o agiuns la on bordo. La bordei icra <»n moșneag ș'o babă ș'ave on băiet di suflet. Amândoi, și baba și moșnvagn. icra oghidnișî. Băietu s'o oploșit la bordei și trăic p* ascuns. într'o dzi. mosneagu dzîși: «Măi babă, și lași că nainti ne «giunge dunâncat să pintru băietu nostru ; da amu nu ne-agiungi ? la ie ti», măi babă, cociorva sî zgândărăști pin casă, că ieu m'oi aține la ușă cu Uporu, că iești șinevai in casă di ne mănâncă dimâncatu ». Da l'șioru 'mpiratului o dzis: «Nu mă căutați, că ieu sânt mai mult in casă la dunevaistră ».

Când o vinit băietu lor cu oili, s'o luoat amând«.i frați di cruși și le-o dat la amândoi tot on nmm La 'mpăratului i-o da' mimili Mării, da la șclant Păru. Mosneagu le-o făcut strai buni și le-o cumpărat cai. La cai Ic-o pus mimili la 'mpăratului, Ahman; da la a Părului, Lat-Frumos. Atunși iera pi lumi mima on izvor și be toată lumea apă și. pân și nu da copchii zmăului, nu luna nimi apă. O dat toată lumea câte on copchii pi apă ș'o rămas la urmă 'mpăratu să dei ș'o dat împărații o t«ă. Mării o aud/it că 'mpăratului i-o vinit rându să clei o lată. So slăturt cu Păru « Măi Irati Păru, ieu mă duc să scot pi sora dila zmău; da tu săvii.că nu să știi «uni a și*. Când s'o dus Mării o găsit-o pi soi-sa la tântână ș'aștcpt.i să vii zmău. Mâni o dat mâna cu lata s'o ischitit-o: * Am să pui capii pi brațăli făli, da iu să mă scoli când a vini zmău *.

Zmău o vinit, da lata nu pute vorghi le o plâns ș'o climat trii rhii ălmt pi obrazn lui Mării și l-o trezit. Zmău I -o 'ntrcbat pi Mâni «Ci VI.II' luptă oii trântă [5] •

Da Mâni o dzis: «Cum mă i da, așa mă dau*. S'o luoat la luptă si s'o luptat trn dzili și trii nopț, da nișî unu nu dovidv. Dac'o vâzt Mâni că nu mai poati, o strigat la Mimau: « Apucă, Aliniau ! * Aliniau o apucat cu gura și l-o lărmat cu chișioat'li. Când colo, o chicat și Iratih Păru. Mării i-o luoat Ictji inelu și șerșeii și i-o spus: « Du-ti la părmț și spuni că ieu tv-am scăpat». Da 'mpăratu o spus că, șine a scăpa lata dila zmău, i-o dă di nevastă. Da on țigan s'o dus și s'o tăvălit în sângih zmăului și s'o dus la 'mpăratu să i dvi lata împărații n'o avut încotro și i-o dat-o. Mării o aiidz.it c'o dă pi sor-sa după țigan .și s'o dus cu Păru la 'mpărat s'o scont.i (. and s <» tins, o dat mâna cu nircasa, o scos inchi și serseii si Ic-o pus pi masa. Nircasa o dzis caisla i așcl cari mo scos dila zmău Pi țigan l «» luoat și l o ușis. Dimineața ii s'o dus la cununie Da 'mpăratu nu știe « â i-i l șior. So dus și s'o ciimmat. Da cununia nu i o pus-o'n cap. da i-o ține deasupra capului Sara s'o dus să să ciilși Mării o pus sabiia atârnai.i n grindă și i-o spus că. dacă-l atingi, sabiia ii tai inânuli Da nu rasa, dimineața, l-o atins cu dvgitu șei mic să să scoali și sabia i-o lâlizat degitu Mâni o strigat la Aliman să știi să i-l intrupezâ. Mării s'o dus să să speli. împa rații i-o turnat apă pi mână și i-o dat șărvăt să să șteargă. .Mării i-o dzis: « Așa tată, când mă i lipădat in păduri, nu-ț ieram l'.șior; da amu vrei să ț sin ginere? » împărații s'o dizmetișit. O stat tăț ș'o cuvântat lu tat-s<» cum o tăcut. Ici o dzis că, dacă vrei s'o măriț pi sor-nira, s'o dai lui Păru că i Iratili iiivii di cruși.

I.I..MIH V.IMl, **x,n . x** r

142
NOROCU OMULLI

Iera odată doi frați. Unu icra sărac, da unu bogat piști samă. Da ști di icra sărac ave copchii mulț. mulț; da selant ave bogățiie. Șei săi ac să duse la șcl bogat și lucra cu copchii cu tăt șî mânca. Ș'apu dzișe șei sâia« -• Ieu, măi Irati, nu mă mai duc acasă; da dâ luncii șeva, să mănânși • <»p< -hin leu moi scula mat dimineață și oi sășera ». Da o vinit norocii asidui bogat și s'o apucat di strâns schiși, noaptea pi lună si pune in cliișmari. Da s< I sărac s'o sculat ș'o dzis: << Cari-i așrla. măi ? •

Da norocu iera terfos ș'o dzis: « Ieu is norocu frățâm-tu ».

- « Să-ni spui undi-i norocii i'iieu < ă-s așa sărac, r'am să fi usiti toată noaptea ».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Norocii o dzîs: « Norocii tău șădî 'ntr'o crișmă 'n păduriși și be și-i îmbrăcat ca on boieri și gioacă cu țigani ».

« Du-mă tu la dânșii, dacă tu ăl știi ».

Da norocii o dzîs: « lladi să ti duc*.

L-o luoat și l-o dus. Când o agiuns in păduri, tăman așă icra Norocii be și ginea 'n crișmă.

« Cari-i norocii hieu ? »

« la așel di gioacă ».

lei o mărs la dânsu și l-o apucat di cap și l-o 'nșeput a-l ușidi. Ici o dzîs: « Cum di tu bei și hiia nu-iii dai iiică și ieu îs sărac ? »

Da norocii i-o dzîs: * Hai cu mini și ț-oi da •.

L-o luoat și l-o dus și o agiuns la o curți ș'o 'ntrat in casă Când <» 'ntrat in casă, i-o scos o găină di aur cu două ouă.

* D'apui și să fac ieu cu găina iasta ? » o dzîs șei sărac.

* Du-ti acasă, că pi drum a să ti 'ntâlnești c'on boieri ș'a să-ț cumperi ouăli estea ș'ai să-ț cumperi boi *.

S'o pornit pi drum cu găina supțăoară și, când o agiuns pi șleah, s'o 'ntâlnit c'on boieri cu trăsura. Stă boieriu și iași:

* Da di unde ai luoat găina iasta cu ouă di aur?»

Da iei o spus: • Norocii iii le-o dat ».

* Și șei pi dânsâli ? »

« leu șei trii șuti di lei *. Boieriu scoati trii șuti di lei și li cumpără. « Da vindi-iii și găina».

Boieriu o văzt că iera scris pi creasta găinii: «Șine-a mânca capu găinii, să șii 'mpărat; da șine-a mânca rândza, să prihească 'n tătă dziua câte-o pungă di bani; da șine-a mânca inima, să știi tăt și-i pi lumi, tăti șelia ».

Boieriu o dzîs: * Dă-hi și găina ».

Da omu o dzîs: « N'o dau, că-i norocit copchiilor ». Găina o dus-o acasă și să uoa 'n tătă dziua câte on ou di aur. Ou al dușc la târg și s'o 'mbogățit.

Dacă s'o 'mbogățit, dascălii iera aproapi di dânsu. Ș'o'nșeput a trăi ghini ș'i s'o dat în bedreag cu fimeia omului. Dascălii o pus ochii pi găină, c'o văzut scris pi creastă. Da omu s'o dus la târg cu două ouă di aur. Dascălii s'o dus acasă la fimeia lui și i-o dzîs: « b'iineî, tai găina iasta, că iei s'o dus de acasă și să-iii laș hiia capu. rândza și inima să li mănânc ».

le s'o apucat ș'o tăiet-o ș'o făcut dzamă ș'o dat la on băiet capu, la unu rândza și la unu inima. Dascălului i-o dat pulpanii. Da dascălii o dzîs: «Hei, da nișt nu mănânc*

Ș'o ieșit on f'șior de-a lui împărat, unu știe și-i in om, da unu prihe în liișticari dzi câte o pungă di bani șî s'o'mbogățit di nu mai știe soma banilor.

I'ojorâm X'Artiir.i (hih;ii, 66

ICI

O fost on om ș'o avut on lișior ș'ăl întreabă: « Măi, dragii tatii, o vinit vremea să te ușori Tu ai v'o tată chitită pintru tini ? • lei o abismt lu tătâni-so: « I ată ieu am audzit, pi spusa nărodului ca și pi audzilu urci hiloi, că ieste o fată la ('oștești de-o pildă caii-i bună pintru mini I).i <i lata dila (.'oștești o audzit și ie dispri unu dila llovvni că i bun di dânsa

O pus îtir'li cai la laiton și s'o dus să vadă nireasa. Iaca și lata o pus cai la laiton ș'o pornit să vadă hir'li. Mărgând ii pi drum, o dat Dumncd/ăii on gicol di nu icra chip să mergi. () tras la on tractiri să mâie acolo pâr a sta gicolu. bata tăt acolo o tras și ic. Vezăteii dila cai s'o luoat di liorbă. O spus fiișticari un'i mergi. O 'nțăles că stăpânii lor să duc niri unu la alin li s'o dus ș'o spus la stăpâni, li s'o 'mbrăcat și flăcău și lata și s'o primblat pin cumnată, li s'o 'nvoit și flăcău s'o dus ș'o spus lu tar-so că numi moartea l-a disparti. S'o 'nțăles și părinții. Tatu fetii o spus că, după moarti, dă Icti toată bogăția și tatu flăcăului tăt așa i-o spus li s'o 'nsuiat și la o hmă giumătati o murit părinți ș'a flăcăului ș'a fetii ș'o rămas amar di multă bogățiie. Da ici să ruga: * Dă-hi Doamni, sărași.- la tincrcță si bogățiie la bătrânețâ » Dumnedzău cu Sfântu Pctrca și Slântu llu l <• audzit, s'o dus la ici și l-o'ntrebat: «('ari iești așel cari dorești săr'isie Li tmerețâ și bogățiie la bătrânețâ » ? Ici o dzîs: <■ leu sânt >»

Nu mult după asta, prmești știri c'o ars cutări averi di pi soți ie. () râma- mima a lui și pi urmă s'o aprins ș'a lui, casa undi dornicii, li să lrigeii pi la ferești, le o dzis: « Scoală, omule, că ardi și casa pi noi «.

Cân s'o sculat, ic o luoat on țol-șî s'o nvăht și iei, o cămeșă ș'o ieșit afară ș'o scăpat cu cât icra pi dânși. Amu trăicu la șini, la cumătii. Să dușeu pi câmp c'o coșniță ruptă și strângeți macriș, ăl dușeu la târg si cumpărau covrigi șî mâncau. Odată să 'ntorșeu acasă dila câmp și s'o 'ntâlnit c'on boieri și s'o 'nchinat: « Buna calea, domnule ! » Da așrala dziși . « Mai domn ai fost dicât mini. Șe-ai făcut de-ai agiuns aestea dzîli ? »

lei o dzis: «Așa m'am rugat lui Dumnedzău ș'așa iii-o dat*

Boieriu dzișt: « Măi, frumușică fimei ț-ai luoat. Nu-i vindi tu nevasta [5]Bani buni ț-aș da și pi părali ț-ai găsi alta ». S'o

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

'nvoit pi opt pumni di galghini și i-o dat-o. Nevasta o dzîs- «Omule, ici i-on hărcălău bătrân: ca mâni moari și ieu oi trăi tot cu tini ». le s'o dus cu boieriu, da iei o rămas ș'o adornit cu banii S'o dus o șioară și i-o luoat banii și i o dus într'o pădure. Cân s'o sculat, iera fără bani și fără limei S'o luoat si s'o dus intr'on târg ș'o văzt niști meșteri lucrând la o casă, bl ii întreabă șini-i podreașcic. L-o priiiit și pi iei lucrător. Ici iera om hâtru s'o 'nvățat răb'di meșteșugii Da boieriu cari cumpărasă fimeia. I o 'ntrebat pi p<> drca.șcic nu ni-i lași și niie o casă, lei o scos planii < asii, s'o 'm păcat <i i o făcut casăli. S'o inpăcat cu lemnu boier'lui. S'o dus doispreși roboti in păduri și i-o pus să tai câte doi oamini la copai Ivi o rămas cu alții la copac. Cum tăie la on copac, o chicat legătura pi iiinia copacului și l-o logit pi podrcașcic la topor și i-o rupt coada. Da nvarășu podreașciculm o dzis: «Ne-o dat Duinncdzău on colac*. Da piHteașcicu o dzis: «Pi banii iștea ni-am vândut inima din mini. Dumnedzău ni-o luoat, Dum- nedzău hi-o dat ». O gătit casăh. La simțirea casă lon, cucoana o'inbrâcat pi podrcașcic și agiutoriu Im cu haini nouă și i să pâre că samăn.i luni cu bârbat-so, da nu 'ndrăzne să 'ntrebi.

Tovarășii podreașcicului o șerut parti din bani da podrrașcicn n'o vrut să li dri, că iei icra podrcașcic amu.

« Dacă nu vrei să-hi dai. atunși ieu spui cucoaim «Ș'o spus. Cucoana l-o 'ntrebat pi podrcașcic di și s'o piuit tovarășii.

« Iei șeri bani, da icu mi pot să-i dau că piitru banii iștea hi-am vândut inima ».

«Cum ț-ai vândut inima că și icu ni-aș vi»dc-o ? * L-o ntiebat cucoana.

« Ni-am vândut limeia*. Ic o spus să-i arăți hanii. I-o arătat banii si i-o cunoscut cu țolu cu cari icra 'nvăliț banii Sh cunoscut, s'o prins di gât s'o rămas in casăli făcuti di dânșii, că boicriu imrisă. Și s'o 'inplinit intocma: «La tinereții sărășie, da la bătrânețâ bogwîie •.

HI

LRSÎÎ'A OM LU I

Icra on om ș'o liniei. într'o noapte s'o 'nlâmpht că limeia o lăcut și o oaie o lătat. I ocina atunși o chicat on boieri la giv.dâ. Oinu nu prv vre să-l prin iască. Da ș'o lăcut socoteală și l-o prihit. Boicriu s'o culcat pi laiță șă tocnia atunși limeia o lăcut on băiet Pi la niezu nopții o vinii on înger ș'o vorghit așa: «Bogățiia boieriului ista s'o stăpânească copchilu ista di s'o născut noaptea iasta; da niehi di l-o lătat «aia să-l puniț padnos, să-l dat boieriului. Oammii nu știeu c'o vorghit ințrru. Da vorbili îngerului le -o audzit și boicriu. Dac'o audz.it, s'o sculat dimineață, s'o dus la oamini in casă și Ic-o spus: « Să 'nvăliț copchilu ista șă să ni-l dați urc, că ieu vreii să-l ieu di suflet *. Oaminii nu vre, oaminii jălv și să tânguiv: «Cum, ieu am făcut copchilu ș'amu vrei să iîi-1 iei? Nu pot să ți l dau!« o dzis limeia. Da boieriți o lăcut toati chipiir'li și Ic-o lirnat copchilu, s'o suit cu vezăteu 'n căruță și s'o pornit pi caii ș'o agium într'o păduri. Acolo, ca să scăpi di copchil, ca să nu-i moștenească averea, l-o dat vezăteuhii și i-o spus: • Du-ti s'ăl tai ș'ăl dă 'ntr'o groapă » Vezâtteu l-o luat și s'o dus in dosii la o tufă, i-o tăiet on degițăl, o mânjit cuțitu di sângi ș'o vinit ș'o arătat boieriului. Dumnedzău s'o dus in urma lor, i-<. pus trii lăclii la cap, l-o 'ngrijît și copchilu o crescut păr la optspreși ani, băiet Inimos cu meșteșugii vânatului, linblând pin păduri cu vânatu, o agiuns la curtea boieriului O mărs ș'o vorghit sâ-l prinească să hodinească lu curți Boicriu l-o primi. O stat băieții v'o Irii dzih la curți și s'o dat in dragoste « ti sii«-.» boieriului. Ii s'o plăcut amândoi și i-o plăcut și boieriului băieții Boicriu s'o gândit s'o dăi pi șiică-sa după dânșii, o dat-o ș'o lăcut nunti după rânduială. Da sluga l-o v.idz.iit că ari on degit tăict, l o cunoscut, <'o du . la boieri și i •«» spus: « Iaca dimani, să-ț spui du pl cum o losl socoteala asta. Băictu șela di l-ai luoat dila oammii șiia și mala m ai triinăs să l tai și să-l îngrop in păduri, icu nu l-am tăiet < â in o losl uilă; da i-ani l.iict on degit Amu i giner ii imitali. că ieu ăl cimose după degitu și i l-am l.iict atunșca ».

Boicriu tari s'o mâhnit Ici o scris o hârti«- la vclniț.i ș'o »lat-o moșneagului s'o ducă. în hârtie o scris că, ile a vini ginerii lui, s'al ici s al aziărli n căzanu di pi !<>c. Iaca s'o 'ntâmplat că b««ieriti s'o 'mbătat și s'«i dus singur la vclniță. Velnițarii n'al cunoșteii și l-o «lat pi dânsu n cazan « u 'nchipmt câ-i gincr'li boieriului. Boicriu striga: <■ leu îs. mi mă «lat'»

Da velnițarii: « Că boieriu o dzis ».

Băictu <> rămas stăpân in bogățiia boieriului. S'<»'mplinit intocma imn o grăit ingerii la nașterea lui

I.<I<ivct>I Xast.isii.i Șt« lânlii ă v>

I 15

SEANTA VINI-.RI

O liniei torșv și cosa in spri vineri, in spri nivreuri și n'a\< altă săi bătoari latâ dicâf duminica. Șădc și torșv *n spri

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

vinvii târdziu. Nmna si audi că vini o liniei la Ivrvastră și strigă:«('umát ni, cumătră, dă-hi drumii n casă ». Ic o ieșit și i-o dat drumii 'n casa, c'o gândit că i <> malralagiță. Da ic icra Sfânta Vineri, le o 'ntrat ș'o'ntrebat: «Și mai lași, tors« ? •»

« Torc *.

le iera o fimei neagră pi obraz și scârghită.

« Dă-iii șă hir on caicr ș'o Im că să-ț agint și icu la tors •>.

I'imcia i-o dat «> lurcă ș'on caiet. Da pâr torșv ic «>n șii, Slânta Vimn torșv on Ins. () tors și <» tors ș'o mântuit di tors () șerut râșihitoim s.i râșchie. Daco mântuit di lâșchict, o dzis: « \dâ șvaunn să șrtbim t«»rtn pâr la dzîuă *. I imeia s'o dus la o lunci 'n máh.ílá să șeai șeannu ș'o h«»do roabă, că n'avc scaun. în măhâlă o spus tot cum i s'o 'ntâmplat Da tumi' șeia: « Eh, cumătră, asta i Slânta Vineri și vra să ti zâîrească ! Na t șeannu și du-ti ș'ăl trântești 'n prag; trântește-l să pocnească și nșepi a singa: «Ol, Doamni, șe-am pățit! Am stricat șeannu ». Ic, atunșca, a să iasă alará Da duneta să intri răb'di 'n casă, s'înciii ușa și s'o laș alará L , dai á te i apuca di șert, aii să ti clocotească. Dacă intri in casă, să 'ntorsi toati «u gura'n gios. și oală șî șip și tot Să nu sa scoah uimi să-i dci drumii» Ic s'o 'ntors acasă ș'o lăcut cum i-o spus mahalagița. Da Slânta Viiu-ii îmbla pi la ferești și striga: • Străchini dâ-hi drumu, oală dâ-iii drumu I •• Da ieli misă pute scula. Sfânta Vineri o dzis: • I le ti I De a și din capii tău, dișteapt'ai mai fost; da di ț-o spus alții, ghini ț-o mai prut; c'avem di gând să ti pui în hindu hodorogim, să ti șerb cu tortu la ou loc ».

Iiilovrni
I.isavrt.i
I'opar« <-.t,
»»

Iiii

Icra <>n om și i-o dat Dmnnedzâii ou naslednic. S'o apucat iei să cauți cumătri să-l boteză, da nu găsă pi uimi. S'o pornit ici pi drum in ah sat să cauți cumătri. I'i drum s'o 'ntâlnir cu Dumnedzău, cu Stântii I'rtii a și cu Sfântu Iiii.

* Buna dzîua, om bun I -■

« Mânțămăsc duhevoastră I »

ii I'ndi mergi?»

• Ia, mă duc păn in satn ista după cumătri sâni boteză ou cnpcbil -

« Hai înapoi că ți I-om boteza-lă noi ».

S'o 'ntors înapoi și I-o botezat, I-o dat la legia lui Dumnedzău. Dum- nedzăn i-o făcut o jărtfă șimilui și I-o lăsat inima. Iei i-o dzis: « Te-i scula dimineață șă-i găsi doi pui di bivol. Să lași și-i lași de-on cănișean, sâ-i ingiugi. Da să nu dai cu pulia 'ntr'inșîi, c'au să te aducă la mini ».

Iei n'o știut că-i Dumnedzău. S'o sculat într'o dimineață ș'o găsit doi pui di bivol, s'o suit în cănișean cu limeia și s'o pornit pi drum. Cân s'o trezit, s'o trezit in împărăția șeriului. în șeri îi ca și pi pământ. I.a um hminează lumânări, da acolo stelili. I'oati stelili is cu sâmnari. Iești crângu șeriului cari .«'învârtești pi șeri. Iei o vâdz.ut din șeri pi pământ doi Irați cum impărță grâu și cum unu luna mai mult dila șelarii, Iei o dzis: • Iaca cum ie dila frati-so!» Ș'o împins o chetrișică și I-o omorît. Dumnedzău i-o fost dzis: «Șe-ai făcut? Di și I-ai omorît?»

Iei i-o spus lu Dumnedzău și-o vădzut. Da Dumnedzău o dzis: «Tu mima pe iasta-i vădzut și te-ai scârghit șă n ai putut răbda; da ieti câți văd și pi toati li răbd ».

Ialovcni
Vinile
MateuțA
, Kv

147

Când îmbla Dumnedzău cu Sfântu Petrea și cu Slântu Iiii pi pământ, o trecut pi lângo biserică. Sfântu Petrea și Sfântu Iiii ș'o făcut cruși. da Dumnedzău nu ș'o făcut. O măr» mai diparti ș'o trecut pi lângon trai tiri și Dumnedzău ș'o făcut cruși. Da Sfântu Petrea și Sfântu Iiii I-o'ntrcbat pi Dumnedzău: « Doamni, când am trecut pi lingă casa Domnului, nu t ai făcut cruși; da pi lingă tractiri îț fași ? *

Dumnedzău o dzis: « N ai băgat di samă cum să sfâde popa și dăscălii dila pânea streină, dila colași și nu să pute 'mpăca ? Da aiși la tractiri tăț oaminii stau și iș fac cruși și să roagă să li dau pâni și sari și sănă'ati ».

De atunși ii ghini să ti rogi lui Diimm-dzău oriundi, că Dumnedzău ascultă cuvântu n tot locu.

.....ii .**Vtldți**

I IS

Xrmenii is di altă legi, li o făcut odată on praznic ș'o politi prut osii creștinești, li o 'mpușcat șioară, lupchi, tuș. ș'o făcut bacati. D.i pi nmcime (ihiorghi și pi Scridon făcătorii! di minimi nu i-o poftit. Mticinic (ihiorghi o dzis: « I lai, Scridoani, să mergim nipoltiț la hramu lot « S'o du< ii. D.i proroșii s'o apucat ș'o tăiet capo calului ș'a măgarului lui mucinic < ihiorghi și Scridon, mima să nu să poată duși la hram. Mucinic (ihiorghi o spus lu Scridon: « Scridoani, să pui capii calului la măgari ș'a măgariului la cal Și suflă

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

asupra lor să nvie ». S'o suit ii călări șî s'o dus s'o găsit la masă pi proroșii creștinești. Da nișî unu n'o vrut să sfințască masa daco v mit mucinic (ihiorghi șî Scridon. S'o apucat ș'o sfințit-o Sântu Sciidon și (ihiorghi. Câți juvini o fost la masă, câți spurcășiuni, t;Vi o'nvict, că Sântu Scridon icra făcători di minuni. De atunșia Armenii nu-s in legea noastră și mănâncă juvini.

I 19

('and ¡1 golim Jidovii pi Isus Ilristos să-l prindă, iei s'a<cuti«l< pin siimi, pin păduri și gonașii ¡1 tot urmare să-l prindă, (lunașii ii găsă muia dopi țăriitu vrăghiilor, că un'i să dușii Ilristos și s'ascundé, ieli țăriicii Ilristos s'o ascuns in nisti schini. On cârd di vrâghii o'nșeput a țării și gonașii s'o prișeput și l o prins.

De atunși Ilristos o blăstămat vrăghiili ca 'n vrși carnea lor să .șii spui cată, să nu să mănânși, di și că l-o arătat pi Ilristos Jidovilor să-l muu șească.

hil'tvpiii Aerisiți

Eu.»0

O mârs Alisandru Machidon la o 'mpărățiie șî I o dat infr'o < a<ă Casa șcia, cân i-o dat drumu, o șiușit de on șurub ș'o prins a să 'nvârti. Ahsamliu s'o spăriet și nu știe și să facă, lei nu s'o spus căi Alisandru, da o spus că i sol, cum ar și az diligat. Da pi dânsu, dacă l-o priiit, l-o șinstit cu gin lei o pus păhar'li n buzânări. Când o ieșit, la toată poarta o dat păharu 'mpărătesc și dziș< : « Dață-ni drumu». Colo moscalii i o «lat «Inimii lei, dacă s'o pornit, o mărs păr la poarta sci di pi urmă h o simțit < ă i Alisandru ș'o dzis: «l.uoațcai cărunț și luo.iță-vă «lupă dânsu •> () hiat cai cărunț și s'o pornit după dânsu. Alisatiihu o tieuut apa Doltomilm (.'and l-o agiuns la apă, Alisandru lara dincolo ș'o «lzis; <• Nu mai alungat vântu, că mima pi vânt nu-l puteț primii ».

I il..« < ui Imir.'i | uțn. <>;.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Mărgând Alisandru Machidon pin lumi. i-<» ieșit '|*iganii inainti și i-o dz.îs: «'|'-am ieșit, împărați, înaintea ta să ni

nchinăm |'-am plăti tir haraciu, da n'avem ».

împărații o dzis: « Rămâneț in păci. Mergiț pi la lom v«»stru. * Când s'o 'nturnat împărații 'napoi, <> trecut pin satu l'iganilor, Ș'o văzut casdi acoperit! cu aur și le-o dz.îs; <■ Di râs v'ați arătat și di râs să fiț pân in vecii vecilor!»

Și az l'iganii îs di râs că i-o blâstăinat Alisandru Machidon. Și az ¡iubii leproș, rupt, c'on cal la căruță cum i-o ieșit iiuinti lu Alisandru și cum i-o blăstămat iei.

|,«h*xvni

¡era odată trii feti. Idi s'o sfătuit un'i să să ducă să lacă șădzăto.iri laca icli s'o sfătuit așa: iara o casă «Ii margina

Alisandru Machidon s'o bătut cu lurnișili și lurnișili așa <> fost că hn»a calu cu moscal cu tot și-l mânca. Iei o inârs păr in «ânchii raiului și i-o răsărit sirafimii inainti și i-o dzis: «Pas, Alisandri, c'ai s'tnbați cu Pori împărat*. Alisandru, unu din șei mai aproapi i-o spus: < l)ă-d Machidonia ni« *.

« Iubito hieu Candursal, nu-ț pot da Machidonia, «la ț dau alta » Ivi s'o dus la masă ș'o șerut să-i tacă otravă din șcriviri scumpi să I otră- vească pi Alisandru. Dacă i-o dat otravă, ici s'o'mhihiăvit s'o strigai la vrașii lui: «Vrașiu hieu șei iubit, dă-ni dzili să trăiesc ¡ăr șc-a vini Rusanda 'mpărăteasa». Iei o dzis:

« Nu-ț pot «la dicât patru dzili». Dt-amu iei n-<» tăiet on cal si l-o pus in burduh di cal ș'o trimăs la Rusanda ș'o vinii, lacătă că Docipal a lui Alisandru Machidon icra năzdrăvan. Calu iești și az. ș'a să vii la a doua viniri. O vinit Rusanda și l-o văzut. Atunși «.» vinii și Condursal Da calu lui Alisandru șiup di cap! Și l-o prins a-l firma cu chișioarili și cu gura Și calu s'o dus șî-i dus și az. Alisandru o murit si 'mpărăteasa l-o ngropat.

DI CÂND ÎȘI RUPI NIRI-ASA COLACI¹ N CAP

Spun bătrânii că Iov șei bogat, când o chicat la pu, limeia Im nu mai vre să mai trăiască cu dânsu; vre să să măriți de a doilea. Iov i-o spus: • Mărită-ti; da numai, când te-i sui 'n căruță să ti pwnești, să ici o bâcă- țîcă di pâni și să-ț lași cruși la răsărit». La nuntă, diavolii n dup di boieri o vinit s'o iei. Cân să pornească, ie s'o suit in căruțță și ș'o adus aminti di cuvintili lui Iov și ș'o făcut cruși c'o hrincă di pârii Diavolii s'o făcut uică, o'ntrat in pământ ș'o rămas ie singură De atvnși, când nircasa să duși cu nir'li, își fași cruși cu colacii, ăl aruncă 'n lumii ș'apu pornești luhnrnt Șirlibiui 'i.

satului, pustii S'o sfătuit să sa ducă s'o muruic, s'o 'ncăhlzască ca să li și di făcut șădzăloari l«h s'o dus, o mm

uit-o, o 'ncăldzît-o ș'o făcut șăd/âtoari S'o pus i«-li pi lucru șă, lucrând așa, o vinit trii flăcăi. Dac'o vinii, o ș.i/t la holbă cu ii. Da ivii o prișeput că flăcăii șeia iera strigoi. O ieșit una câte una și s'o sfătuit ■ la. liadi să fugim că flăcăi ișteа-s sttigoi. S.i ni diișim acasă».

S'o limat tustreli și s'o pornit. Da ii s'o luoat după dânsâli. laca le-o agiuns. Idi, dac'«» văzt că le-o agiuns, undi să s'ascundă ? S'o ascuns intr'o glugă di cânepă, li le-o văzt, s'o dus la ieli ș'o prins a «la la ivii Da una lași Stăi, bădiță, să-ț spui munca cânichii și pi urmă \ă-ț apuca di noi:

V I E AIA D 1 N T R E (I T

Nișt n'ai arat-o, Nișt n'ai mclițat-o,
Nișt n'ai sămănat-o, Nișt n'ai periet-o,
Nișt n'ai boronit-o, Nișt n'ai tors-o,
Nișt n'ai pligit-o, Nișt n'ai zolit tortu,
Nișt n'ai cules-o, Nișt n'ai țăsut-o,
Nișt n'ai tochit-o, Nișt n'ai ghibt o,
Nișt n'ai bătut-o, Nișt n'ai crot o.s

Atunși o cântat cucoșii, strigoii o plesnit si tetih o scăpat

Ubcem

S'o pornit Maica Domnului
Pi caii,
Pi cărări,
Cu păpuși noi plioscâind.
Cu păr galbăn displetit.
Cu lacrâni pâr la pământ Și calând pi lini ii.
Pi drum s'<»'ntâlnil c'o broască:
«• (>1, broască groasă și buboasă,
N'ai vădzul pi Iml meu, pi fiul tău?»
Broasca i-o răspuns:
«Of, maică măiculiță,
(¡ren canini di dânsu am aud/ii ! Du-ti pi drumu lu Adam, La fântâna lu Iordan
Și-i viile pi Iml meu.
Pi fiul tău ».
Și s'o pmmt Maica Domnului
Cu lacrâni păr la pământ
Ș'o agiuns și l-o văzt viind
Cu doispreși apostoli după dânsu în brață l-o luoat.
în lață l-o sărutat.
Apoi pi broască o blagoslm ii-<»_•
« Broască groasă și buboasă.
Tu in apă să crești
Și să trăiești
Și să nu putn-dz.âști.
Toată lumea «li pi tini apă sâ bec Și să nu să greță luiasvă «.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

15«

Icra on impărat ș'ăl divina Pavăl. Iei fășv la moscali niști chivări di aramă că n'o pute purta. Da tureatca la șibotă nutna de o șchioapă di lungă Și icra făcuti pe on calup, Ungei chișioru cu său ca să intri in șibotă Straili icra făcuti pe o măsură și cari iera moscalii mai gros ii pune genunchiii 'n chept să-l închei. Ș'apu ave niști curăli albi și li cistuic și bnnghi galghini. Ave 'n schinări răniți mari că trăge v'o două puduri; cât on giță!, < ă giț.îl ii șă dzișe. Ș'ap'o 'ntrat on f'șior a lui impărat, Alisandru. Și slujba icra di douădzăși di ani la Pavăl. O 'ntrat Alisandru, f'șior-so ș'o iertat la șin- spreși, ș'apui s'o lăsat la șâpti cari iera pi apă, la mat ros.

Da sinși ani iera. Dumncdzău să-l ierți că ne-o dat pomint, nadei, câti opt desătini. Da l-o ușis săracii.

< ivăikni WIMIC **V.tipan.**

157

I ea ram iiic copchil, oi și fost di v'o opt.dzăși ani.Olost iară o bătălii cu Turcii. S'o bătut la Silistra piști Dunări. Unii să duse dimineața si alți sara chica 'n loc. Merge pi gios, sărașii. Stăte pin sat, pi la lățiri fi impărtâ primarili pi la casă câte șinspreși. Vorghe rusăști tăț. Rar c'i s'intampla, poari din sută unu, că știe și moldov'nești, că icra di pi inalu Nestndui «lin Ucraina Di pi acolo ii luoa la moscali; da dincoași nu.

Când vine 'n casă, dzișe: « Zdrasti ! •

Da mama me știe rusăști, raihnvști da-i tot rusascâ șă dzișe: «Dai Boh zdaroh ' »

Da ii undi da: «Vot nas hahlușca!*

Vine moscali, că tata ieara starosti. Ș'îde moscali, di șei mari cu saghiia goală. Șă iei așa fișe, ca să-i împartă pi tăț. Di nu-i impărță, apui bătăi, îi scote di pi un'i iera mai mulț șă-i dușe un'i icra casă di zăpas.

(««.'Arieni .\<vl»i'i.

15*

Avem o mătușă, soră cu tată-hio, și-iii spune cum o trăit cu 'Turcii Și dzîșe că iera rău cu Turcii. întră 'Turcii 'n casă șă lepăda păpușii afară .șă, dac'aș intrat on om in casă, al împușca. Da cu arma să fuge oamenii.

Ștefan-Vodă l-o alungat pi Turc di pi aiși. Da cum l-o alungat, ț-oi spuni. Ștefan-Vodă o fost on om piști samă, lei o șerut tâlharii di pin ostrovi, că ici a scoati pi 'Turc de aiși. O dat driunu tâlharilor șă tâlharii cu bâtșili, cu îmblășiili l-o hioat la uși păr l-o trecut piști Prut. Iaca, de-amu, locur'li iera pustii. Ș'apui iei le-o dat loc rădzășiic că icra digeaba șă n'avc și lași cu dânșii. O făcut n.../ili, o făcut rădzăș din tâlharii șvia. Ș'apoi o 'ntrat boierii pe aiși. La Râdzăni o fost patru bătrâni ș'ave fiișticari partea Im. Da unu pisăni ș'o vândut partea lui Imundei Da iei dar*o murit, s*« apucat di giudicată. Ș'ap'o ținut-o mult Rădzămi. Ș'oxinit imn Panaitachi ș'o scos-o dila Râdzăni și ne o dat șă nadei pi moșiia Râdzănilor.

159

Ì ată-nio o vinit «lin sus. dila granița .Aștrii, dmtr'on sat Radutila. Așâ audz.ăm di tată-iiio c'o fugit, că-i fura Căzașii, că icra aproapi granița. Nu pute să-i prindă că fuge piști graniță. O vinit oamini nu mima din R.khitna li o fost di strânsură. Aiși ieara moșii stearpă, nu ieara nică. Dc-acolo o vinit cu giti, să ierț, cu porc șă ii lucra la boiresc câ n'avc pomânt. Satu iera pi moșiia lui Mândri. Satu o fost mai mari, da s'o stricat, c'o scos Râ- dzănii moșiia, că icra satu o bâcată pi moșiia Rădzănilor. Boierul să giudica cu Rădzănii. Uniori o scote boieriți, uniori Rădzănii. Brazda moșii treșr pin țintirim.

Ii cari o vinit aișea ieara răileni. () limbă di oameni, ave pi schinări cozi. Tata iiieu și cu mama gràie rusăști, railinești. Da gràie șî moldov ncști, că ici o vinit di pi aiurea și Moldoveni și s'o amestecat.

IliO

Noi, când s'o iscat bătălia, pi noi ne-o n.inir cu bani, câți o șuti si dzăși carboavi pi an; cum iera, bani rusăști. Ne-o'ncărcat «lin Binder i, dincicposti.cn ordz, câți triidzăși di puduri. Am făcut noi o lună gimătati cu ordzu șeala. Ș'apu l-am lipădat piști Dunări dincolo di Berărești, «ui târgușor. Am trecut Dunărea pi la Vistoc. Dincolo mai diparti nu ni putem duși, că icra lupta la Balcani. Ș'a nostru condrat o fost să șim șimlzăși di vrâsti in urma bătălii. Iera șî Ruș șî Moldoveni icra. Ș'o hioat Bălcanu n postii Crășiuniilui, la Sântu Nvculai di iarnă. Icra on omăt mari, o zăpadă[1] I nreu o lugit in Șipca. RUSII O suit cu mânuli tunur'li la deal. Mol<lo\atm, Românii o luptat mai in sus dila noi, la Picena.

< IH Ai !<■«>•

IUI

Am avut on prietin (ihiorghi la l'erărct. Ni vinde ordz,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

pani Icra român de a duhevoastră. Tari iaca frumos lârgu șeala! Di dădăon stroch«’ cu apă uliță̆li Am fost la mănăstirea șei mari, un’i iera on clopot gios piști Dâmbița. I reșei piști podu Bogosoai. Nu ședem mult, că noi inblim pi drumuri. Ni dușvm la bătălii cu ordz, cu suhari. cu găleți. încoași adiisrm moscali rănit. îi dușvm la bolniță.

De aișea m’o luoată-mă și m’o dusă-mă la Chiu di necrut. Acolo m’o învățată-mă smotru și pi urmA m’o dus la bătălie la șA%*A Avgust, in dziu.i di Probajni. Am vinit pi la ChișinAu și pi urmă de aișea la Es si la București. Aiși an» stat douA dzili. Dunărea an» trecut-o pi la Rusciuc pi pod di căituri și caicur’h iera sprijiniți cu odgonu și legați <|i urs dat in tundu apii di ține podu. Pi caicuri icra pusă scânduri. Cândmcrgci, să ‘ngropa. da 'nainti iera ca podu. Am trecut cu mari frică, I ari mult nărod s’o mai prăpădit atunși [1] Nicolai Alixandrovici răcne că să prăpădesc copchiii lui. Dac'am trecut Dunărea, ne-am dus in Târnova. ș’ap«.j pi la Citau.» am trecut pi lâng’o mănăstire. An» tras cu căruțăli la mănăstiri ș'am stat «Ic am băut rachiu. Acolo ne-am dusă ni și iera on Irig ta acu ia; acolo an» săpat și ne-am făcut bordei. Da, când ni vine «ierni să mergim la linii, lipădai bordei și stătei ca ’n vânt. Nu ședei mult, că nu putci răbda di Irig Am fost di trii ori in boi. Di două ori m’o rănit, «la a triilea am scăpat teafăr. Când hi-o vinit să mergim la știe, iera omătu câș omu di mari M’o logit după cap cu șticu, da la urechi cu glontili. Da, Imdaprosti, că nu ni-o stricat nișI on os. Da ieu, când m’am întors cu pușca să i-am dat ca < u șiomagu, acolo i-o crăpat capii. Da mult iera! Ca lurnuili din păduri

Iah.M-n. V.ıml,. Mânuță . S

l«3

Manocbri dila Hânșrști o lost caznașcistla la Turc S’o hioat ghim«»r audzăm din bătrâni de a hi adivărat, de a hi mhșiună, c’o ’ncărcat douăspreși hărăbăli di galbini di aur ș’o vinit la lăikești. Aișea o tăcut curț frumoasă, mai împotriva casălor împărătești. Acolo, dacă-i intra, in nijlocu lui, mori di loami da nu mai poț să icș. Părețiiis mima tli oglindă. O avut șă moșii. Turșii, dac’o furat haznaua, <» vinit și |Lo cătat și l-o găsit. N’o putut să-i mai iei bani; da i-o luoat capii și l-o dus pi tipsii ca pi capii lu hm Botizătoriu.

Butem Ihe Bandaclu, 7?

161

Din vremea bătrânilor audzăm că spune că la Po«lh \'i/îilui, la Apa neagră, o lost bătălie cu Tiitcu, cu Tătarii.

Aișea icra pustietăți. Aiși noi săntem posilcnini. Nu săntem di sini știi și oamini. Ne-o dat la posilemi. Audzăm că pi șei tâlhari ăi dă. S’o vinii Turșii șă ne-o roghit. De al di Robu, de atâta li dziț. Robu, c’o vinit o mamă a lor, in vremea di mult, groasă dila Turc, c’o bst roabă.

Di când s’o trezit Buțănii, o apucat o fântână pi Rățoaia. pi Valea Gal- binii. îi dzic fântâna Rățoaii șâ-i apa neagră. Bătrânii nu țin minți di când ăi făcută. îi di pi vremea Tătarilor. Oaminii s’o apucat s’o curățâ, c’o lost on an sășiios. O săpat on stânjân giumătati, aproapi la doi, s’o dat ș’o scos șiotși, lână. Tătarii ori Turșii, șine aș fost, o astupat-o cu siotși să nu bei Rusii apă, că izvoni mima cu lână poț să-l ac«»p«ri. Câini săpa, o dat c’o prăjină m colt. Când o scos prăjina, o năbușit apa șă n’o mai putui săpa, I ântâna-i cu ghizdeli «li slodiin in patru colțuri Toată vara curgi din fântână apă.

IIIIțclli l'«-li«;l Di«««», <»«•

Uit*

Ne-am dus odată la proverei la Volosti. Și la < ¿albana icra oaminii vara n pantaloni șă disculț. Șă voischi-nacealnic ne-o tăcut o leacă «li z.aneatii. Apu întreabă pi Galbineni:

• Măi, d'apu fusti la tini, «»ri ii pantalon ? * Al limai «li margina «li gios ș’al ridicai pâr la brâu. Așa ier.» pantalonii di laig.

DA TINI

167

CÂNI) ALEGI LOC DI CAS.A

Mai intăi alegi loc potrigit pintru casă. înșibgi o « ruși di lemn in n»||loc și legi on prosop la cruși. Te-apuși și sAchi timilia și la colțuri pui câte «m păhar di undilemn și câte-«» mână di grâu. După șe i ridicat căpriorii, pui crușea la căprmri. Când ii gata, de-aniu, chemi preoții s’o slințască și lași șă praznic. La praznic chemi neanmr’li, măhalagii. Cân vin. spun: «•(»râu și undilemn să «Ici Dumnedzăii la casa «hmevoastră. Să trăit, s’o odovăiț, s’o stăpânit. ’ *

!.«!•. C».i **Xl.t.m.V Sî**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Plug.'iriia să «Iischidi în «Iziua di Slinț. Gospodariii găte ști phigu - .J ungi scrii cari tai brazda cu slănină sfințită si să pornești la plug « u phigu pi crăcani. Ici s'aprinz tămii 'ntr'on hârb ș'atâmâiez boii, plugu, ti pornești la plug și dzișI: «• ¡ntr'on șeas bun s'agiuti Dumnedzăii» Din urmă vm la deal sfinții copț, i-adiișe on copchil ori limeia. înșechi brazda și pui in coarnili plugului «foi slinț și dzișI: «Dă. Doanuii, mană pământului»

Șn-fămicA.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

16»

Cân iași punți, fași drum pi șeia lumi Dacă ai punți, alegi o tlz-î cari să dă di pomană, o sânhătă morțască, iei și ti duși la puntea șeia cu hâeati, cu lumânări, cu colași. Stai acoló la masă; și, cari i-o poftit dânșii, is di rând acoló, da cari să 'ntâmplâ di trec, ii poftești și-i pui di rând cu șiialanț. Si li dă câte-on colac cu lumânare la toț di rând. îi puni la masă. Asta-i pomană și să chiamă că di altă lumi ari drum.

Iuloveni - A nica Vârlan. f*4

170

Sânbăta Rusaliilor, dimineață, șerghi lapti cu tocmagi ș al pui in străchini nouă, pui câte-on covrig in lingură, câte-o lumânare și ti duși și li dai di pomană, di sufletu morților, la copchii, la șini, la cari potrigești că-s mai sărmani. Pi urmă lași praznic, ti pregătești di hâeati, chiemi mahalagii, ș'on om di pi drum, dacă să 'ntâmplă, ii pui la masă, li dai câte-on colac cu lumânări, cu strachină di lapti. Asta-i Sânhăta morților și-s Rusalii.

Iulnvrni - NMMHMIH Șiefânucă, 50

171

Adaudza după anu nou, fimeili să grămădesc la moașă, c'o legătură di lănină, c'o bâeâțică di slănină, cu patru, șinși lei, o samănă pi moașă cu grăunți și dzic:

o Sănătatea noului, și la anu cu sănătati! • Moașa li așadză la masă și li dregi câte-on păhar di gin, puni hâcati ș'aptli ieli dreg fiișticari hutelca ii di gin. După și-o dres ginu, prind a cânta ș'a ginea Dacă-i omăt, adm O sânii, pun moașa 'n sânii ș'o trag pi uliță. Cân nu găsăsc sanie, aduc o alghie stricată, o corobană ș'o țârii c'o frânghii. Fimeili râd, cântă. <> mai cârligă. Așa-i di când lumea Dacă vini și te agiută la greu șei mari, apui trebui să ti duși să lași ahotâ.

172

Adaudza, după Sântu-lon, ii Domnica. înainti vremi, cân trâie lumea mai ghini, să grămădeu fimeili la cari o chema Domnica și bc. mânca și să vesâle. Să grămădesc, ca să deschidă zilili di lucru.

Lilovrni Aceraşi

173

De Andriu nu să lucrează 'n casă. Flăcăii și fetili pun mână «lila mână, fănină, curechi, fasuli, sămânță di cânepă, sămânță di bostan, gin și să grămădesc la o casă și fac Andriiu. Fac mâncări, învârtită, fasoli, jullâ.

Julfa să lași din sămânță di cânepă, din sămânță di bostan și di mac (> pră- jăști ș'ap'o opărești in apă clocotită, o strecori pin sită. Pui dzăhâr și turn cu dzăhâr. Flăcăii și fetili mănâncă, beii, adm și țigani și gioaca. < an închină pâharu prăslăvesc pi Sântii /\n<lrii șal roagă să dăi iarnă hlanda.

174

în spri Sântu-(ihiorghi. sara, când vii «lila deal, dila gu. aduși iar!» ș'o pui Șică-i ghini di gin. Așa am apicat pin casă pi gms.

Să puni să [illegible] răchită, dacă ai giti albi din bătrâni

17.'»

în spri Sântu-i Ihiorghi inșibgi salși la poartă să margă gospodării.« ca salșia.

\iin«>«<-ni \nt<nn«.i Mit.in, «■ <

SUPERSTIȚII ȘI CREDINȚI

176

Pi sărbătorii« Crășiunului nu să lucrează n casă, im să toarș< . Dacă perii, să nu strângi luioarelv păn «lupă Botează. Să nu tai gura la < .1 meșă, că dacă tai și ai vacă a lăta. lată giță\ln <11 sămn să him ia. da< ă 1 groasă, lașe copchilu cu sămn.

() fimei o croit o gură di cămeșă pi sărbători ș'o făcut copchilu cu bmlza tăictă păr la nas. Dacă ai nevoi pi sărbători di Imiat. apui in «Iziua di (iă șiim, dacă-i dzî di lucru, să 'nchipui lucru cari ai di făcut, să perii, să rnurni, să coș. c apiii nu-i fiică.

177

Spri Paști gitili grăiesc in glasu lor și omii li 'nțâlcgi Da șcal cari Ir audi. nu mai mănâncă naf'ră 'n «Iziua di Paști, că moari.

17*

In spri Sântu-i ihiorghi pui tărâță ntr'on căuș, ori intr'o

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

c««\ățică. prisări sari pi tărâță n cruși, o pui la steli pe o căsoaie, sus, și dimineața te scoli păr a nu răsări soar'li ș'o dai vașii s'o mănânși. Să chiamă «ă dobândești mană.

l.iltmni \.«s«;ixii;i Ștt'lAIHK 50

»•. v. ȘI EF.XNVcA

17»

în spri Sântu-Ghiorghi ieu mana strigoaișili. îi jhini să prisari mac pin 'pregiuni ogrăzii, pintrucă-i mărunții șă n'ăl pot culegi să treacă *11 ogradă.

Ximorcni Antonii» Miron. 63

ISO

Săptămâna Rusaliilor nu să lucreadză acasă, nu să Huruie, nu să toarșe. Unele timei țăsă, da nu 'nvălesc pânza pi sul ; da o liasă păn marț după Rusalii, să nu le apuși Rusaliili. Cât țăsă toată dziua, sara o dizvălătușești ș'o lasă slobodă. Săptămâna Rusaliilor să lucreadză numa la deal. Niercurra Rusaliilor nu să lucreadză nișl la deal, că-i Zbușiunu Rusaliilor. Atunși ti zbușiumă. On om s'o dus la prășit di Zbușiurnu-RiMaliilor și l-o apucat Rusaliili la deal. Sara l-o adus legat în sat. O dzăcut ion an. l-o mai dus la mănăstiri; ș'apu că tot o murit.

în Lunca Rusaliilor, când iesă ieli, de-ainu, s'o dis la prășit on om ș'o timei. De niază s'o culcat și l-o apucat pin gis Rusdiili. I se pâre că trii timei, înbrăcati în alb piști tot, ăl luoa la gioc, ăl întndeu, ăl trânteu. .Și l-o munșit păn l-n trezit. Dacă s'o trezit, o spus țintii și-o vădzut și di frică n'o mai lucrat.

Ixloxcni ȘtrfânucA. 50

181

Cân țârii vrăghiili 'n leinni, fac a ploai.

182

Cân să scarchină găin'li 'n peni și ieu câte-o pană n clanț, fac a ploai

183

Cân duc porșii pai la strog, fac a frig ș'a să schimbi vremea.

184

După și sfințăști soar'li, nu-i ghini să dai gunoiu afară, că-i rău pin- tru giti.

185

Cân vini șincvai din măhălă in casă mâncând, ii prisari șenușă pi pâni, să nu șii sfadă 'n casă.

18«

Cân coși întâi pâni ori colași din fănină nouă, ii ghiini s'arunși o bâcntă di pâni ori di colac în fântână, c'apu să iași pânea.

187

Cân dai pânea ori plășintili 'n cuptiori șî să 'ntoanși v'o una pi dos, apu să știi că-ț chică oaspiț.

roi.KLOR DIN JI DETt l. ș.N V

188

Cân vedz cucoară 'ntăi. câți cucoară vedz, atâtea chisioarc di grâu ai să ai la vară.

18»

Cân impnmmț sita, să n'o aduși noaptea'napoi, că-ț chiorăsi găin'li.

lalovcni toate «lela l.is.ort.i l*«•!».• r

I»«

Cân dă laptili 'n foc, prisări sari un' s'o vărsat laptili, c'apu nu crapă țâțâli vașii.

Xiinorem Mârioara \ •IU an». iu

l»1

Nu-i ghini să 'nprumuț sara botcală, că-i rău di giti. Dacă să 'nprumuț, apui s'arunși o bâcățîcă 'n pod, c'apui nu-i hică.

Iul.ncm XastHMii.f ȘtrfAniu V. ț o

l»2

Pământii ari chișioari șă stă pe niști pești. Cân să hișcă peștii, să < iut< mură pământii.

l.ilovt-ni

l»3

Când ar să vii Antihârț, ar să vii cu naf'ră șă r'o cadă cu apă Șei ni apa a să șii Antihârț. Șei păcătoș ar să alergi să bei apă să să saturi; da caii n'au păcat i, ar să alergi la Dumnedzău să iei naf'ră. Da ici n'a să șii apă <la a să șii dohot; da lor o să li pai apă.

1»4

Antihârț când ari să vie, a să înbli c'on tablăii ș'a s'ti scrii la legea lui.

Ar să-ț dei șă bani ca să trăiești, să te legi cu cuvânt

Popa Petrea ne-a arătat șă ștampila lui. Da nu-i ca a noastră; îi altfel Antihârț ii diavolii cu chip di om.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

I»5

Dumnedzău o lăcut cam ’n casă șî n’ăl pute senat i pi ușă afară. Diavolii o șerut să-l scoată ici. Diavolii l-o rîsîchit, l-o scos afară si l-o lăcut la l"< Draci) îi mai dișteptca Dumnedzău.

1»«

Dracii o făcut șibolili șî Dumnedzău o făcut ochmșili Du ti la biserică șî n’ai să găsăsti nișî on sfânt cu șiboti, da toț îs cu ochinși, eă s buni la l himncdzău.

I o;.l«- .lrl» \ \t„i, ut,. Kț

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Potop a să mai șii. că sântem in anii așiia. Mai avem șăptidzăși di am Potop di apă n'a să mai șii; da a să chiai soar li șa să șii numeric șa sa sii potop di loc la două mii di ani.

'

l:Il«>v<*ni V.isIlc VAt.HIH-. KJ

|»S

Noaptea, dacii sil duși omu un'iva și icdi o Imunii pi la uiedzu nopții cum iesă din pământ și să duși llll'i o luninat și dacă icra lui arătată și dată pintru dânșii, dacă puni șeva. on suflet, atunși comoara lesă n sus din pământ, iesă la față Sădii o leac», șă Răsăști o căldări ori o oală cu gal- ghini. Dacă giurui on suflet din casă, ori ii sosești ocini, ori o mână Omu știa nu-i întreg.

l.iinM-ni
\< risișl

IM

l.a noi in sat o fost on om bogat din comori. <» găsit tru comori una n poartă, alta 'o bețI. și una 'n hărman. Si nbogățisă di nu mai știi»- a banilor Da din bogățiia lui o rămas di l-o'ngropat cu Căușu. Ici o aiul doispresi copcbii și di mm nu o avut parii. I'i mm l-.. mplm giernii și l-o mâncat pân și-o murit. O lată i s'o spăndz.iirat la scrânșioh. Icra la l'aști lata icra din șeii mai vestiti in sat le. acasă, o șerut <a la sărbători: lată, dă-lii v'o triidzăși di capiși să mă duc la gioc. lei o scos ■■ carboavă din buzunari și i-o zvârlit-o: « Na ț o carboavă, du-ti șă ti spăndznră . Ic o looat carboava și s'o dos la gioc. Iaca, tata dac o fost menită, s o dos la gioc și flăcăii <> chemau la gioc. le no vrut să să ducă și s'o dus să să dei n scrânșioh. le iera 'mbrobodită cu carsâncă șă bâte vântu șă i-o aninat var- sânca in osiia scrânșiobului șă, pân s'o scuborit gios, so gâtmt

Părinții ii s'o dat la vrăjitori și să vrajă 'J'igănșili spune: • Să lașiț din banii ișlea jărtfă cât di mare că tot di geaba; că noma gimătati di șfert di să pripești la Dumnedzău, că-s din comori •.

lahiwni

li dădeu la mănăstiri, fășeti steaguri; ș'apu că tot di geaba. O sărășit di l-o 'ngropat cu căușu. Nu s'o ales uică din comoară.

Banii din comori n aduc nișI on folos omului pmtnieâ-s gmrați di Turși când i-o pus in pământ, li i-o giurat să nu s'atingâ uimi di ii. Sini s'a atingi di ii, să nu mai aibă parte.

•200

Cân coși colași in dzioa di agimto di Crășiun, lași din aluat on colac ca on sfânt, al coși ș'al pui in coi și dzișI că-i crășiunu Al ții m cm păr la Sântu-Ghiorghi. Spui la copcbii să n ai mănânși, c așela-i crășiumi și nu să mănâncă. Spri Sântu-Ghiorghi al pui inlr'o doniță cu apă, in donița cari mulgi vașili. Admidz.a al pui in târâtă ș'âl dai la x.k.i, l.i b«»i. Da« .i lași așa. îs sănătoasă gitili piști vară, au mană.

201

Gioili după Paști să nu intri cu lucru in gii tiiși-i a cum, c'apm bați gua chiatra. Nouă gini. \ patra gioi ii gioia mânioasa, nu să lucie.ulză im .1 In vremea 'n.unh nu lucra uimi încă, lașe llâcăii gioc, mbla >< rânșiob'li ca la Paști Minimii șă limeili șădv și prăge.

•202

Câml ii <l/i 'ntăi Matt, să nu tai cu larl>ih. c'apm tai gândașu gua, tai lasulili l a dzi 'ntăi Mart ii Tiilu.

203

Cân s'iiifuiiecă luna ori soar'h, o mănâncă vârcolașii Vârcolașii is niști copchu șă, cân mănâncă soar'li, ii vedz. cum inblă cu mâiiiișiți h. -a grămădesc.

201

I a»cu «lila vacă, când lată vaca, ii ghini să l dai pi păi au. Capii «uij laptih cum cură apa Nn 1 ghini să-l laș alaiă, că l mănâncă cânii și 1 < Ineii vașii laptili; da să l ingrochi iu pământ.

Lăuvegu Teate dela Nastireg Stefanu 1, 25

205

Când o născut limeia, anii lampa, noaptea, păr botradză copt lulu. Dacă stingi lampa, s'aprochii diavolii șă lași rău copchilului, ăl « tumbă, ăl ie pe a tău ș'aduși altu 'n loc, mit, stricat. De aiasfa să spuni la copclm șei urii: « parcă-i di șei schimbat *. O liniei o lacul și mâne cu moașa l fonie si când s'o trcdz.it din somn, pi la uiedzu nopții, o simțit c'o 111M.1t diavolii pin casă ș'o ieșit pi tereștri, că dârdâie fcreslrih. I uneia școala m«»a-a și-i spune. Da moașa dzișI: « la; aista o lost diavolii ș'o \mit să ț s< lumbi copchilu. la vedz ii copchilu tău ? •> Când s'o uitat, iei a eopchihi 11 caii l-o născut, că n'o dovidit diavolii să-l ivi. că s'<> trezit

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

.\u i ghini să hui Iuneia cât ii groasă, c apii iesă lopchilu eu sânm Dacă 1 tura, apoi sa dai la cur șei furat si să spui <- ('mu nu ii cm'lui im â, așa șă copehilulm să nu-i șii încă ». (> limei a lui Isai a I .tingului <> tm.u dila tat-so o cotă di gin Câml i«șă din beși, o prins o, da ie, <li roșim . o pus mâna la obraz, can pi nas. Ic iera groasă ș'o născut eop< hilu. o lata c'on obraz roș. <'<» bâcat' di nas ș'o bâcat' di hunii |roși< |

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

l'iineia 'ngreunată nu să cădi să sa uiți la jigânii. la om unt, șchiop, șiușit, oarnini cu sămn, c'apu fași copchilu urât ca și dânșii.

Dacă să și uită, să-ș aducă aminti că-i groasă, șă au-i hicâ.

Ialovrni Toate dela liţaveta Poparccn, 66

2(K

îi ghini să-ț dai di pomană, c'apu pi șeia lumi gfcăști șe-i dat. Șei și ș'o dat on pom di pomană, ăl găsăști împodobit di sită lumi.

Vaca cari-i imputată, când o dai di pomană, pi șeu lumi stă cu donița cârligată șî plină di baligă șî vaca slabă șî uscată și 'n iarbă păr în chiept.

Da șei cari o dă cu toată inima, pi șeia lumi o găiflșți grasă, frumoasă, donița plină cu lapti.

Nimoreni - Antoniin Miron, 63.

20»

O fimei o fost la Sântu-Munte. O plătit on măslin -tă-1 aibă di șeia lumi, să șii iertată di păcati.

O vinit acasă șî s'o lăudat cătri toț: * laca, ni-am cumpărat on măslin șî de-amu îs iertată di păcati».

Când colo, i-o vinit banii înapoi, trii carboavi, c»m iera înainti. 1 s'o uscat maslinu ș'o agiuns-o din urmă banii, că s'o lăudat.

Dacă-i dat di pomană, să nu mai spui nimămia.

Nmnrrni Aeeeiișî.

I) E S C Â N T E C E

210

1)1 ȘEI RĂI, DI POȘITL'RĂ
S'o sunicat,
S'o mânicat,
Marț dimineața Nouă feti luiiinati
Cu nouă sucni 'nbrăcati. Cu nimi nu s'o 'ntâlnit,
Șî nimi 'n lumi nu le-o văzt; Numa Maica Preșista din șeri, Pi scări de argint s'o scuborît, în cârjă di aur s'o sprijinit, Pi dânsâli le-o 'ntrebat:
- Undi vă dușiț voi
Nouă feti luhinati
Cu nouă sucni nbrăcati ?
— Ni dușim să curățim fântâna de [anin
Și marea di mfrășiuni.
Maica Domnubi o dzîs:
— Să nu curățț fântânili de anin Șă marea di mVășiuni.
Voi dușeții-vă U [numele vitei]
Ș'ăl curățț di $ei răi;
Că pi dânsu Io găsit
Pin căscari,
Pin strigări.
Pin diochiu șei mari,
Pin sugetătură,
Pin poșitură,
Șă voi îl scoatiț Ș'ăl răzăluiț, Cu mâna dreaptă Șî piști Marea Ncagră-1 zvârliț,
Șă ici să chiai, Să răschiai,
Ca spuma di mari, Ca rouă di soari, Să chiaie, să răschiaic. Cu duh di maică te-oi sufla Piști Marea Neagră tc-oi arunca.

(Discânț în borș acru ori în gin alb.Chisădz două căpățâni di usturoi, striși două ouă, iei pușioasă ș'o chisădz ș'apui li pui toati 'ntr'on șîp. Mai pui acolo șî buruieni di tălan ori antimoniu, amestișî ghini șî dai calului ori boului să bei. Apui mâi gita v'on șias).

Inlnvrni Ionnn Lungii, 65.

DI SPĂRIET

S'o sunicat,
S'o mânicat, Marț dimineața, Pi caii, Pi cărări, Gras și frumos; Cofili o luat, La marea s'o dus, Apă din marea o luat Ș'înapoi s'o pornit, Șeas rău l-o 'ntâlnit, în schinari i s'o pus, Carnea i-o mășelărat, Sângili i-o băut, Fața i-o 'ngălbinit, Puterea i-o luoat, Șeas rău di moarti i-o dat. Nimi 'n lumi nu l-o văzt. Numa Maica Preșista din șeri,
Pi scări di argint s'o scuborît, în cârjă di aur s'o rădzămat Șî din gură l-o'ntrebat:

Tu [cutare] și ti văicăredz, Cu glas mari păr în șeri, Cu lacrăhi păr în pământ ?

Cum nu m'oi văicării, Și m'oi nișăhi, Că ieu m'am sunicat Marț dimineața, Pi caii, Pi cărări, (»ras șî frumos Șî bun sănătos. Cofili am luoat Șî la marca an» pornit. Apă din marea am luoat, înapoi m'am înturnat, Șeas rău cu spăriet m'o 'ntâlnit, Șeas rău cu lichitură, Șeas rău cu zburătură; în schinari iii s'o pus. Puterea iii-o luoat, Șeas di moarti hi-o dat.

Tu nu ti văicăra, Nu ti hișăla, La [cutare] ăi alerga, Că ie știe a-l discânta, Șî l-a scoati Din cleștili capului, Din fața obrazului, Din auzu urechilor. Din speti. Și din toati mădularili, Șî din toati 'nchieturelili, Șî din tălchili chișioarilor, Șî din vârvu unghiilor; Cu mătura l-a mătura. Cu săgeata l-a săgeta. Piști Marea Neagră l-a arunca. Acolo să-i șii berea șî mâncarea ' Șî tu să rămâi curat,
('a auru strecurat.
Ca Dmnnedzău sântu din șeri și te-o (lăsat Și ca maică-ta și te-o făcut.

(lei on șiot di mătură di la biserică ș'on cuțit di găsit. Legi mătura cu cuțitu la <>n loc și măturі pi șei bolnav pi schinari șă discânț. Discânț în trii dzîli. Mătura și cuțîtu li pui supt cap la șei bolnav).

I;ilmrni Avrrași.

DI STRÂNS, DI SAMCÂ

S'o sunicat, S'o mânicat. Pi caii. Pi cărări [('iitarej Și l-o găsit strânsu șei mari, Strânsu cu strânsoiu. Samca cu sâmeoiu, Schinarca i-o stricat, Cheptu i-o ridicat, Șălili i-o sfărmat. Și 'n pământ l-o trântit. Carnea i-o mășelărat, Sângili i-o băut, bata i-o 'ngălbinit, Ochii i-o 'mpaingenit, Puterea i-o luoat, Șeas di moarti i-o dat. Nuni 'n lumi nu l-o văzt. Numa Maica Preșista din șeri l-o (auzit, Pi [cutare] l-o'ntrebat:
Și ti hișăledz.
Cu glas mari păr ăn seri. Cu lacrăhi păr ăn pământ?

Cum nu m'oi văicăra.
Cum nu m'oi hișăla, leu m'am sunicat, Și m'am mânicat,
Pi caii.
Pi cărări,
Și la iiijloc di caii
M o găsit strânsu șei mari, Strânsu cu strânsoiu. Samca cu sâmeoiu, Schinarca ni-o stricat. Cheptu hi-o ridicat, Șălili hi-o 'iărmat, Șă n pământ m'o trântit. Carnea ni-o mășelărat, Sângili hi-o băut. Ochii hi s'o'mpaingenit.

Tu nu ti văicăra,
Nu ti hișăla,
Că tu la (cutare] ăi alerga, Că ic știe a-l discânta, Și l-a bați, Și l-a dizbati,
Din toati inchicturvlili. Și 'n chină l-a chisa. Piști Marea Neagră l-a anima. Acolo si-i șii berea și mâncarea. Și (cutare) a rămâne curat Ca auru strecurat.
Ca Duinnedzău sântu din șeri și l-o [lăsat,
Ca maică-sa și l-o făcut.

(Discânț intr'on păhar di rachiu ori intr'o chiiiliță. Acolo pui sinișcă di strâns. Mai ici ș'o cămeșă s'o băsma și bați Cân bat, dzîși: • Bat si dizbat Strânsu șei mari, Strânsu șei nic.
Să nu rămâc 'n chept si 'n schinari. Să nu rămâc nișî on cliic •.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Copchilu bolnav inblă pimpre- giuru chiuii di nouă ori. Asta 'n trii dzîli).

213

DI T.VI AHCĂ

S'o sunicat, S'o mânicat |Cutarị l.» phn.» |ori alt hicru) Cu nouă pluguri să ari.
Cu nouă sfredeli să sl rcdeluiască. Cu nouă bcschii să bcschiiiiaseâ. Cu nouă dălț să dălluiască, Cu nouă bâtdz să hărduiască. Cu nouă lopcț să ivi s'az.vârlă.
Cu nuni nu s'o ntâhiit,
Numa cu Maica Preșista din șeii; Pi scări de argint s'o s< uboril, în cârjă di aur s'o râdzâmat. Din gură l-o'ntrebat;
Cil ti duși tu, omule ?
leu mă duc la plug.
Cu nouă pluguri să ar.
Cu nouă sfredeli să slicdeluie.se. < 'll nouă bcschii să lirsrhiuirsc. Cu nouă dălț să dăltuiesc, Cu nouă bărdz. să bărduiesc. Cu nouă lopeț să ivii s'azvârl.
Tu nu ti duși la aiat, Nișl la hică di sămănat. Să ti duși la (cutare) Și scoati tătarca dila dânsu, Că pi dânsu l-o găsit Pin căscari. Pin strigări. Pin giunghiu șei mari Și i-o scoati din clvștih capului, Din fața obrazului, Din auzu urechilor,
Cu nouă plugui i o ară.
Cu nouă bcschii o beschiuiești,
Cu nouă dălț o dăltiiiești.
Cu nouă bărdz o bârdiiiești. Cu nouă lopcț s'o ici s'o azvârli Și s'o nrunși piști Marea Neagră.
Acolo să-i șii berea să mâncarea.
Și iei să tămâie curat
Și hihinat.
Ca Dumncdzău sântu din seri și l o
|lăsat
Și ca maica-sa și l-o făcut,

(Discânț i and i să iindlă cuit.i inânuli, chișioarili, oii lata. Ivi o lătarcă, o spargi, ș'o impli cu gin on cu rachiu. într'insa discânț trii dzili cu sfredelii și dai bolnav ulm să b< i. Dacă tătarca-i grabnică, iei •» fătarcă și lași nouă găuri iuti 'insa și impli cu gin și șerghi Dai bolnavului să bei dimineața c âte on pahar, ii dai la ahiadză și saia. Și asa trii dzili si-i tresi).

Lilov «-ni \l

211

DI STiMNS

Strânsu mari pin poșituiâ. Strânsu mititel pin stngari, Strâns pin săgitătiiră leș strâns mari din grierii capului. Din viderili ochilor.
I >in audzu urechilor, Din fata obrazului, Din slârcu nasului, I fin inimă, Din supt inimă, Din mată, Din supt mată.
Și să râmii omu cmal și liniiii.it. Ca maica Domnului și l o dat.

(Discânț in rachiu, in gin, in nișcâ di șei bună, nouă dzili. îi lași cruși in Irunli, in chivpl, in păhm. in schmat i)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

215

Dl ȘEAS RĂI’

Anin, anin, Izmă de anin, l In’ ti duși ?
Pi cărarea lui Adam, La fântâna lui Iordan, S’o curăț di glod. Di înătasa broaștii Și di apă tulburi.
Anin, anin.
Nu ti duși pi cărarea lui Adam, La fântâna lui Iordan, Că la fântâna lui Iordan, S’o găsit nouă poporani Ș'o curățît-o di glod, Di mătasa broaștii Și di apă tulburi Și apă limpidi o izvorît. Da du-ti la [cutare] Ș'ăl curăță di șeasu șei rău. Di vânturi răii, Di trăsniți, Di obrăsniti.
Di scăpărătură, Di fulgerătură, Di șias rău. Di rană. Di strigări, Di frigări, Di căscari, Di diochi, Di poșitură. Di sugetătură, Di diochiu șei mari Și di rădășina tuturor răutăților, Din toati ’nchieturelili, Din sfârcu nasului, I)in fața obrazului, Din auzu urechilor, Din lunina ochilor, Din inimă.
Și din supt ini»u,
Din rândză,
Din orândză,
Din puterea mkmrilor,
Din vârtutea chișioarilor,
Din șuti di osiițoari
Din mii di »ncbetureli.
(Șierghi isop ăl cumperi di la sobor —, cristăn<asă, avrămeasă, apă- rătoari și buruvni cu șinși degiti și torni pi bolvav).

Ximormi MArionnt Vutcam.

21«

Dl IHAGOSTI-

Hadeț lenț Cu ochii di ȘOIM, Cu trupu di demn Și gura di cuc.
Șini di [cutări] s’o atingi Di ii ieri s’a litgj.
Șini in urmă i-o călca
Și la dânsa s-o uita Di dânsa s'a Hrmăca. Ieu mă duc in oamim, în lumi și'n luară Și toț îs șioară și șioroi Numa ieu is ou intri voi. Ieu is mândră mimlrată, Cu argint îmbtăcată, Cu aur încălțată;
Când grăiesc, Tăfti roșii croesc;
Când râd.
Vărs mărgârint.
Da voi toț și liati
Ploșniț uscati, în pod aruncatei, Di găini câcati, Di huni uitati.
(Să discântV cu * câineșuică * di la copchil. Fata, când nu să poati mărita, să spală cu apă discântatâ. Aduși ic apă di la nouă fântâni și spală busuiocii și • căineșuica » in apă.
Să discânlă cu busuioc și isop.
I ata, când să spală, spune;
Mă spăl «Ii ură,
Di urășiunv
Și di urilu di pi lumi
Și mă curățăsc,
și ca omătii mă albise.
Își lași cruși și bc. Discinț «luminiță dimineața pâr a nu răsfiri s«»ar’li, supt icoani).

Ninioiciti Atrraşi.

217

Dl DIOCIII

Pasăre albă, cudalbă.
In șeri ai zburat
Trii chicături din coadă ț-o t liicat: I na di gm,
(na di venin.
Una di sângi.
Șei di sângi s’o 'nermitat,
Șei di gin s’o ’mbătat,
Șei di venin o crăpat.
Așa să crâpi didiochiu dila |cutatc|. (Sufli di trii oii pi cap și-i dai să să speli cu apa 'n carc-i discântat). **Nintorrni Aceraşi**

Dl DIOCIII LA (îl I I

(Ici trii șiri di urclzișì ș’on busuioc și dzișì iuti'o cană di apă); Simile, nierule, Nu li liirra di Fioriva giățlușu cum
[o sugi
Și Marinara cum o mulgi;
Da liiară-ti di șei șărpoaică, Di cum sădi 'n apă șă nu crapă.
Ași să c rapi didiochiu dila Floricj Și Florie» să tămâie curată, laminată, Dila Diunneclzău cum o lăsat-o.
(Strochrști c u apa giîa șc-i «lis cântat-o).

\nnoieii« Acn'.ifi.

2 li)

CÂND îl IE MANA VAȘII

(Pili nisti liràpì ’n covAprA. pn sari sari ’ti patm colpiti si pui <o\à pea la strie si dzisi :) (> str, Coste,
Domi stcle-costclc, Trii stcle-costcle. .
Noni stele•<«»strie.
Surorile mele,
Noi ni mlcAm si ni hodinini.
Da voi si nu vìi culeat.
Si mi vi hodinip
SA vi clu$i| la camini cu ¡righili, La dealur’li cu flor’li, La pidm'li t u negui’h, La vaili cu apili.
La fantina cu sminiinili Si la izvoarìi cu laptili, S’adusit mana si lirana Fini iridi,
Si vii vaca ni pulpiti
Ca tinnitili
Si cu (Alili
Ca mosoarilr,
Si-i sii brAndrà mari Ca diobu s«-l ili s,ui
Si unto galbin ca stata Si dolsi ca nirtra
Si dz.Aru errili ca iarba Si limpidi ca apa.
(Dai tirila s’o mànins vaca) **\iin<<iriti Acer;t«i.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

l'rcntu nu podvolești să discânt. că-i bătrână. Preoții mă oprești: « Nu mai
discânta, ia \ ârvară. că iești bătrână! •
« D'apui ieu, părinți, n'am videri. is oloaga. Din și să trăiesc? •
Vin unili șă plâng: <« Mă rog mâtali ! Mă tem c'a rAmâni calic * (A u di strâns să strică. Vin șă din ahi sati, că «le-amu s'o wstit Picotn m.i 'ntrrabă : « Și-ț dau ? »
« Ini dan câte-on căuș di făină di popșoi, di făină di grâu Pârah nu dau că-s scumpi. Preot u spum:
« Dacă-ț dau capiși, să dai jărttă la biserică *
Da ieu ii spun: «('uni să nu cred omu, că imion n'ari nisi pi și sari

Știu sâ discânt di strâns, di carailâc. di orbalț. di nâ|it, di baghiț. «li spăriet, di nâjit vașili ».
| I)a de dragoste știi ?]
« Di dragoste nu știu, că-i păcat. Sâ spui la on preot, nu ti grijăsti l'oloiAni
(Itih.n,

MAGII

221

O babă tășe la <1 lată di uluită ș'<i pus-n pi lată să SKI n vană s> păzască. le s'o suit in pod c'on cuțit, con slredel ș'o roată ș'o discântat. in vatră o chica. trii chicătnri di sânți. Cân s'o scnborit baba, o văzt șeii tril chicăutri di sângi ș'o dzis: • Ei. draga mantii, oui singură; ari trii copilul • fiabili cari discântă di ursită, sică li s'arată o broască, dacă-i singură; da când ari copchii, s'arată mai nnilti brosculiț.

Ialm.ni I.ioid.1 l'uparcca, <>'•

O liniei spune că ș'o făcui di ursit când icra lată mari. (And ii lăsv baba, ovinii o șiopârlă a făta si cu doi pui după dânsa. Baba i-o dzis: - Iaca, fa, ursitei tău ari copchii și fimei groasă. Vrei tu să iei păcatu s'o tișid .' * Fata o dzis: « l'șide-o, că-i agitingi di când trăiești cu dânșii. Să mai trăiesc și teu *.

Ie s'o măritat, că lii omu șela i-o murit limeia. Pi urmă «Ai dus la on popă si s-o mărturisit si popa i-o spus: * Să fași o cămeșă di șcarâ și, dacă-i șuieri să ardă cămeșa șeia pi tini, apoi iești iertată di păcat i».

Alții i-o spus să facă hilostenii, să îmbli cât ii lumea di mari le îmbla pin lumi și șere și, și câșlcga, fășe nilostenii. S o călugărit la Ierusalim.

Xmi..rrni Antonii» Miron. f» i

Cân ai șioarișI di șii mari in gospodărie, nu scăchi «li dânșii pân și nu i duși la hotară. SA di/bracă fimeia cu chelea pi la niedzu nopții, să sin călări pi vă t rari șă 'nconjoară di trii ori casa, le târnă «lila borta l«»r ș'«i «Inși ș'o IcabNIA la hotară 'n zori di ziuă. Cân să 'ntoarși. să nu grăiască «la nișI sA nu să mti 'n urmă.

I.thorlii Xasiasii.« Știvt.lniH a, ;"

221

La dzi 'ntăi di iarnă, spre Andriu, mânjăști in cruși cu usturoi pi la uș, pi la
ferești, in «losu hornului, să nu s'aprochic lupchii di gospodărie I.il.orni I ¡<. 0.1:1 l'ojMr.«-.«.

Dacă să scaldă omu n Vinerea sacă (Vinerea Pașfelni). să duși șă să »caldă la pârău, la baltă, apu să spală di toati mâncărimili, di toati bubili si—i rămâni trupii curat piști vară. La noi in sat on mosneag «li obdzăși di ani s'o «Ins in Vinerea mari cân să genești «li dz.iiiă, s'o «lizlirăcai « u chelea și s'o spălat Dacă iei «> fost bâtrin, «» luoat on băiet să stei «li margina pârăului sA I păzască să nu să 'neși.

Spri Sântu (ihiorglu nu-i ghini sA laș gitih acasă, că vin și li leu mana leii inblă cu sitișca. cu săcultețu și cu «l«»nița pi la ungem vașilor și vașili șvlra nu mai au lapti păn și 'nțarvă. D'aiasta-i ghini sâ li duși la cânp sâ li păzăști.

On om s'o dus cu vașili la deal și s'o pus di pândă să li prindă. I'i la nirdz.il nopții vedi o babă c'o șitÎșcă, c'on săcultcț și c'o doniță. înbla pi la ungerii vașii șă bolmoj ă niști vrăj. Iei o cimosiait baba, da nu i-o spus nicA. Dziși: « la să spun și ieu pi la ungerii vașilor cu câp«*stiili să văd șr a și • că ivi a cu cai. (’iun vrăjă, vcili că 'nșepi să curi lapti din vâpvstri Atunși s'o 'nctedințat ivi di vrăjitoari ș'o vinit în sat. ș'o pârît «» la primărie s'o zaconit-o.

I.l.o.n-

.».»Ț

în Sânbata Rusaliilor, pui pin casă iarbă, verdeață, la strvș'nâ ciAngi «li tei și di nuc. Li laș săptămâna Rusaliilor păr luni, «lupă R'isalu Luni dimineața, strângi tot, șă iarbă șă tei, li duși la lântânA șă li torni v'«i «loti.i col i di apă, păr a nu răsări s«»ar li, să iasă Rusalitli, să să «încă din sat ««««lată cu șireada. 'lot luni scot pi gar«l ș'on oghial roș si li alungi «li tăt.

I.il.ot'IM **Stfiilntuft.**

22S

Vara, cân nu plouă multă vremi șî-i sășită, flăcăii și letili să udă. înbracă pe una cu verdeață, cu boz, cu lozîi ș'o poartă pin sat ș'o udă ca să ploai.

Prind ș'on pui di găină șă-l îngroapă di gin ș'ăl lași cu clanța alară să să magi să ploai.

Ldovcni Actiași.

22H

Cân să clădești o biserică 'n sat, ruși leagă ploili |l,i leagă să nu ploai cât or clădi ii, să nu li strișI lucru.

On meșter ie pe ascuns trii axhileț, ii farmică șă-i dă într'o fântână părăsită. Cât îs legați ploili, parcă-i ginrat. Plouă 'mptrgiur, da deasupra satului șela nu plouă.

Iwhitmi A»:eca!,i. dânsa, o pun în lăutoari, c'apu au noroc, să mărită di grabă, mai ales fetili cari nu să pot mărita. Dacă trăiești copchilu șă-i lată, să spală și ie când ii fată

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

mari.

n.

233

Când limcia lași dintâi, apui moașa-i dă lehiizâi o căpățână de usturoi ș'ăl tini 'n sân trii dzîli păr și-o scaldă. Moașa dă usturoiu la feti, cari nu să pot mărita, cari-s bătrâni, să-l mănânși, c'apu să mărită. Aista-i ca on teii di năvalnic. îi ghini să ții lehuza căpățână di usturoi in mână cât să trudești di lașiri. Moașa ăl dă la o fată și, dacă atingi pe on flăcău cu ustu roiu, cum să trudești firneia di fașiri. așa să să trudească flăcău după tată.

230

Oarn'nii pun cap di cal in gard,că-i bun di fălcarj. Când fac copthii lălcari, să înflă pi la fălși; pălești la foc osu ș'apui al pui la fălși.

într'o iarnă găsîsă pi copchii ș'apui numai cu atâta i-o 'ndreptat

l'iij'irAni \ Aivat.« < Inhai, M»

231

Dacă fată mâța ori cățăuoa și strângi locu, chelea uri-s imbrâcați mâții și pui în mâncări la cari ai șiudă ș'ti gândești să-i iași rău, apui așeala om să 'mbolnăgești. îi stă 'n gât, în chept; nișî nu poati stuchi, nișî nu poati nghițî ș'î-i puți din coș parcă-i câni plouat. îi vini să nupască, da că nu să rupi din gât.

O nevastă s'o dus în sat la o mahalagiță ș'așeia i-o pus bâcati și 'n bâcati i-o pus plod di mâță, di câni, Dumnedzău știi, ș'o hrfrut-o. Șî ie, dacă s'o dus acasă, o 'nșeput a stuchi și nu pute nișî să stupmcă, nișî să 'nghită . Spune: «Puți mătușîcă a câni plouat, când plouă cânH, a șa-hi puți iiiia din coș șî-iii vini să stupăsc și nu să rupi. Mă trudesc toaptea ca di moarti. Așa hal am ieu ! »

lulnveiii l.iAMvria l'oparcri». *•<»

232

Dacă să nașți copchilu cu cămcșuică, apu copchib șela-i cu nor<r. ii norosit pi lumea asta. Moașa rupi cămeșuica și scoatii copchilu: da câine șuica o ie ș'o puni pe stiblă di busuioc din coardă, ci să usucă pelișioara șeia. Dacă-i baba meșteră, dă cămeșuica la fetili șeii mari di să spală cu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

G L O

iibisni, -esc 143, *a răspunde, ti lămuri, a-și da seama.*
aclaz 17, *nume de plantă.*
afion 16.
ahotnie 139, *vesel. dispus, de acord.*
anin 210.
anina (drum de) 93.
apaos (p. *107), vin amestecat cu untdelemn, cu care stropește preotul mormântul și mortul înainte de a-l îngropa.*
«irdzoi (p. 96), *iute, isteț, plin de foc.*
a'ajânie («Poftim două șuti di lei dacă hi-ai făcut avaiănia iasta (Bușeni), *înlesnire, sprijin, bunătate.*
baie (iera tânăr can tot di baia duiîitali) (Bușeni), *de aceeași vârstă.*
bagicori (De aiasta n'am dat fața iasta di masă ca să n'o bagicorească (Bardări), *a murdări, a păta.*
bariz, -uri (p. 97). *broboadă de mdtasă. 1 râstată.*
Bâlcan (dealu Bălcanuluii 4. *nume de loc : Munții Balcani.*
bărdui 213, *a tăia cu barda.*
bâcate (p. 92), *mâncăruri.*
bâtcă, -tși 140, *bâtă.*
bedreag (a să da în) 142. *a se da în dragoste (ironic).*
Beșlega 2.
Binder: 160.
boghiță (< o boghiță di sari *) (p. 94), *sarea pe care o scoți din solnița cu vârful a trei degete.*
Bogoșoaii (Podul 161, *Podul Mogoșoaiei din București.*
boi, -iuri 162, *luptă, atac, războiu.*
bolniță 161. *spital, dispensar medical.*

SA R '•

botcală. - li (p. 106), *drojdie ce se pune în pâne ca să dospească.*
buchet, -uri (p. 105), *floare de ceară albă pe care și-o pun mirele și mireasa in pi<pt.*
bughet 84. *umflat, gras.*
buhui 3, *a mugi, a rage.* bulihari 139, *gaie, vultur.*
burduz 125.
butelcă 171. *garafă, sticlă.*
buturaș 101.
calișesc 84, *sărac, fără nicio avere.*
camot, -uri (p. 99). *scrin.*
candursal 152.
canfet, -uri (n. 100), *bomboane.*
ca pică (p. 99), *copeică.* caramică (p. 105), *bomboană.*
cărunt 150, (- cai cărunț *. « munț cârunț ♦ (87), jwr, *suriu.*
carsâncă, -și (p. 98). *broboadă de mătasâ cu ciucuri.*
cărândaș 141. *creion.*
castană, -ne 73, *specie de dovleac.*
caznașeistfa 163, *hazna, casierie.* ce țâra (p. 99). *a ura.*
chicățică 40, *cu picături, pestriță.* chilă 84, *măsură de jj6 kg.*
chiras 49.
chișcuța (calului) 4. *organe genitale.* chită (de cânepă) (p. 102), .'O *de fuioare.* chiti 143. *a alege.*
chitonag, -naguri 71, *țăruș cu care se face găuri în pământ pentru înfipt haracii.*
Chiu 17, *Kiev*
cocovelniță 128.

) Cifrele indică unul din textele in care se găsește cuvântul glosat. Cifrele intre garanteze și precedate de *p.* arată pagina in care se găsește cuvântul în Introducere ti «Obiceiuri». Am mai trecut în glosar și alte câteva cuvinte pe care le-am întâlnit ?ând am adunat materialul, cu exemplificări de fraze și localitate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

clești (cleștili capului 1 212. clocotiși (ploscă de) (p. 103). comnată 143, *odaie, cameră.*
condtat. -uri 160, *contract.*
contaș io. *haină scurta până la brâu.*
cordică 84, *panglică.*
corobană, -ni 171, *albie situată.* corobană, -ni 84, *trăsură cu loitre cu spete ze pentru cărat fân.*
coromăslă, -sie 5.
cotruță 84. *policioară între horn și perete pentru păstrat străchini, linguri.*
crășiun. -un 200. *colacul ce se coace în ajunul Crăciunului ca să se păstreze până la Sf. Gheorghc când se dă în târâte la vite.*
crâjmă (p. 9b). *pânza dela botez in care se învelește copilul când e scos din cristelniță.*
crâșmăreață 6. *în loc de crâșmăriță.*
creposte, -sti 160. *cetate.*
cudalb 47. cu *pete albe.* cumpărătură (p. 91), *pământ cumpărat.* companie (p. 91), *petrecere, chef.* curaturi 10, *deal, povârniș acoperit cu vii.* danț (p. 100), *dans ritual la nuntă când scot mireasa din casă și când intră în casă.*
dâdâori 161. *de două ori.*

Dămbița 161, *Dânihovtța.* desătină 156, 1 *ha.*, 2 *ari.* discursare 22, reorfd, *mustrare.*
Doftonului, apa 150.
dohotniță (p. 95), *vas de lemn în care se păstrează păcură.*
drăgăni 139, *a dtsmierda.*
drege (ginu) (p. 93), *a împărți unul la masă cu un singur pahar.*

faieton, -oane 143, *trăsură.* fălire 137, *îneartiruire.*
țâța re 83. *arie.*
telezui 83. *a mătura paiele mărunte de pe arie.*
Ferâret 161, *Filaret.*

Galbâna 166, *sat în jud. Ldpușna.*
găleți 161. *turte de orz pentru hrana cailor.* Garalimului idealul 83.
gârnati 40.
gâță (p. 95). *coadă. împletitura părului la fete.* gehța 80.
genița (din genița cântului) 83, *de unde răsare vântul.*
Ghermani 3, *nume de loc.*
gicoli 47. *a viscoli.*
(»igiia 5, *nume de râu.*
goibăreață 103.
gonaș 149. *pândar, om însărcinat să stârnească vânatul.*
grijă (p. 107), *pomenirile ce i se fac mortului după înmormântare.*
griji (a să) 46, *a se spovedi.*
guturaș 101.

hăsâ (p. 99), *pânză americă foarte subțire.*
barman 199, *locul liber din jurul casei unde se păstrează iarna nutrețul.*
hodoroghiță (p. 106), *vas de scoarță de leiit în care se păstrează căiți, fasole, etc.*
hostropățu (p. **IOO),** *nume de dans ritual la nuntă.*
hotarâ (la) 223, *locui undt se încrucișează mai multe drumuri în câmp.*
hotrocol **III.**
hrincă (di pane) <p. 941, *felie.*
huimâși (a să) (• O \ mit ș'o huimășit nârodu cu steliu (schimbarea calendarului) ista *), (Bușeni) *a tulbura, a încurca, a dezorienta.*
huli 32, *a petrece, a bea. a chefui.*
hurduz 125.
¡ngineri 4, *în loc de ieniceri.*
irezii (p. 99), *flăcăii cure duc darurile de nuntă ale miresii ; arătura pe care o spun la mireasă când ii dau darurile.*
iuft, -uri 49, *cizme • cu foi • .* inchefâlui (a să) 138. *a se îmbăta.*
încrunta (a să) (« șei di sânge s'o 'ncrun- tat *) 217.
induntor 94, *îndurător, binev oilor.*
îngospodări (a sâ) (p. 96), *a se căsători, a des eni gospodar.*
înhereza 87, « Și l-o ntrupat și l-o 'nhe- rezat ».
înșibge 140, *a înfige, a împlânta.*
învince (a să) 42. *a se certa, a se întrece.*

jâmnâ (p. 99), *colac înflorit cu lână roșie și busuioc ' ia nuntă .*

lăhancă (p. 105), *albie din doage in care se spală rufele.*
lătunoi 58.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

legătoare (p. 98) *prosop cu care se înfăşoară pe după gât si subţiori, iu nuntă, rudele mirelui şi miresii.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

leița (p. 101), *fem. dela « leu •.*
lenț 216.
lepros 151, *bubos, murdar.* lipsi 79, *a izgoni, a depărta.*
Lozova 34, *sat în jud. Lăpușna.*

mahalagiu (p. 92), *vecin, locuitor din același cartier.*
măhală 57, *cartier, vecinătate.* mampasică, -eli 22, *bomboană.*
mare 43, (• Mari-i rău omu strein •!) *tare, foarte.*
mă rogel 85, (« ia poftim mă rogel pân afară •).
matros 156, *marinar.*
mădulare 211.
mândiși 128. mărunchi, -uri 83, *mâner.*
a mașelăra 211, *a tăia.*
mă-tin-că 40, *mă tem că, mi se pare că* (« leu, mă-tin-că n'oi giura »).
mâneși (p. 95), *pânza dăruită moașei la rodind când scaldă lehuza.*
mândrată (mândră) 216.
mlajă 71, *nuiele de lozie, de. răchită, cu care se leagă via. .*
modă 51, *broboadă albă de pânză subțire, tăiată in formă de triunghiu, cu care se îmbrobodesc femeile pe subt tulpan.*
modi (a să) 50, *a cocheta, a se îmbrăca frumos.*
moscal, -li 16, *soldat, militar.*
mură (sticlă) 68, *curată, limpede.*

nacealnic, voischi nacealnic 166, *conducător, șef, comandantul cercului de recrutare.*
nadei (p. 91), *lot de împroprietărire.*
nadelnic (p. 91), *cel împroprietărit.*
naslednic 196, *urmaș, moștenitor.*
necrut 17, *recrut.*
negoață 84.
ni 'nșălat 10, *ne 'nșăuat.*
nier 218, mirare.
rîirticar 88, *cel care ia vama la o moară.*
hișăl 137, *slab, infîrm.*
riișăla (a să) 211, *a se văieta, a se plânge.*
hițăfloși (a să) 114, *a se apuca de mițe, a se flocăi.*
obrăsniti 215.
ocer, -ere 162, *rând, șirag.*
râsui 9. *a desemna, a picta, a sculpta.* Rățoaia 165. *nume de loc.*
răzălui 210, *a face tot una, a nivela.*
ochișăl 83.
odobaie 83.
odolemne (două lemne) 105.
oghidnic 141, *orb.*
ostrov 9, *închisoare, pușcărie.*
orândză 215.

padbor 84, *toc la cizme și la ghete.*
padnos 144.
pașcă (di țârnișI) (p. 106), *cutie icu chibrituri).*
pânt'și 13, *pântece.*
păsățălu (p. 102). *dans ritual la * masa cei mare« /nuntă).*
pelivan. -ncâ 47, *pehlivan.*
pervâi (pervâi gospodar in sat) (p. 91), *întâiul, fruntaș, gospodar fruntaș în sat.*
pisăne 158, *pe semne,* poamă (p. 100), *struguri.*
pod (p. 106), *bucată de pânză cu colac și lumânare ce se dă de pomană mortului când îl duce la mormânt.*
podreașcic 143, *antreprenor.*
podvoli 220, *a învoi, a da voie, a permite.*
pom, -uri (p. *10b), pom încărcat cu covrigei, mere, pânză, ulcioare care se dau de pomană la mort.*
poporani 215.
posilenin 164, *colonist, exilat.* prăgi 87, *a privi, a se uita.*
prăslăvi 173, (« Az îi Sânt *Iții* ș'am vinit să ti prăslăvesc »(Bușeni), *a lăuda, a felicita.*
primai (giță) (p. 90), *specie de viță de vie.*
priom, -uri 16, *recrutare.*
privechi (p. 106), *priveghiu la mort.*
propi 12, *a opri.*
provercă 166, *verificare, control.* pud, 156, *măsură de 16 kg.*
puhă, puhuliță 84, *biciu.*

rască 124.
rădzos 74, *cu raze.*
Rachitna 159, *sat în jud. Hotin.*
răilean (p. 91*), locuitor din raiaua Hotinului. Populația din raiaua Hotinului, colonizată în Sudul Basarabiei e cunoscută și astăzi sub numele de • răileni ».*
răspuns (p. 98), *obiceiu la nuntă.*
rodină (p. 94), *ohiceiu la naștere.*
roboci 193, *lucrător. muncitor.*
rus 229, *zidar.* în satele cercetate, zidarii sunt

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

in majoritate Ruși. I se spune rus unui zidar chiar dacă e Moldovean, sâmce (p. 107), *lama cuțitului.*
scârghi (a să) 146, *a se întrista.* scuman 138, *suman.*
sîbiri 9, *închisoare.*
sîneț 86. *iute.*
sinișcâ 2 12. *alhăstreală.*
slodun 165, *stejar.*
smotru 162, *instrucție militară.* soma 142, *sumă, total.*
spurcăciune 148, *animale mici a căror carne nu se mănâncă : șopârle. șoareci, mâțe, etc.*
staroste (p. 97), *pețitor.*
stroci 85, *a coase la mașina*
st rog 183. *cocină.*
sucni 210.
sud 35, *judecată, sentință, comisie de judecată, judecătorie.*
suhan 161, *pesmet.*
sunica (a să) 210.
svoboda (p. 91). *revoluția rusească din l'jlȚ.* șalincă (p. 97), *broboadă neagră cu ciucuri, tulpan.*
șărăban 65, *trăsură cu coș de scânduri.* șcalic .56. *sticlă de rachiu de [1] * litru.* șerburi 152, *fierturi.*
șireadă (p. 97), *locul unde se adună flăcăii și fetele duminica ; adunarea lor.*
șinsti, *a bea vin, a împărți vin cu paharul.* Șipca 160, *oraș în Bulgaria.*
șiur (p. 107), *doisprezece colaci care se sfințesc în biserică la înmormântare și la oricare altă împrejurare când se dă de pomană sau e praznic.*
șip 138, *sticlă, garafă.*
șleapcâ 140. *șapcă.*
șoibâroi 103.
știe 162, *baionetă.*

ráela 138, *vorbă, glumă, poveste.*
tăfturi 83.
tăfti 216.
Târnova 162, *oraș în Bulgaria.*
rătarcă 213. *plantă asemănătoare cu dovleacul. cu fructul mic și rotund.*
tipos 13S.
tocmai: 170. *t dietei.*
toiag (p. 105 }. *lumânare lungă de ceară învălătucită în formă de roată. Se aprinde ¡a capul mortului.*
tractir 143, *restaurant. birt, han.*
trivojî 52, *a tulbura, a deranja.*
turungiu 106. *ro.șietic.*
țârnic (p. 1061. *chibrit.*

văgzal 17, *gard.*
vid mă 52, *femeie rea ia suflet.*
visterie 12. *gospodărie bine organizată.* vișâitură (p. 99), *broderie.*
vișâvăi <p. 99), *a broda.* voleste 166. *plasă, rețedință de plasă.* vrăjmaș (p. 107), *drac.*

zacon 33. *pedeapsă, lege, judecată.*
za co ni 226. *a pedepsi.*
zăluzi 87, *a ¡nebuni.*
zăpas (casa de) 157. *slobod, neocupat, liber.*
zăplaj 15, *gard de nuiele sau de ¿pini.* zâtri 145, *a omorî, a nimici.*

P. V. ȘTEFĂXVCÂ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Sântem sfârșiți. Războiul însă, nu.

Cât mai e timp, plecați. Murim pe locul nostru.

Dar steagul, luati-l voi, de bun rămas.

Să fâlfâie șinut de frați

prin bătălii când vor fi'ntorși din nou aci.

ION VINEA

"Legendă"

ORA FÂNTÂNILOR, București, 1967

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro
https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro